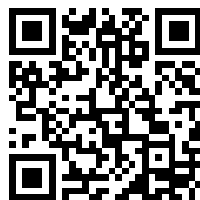

This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

<https://books.google.com>

Det här är en digital kopia av en bok som har bevarats i generationer på bibliotekens hyllor innan Google omsorgsfullt skannade in den. Det är en del av ett projekt för att göra all världens böcker möjliga att upptäcka på nätet.

Den har överlevt så länge att upphovsrätten har utgått och boken har blivit allmän egendom. En bok i allmän egendom är en bok som aldrig har varit belagd med upphovsrätt eller vars skyddstid har löpt ut. Huruvida en bok har blivit allmän egendom eller inte varierar från land till land. Sådana böcker är portar till det förflutna och representerar ett överflöd av historia, kultur och kunskap som många gånger är svårt att upptäcka.

Markeringar, noteringar och andra marginalanteckningar i den ursprungliga boken finns med i filen. Det är en påminnelse om bokens långa färd från förlaget till ett bibliotek och slutligen till dig.

Riktlinjer för användning

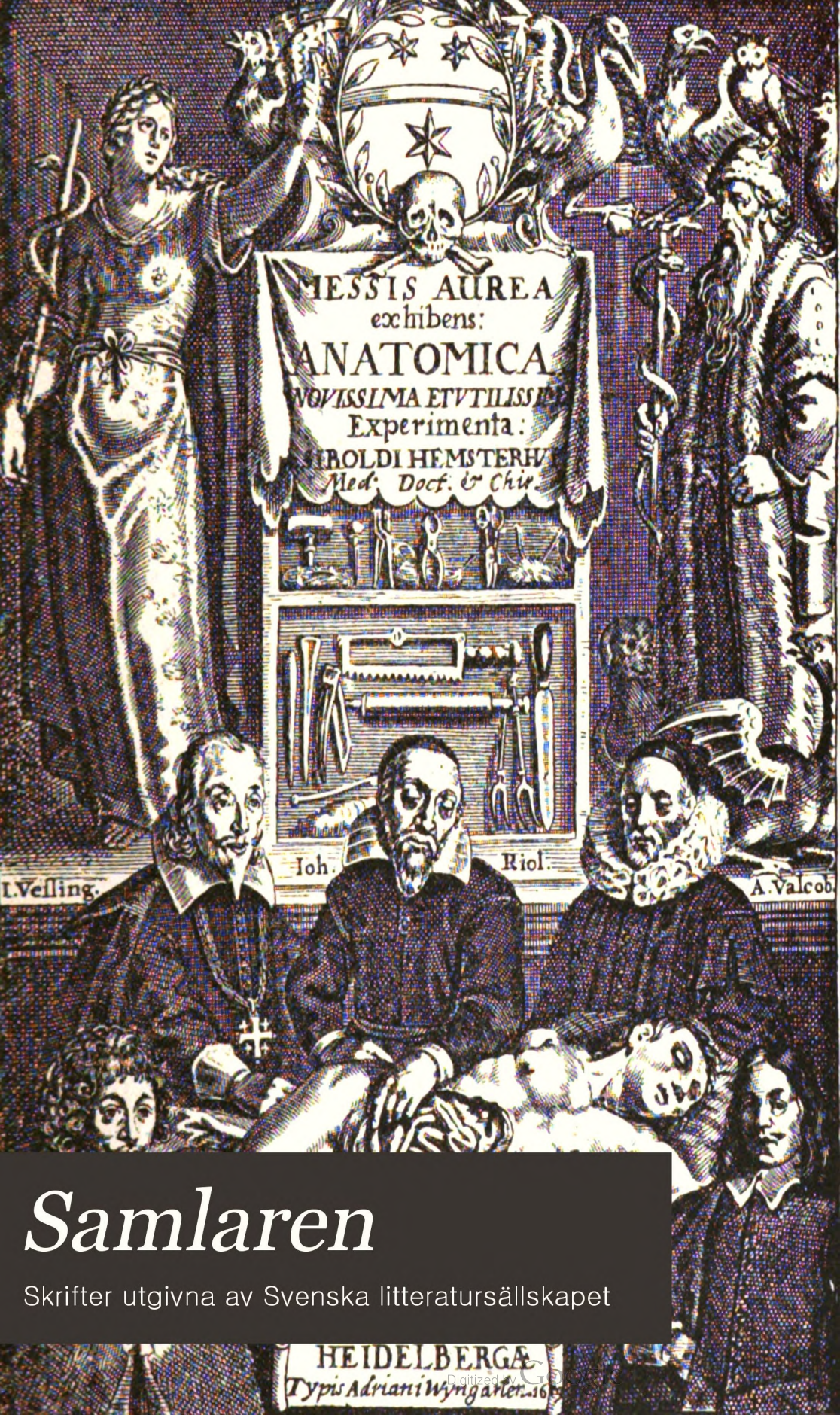
Google är stolt över att digitalisera böcker som har blivit allmän egendom i samarbete med bibliotek och göra dem tillgängliga för alla. Dessa böcker tillhör mänskligheten, och vi förvaltar bara kulturarvet. Men det här arbetet kostar mycket pengar, så för att vi ska kunna fortsätta att tillhandahålla denna resurs, har vi vidtagit åtgärder för att förhindra kommersiella företags missbruk. Vi har bland annat infört tekniska inskränkningar för automatiserade frågor.

Vi ber dig även att:

- Endast använda filerna utan ekonomisk vinning i åtanke
Vi har tagit fram Google boksökning för att det ska användas av enskilda personer, och vi vill att du använder dessa filer för enskilt, ideellt bruk.
- Avstå från automatiska frågor
Skicka inte automatiska frågor av något slag till Googles system. Om du forskar i maskinöversättning, textigenkänning eller andra områden där det är intressant att få tillgång till stora mängder text, ta då kontakt med oss. Vi ser gärna att material som är allmän egendom används för dessa syften och kan kanske hjälpa till om du har ytterligare behov.
- Bibehålla upphovsmärket
Googles "vattenstämpel" som finns i varje fil är nödvändig för att informera allmänheten om det här projektet och att hjälpa dem att hitta ytterligare material på Google boksökning. Ta inte bort den.
- Håll dig på rätt sida om lagen
Oavsett vad du gör ska du komma ihåg att du bär ansvaret för att se till att det du gör är lagligt. Förutsatt inte att en bok har blivit allmän egendom i andra länder bara för att vi tror att den har blivit det för läsare i USA. Huruvida en bok skyddas av upphovsrätt skiljer sig åt från land till land, och vi kan inte ge dig några råd om det är tillåtet att använda en viss bok på ett särskilt sätt. Förutsatt inte att en bok går att använda på vilket sätt som helst var som helst i världen bara för att den dyker upp i Google boksökning. Skadeståndet för upphovsrättsbrott kan vara mycket högt.

Om Google boksökning

Googles mål är att ordna världens information och göra den användbar och tillgänglig överallt. Google boksökning hjälper läsare att upptäcka världens böcker och författare och förläggare att nå nya målgrupper. Du kan söka igenom all text i den här boken på webben på följande länk <http://books.google.com/>

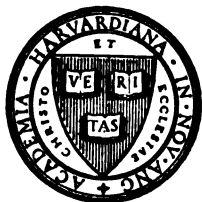

Samlaren

Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet

PScan 338.1

**HARVARD COLLEGE
LIBRARY**

**FROM THE BEQUEST OF
MRS. ANNE E. P. SEVER
OF BOSTON**

*Widow of Col. James Warren Sever
(Class of 1817)*

SAMLAREN

TIDSKRIFT

UTGIFVEN

AF

SVENSKA LITTERATURSÄLLSKAPETS ARBETSUTSKOTT

23:e ÅRGÅNGEN

1902

UPPSALA 1902—03
AKADEMISKA BOKTRYCKERIET
EDV. BERLING.

P Scan ^Δ 338.1

*Sever found
(1902-14)*

Innehåll.

	Sid.
Redogörelse för Svenska Litteratursällskapets årsmöte.	V—VII.
Bidrag till kännedom om Kellgrens studier. Af VERNER SÖDERBERG.	1.
Satirikern Rabener och hans svenska bearbetare. Af E. INGERS.	37.
Dalin och Ulrika Eleonora. Af KARL WARBURG.	49.
Några ord om Runebergs ungdomsdiktning. Med Efterskrift. Af OTTO SYLWAN.	55, 143.
Lars Johan Hiertas medarbetareskap i tidningen Argus. Af JOHAN MORTENSEN.	69.
Konung Krembres i Götaland och Konung Augis i Uppsala Saga. Meddel. af LEONARD BYGDÉN.	83.
Olavus Petris egenhändiga afskrift af den s. k. Hednalagen i Ängsö- codex af Upplandslagen. Med faksim. Af OTTO VON FRIESEN.	109.
Almqvist-bref från Amerika. Af HARALD WIESELGREN.	113.
Svenska boksamlingar under medeltiden och deras ägare. 1. Af ISAK COLLJN.	125.
Smärre bidrag till den senare Frihetstidens litteraturhistoria. 1. Af ERNST MEYER.	131.
Miscellanea. Kellgrens sista vilja. Meddel. af KARL WARBURG.	139.
Johan Salberg. Af AKSEL ANDERSSON.	142.
Anhållan. Af EUGÈNE LEWENHAUPT.	143.
Svensk litteraturhistorisk bibliografi. 20. 1900—1901. Af ISAK COLLJN.	

Härjämte medfölja såsom Bihang för 1902:

- Svenskt anonym- och pseudonym-lexikon af LEONARD BYGDÉN. H. 6.
 Thomas Thorilds bref, utg. af LAURITZ WEIBULL. H. 3.
-

SAMLAREN

TIDSKRIFT

UTGIFVEN AF SVENSKA LITTERATURSÄLLSKAPETS ARBETSUTSKOTT

23:e ÅRGÅNGEN

1902

—*—
Innehåll:

- Redogörelse för Svenska Litteratursällskapets årsmöte.
Bidrag till kännedomen om Kellgrens studier . . . Af *Verner Söderberg*.
Satirikern Rabener och hans svenska bearbetare . . . Af *E. Ingers*.
Dalin och Ulrika Eleonora Af *Karl Warburg*.
Några ord om Runebergs ungdomsdiktning Af *Otto Sylwan*.
Lars Johan Hiertas medarbetareskap i tidningen
Argus Af *Johan Mortensen*.
Konung Krembres i Giöotaland och Konung Augis
i Uppsala saga Af *Leonard Bygdén*.
Olavus Petris egenhändiga afskrift af den s. k.
Hednalagen i Ängsöcodex af Upplandslagen.
Med faksimile Af *Otto von Friesen*.
Almqvist-bref från Amerika Af *Harald Wieselgren*.
Svenska boksamlingar under medeltiden och deras
ägare. 1. Af *Isak Collijn*.
Smärre bidrag till den senare Frihetstidens littera-
turhistora. 1. Af *Ernst Meyer*.
Miscellanea.
Svensk litteraturhistorisk bibliografi. 20. 1900—1901. Af *Isak Collijn*.

UPPSALA 1902—03
AKADEMISKA BOKTRYCKERIET
EDV. BERLING.

Af Svenska Litteratursällskapet utgifna Skrifter.

1880/81.

- 1: 1: 1. Samlaren. 1: 1. Pris i bokh. 3 kr.
1: 1: 2. » 1: 2. » » » 2 »
2: 1. Dagboks-anteckningar af J. G. Oxenstjerna. 1. Pris i bokh. 2 kr.
3: 1. Ur en Antecknares samlingar. Sidd. 1—64.

1881/82.

- 1: 2: 1. Samlaren. 2: 1. Pris i bokh. 2 kr.
1: 2: 2. » 2: 2. » » » 1 kr. 50 öre
2: 2. Dagboks-anteckningar af J. G. Oxenstjerna. 2. Pris i bokh. 3 kr.
4. En Svensk Ordeskötsel af Samuel Columbus. » » » 2 »
8: 2. Ur en Antecknares samlingar. Sidd. 66—192.

1882/83.

- 1:3. Samlaren. 3. Pris i bokh. 2 kr.
8:3. Ur en Antecknares samlingar (slutet). Pris i bokh. 6 kr.
5. Skrifter af C. G. Tessin. 1—2. Pris i bokh. 2 kr. 50 øre.

1883/84.

- 1: 4: 1. Samlaren. 4: 1. Pris i bokh. 2 kr.
1: 4: 2. » 4: 2. » » » 2 kr. 50 öre.
6: 1. G. Benzelstjernas Censorsjournal. 1. Pris i bokh. 2 kr.
7: 1: 1. 1500- och 1600-talens Visböcker. I. Harald Oluffsons Visbok. H. 1. Pris i bokh. 1 kr. 25 öre.

1884/85.

1:5.	Sammlaren.	5.	Pris i bokh.	3 kr.
6:2.	G. Benzeltjernas Censorsjournal.	2.	Pris i bokh.	2 kr
6:3.	»	3.	» » »	1 »
1500- och 1600-talens Visböcker.				
7:1:2.	I. Harald Oluffsons Visbok.	H. 2.	Pris i bokh.	1 kr. 25 öre.
7:2:1.	II. Bröms Gyllenmärs Visbok.	H. 1.	» » »	2 »

1885/86.

- 1: 6: 1. Samlaren. 6: 1. Pris i bokh. 2 kr.
1: 6: 2. » 6: 2. » » » 2 »
7: 2: 2. 1500- och 1600-talens Visböcker. II. Bröms Gyllenmärs Visbok. H. 2. Pris
i bokh. 1 kr. 75 öre.
8: 1. Samlade Dramer af J. Messenius. H. 1.
9: 1. Bref rörande Nya Skolans historia. H. 1.

1886.

- 1:7. Samlaren. 7. Pris i bokh. 3 kr. 25 öre.
8:2. Samlade Dramer af J. Messenius. H. 2.
9:2. Bref rörande Nya Skolans historia. H. 2.

1887.

- 1:8. Samlaren. 8. Pris i bokh. 4 kr.
8:3. Samlade Dramer af J. Messenius. H. 3.
7:2:3. 1500- och 1600-talens Visböcker. II. Bröms Gyllenmärs Visbok. H. 3 (slut-
häfte). Pris i bokh. 2 kr.

1888.

- 1: 9. Samlaren. 9. Pris i bokh. 4 kr.
8: 4. Samlade Dramer af J. Messenius. H. 4.
9: 3. Bref rörande Nya Skolans historia. H. 3.

Svenska Litteratursällskapets årsmöte

hölls den 26 maj 1902, därvid följande ärenden förekommo:

1. Årsberättelse för år 1901.

Sällskapet har under året utgifvit 22:a årgången af *Samlaren* med bidrag af herrar K. H. KARLSSON, A. ÅKERBLOM, E. WRANGEL, N. BECKMAN, EDV. BECKMAN, Å. PALM, H. HERNLUND och E. H. LIND samt fröken HILMA BORELIUS; — *Svenskt anonym- och pseudonym-lexikon* af L. BYGDÉN, H. 4—5; — *1500- och 1600-talens visböcker*, utg. af AD. NOREEN och J. A. LUNDELL, 5 = *Kongl. Bibliotekets visbok i 16:o*.

För *Samlarens* 23:e årgång äro bidrag lämnade eller utlofvade af herrar O. v. FRIESEN, E. INGERS, J. MORTENSEN, O. SYLWAN, V. SÖDERBERG och K. WARBURG. — Såsom bilagor äro ämnade att utgifvas L. BYGDÉNS *Sc. anonym- och pseudonym-lexikon*, H. 6, och *Th. Thorilds bref*, utg. af L. WEIBULL, H. 3.

Uppsala den 25 maj 1902.

AKSEL ANDERSSON.

2. Revisionsberättelse för år 1901.

Inkomster:

Behållning från föregående år	kr.	7,518: 41
Influtna årsavgifter	»	2,162: 75
Af Svenska Akademien för 20 ex.	»	100: —
Lagerförsäljning	»	105: 06
Debiterade porton	»	80: 23
Räntevinst	»	315: 39
Summa kr.		10,281: 84

Utgifter:

Författarehonorar	kr.	641: 50
Boktryckare	»	1,650: —
Bokbindare	»	88: —
Distribution, frakter och diverse	»	178: 71

Behållning:

I Uppsala sparbank	7,286: 70	
I Mälareprov:s ensk. bank	400: —	
Kontant	36: 93	7,723: 63
		Summa kr. 10,281: 84

Som räkenskaperna voro förda med omsorg och noggrannhet, få revisorerna härmed föreslå, att sällskapet tacksamt beviljar skattmästaren bibliotekarien L. BYGDÉN full ansvarsfrihet för hans förvaltning under den tid, revisionen omfattar.

Uppsala den 10 maj 1902.

K. REINH. GEJER.

ROLF ARPL.

3. Beviljades skattmästaren full och tacksam ansvarsfrihet för hans förvaltning.

4. Företogs den i stadgarna föreskrifna utlottningen af en af arbetsutskottets medlemmar, hvarvid vicebibliotekarien L. BYGDÉN utlottades.

5. Till medlem af arbetsutskottet återvaldes vicebibliotekarien BYGDÉN, och till suppleant återvaldes docenten J. MORTENSEN. — Utskottets öfriga medlemmar äro vicebibliotekarien A. ANDERSSON, bibliotekarien C. ANNERSTEDT, professor] P. A. GEJER, docenten E. MEYER och professor AD. NOREEN.

6. Valdes till revisorer för 1902 professorerna K. R. GEJER och HERM. LUNDSTRÖM samt till dessas suppleanter e. o. biblioteksamanuensen N. SJÖBERG och amanuensen R. ALMQVIST.

7. Höll professor H. SCHÜCK ett föredrag om *Nordiska bildristningar*.

8. Meddelade professor K. J. WARBURG en skrivelse från DALIN till ULRIKA ELEONORA om *Argus* upphörande, hvilken skulle införas i *Samlarens* 23:e årgång.

Vid Arbetsutskottets samma dag hållna sammanträde omvaldes till ordförande prof. A. NOREEN, till sekreterare undertecknad och till skattmästare vicebibliotekarien L. BYGDÉN.

Beslöts att författarehonoraret för uppsats i *Samlaren* skulle höjas till 48 kronor för tryckark.

Uppsala som ofvan.

AKSEL ANDERSSON.

Bidrag till kännedomen om Kellgrens studier.

AF

VERNER SÖDERBERG.

Om JOHAN HENRIK KELLGRENS egentliga studieår i Skara och Åbo flyta källorna synnerligen sparsamt, och de direkta upplysningar, han själf i sina bref sedan meddelar om sina lifvet igenom fortsatta studier, äro ej heller särdeles många eller värdefulla. Den i bo-uppteckningen förekommande listan på hans efterlämnade böcker lämnar emellertid därutöfver en viss ledning vid bedömandet af Kellgrens läsning och det förberedande arbete, som låg bakom hans produktion som kritiker och vitterlekare.

Mera gifvande men också mödosammare än att insamla dessa direkta upplysningar är att ur hans skrifter, i dem uttalade åsikter och deras förhållande till in- och utländska förebilder draga mer eller mindre säkra slutsatser om gången af de studier, hvarom dessa skrifter bära vittne. Två omständigheter försvåra ytterligare detta arbetssätt: den ofta anmärkta osäkerheten i fråga om hvad Kellgren verkligen själf författat eller förmedlat af Stockholms-Postens innehåll samt våra biblioteks ringa tillgång på de antologier och vittra eller halfvittra periodiska skrifter, ur hvilka Kellgren synes hafva hämtat en god del af sin kunskap om utlandets dåtida lyrik och tillfällighetspoesi¹.

Om Kellgrens allra tidigaste studier äga vi några korta men synnerligen värdefulla meddelanden i den *Nota*, skaldens broder, kyrkoherden JONAS KELLGREN, på anmodan lämnade dennes förste

¹ Denna uppsats har framgått ur Litteraturhistoriska Seminariets i Uppsala arbeten.

biograf, ROSENSTEIN¹. Det är dessa torftiga meddelanden, som sedermera, något utbroderade i tidens stil, upprepats i Rosensteins företal och därefter hos skaldens senare biografer (STENHAMMAR, WIESELGREN, BÖTTIGER, LJUNGGREN), ända tills LAGUS forskningar och SCHÜCKS upplaga af brefven till Clewberg lämnade ett mera rikhaltigt biografiskt material. I denna »Nota» får man upplysning om, att Kellgren intill sitt elfte år ingen annan lärare hade än fadern, »en i sin tid grundlärdd man med godt genie, genomträngande omdöme och stadig och ferme caractère» samt äfven road af »de vackra konsterna», främst musik, men äfven ritning, bildhuggeri och målning. Den unge Johan Henrik, som redan före 5 års ålder »efter ogen åstundan» fått börja »de Grammaticaliske studierna», intogs redan 1762, vid ännu ej fyllda 11 års ålder, i Skara Trivialskolas högsta eller rektorsklass, kvarstannade där — ej af behof, men på den om hans hälsa omtänksamme faderns önskan — två år och öfvergick 1764 till gymnasiet. Redan efter tre års därvaro gaf han sin fader tillkänna, »att Gymnastiske föreläsningarne ej voro tillräcklige för hans fattande genie». Emellertid ansåg fadern honom ännu för ung för universitetsstudier och hyste nog äfven berättigade farhågor, att den vetgirige gossen genom för starkt pådrifna studier alldeles skulle förstöra sin redan bräckliga hälsa. Året därpå, 1768, fick han emellertid åtfölja brodern Jonas till Åbo universitet, dit fadern på grund af äldre finska förbindelser beslutit förlägga sina båda söners akademiska utbildning. Bröderna Kellgren inskrefvos ^{15/10} 1768 i den Sveogothiska nationen.

De korta notiser Jonas Kellgren lämnar om broderns skoltid skulle kunna fullständigas genom en skildring af lärare, läroämnen o. s. v., men då det västgötska lärosätet ej synes hafva väsentligen skilt sig från öfriga dåtida svenska skolor, torde det vara tillräckligt att hänvisa till HERNLUNDS och LEVERTINS minutiöst noggranna skildringar af elementarundervisningen i Sverige under 1700talet². Skolans förnämsta läroämnen voro klassiska språk, teologi och logik; till välbehöflig omväxling med sina torra lexor i dessa ämnen läste Kell-

¹ Bland Rosensteins papper har denna Nota kommit till Uppsala Universitets Bibliotek (Handschr. X 241 d). Först uppmärksammas af LEWENHAUPT, finnes den tryckt af M. G. SCHYBERGSON, *Johan Henrik Kellgrens minne i Finland* (i Finsk tidskrift, 1895).

² H. HERNLUND, *Bidrag till den svenska skollagstiftningens historia under partitidchvarfet, 1718—1809*. 1. 1882—92. — O. LEVERTIN, *Johan Wellerländer*. 1896(—1898).

gren enligt broderns uppgift ofta hela nätterna »de Poëmer och Witterhets stycken, han kunde öfverkomma», såsom »HOLLBERGS Comedier, VON DALINS Argus med flere dylika piecer». Detta stämmer rätt väl med det skämtsamma lynne och den fallenhet för satiriska och stic-kande infall, som Jonas Kellgren nämner såsom karaktärsdrag hos honom redan under skoltiden.

Kellgrens båda första studentår i Åbo tyckas hafva upptagits af forcerade studier, och han torde hela denna tid utan afbrott hafva vistats vid akademien. Brodern anser, att hans hälsa just dessa år fick den svåraste stöten, »einedan man sällan och ofta intet par gånger på hela månaden fick honom från Boken och kammaren». År 1770 börja emellertid hans konditioner. På hösten detta år finna vi honom såsom sedan någon tid välbeställd informator hos häradshöfding J. J. SACKLÉN på Loppis i Pemar socken. De disciplar han där torde hafva undervisat, Ulrik och Gustaf Fredrik Sacklén, inskrefvos ^{9/12} 1771 som studenter vid Åbo akademi, dit Kellgren förmodligen då följde dem¹. Några dagar senare, ^{11/12}, disputerade han pro exercitio (såsom respondens för P. 6 af BILMARKS *Historia Regiæ Academiæ Aboënsis*). Höstterminen 1771 och vårterminen 1772 anmälde han sig till föreläsningar och kollegier; fram på våren 1772 tog han sin kandidatexamen, disputerade ^{4/1} pro gradu såsom respondens för en annan af BILMARK författad afhandling, *Historia magnorum ducum Finlandiæ*, och promoverades ^{22/1} s. å. till filosofie magister².

Ett svårt hinder för Kellgrens fortsatta universitetsstudier blef faderns död, som enligt broderns uppgift vållade, att »hans penninge-tillgångar stadnade». Det var väl penningbristen som nödgade Kellgren att ännu en gång lämna Åbo och antaga en kondition på landet. Det blef den plats brodern Jonas vid sin återresa till Sverige 1771 lämnat ledig hos lagman ULRIK WALLENSTIERNA på Perno. När denna kondition begynte, är ej rätt klart; CYGNÆUS tyckes antaga, att det skett omedelbart efter brodern Jonas återresa till Sverige, men höstterminen 1772 har Kellgren anmält sig ämna åhöra professorerna Hassels och Bilmarks kollegier, och det första från Perno daterade brefvet till Clewberg är från februari 1773³. På Perno

¹ Om denna kondition upplyser G. CYGNÆUS, *Från Johan Henrik Kellgrens ungdomsår* (i Finsk tidskrift, 1895).

² LAGUS, *Skalden Johan Henrik Kellgrens finska lefnadsminnen* (1884), s. 30.

³ LAGUS, a. a., s. 23. — SCHÜCK, *Johan Henrik Kellgrens bref till Abraham Niclas Clewberg* (1894), s. 9. (Skrifter utg. af Sv. Litteratursällskapet i Finland, 27.)

tyckes Kellgren ha stannat hela året 1773, och han utbytte på nyåret 1774 genom professor Gadds förmedling denna kondition mot en annan, nämligen hos friherre HERMAN FLEMING på Lemsjöholm (sedan på Willnäs). I mars 1774 torde han hafva fått inresa till Åbo för att förbereda sin disputation för docentur, hvilken med önskad resultat försiggick $30\frac{1}{4}$ s. å. Hans lärareverksamhet vid universitetet blef emellertid aldrig annat än nominell, och den Fleming-ska konditionen höll honom t. o. m. långa månader igenom aflägsnad från Åbo, tills konditionen i oktober 1775 blef akademisk. Sedan synes Kellgren intill sin afresa till Sverige på nyåret 1777 mestadels hafva vistats i universitetsstaden¹.

Om det studielif, som inrymmes inom ramen af dessa data, äro vi tämligen klenkt underrättade. Arten och omfånget af Kellgrens rent vetenskapliga studier framträda tydligast vid en granskning af hans docentafhandling; hans Aurora-poem och framför allt brefven till Clewberg ge några antydningar om hans allmänna beläsenhet och vittra intressen.

Docentafhandlingen bar titeln *De poësi, philosophiæ ubivis gentium prævia*, P. 1, och var enligt PORTHANS till Rosenstein lämnade uppgift af Kellgren själf författad². Endast LAGUS har (s. 92—94) egnat den något referat eller granskning. Afhandlingens utgångspunkt utgöres af några citat från »celeberrimus Dominus DE VOLTAIRE», främst detta: »Les vers furent toujours les premiers enfans du génie et les premiers maitres de l'éloquence». Därpå belyses oemotsägligheten af denna sats genom exempel, hemtade från alla möjliga länders litteratur, från den kinesiska längst bort i öster till den indianska Cherokeesstammens i den fjärran västern — allt på 26 kvartsidor. Afhandlingens particula posterior, hvari orsaken till detta poesiens företråde i afseende på tiden skulle diskuteras, utkom aldrig.

De flesta exemplen äro hemtade ur Åbobibliotekets rika förråd af äldre lärdomshistorier. Citat förekomma sålunda bl. a. från JA-

¹ Brefven till Clewberg lämna många upplysningar om hans vistelseort och sysselsättning m. m. I ett bref af 4/6 1776 säger han sig hafva »alt sedan Octob. månad varit en sjuklig stadsbo».

² PORTHAN yttrar: »Hans gradualdisput. är väl måst Präsidis arbete. Men hans Docent-Disp. (hvartil jag föreslog honom ämnet) är både hans arbete, och vitnar om ett godt hufvud, genom läsning riktadt». Äfven Porthans meddelande finnes på Upsala Univ. Bibl., Handskr. X 241 d, och är tryckt af SCHYBERGSON i Finsk tidskrift, 1895: 1: 253.

COB BRUCKER (*Institutiones historiae philosophiae*, 1747), ISAC VOSSIUS (*De poematum cantu*, 1673), JEAN LECLERC (i *Bibliothèque universelle et historique* 1688), den italienske humanisten LILLIUS GREGORIUS GYRALDUS (*Historia poetarum tam Graecorum quam Latinorum*, 1545), 1600-talslärde sådana som den af Voltaire lofordade fransmannen LOUIS MORERI (*Dictionnaire historique et critique*), tysken DANIEL GEORG MORHOFIUS (*Polyhistor*), den tyske orientalisten JOB LUDOLPHUS (hvars *Historia Aethiopica* citeras efter en öfversättning i sammandrag på franska), vidare de engelske lärde THOMAS STANLEY (*Historia philosophiae*) och biskop ROBERT LOWTH (hvars *De sacra poësi Hebraeorum* citeras efter en 1770 utkommen, af MICHAËLIS med noter försedd ny upplaga) samt slutligen en holländsk 1500-talslörd vid namn JACOB MIDDENDORPIUS (*Academiae celebres universi terrarum orbis*, 1602) och den tyske professorn i politik och moral GOTTLIEB STOLLIUS (*Introductio in historiam literariam*, 1728)¹. De klassiska citat som förekomma — från Curtius, Plinius, Plautus, Dionysos från Halikarnassos, Ammianus Marcellinus, Jordanes, Tacitus, Strabo m. fl. — har Kellgren nog i allmänhet hämtat från sina ofvan angifna lärda hjälpkällor.

Utom dessa befinnes han emellertid äfven hafva anlitat åtskilliga mera moderna författare, hvilkas namn bättre än de officiellt akademiska lärdomshistorierna torde angifva riktningen af den blifvande docentens studier. Främst märkes då VOLTAIRE, hvars uttalande om poesians förstfödslo rätt han ju gjort till sin afhandlings utgångspunkt, och på hvars *Essai sur l'histoire générale et sur les mœurs* (1756) han flerstädes stödjer sig; vidare FONTENELLE (*Oeuvres*) och MALEBRANCHE (*De la recherche de la vérité*)². Anmärkningsvärdt är äfven hans omdöme om OSSIAN: »Leguntur haecce maxima cum voluptate poemata nec ulla nisi sola brevitatis ratione Homericis scriptis inferiora, si quid in me est iudicii, censenda sunt». Han nämner själf, att hans kännedom om dessa »ersiska sånger» förmedlats genom de franska öfversättningar, som förekomma i ARNAUD-SUARDS tidskrift *Variétés littéraires* (Paris 1768—69), och han har tydligen äfven studerat den där intagna uppsatsen 'Réflexions sur les poésies Erses' med dess referat af Edinburgprofessorn HUGH BLAIRS jämförelse mellan Ossian och Homeros. Kellgren an-

¹ Så godt som alla dessa arbeten omnämnas i PORTHANS *Historia Bibliothecae Regiae Academiae Aboënsis* såsom tillhörande Åbobiblioteket.

² Malebranche har han äfven vid äldre år hållit i ära och t. o. m. varit betänkt på att öfversätta, åtminstone att döma af det första prisämne i prosan han lät sällskapet Pro sensu communi uppställa.

sluter sig lifligt till den i samma uppsats uttalade tanken, att poesians ursprung bör sökas hos relativt okultiverade och vilda folk, samt uppehåller sig därvid rätt mycket vid den af PORTHAN undersökta finska folkpoesien, vid ett *Ode Lapponica*, som i öfversättning meddelats af *The Spectator* (Vol. 6), några i *Variétés littéraires* efter GARCILASSO DE LA VEGA öfversatta peruanska sånger samt den engelske resanden TIMBERLAKES på 1760-talet insamlade och i en annan fransk tidskrift refererade upplysningar om den indianska Cherokestammens poesi — allt emellertid endast med hänsyn till afhandlingens tes om poesians tidsprioritet framför filosofien.

Själfständiga omdömen äro i den Kellgrenska afhandlingen skäpligen tunnsådda. Utom det af LAGUS (s. 94) meddelade stilprovet om skaldernas betryckta ställning förtjäna äfven påpekas ett par uttalanden, som röja den svurne Voltairéanens fasta öfvertygelse om upplysningsfilosofiens oändliga företräde framför den gamla bibliska världsåskådningen. Det heter på ett ställe om hebreerna, att de aldrig torde hafva egnat sig åt den sanna och äkta filosofien, och strax förut utbrister författaren: »Equidem maxime dubito, cui nunc temporis Christiana Biblia tantum novisse contingeret, a multis nomine salutatum fore Philosophi». I Bibeln finnes väl poesi, men alls ingen verklig filosofi, och därför lämnade äfven den ett bevis för afhandlingens grundpåstående.

Äfven ett annat akademiskt lärdomsprof har tillskrifvits Kellgren, nämligen den afhandling hans unge elev CLAES FLEMING $\frac{4}{5}$ 1776 under Bilmarks presidium pro gradu försvarade¹. Den bär titeln *Strödda anmärkningar uti philosophien* och innehåller 50 stycken numrerade maximer i tämligen skilda ämnen. De ledande tankar man där kan spåra gå ut på att framhålla det oemotsägliga i, »att de gamle ej öfverträffat de nyare i snille», vidare att fredliga yrken och framför allt vetenskapen böra ha företräde framför krigisk ära, att naturvetenskapen har större värde än den gamla metafysiken o. s. v. Montaigne och Batteux, Rousseau och Locke citeras. På följande satiriska sätt omtalar Kellgren disputationen i ett bref till Clewberg ($\frac{17}{6}$ 1776):

»Min Friheltare har nu ändteligen med en behagelig tystnad försvaradt sitt lärda värk, som innehöll Förströdda tankar och högvälborne anmärkningar i Philosophien; hvem som är rätta Fadern

¹ Se SCHÜCK, *Från Johan Henrik Kellgrens ungdomsår* (i Nord. tidskrift, 1891).

för dem är ett stort problème; där man ej sett någon Fleming, lär man taga Respondenten därför; där man ej väl känner Bilmark, torde han få samma beskyllning; i Åbo falla de flästa misstankar på mig ovärdigan, och jag ler däråt med den rätta. Den som gjort intet, har fått 50 plåtar, den som gjort något 15, och den, som gjort det mästa, intet runstycke.»

SCHÜCK anför en del af detta uttalande såsom stöd för sin gissning på Kellgren som författaren, men orden »med den rätta» visa tydligt ifrån honom och hän på en annan. Hvem denne andre var, omtalade Kellgren rent ut i ett senare bref till Clewberg (¹⁴/₁₀ 1776): »Det var TIBGREN, som var far för det baronliga fostret». Denne Kellgrens vän och landsman hade tydligtvis »gjort det mästa», Kellgren själf förmodligen »något», och professor Bilmark för sin medverkan som præses belönats med de 50 plåtarna.

Några af sentenserna i afhandlingen påminna onekligen till tankegång och uttryckssätt om Kellgrens stil, så t. ex. de kvicka satserna: »våra Scholor och Academier äro gamla byggningar af Gothisk Architecture; man lappar dem och de borde byggas om», eller »von Linné har skaffat gräs och maskar samma anseende, som fördom tillkom människorna». Somliga af sentenserna förefalla skäligen banala; om en och annan stannar man rent af i tvifvelsmål, huruvida den ditsatts på allvar eller skämt¹. Den lilla afhandlingen har intet annat värde än att vara exponent på tonen i Kellgrens närmaste umgängeskrets. Såsom sådan är den emellertid ganska betecknande, bl. a. genom sin karakteristik af poesien som »öm, ostyrig och tokrolig» i motsats mot filosofien, som är »stadig, sträng och trumpen», samt genom reflektioner sådana som denna: »att fordra dygden af en ung man och förneka honom alla nöjen är som att begära Frugt af ett träd, sedan man bortskakat dess blomster».

Man vet, att Kellgren särskildt begagnade sig af den undervisning, som lämnades af professorerna KALM, GADD, HASSEL och BILMARK, hvilka som lärare skildras dels hos LAGUS, dels i SCHYBERGSONS och HEIKELS afhandlingar i serien 'Åbo universitets lärdomshistoria'. Äfven torde såsom hans lärare kunna nämnas bibliotekarierna (se

¹ Märk t. ex. satsen 30: »Uti Medicine förtjänar ibland annat att utredas, hvarföre det finnes mindre antal af Gubbar i Montpellier än på något annat ställe i Europa». — Satsen 50 lyder: »De Behagelige konsterna, säger man, äro för Södern och de nyttige för Norden, emedan de förre aldrig med framgång kunna idkas, utan där könet äger behageligheter. Af denna grund torde motsatsen vara lika bevislig».

dermera professorerna) LEFRÉN och PORTHAN; af den sistnämnde inhämtade Kellgren utan tvifvel den kärlek till Roms skaldar, som sedan följer honom genom lifvet. Hans bref beröra sällan dessa akademiska studier. En gång (juli 1773) ber han Clewberg att få låna BRUCKERS »Filosofiens Historia i utdrag» jämte »någon Historia Litteraria, i synnerhet för äldre tider och om Poëter». Äfvenså öfverflöda dessa äldre bref utaf latinska värscitat och skämtsamma reminiscenser från skolans läroböcker. PLENNINGS logik och VOSSII retorik äro skrifter, som han både då och långt senare plägade anföra som representanter för den formella skolbildningen.

Det är emellertid mest läsning af skönlitterära författare, som i brefven omtalas. Redan i de allra tidigaste intager VOLTAIRE högsta platsen på Kellgrens värderingsskala. Voltaire kallas redan 1770 »den högstupplyste, från allt mörker och gräl ränsade och lärdomskugghjulet i Europa»¹; i febr. 1774 har han fått låna »Candide med ett par infama libeller mot Voltaire», i nov. 1775 läser och citerar han 'Œdipe', i mars 1776 erinrar han Clewberg, hurusom de ett halft år tidigare »jämte hvarannars bröst» läste 'Précis de l'Ecclésiaste', och han sänder såsom minne en öfversättning af detta »oförlikneliga» skaldestycke. Ofta omtalas, att de tillsammans sysslat med »gagnande läsning af någon snillerik auctor» och sedan som äkta Rousseauanska vänskapsentusiaster »med ömma famntag meddelat hvarandra de tankar, som uttryckte sig genom tystnadens outöseliga språk»². Då Kellgren vistades ute på landet, sände Clewberg honom böcker till låns, liksom han ock sedan i Stockholm öppnade sitt välförsedda bibliotek för Kellgren och under sin franska resa 1790 ombesörjde dennes bokinköp i Paris. ¹⁷/₁ 1775 nämner Kellgren, att han hos Clewberg tagit GESSNER, väl en fransk öfversättning af den schweiziske idyllikerns arbeten; hösten 1774 tackar han för »Guillaume Vadé som oändligen förbättrat mitt hjärta»³; ²³/₂ 1776 erkänner han gåfvan af DORAT, som skall »bindas i det vackraste

¹ Bref till Jonas Kellgren, Loppis ¹⁵/₁₀ 1770, fullständigast tryckt af CYGNEUS i Finsk tidskrift, 1895: 1: 358—62.

² Bref till Clewberg ¹⁸/₂ 1774, ¹⁰/₁₁ 1775, ²²/₂ 1776. (I den af SCHÜCK utgifna samlingen af Kellgrens bref till Clewberg.)

³ Med Guillaume Vadé afses ej, såsom SCHÜCK i registret till de Clewbergska brefven antager, den tämligen obskyre JEAN-JOSEPH VADÉ, för sina vulgära dramer kallad 'hallärnes Corneille', utan ingen mindre än VOLTAIRE själf, som 1764 under titeln *Contes de Guillaume Vadé* utgifvit 15 st. af sina »contes en vers». Osäkert är, om Kellgren upptäckt sin läromästare bakom anonymitetens slöja. Jfr artikeln 'Voltaire' hos QUÉRARD, *La France littéraire*, 10: 308.

Franska band, som kan fås här i Åbo»; ¹⁴/₆ 1776 tackar han för 'Élite de poésies fugitives', som han säger sig sluka »med en fames canina», och i nästa bref (¹⁸/₆) ber han Clewberg i Stockholm skaffa MURBERGS öfversättning af 'Athalie' samt RUDBECKS 'Boråsiaden' båda tillhörande årets svenska boknyheter. Bland annan lektyr, som Kellgren i sina bref till Clewberg omtalar, märkas LAFONTAINES 'Contes', SÉDAINES 'Le Déserteur' (»den tragikaste tragedi jag någonsin läst»), VOLTAIRES 'Alzire', som han sommaren 1776 funderar på att öfversätta, SHAKSPERES 'Julius Cæsar' (naturligtvis i fransk öfversättning), en tysk roman vid namn 'Der neue Amadis' och slutligen Bibeln, där han funnit »långa, långa epistlar, fulla med idel Gallimathias, tomare än ingenting»¹.

De ofvan angifna boktitlarne visa, att Kellgren vid sina själfständiga litteraturstudier under Åbo-tiden företrädesvis höll sig till den franska litteraturen. Dock bör märkas, att han alltjämt ifrigt studerade äfven de latinska skalderna och — närmast med PORTHAN som förebild — efterbildade dem i s. k. »fria öfversättningar». Alldeles främmande var han ej heller för annan litteratur än den franska. Han omtalar t. ex. redan i nov. 1773 en påbegynt öfversättning från engelskan, *ett blad af 1:sta Youngens natt*; dock nödgas han tillägga: »men det blir mig, ser jag, ett för mycket periculosæ plenum opus aleæ». Efter allt att döma är detta fragment identiskt med det, som intagits i hans samlade skrifter, och som dessförinnan bland ofullbordade poem nämnes i det berömda K&K-brefvet till Rosenstein (¹³/₃ 1788)². Därmed förfaller MALMSTRÖMS reflektion, att Young-fragmentet skulle utgöra ett »ytterligare bevis på den nya rigtningen af skaldens studier och intressen», som han trott sig förmärka efter det godtyckligt valda vändpunktsåret 1789³. Af Youngs första Natt förekom en fransk öfversättning i *Variétés littéraires* (T. 4), och man skulle därför kunna gissa, att Kellgren begagnat sig af densamma liksom af den franska Ossian-tolkningen i samma bok. En jämförelse mellan originalet och de båda öfversättningarna ger emellertid vid handen, att Kellgren direkt användt

¹ Bref till Clewberg ¹⁸/₂ 1774, ²⁶/₂ 1775, ¹⁴/₆ 1776, ²³/₂ 1776, ²³/₁₁ 1775.

² Bref till Clewberg ³/₁₁ 1773. — Bref till Rosenstein ¹³/₃ 1788, tryckt af SCHÜCK, *Kellgrens bref till Rosenstein* (i Samlaren, 1886).

³ MALMSTRÖM, *Sv. vitterhetens historia*, 2: 200. — Det af honom samtidigt anförda fragmentet *Sigwarth och Hilma* omtalas äfven redan 1788 i K&K-brefvet ('Hillmas död').

det förra och följt det långt trognare än hvad fallet är med den franske öfversättaren. Så hafva t. ex. de bekanta orden

night
even in the zenith of her dark domain
is sunshine to the colour of my fate

af den franske öfversättaren aftrubbats till »la nuit la plus sombre ne peut me dérober à l'horreur de mon sort», men hos Kellgren heter det:

Och mot mitt ödes natt är höstens midnatt klar.

Enstaka uttryck i de förtroliga breffen till Clewberg under år 1774 (t. ex. »Farvel, Sir» i n:r 14, »My Lap-Friend» i n:r 18) skvallra äfven om brefskrifvarens fortgående engelska studier; i ett bref från denna tid (n:r 17) får man bekräftelse på de svårigheter språket beredde honom, i det han nämligen ber Clewberg sända »Youngens nätter på tyska, eller i fall de ej finnes, då på Fransyska». Enligt K&K-brefvet fanns bland hans papper 1788 äfven en påbörjad öfversättning af Youngs första satir, hvilken antingen torde härröra från denna tid eller ock hafva gjorts under den närmaste tiden före ²¹/₅ 1781, då han i bref till Clewberg tackar för lånet af Youngs satirer. — Som motto på sina minnesord vid Friherrinnan Flemings graf (1776) använder han ett citat från POPE på originalspråket, och i hans efterlämnade boksamling funnos utom POPES äfven YOUNGS och OSSIANS WORKS, MILTONS 'Paradise Lost' och 'Paradise Regained' samt JOHNSONS Dictionary¹.

Med tyska språket tyckes Kellgren under Åbo-tiden ha haft svårt att reda sig. »Söta Du, hur Fan skall jag göra med min tyska, som jag ej kan få läsa af brist af Lexicon», skrifver han 1774 till Clewberg (n:r 18), i ett annat bref (n:r 17) ber han att af Tidgren få låna ett tyskt lexikon, och i nov. 1775 (n:r 25) misströstar han om att kunna arbeta sig igenom 'Der neue Amadis', förr än han »utslitit 3 Linds Lexika». Bland i breffen nämnda boklån från vänner omtalas ingen tysk bok, och sådana saknas äfven helt och hållet i hans efterlämnade bibliotek; däremot finnas där tre italienska (PETRARCA, GUARINIS 'Pastor Fido' och en öfversättning af 'Telemaque') samt dessutom 'Le maître Italien' af VENERONI (dennes fransk-italienska och italiensk-franska Dictionnaire egde han enligt bref till Clewberg — n:r 23 — redan hösten 1775).

¹ Förteckningen öfver Kellgrens boksamling är tryckt af SCHÜCK i Samlaren 1887, s. 41—43.

Kellgrens broder säger i sin 'Nota' till Rosenstein: »förrän hösten 1770 såg jag ej några af honom skrefne vers, men de voro blott små Gratulationer på Namns- och födelsedagar, dem han straxt återtog och ej tillstodde få afskrifvas». En af dessa hans pennas förslingar, en namnsdagslyckönskan från 1770, är tryckt af GYLLÉN¹; den är synnerligen obetydlig. Hans i samma bref förekommande »gudeliga och finurliga betraktelse» om »Nöjets bortresa med 8 par hästar» visar tydligt, att hans satir ännu helt och hållet gick i DALINs skola och tagit starkt intryck af dennes dissertationsparodier och kalottpredikningar. De inflickade versraderna om nöjet smaka betydligt af den stämning hos tidens unga Lisidorer, åt hvilken GYLLENBORG i 'Verldsföraktaren' gifvit ett klassiskt uttryck. Dalin och Gyllenborg äro ock de enda svenska förebilder, hvilkas inflytande man kan spåra i Kellgrens poetiska produktion under Åbotiden².

LAGUS, den förste som närmare behandlat Kellgrens Åbo-diktning, uttryckte den förhoppningen, att mera ljus skulle kunna vinnas i detta ämne, när en gång Auroraförbundets förseglade papper blefvo tillgängliga för forskningen. De öppnades och undersöktes år 1900, men G. CASTRÉN³ redogörelse ger vid handen, att den litteraturhistoriska skörden understeg förväntan. Af förbundsmatrikeln framgår, att Kellgren intogs i Aurora under första kvartalet 1773 och att han inom sällskapet tillhörde den s. k. vittra klassen. Bevarade finnas denna klass protokoll från dess konstituerande sammanträde ²⁸/8 1773 t. o. m. året 1774, men vid sammanträdena under denna period var Kellgren, bunden först af den Wallenstiernska konditionen och sedan af den Flemingska, vanligen frånvarande. Från åren 1775—76, då han att döma af brefven till Clewberg lifligt deltog i sällskapets förhandlingar, finnas protokollen tyvärr ej bevarade. I sitt meddelande till Rosenstein omnämner PORTHAN, att Kellgrens 'Oration öfver Gustaf III:s kröning' föranledt hans inval i Aurora, och han framhåller med stolthet, att »detta Sällskap torde icke varit utan nytta att formera honom och några andra lyckliga Poëter hos oss». Till Kellgrens litterära studier kan man med skäl

¹ I Finsk tidskrift, 1895: 1: 360—61.

² Den svenska vitterheten var i hans efterlämnade boksamling endast representerad af STJERNHELM, DALIN, LIDNER, BELLMAN, LEOPOLDS Oden och ROSENSTENS skrift 'Om upplysning'.

³ G. CASTRÉN, *Sällskapet Aurora* (i Skrifter utg. af Sv. Litteratursällsk. i Finland, 47).

räkna den granskning hans förstlingsförsök där fingo undergå och den öfning han själf erhöi för sin kritiska förmåga, när han sedermera blef en aktiv Aurora-broder. Enligt protokollen voro PORTHAN, assessor P. JUSLÉN och assessor JOH. BROVALLIUS de granskare, som åren 1773—74 flitigast skötte kritiken inom den vittra klassen. Brevet till Clewberg bära vittne om, att Kellgren efter sin återkomst till Åbo sällade sig till dessa kritici och att han ej sparade på skarpa anmärkningar om sina vittra medbröder. Såsom resultat af dessa hans litterära öfningar i Aurora kan man i hans diktning skönja stigande formsäkerhet och allt mera bestämd anslutning till den härskande franska smaken.

Redan i ett bref till Clewberg af år 1772 eller 1773 (nr 2) anförror Kellgren sin förtrogne ett poem att uppvisa »för någon annan skapkungig man». Sedan insände såväl Kellgren som Clewberg och Tidgren ett flertal dikter till granskning i Auroras vittra klass och eventuellt införande i *Åbo Tidningar*. Med hjälp af Porthans och Tengströms anteckningar har LAGUS kunnat identifiera de flesta anonyma författarne i dessa tidningar¹, och han har äfven något analyserat de där förekommande bidragen af Kellgrens hand². De karakteriseras i allmänhet af samma något frostiga, moraliserande retorik, som är välbekant från Gyllenborgs skaldestycken. De utmynna antingen, dessa elegier öfver lifvets brustna illusioner, i förmaningar till stoisk okänslighet eller ock predika de alltings fåfänglighet med den halft underförstådda, halft uttalade konsekvensen, att allvarliga sträfvanden ej äro mödan värda. Härifrån var steget ej långt till de njutningsprisande dikter, som från år 1777 en tid bortåt utgöra lejonparten af Kellgrens vittra produktion. De i *Åbo Tidningar* publicerade reflektionsdikterna sakna alla något större värde; de hafva sin egentliga betydelse i att vara förstudier till de akademiska prisskrifterna från 1777 och 1778 *Ode öfver en Stadig Man* och *En ynglings inträde i verlden*, där alldeles samma tankar i något mindre omogen form återvända. Några direkta utländska förebilder till dem har jag ej lyckats upptäcka. Måhända hafva sådana funnits till en och annan; det heter t. ex. uttryckligen om *Ode öfver Lifvet* (*Åbo Tidn.* 1775): »anledningen till några tankar i denna Ode är tagen utur *Poésies Diverses*». Enligt bouppteckningen egde

¹ LAGUS, *Förteckning öfver anonyma författare i äldre årgångar af Åbo Tidningar* (i Finska Vetenskaps-Societetens Bidrag, 17).

² LAGUS, *Kellgrens finska lefnadsminnen*, kap. 7—11.

Kellgren en antologi med detta namn, men jag har ej lyckats finna den i mig tillgängliga bibliotek. LAGUS anser detta stycke »erinra om studium af JEAN-BAPTISTE ROUSSEAU»¹, men nämner ej hvarest hos denne produktive skald han trott sig återfinna diktens grundtanke.

De satiriska fabler och epigram Kellgren lämnade till Aurora-förbundet för att införas i Åbo Tidningar hänvisa alla på franska förebilder, fastän man oftast ej kan bestämdt peka på någon viss bland Lafontaines många efterföljare såsom mönstret. Förutom J. B. Rousseau förtjänar här att nämnas DORAT, af hvars diktning Kellgren emottog impulser redan nu och äfven så långt fram i tiden som vid författandet af *Den nya Skapelsen*. För Åbo Tidningar öfversattes flera Dorats fabler af TIDGREN. Kellgren fick hans arbeten till skänks af Clewberg och karakteriserar i tacksägelsebrevet (23/2 1776) Dorat såsom »oändligen kvick, men mager; ett skelett, klädd i Floras vackraste dräkt».

Bland Kellgrens rena öfversättningar från denna period märkas ett par från VOLTAIRE. De vittna om en djup och oskrymd beundran för mästaren, en beundran, som nog ej beledsagades af de reservationer Lagus spårar i en not till *Diatriben öfver första orsaken* (Åbo Tidn. 1774, n:r 18). Denna sedesamma not kan nog med större sannolikhet tillskrifvas de allvarliga redigerande professorerna än den lifvet igenom i sin Voltaire dyrkan ståndaktige Kellgren². — Bland hans »pièces fugitives» märkes i främsta rummet den mästerliga öfversättningen af SAINT-LAMBERTS 'Volez papillon libertin' ('Flyg, yra fjärl, glad och tyst'). Kellgren har där bättre än någonsin förut lyckats fånga den franska tillfällighetslyrikens esprit och rokokobehag. Originalen återfinnes i 'Les Saisons'. Att döma

¹ LAGUS, a. a., s. 67.

² Noten lyder: »Detta omdöme om Epikur (näml. att han lefde och dog som en vis) är för auktorns räkning, hvars tänkesätt i dessa delar är bekant». LAGUS (a. a., s. 61—62) säger härom: »Så sedesam var ännu den unge Åbo magistern»; att noten 9 är senare uteslöt vid styckets omtryckning i *Stockholms-Posten* (1783, n:r 234), anser han karakteristiskt för Kellgrens då ernådda större förfrihet. Än mera kategoriskt uttrycker sig HELLEN LINDGREN (*Sveriges rittra storhetstid*, 2: 46), som anser notens uteslutning »betecknande för hans egen frontförändring». Ingenting garanterar emellertid, att vi här hafva en sedesam hjärteutgjutelse af Kellgren; långt sannolikare är detta lilla sidobugg mot Voltaire en redaktionsnot, som Kellgren i St.-P. sedan saknade både lust och anledning att aftrycka. Huru sedesam den unge Åbomagistern var, må lämnas därhän; ibland röjer han sig — trots all ode-stoicism — såsom varande något af en »Epicuri de grege porcus».

af Tidgrens upprepade öfversättningar från Saint-Lambert tyckes denne hafva varit väl känd och uppskattad i Aurorakretsen.

Intressantast af Kellgrens äldre öfversättningar är tvisvelsutän *Alpin, ett ersiskt skaldestycke* (Åbo Tidn. 1775, n:r 13), detta emellertid mindre på grund af dess eget poetiska värde än därför, att OSSIAN därmed på allvar gör sitt inträde äfven i den svenska litteraturen. Åran synes i själfva verket mindre tillkomma Kellgren ensam än hela Aurorakretsen. De anmärkningar, som i Åbo Tidningar åtföljde Alpin, bebådade nämligen öfversättning af »någre hans qwäden, som finnas införde öfversatte på fransyska, ehuru, tör hända förswagade, uti Variétés Littéraires, T. 1, p. 267». Löftet i denna redaktionsnot uppfylldes först genom Kellgrens Alpin och sedan genom Clewbergs 'Oscur' (1776, n:r 26) och Tidgrens 'Oithona' (1778, n:r 10—11); 1791 följdes de af Tengströms 'Comala och Lathmon', samtliga förekommande i Variétés littéraires. Sin ungdoms beundran för Ossiandikterna torde Kellgren aldrig hafva blifvit helt otrogen, och de ofta upprepade påståendena om hans förakt för Ossian, skadeglädje vid underrättelsen om Macphersons »afslöjande» o. s. v. äro till största delen rena nyromantiska konstruktioner, förorsakade genom missförstånd af några Kellgrens uttalanden¹. Ett visst inflytande från Ossian i fråga om formen, poetisk prosa, visar Kellgrens retoriska praktstycke från 1776, *Vid Friherrinnan A. S. Flemings graf*; dess egentliga förebilder äro dock att söka i Frankrike. I Kellgrens efterlämnade bibliotek fanns mästaren för dylik minnetsretorik, THOMAS, representerad, och han egde dessutom BOSSUETS och FLÉCHIERIS samlingar af 'Oraisons funébres'. Slutorden i dessa griftetankar (»Då vi utropa: 'Hon var värd att lefva!' — svara Helgonen: 'Hon var värd att dö'») visa, att Kellgren redan hunnit skaffa sig ej ringa färdighet i sanmanställningen af sådana antiteser, som utmärkte den s. k. »höga och starka stilen».

Med Kellgrens öfverflyttning till Sverge börjar ett nytt skede i hans studier likaväl som i hans lif och dikter. Man har kanske öfverdrifvit plötsligheten i den förändring, som hufvudstadslifvet förorsakade i Kellgrens lefnadssätt och arten af hans dikter. Brefven till Clewberg gifva af sin författare en helt annan bild än den sedesamme, vid boken fjättrade unge studenten, som äldre litteratur-

¹ Se härom BÖRTTIGER i *Sv. Ak. Handl. ifrån år 1796*, 46: 211—12, LJUNGGREN, *Svenska Vitterhetens häfder*, 1: 259—61, 429, och den utförliga utredningen hos TH. HASSELQVIST, »Ossian» i *den svenska dikten och litteraturen*, s. 65--74.

historici -- den ganska väl underrättade LAGUS ej undantagen -- älskat att skildra. Voltaireanens gäckeri med det heliga möter redan fullfluget 1770 i den blasfemiska parodien på Fader Vår¹. Skolfluxens uppfostran till salongsmänniska, påbörjad på Loppis, tyckes under vistelsen på Lemsjöholm och Willnäs hafva hunnit ganska långt, och i de bitande omdömen, hvarpå brefven till Clewberg öfverflöda, skönjes klart den blifvande granskarens och satirikerns kritiska ådra. På Kellgrens studier torde Stockholmsresans inflytande hafva varit mera direkt märkbart. De miste numera helt och hållet den akademiska prägeln de i Åbo ej helt kunnat frigöra sig ifrån. Redan tidigt satiriserar Kellgren universitetslivets former och formler (märk t. ex. den mystiska, ännu outredda paskillhistorien från våren 1774²), och han torde knappast hafva väntat eller önskat sig en regelrätt akademisk bana. Åtminstone tyckes han mindre än andra hafva tagit sin egen professorsansökan på allvar. Hans förakt för småstadsuniversitetens pedanteri och det onyttiga lärdomskram, som där utportionerades, framlyser tidt och ofta i Stockholms-Posten; redan dessförinnan kommer det klart till uttryck i inledningsraderna till *Sinnenas Förening*:

Bland annat skräp, hvaraf mitt minne
Blef fylldt i mina ungdomsdar,
Är hvad jag läst, jag vet ej hvar, o. s. v.

samt i hans påstående längre ned i samma poem, att af kärleken till Chloë åt hans förstånd förlänats långt större ljus

om tingens halt och verklighet
än förr af någon facultet.

I hans bref blifva de latinska citaten allt sällsyntare och ersättas af ord och vändningar, som bära vittne om en rätt exklusivt fransk bildning. Nu tillkommer ock ett nytt intresse, som i Åbo af lätt insedda skäl ej kunnat utvecklas³, nämligen för teatern och därvid ej blott för skådespelen, utan äfven för de agerandes spelsätt och uttal. Hans snart begynnande verksamhet som vittor granskare

¹ Först tryckt af CYGNEUS (i Finsk Tidskrift, 1895: 1: 358). Den var utesluten i det aftryck af ifrågavarande bref (ur Helsingfors Tidningar 1830), som LAGUS återgifvit.

² Se härom SCHÜCK i inledningen till Clewbergsbrefven, sid. iv—v.

³ Redan i Åbo anlätades han såsom medarbetare i ett litet dramatiskt stycke, ett herdespel af fru C. C. SVEDENMARK. Han nämner därom i bref till Clewberg 12/4 1776.

och publicist bidrog naturligtvis äfven att gifva en något ändrad riktning åt hans studier.

Grundriktningen af sin smak och sina intressen hade Kellgren dock redan fått stadgad i Åbo. Han var Voltaires svurne beundrare, och det var med en öfversättning från Voltaire som han med aflagd anonymitet ämnade framträda för allmänheten. Till Clewberg sänder han ²³/_s 1776 denna öfversättning af den »oförlikneliga Précis de l'Ecclesiaste»; kort därpå, ¹⁷/_s, heter det, att han tills vidare afböjt dess offentliggörande i Åbo Tidningar, och han ber vännen upptänka något »värdigare sätt». Den »dessein», som den alltid tjänstvillige Clewberg föreslog och Kellgren i bref af ⁴/_s gillade, tyckes emellertid ej hafva kommit till utförande, ty det dröjde 5 år, innan *Predikaren* utkom af trycket. Det var i Utile Dulci's 'Witterhetsnöjen' 1781, och stycket bar då titeln *Menskliga lifret*. Såsom ofta hos Kellgren, är öfversättningen temligen fri; han anmärker själf — i bref till Clewberg ²²/_s 1776 — om 8:de strofen, att han »tagit sig frihet att alldeles omändra mening och innehåll». Ett par insändare i Stockholms-Posten (1781, n:r 212 och 227) anmärkte på denna bristande trohet och klagade öfver, att ej Voltaires utan den okände Mr. Eratou's författarenamn blifvit utsatt. Kellgren svarade (i n:r 229) med ett försvar för fria öfversättningar samt den upplysningen, att originalet var signeradt Eratou. »Intet annat arbete bör tillegnas en auctor än det han själf erkänner».

Det dröjde en tid, innan Kellgren fick tillträda den aristokratiska kondition han eftersträfvat och genom Clewbergs bemedling sökt erhålla. Först på hösten 1777 tyckes han hafva tillträdtt platsen som huslärare hos generalen greve MEIJERFELT. Sommaren 1780 aflöstes han af en viss Hr. Berger¹, och sedan var han »alldeles ledig karl» samt förde till sin död en litteratörs oberoende lif, endast bunden af de förpliktelser några kungliga pensioner och först medarbetare-, sedan meddelegareskapet i Stockholms-Posten ålade honom.

Väntetiden från nyåret till hösten 1777 tillbragte Kellgren hos sina presterliga släktingar i Västergötland, dem han betecknar som »superlativus af hushållare» och folk utan spår af intressegemenskap med honom. Om hans studier och vittra sysslor under denna tid är föga att förmåla. Han klagade bittert för Clewberg öfver »detta osmakliga lifvets uniformité» och kände sig nästan afskuren från all kommunikation med sin »förriga verld». Med undantag af några

¹ Bref till Clewberg ⁷ 1780.

besök i det »sköna Bibliotheque i synerhet i Svenska Historien» (jämte »några Ångelska Böcker»), som tillhörde den i närheten boende häradshöfdingen grefve Johan Gabriel Creutz, saknade Kellgren alla intellektuella förströelser — om ej till sådana kunde räknas afhörande af förhandlingarna på prästmötet i Skara. Hans »fördömda kyrkogång» skaffade honom endast halssjuka, och när han genomläst »halfva Bibeln», var han färdig med det klassiska omdömet: »jag hade aldrig trott, att den skulle vara så absurd». De lockande intryck han fått af det glada Stockholmslivet låto sig ej utplånas; »de förbannade Operaflickorna dansa ständigt i tankarne på mig», heter det i ett bref. Vittra sysselsättningar voro hans enda tröst i bedröfvelsen. Så t. ex. »gick han och funderade» på sin opera *Adonis och Proserpina* och hade i juli »slarvat tillsammans en Act». Brefven till Clewberg åtföljdes gång på gång af småvärser (»något lappri»^{28/4}, »några värstumpar»^{4/7}).

Med GJÖRWELL hade han under uppehållet i Stockholm trädt i förbindelse, och denne, som redan förut uppmärksammat hans dikter, publicerade på sommaren 1777 i *Samlaren* med upplysning om författarens namn såväl de Flemingska griftetankarne som *Våren, imitation af Horatius*, en troligen från Åbotiden härrörande parafras af det vackra värkvädet 'Solvitur acris hiems'.

Ett poem, som måhända härrör från Kellgrens vistelse i Västergötland, är hans *Ode till Christus*. Detta ode är — såsom uttryckligen angafs såväl då det i mars 1779 publicerades i Stockholms-Posten (n:r 69) som i Kellgrens protest (i n:r 73) mot detta offentliggörande samt vid dess omtryckning 1782 i *Samling af Svenska Vitterhetsstycken*, 1 — endast en öfversättning. En jämförelse med det franska originalet, hvilket återfinnes i antologien *Élite de poësies fugitives*, visar, att denna öfversättning är synnerligen trogen och i flera värser nästan ordagrann. Man kan därför knappast ge ATTERBOM rätt, då han förklarar sig¹ anse det »såsom i Kellgrens bildningshistoria intagande ett märkvärdigt rum». På sin höjd skulle man kunna våga den hypotesen, att det tillkommit under ett visst inflytande af stämningen i den västgötska prästgården, ett antagande, hvilket får ett, om än svagt stöd af den psalmtön, som hvilat öfver några värser (t. ex. v. 5 och 6) af öfversättningen. Själf säger Kellgren i sin förklaring sig ej vilja förneka, att han »någon gång författat denna öfversättning för att öfva sig i sin andakt». Lika sanno-

¹ ATTERBOM, *Sv. Siare och Skalder*, 6: 1: 94—99.

Samlaren XXIII.

likt förefaller det emellertid, att han valt detta sätt att gifva sina prästerliga släktingar ett för dem tilltalande prof på sin poetiska förmåga; eljes ville han enligt Jonas Kellgrens utsago ej visa dem sina svenska poemer »såsom allt för mycket flyktige». Romantikern ATTERBOM finner odet »blotta vissa i hans själ djupt förvarade, men under denna tidrymd (Stockholms-Postens första tid) eljes hemliga strängar — — — tvifvelsutän ett arf ifrån hans fromma fädernehem»¹. Något personligt innehåll har emellertid Kellgren knappast ingjutit i sin tolkning af det franska odet, ehuru det ju är anmärkningsvärdt, att han öfvade sin öfversättaretalang på ett så utprägladt religiöst stycke. — Originalet förekommer utan författarnamn i den nämnda antologien, T. 3, sid. 91—95, och bär där titeln 'Le Christ, Ode présentée à la Reine' samt har såsom motto orden »Fit Deus Hostia». Den Kellgrenska öfversättningens noggranna trohet framgår af följande sammanställning (v. 5):

Jésus parle, les vents se taisent
Les morts renaissent des tombeaux
Les vagues en courroux s'apaisent
Et Pierre marche sur les eaux.
L'aveugle né voit sur ces traces
Le boiteux aller rendre grâces
Au puissant Dieu, qui les guérit;
Et le sourd est surpris d'entendre
Le muet en tous lieux repandre
Les miracles de Jésus-Christ.

Han talar, stormens röst försvinner,
Den döde upp ur grafven står,
Det vreda haf man blickadt finner
Och Petrus på dess yta går.
Den blinde ser en krympling hasta
Att sig för templets altar kasta
Till pris af evig hälsas Gud;
Den döfve med ett häpet öra
Hör dumben sina läppar röra
Till Jesu lof med fröjdeljud.

Efter Kellgrens bosättning som välbeställd informator i Stockholm hördes snart helt andra toner från hans lyra. I Samlaren publicerades nämligen i aug. 1777 *Ode till Bacchus och Kärleken* samt i mars 1778 *Sinnenas förening*. De följdes snart af *Mina löjen*, införda i *Göteborgs Hwad Nytt* ^{10/1} 1778, och med dessa tre dikter blef Kellgrens skaldenamn för första gången känt i vidare kretsar. Den första efterbildar i formen de »kantater» JEAN-BAPTISTE ROUSSEAU plägade skrifva; om dennes 'Circe' har Kellgren uttalat starka lof-ord. *Sinnenas förening*, som åt »den sinnliga kärlekens sångare» skaffade åtskillig förargelse och mycken popularitet, men sedermera af honom själf utnönstrades ur hans samlade skrifter, röjer en tydlig påverkan af PARNY och den riktning inom det dåtida Frankrikes

¹ ATTERBOM, anf. st.

erotiska lyrik, som denne ohöljdt lättfärdige sångare främst representerade. Utan att vara någon direkt efterbildning kan denna omstridda dikt åtminstone sägas vara ett motstycke till 'Le Délire' af Parny. Satiren *Mina löjen* lånar sitt motto från DORAT. För denna uppsats ämne är den intressant genom de skarpa omdömen den innehåller om äldre och samtida svensk vitterhet (Fru Nordenflycht och Bellman, poetastrar och scriblerer) samt genom den till dyrkan gränsande beundran förf. däremot uttalar för Voltaire och Pope. Diktens hela världsuppfattning är encyklopedisternas, och en inflickad anekdot om Boileau antyder, att förf. vid denna tid börjat läsa HELVETIUS; dennes Oeuvres funnos ock i hans efterlämnade boksamling.

Jämsides med de lätta erotiska dikterna skattade Kellgren fortfarande åt den moralisk-retoriska riktningen. Den representeras dessa år af de till Vitterhets-Akademien insända täflingsskrifterna *Ode öfver en stadig Man* (1777) och *En ynglings inträde i världen* (1778), båda med motton från Voltaire, som var Kellgrens föregångare i att inom sin vittra produktion sida vid sida inrymma plats åt frivol tillfällighetslyrik och stel odestoicism. Tankeinnehållet i den senare af dessa dikter förefaller relativt ursprungligt och visar tillbaka på Åbodikten *Saknaden* med dess klagan öfver brustna ynglingaillusioner och svunnen barnaoskuld, men äfven framåt på den starka skepticism, som ett par år senare bryter fram i *Våra villor*. Redan nu är upplysningsmaneret väl tillegnadt, såsom bl. a. framgår af de upprepade anfallen mot »fördom».

* * *

I oktober 1778 började *Stockholms-Posten* utgifvas, och i denna tidnings spalter publicerade sedan Kellgren, oftast anonymt, de allra flesta af sina nya dikter samt omtryckte många äldre. Hans långa bref till Rosenstein af den 13 mars 1788 (»K&k-brefvet») innehåller som bekant en noggrann redogörelse för den vittra produktion han då var villig att erkänna som sin. Det bör därför bilda den naturliga utgångspunkten för hvarje undersökning af Kellgrens andel i Stockholms-Postens poetiska innehåll. Utelämnade äro där enligt hans egen uppgift endast »ett par dussin Epigram och andra små strödda vers» samt de troligen rätt talrika bagateller han utgallrat, enär han ej trott dem »förtjena att öfverleva dagen». Hvad hans prosabidrag till tidningen beträffar, så saknas ännu hvarje ens tillnärmelsevis tillfredsställande utredning rörande dessa, och det är därför alldeles missledande att — som flera äldre litteraturhistorici gjort — utan

vidare tillskrifva Kellgren ansvaret för det mesta af hvad Stockholms-Posten i den vägen innehöll samt att utaf denna insändare-tidnings s. k. åsikter söka åstadkomma en bestämd bild af Kellgrens studieintressen, privatmeningar och allmänna utvecklingsgång. Han blef aldrig »konung öfver Stockholms-Posten»¹ eller »dess allrådande hufvudman»². Allra minst intog han någon dylik ställning före nyåret 1790, då han verkligen synes hafva åtagit sig en hufvudredaktörs funktioner, hvilka han sedan fullgjorde, så länge krafterna stodo bi.

De flesta af de poem Kellgren lämnade till Stockholms-Posten under dess första år äro rena bagateller i den lätta genren; »pièces fugitives», imiterade efter eller åtminstone inspirerade af liknande franska smådikter i tidens många recueiller, almanackor och andra periodiska skrifter med delvis vittert innehåll. Ej sällan äro de nästan ordagranna översättningar. En hel del af de smådikter, som senare forskare (t. ex. LAGUS i kap. 15) lagt Kellgren till last, torde hvarken direkt eller indirekt härröra från honom.

Af i Stockholms-Posten förekommande erkända Kellgrenspoem finnas ej få, till hvilka de franska originalen lätt kunna påvisas, och troligen än flera, där en tålig bibliognost med rikt tillgängligt undersökningsmaterial skulle kunna uppleta dem. *Hjärtat* (St.-P. 1780, n:r 202) angifves uttryckligen såsom översättning af BOUFFLERS 'Le coeur'. *Boufflers' bref till Voltaire* (St.-P. 1781, n:r 22) fanns bl. a. tillgängligt i 'Élite de poésies fugitives' (4: 99) och har väl översatts därifrån. *Denis och eremiten* (St.-P. 1781, n:r 174) kallas där uttryckligen *Apolog af Hr Bret*³. *Den obeständige trogne* (intagen i Saml. Skr.) är en noggrann översättning af ett litet i 'Élite de poésies fugitives' (3: 313—14) förekommande poem, 'L'Inconstance pardonnable, Ode Anacréontique' med *M. Le C. de B * ** angifven som författare. *Kungen, Bonden och Eremiten* (St.-P. 1781, n:r 63) angifves vara översatt ur tidskriften *L'Esprit des Journaux*, 1780.

Bland de i K&K-brefvet nämnda dikter, som sedan ej kunnat återfinnas, märkes äfven ett par liknande översättningar. Den ena, *Åskan och grodorna*, är väl identisk med en fabel af DORAT med samma namn och utmynnande i följande eleganta spets:

¹ HELLEN LINDGREN'S uttryck, *Sveriges vittra Storhetstid*, 2: 85.

² LAGUS, a. a., s. 148.

³ ANTOINE BRET (från Dijon, f. 1717, † 1782). Ämnet är redan förut behandladt i den franska contes-litteraturen: en tyrann uppmanar en from eremit att uppsända en för stunden lämplig bön till Gud, och eremiten ber då om tyrannens död.

Quand Jupin tonne, il est constant
Que les grenouilles sont coupables.

Den andra, i brevet kallad *Den sanna Philosophien*, motsvarar nog DORATS lilla poem 'La vraie Philosophie', där följande lefnadsvisdom predikas:

Je cherche partout le plaisir
Mais lorsque ma recherche est vaine
Je sais jouir de mon désir,
Quelquefois même de ma peine.

Till Themir, ett annat af dessa svårfunna stycken, kan vara identiskt med det lilla poem (St.-P. 1780, n:r 158), som bär titeln *Till en vacker flicka, som begärde vers af Författaren*. Det börjar:

Kan Themir vers af mig begära

och slutar:

Horats var älskad af Corinna,
Ovid var älskad af Julie,
Blif, Themir, du min älskarinna,
Så skall jag deras like bli.

Att dikten då allmänt ansågs vara af Kellgren och förmodligen äfven var så, framgår däraf, att den med Kellgrens namn utsatt samma år fick släppa till ett par rader såsom motto på signaturen —c—L—n's¹ sedan i Stockholms-Posten så häftigt omdebatterade öfversättning af IMBERTS roman i brefform 'Les Égaréments de l'amour'. — Kellgren kan äfven mycket väl antagas vara auktor till poemet *Bäcken* (St.-P. 1781, n:r 8), en välgjord öfversättning af CH. FR. PANNARDS i 'Élite de poésies fugitives' (1: 95) intagna lilla dikt 'Le Ruisseau'.

Till samma franska smakriktning hörde bl. a. Kellgrens hyllningsdikt till aktrisen Mamsell Olin (St.-P. 1780, n:r 212), grafskriften öfver mamsell Dubois (St.-P. 1779, n:r 95) och den erotiska dikten *Till Rosalie* (tryckt i St.-P. 1789, n:r 1, men enligt SCHÜCKS uppgift 1782 inlämnad till Franciskanerorden)². Alla dessa dikter skulle,

¹ DIDRIC GABRIEL BJÖRN, enligt BRAUNE, *Abbrev.-sign.*

² MALMSTRÖM (*Sv. Vitterhetens historia*, 2: 164) inrangerar, ehuru med tvekan, poemet till Mamsell Olin bland den senare periodens diktalster och uttalar den förmodan, att POPES 'The Rape of the lock' varit det mönster, som här föresväfvat skalden. Ett liknande misstag i fråga om affattningstid begår LJUNGGREN (*Sv. Vitterhetens häfder*, 1: 471), då han för poemet 'Till Rosalie' till skaldens senare år och beskriver det som »ett återfall i forna ungdomsvanor».

om de varit skrifna på franska, väl hafva försvarat sin plats i 'Almanach des Muses'.

De Kellgrenska strövärsernas frivolitet, som är stor nog i dikten 'Till Rosalie', i hans ur Saml. Skr. uteslutna *Stancer till kärleken* (St.-P. 1781, n:r 152) eller i Duboispoemet med dess not, når sin höjdpunkt i de rim han inflickat i sina bref till den förtrogne vännen SCHMIDTLÖW¹. I dessa rim — liksom i de mera oskyldiga scener från Olympen, som förekomma i det i Samlaren 1887 tryckta nyårskvädet *Till Grefvinnan Meijerfelt* — möter samma ogenerade sätt att behandla himmelens saliga och Olympens gudar som hos förebilden, den själfsväldige och kvicke chevalier DE PARNY.

Kellgrens äldre satirer voro merendels frukten af personliga lynchutbrott under hans litterära kritik, ej efterbildningar utifrån. Möjligt är emellertid, att han — som HELLEN LINDGREN² antager — fått impulsen till den bekanta *Konsten att göra lycka* från ett ställe i HELVETIUS 'De l'Esprit', ett arbete, som han egde och stundom, t. ex. under Ode-striden med Leopold 1779, citerade i sina litterära kritiker.

På sina allvarligare poem från denna tid tyckes Kellgren hafva nedlagt mycket arbete, och studium af upplysningsfilosofien skiner i dem flerstädes tydligt igenom. År 1780 täflade han som bekant, men »mankerade» i Vitterhetsakademien med två stycken. Det ena af dessa, *Fabeln om förståndet och lyckan*, är endast känt genom ett fragment i bref till Clewberg af ²/₃ 1781. Detta fragment är emellertid ordagrannat lika med en bit ur *Jordens skapelse*, en dikt som i K&K-brefvet omtalas som färdig, ²⁴/₁ 1790 upplästes i Svenska Akademien och slutligen publicerades i St.-P. 1790, n:r 110. Detta exempel visar tydligt, hurusom Kellgren gerna filade på och omarbetade sina äldre dikter, så att man ej af publiceringsåret kan draga alltför bestämda slutsatser rörande deras tillkomsttid. Det andra stycket, *Målning af inbillningsnöjen*, är, såsom fragmentet ger vid handen, samma stycke som sedermera i *Witterhetsnöjen* 1781 publicerades under titeln *Våra villor*. Kellgren nämner själf för Clewberg, att dikten åtminstone delvis var »imiterad ur POPEs Essay on Man», och att han därom äfven anonymt upplyst de akademiska fäderna. — Det sedermera af Kellgren själf utdömda, svaga deklamationsstycke, hvarmed han 1779 framgångsrikt besvarade den

¹ Brevet finnes nu i Kungl. Bibls autografsamling. I utdrag äro de tryckta af SCHÜCK i inledningen till Clewbergs-brevet.

² *Sveriges vittra Storhetstid*, 2: 75.

akademiska prisfrågan *Vore människan lyckeligare, om hon förutsåge sitt öde i världen?*¹, bär genom sina citat ur Cooks nyutkomna resebeskrifning, MAUPERTUIS 'Essai de Philosophie Morale' och LILLIESTRÅLES Pope-öfversättning vittnesbörd om den vexlande arten af förf:s dåvarande lektyr.

Sin egentliga berömmelse i Stockholms-Posten vann Kellgren såsom litteraturgranskare och författare af små lättsmälta estetiska eller populärfilosofiska uppsatser. Det äldsta bevarade alstret i denna väg af hans penna torde vara hans i Samlade Skrifter intagna *Tal om satirens vederstygglighet*, som enligt K&K-brevet redan under Åbo-tiden hållits i Aurora. Redan i detta tal framhållas som mönster BOILEAU, POPE, VOLTAIRE och THOMAS, de estetiska teoretici som anlitas äro BATTEUX och BAUMGARTEN, och de olyckliga poetastrarne BAGERS och BRUNKMANS namn befinnas redan här vara nitade vid skampålen. En hel del omdömen i talet klinga som preludier till långt senare återkommande estetiska uttalanden af Kellgren, t. ex. en sats sådan som den, att »det, som är högt för Miltons landsmän, är underligt och öfverdrifvet för Voltaires läsare»², eller det försiktigt framkastade tviflet på möjligheten af en religiös poesi (»Passionerne äro de eldsvingar på hvilka en Poet plägar lyfta sig öfver det låga och medelmåttiga; men hvem vet icke, att Christendomen ålägger ett fullkomligt förqvåfvande af våra passioner»). Redan under Åbo-tiden var sålunda hufvudriktningen af Kellgrens estetiska uppträdande bestämd. För en större allmänhet framträdde han emellertid först under Stockholms-tiden som estet och vitter granskare med de af SYLVAN (i Samlaren, 1896) skildrade förstlingskritikerna i Dagligt Allehanda. Hudflängning af poetastrar, dyrkan af Voltaire, citat ur Youngs satirer, beröm åt Helvetius, alla dessa redan i hans första lärospån mötande drag äro betecknande för arten af den Kellgrenska kritiken, som snart nog i större dimensioner skulle uppträda i Stockholms-Posten och där blifva så fruktad, så ensidig, men så välgörande.

Ännu bristande utredning om Kellgrens verkliga andel i Stockholms-Postens estetiska artiklar och litterära kritiker hindrar mig att

¹ I *Vitterh. Ak. Handl.*, 4: 1—21.

² Han medgifver emellertid samtidigt, att »det, som är behagligt hos Fransosen, är matt för Engländeren», och sluter till sist »att det enda sanna, som är sagdt i detta mål, är det gamla ordspråket: Hvar och en har sin smak». Det är, som man ser, ett tidigt uttryck för samma tanke, som sedan återkommer i *Om skadan af en uteslutande smak* (ur svarstalet i Sv. Ak. till Celsius, 1786).

i detalj ingå på dessa yttringar af Kellgrens studier. Ett allmänt intryck, som denna del af Kellgrens vitttra produktion ger den nutida betraktaren, är det som förestafvat AXEL GAUFFINS riktiga anmärkning, att Kellgren »alltid gaf sig in på ett jämförelsevis okänt område, när han ville teoretisera i estetiska frågor»¹. Från sina studier som poëseos docens hade han dock kvar en rätt god kunskap om de estetiska regler, som uppställts af SULZER, BAUMGARTEN och BATTEUX, och han citerar dem flerstädes i recensioner och uppsatser². Med än större förkärlek framhåfver han såsom ofelbar auktoritet MARMONTEL, hvars lära om den poetiska entusiasmen såsom en sinnets berusning, »ivresse, délire ou fureur», ju måste erbjuda åtskilligt tilltalande för Kellgren just under denna period af hans diktning. Marmontel får också de ymnigaste loford och kallas »den ljusaste, sannaste och finaste af alla Æsthetiske Författare». Kellgren bjuder emellertid aldrig någon genomförd estetisk smaklära. Däremot ligger hans styrka i de träffande observationerna och en viss naturlig 'bon sens', som ofta ledde honom utöfver de något trånga gränser, hans en smula föråldrade teoretiska läromästare för honom uppdragit. Dylika strödda observationer skulle väl ha förlänat hans *poétique en prose* dess egentliga värde, om tid och hälsa förunnat honom uppfyllelsen af hans ålsklingstanke att till en sådan utarbete de »anmärkningar öfver Språket och Skaldekonsten» hans nu tyvärr förlorade »lilla minnesbok» gömde.

* * *

De flesta litteraturhistorici, som behandlat Kellgrens diktning, hafva påpekat den ändrade karaktär, intressenas utvidgning och syftenas fördjupning, hvarom skaldens produktion under hans senare lefnadsår bär vittne. Tidpunkten för och de antagliga orsakerna till detta omslag hafva de emellertid uppgifvit ganska olika. ATTERBOM daterar som bekant den nya perioden från tiden omkring 1786 och anger som förändringens första orsaker de intryck, Kellgren emottagit vid besök hos brodern och svägerskan i Skatelöfs prästgård, samt den bekantskap han under en af dessa sommarfärders utsträckning till Danmark skulle ha gjort med den danska litteraturen. MALMSTRÖM betonar med rätta, att denna Kellgrens »egen självuppostran

¹ A. GAUFFIN, *Leopolds Critiska anmärkningar vid hjältedikten: Tåget öfver Bält* (i Samlaren, 1900).

² Till hans boksamling hörde BATTEUX *Principes de littérature* i 5 volymer.

till växande innerlighet och manlighet» egt rum successive under 1780talets lopp, men han antager dock som »afgjord skiljegräns» året 1789, då *Cantat den 1 januari 1789* och *Dälden* kommo till. BÖTTIGER framhåller »det lifliga ordbytet och den spända tankeutväxlingen med en sådan motståndare som Thorild» såsom för Kellgren »öppnande nya rynder och småningom förande honom både till vidsträcktare utsikter inom tankens värld och till skönare frambringelser inom konstens». LJUNGGREN lägger mycken vikt vid Kellgrens arbete med versifieringen af konungens dramer, hvilket »icke kunde annat än bringa till full utveckling skaldens rika lyriska anlag»¹.

Alla dessa förklaringsförsök lida af betänkliga brister. Känslans frambrytande midt ibland gäcket och förståndsupplysningen visar hän på Kellgrens allmänna mottaglighet för tidsströmningarna² och nog äfven på en betydelsefull inre utveckling af hans rika personlighet. Att därvid åt en kvinna, Kristina, tilldela hufvudrollen, torde emellertid vara ett nyromantiskt påfund. Hyllningsdikten *Till Kristina* ger i och för sig ingalunda rätt till en så vidtgående tolkning, ehuru gärna kan medgifvas, att den är en vacker bekännelse om misantropens starka påverkan af den lugna värme, som strömmar honom till mötes vid bekantskapen med ett ädelt familjelif och en kärlek af helt annan art än den flyktiga njutning, han förut dyrkat och besjungit. Största delen af Atterboms resonnemang i öfrigt förfaller med hans felaktiga gissning angående diktens föremål. Liksom Skatelöfssvärmeriet är äfven den epokgörande danska resan endast en myt; grundlösheten af HAMMARSKJÖLDs uppgifter därom uppvisades redan 1819 i *Allmänna journalen* nr 236 med stöd af meddelanden från skaldens umgängesvänner.

Det dramatiska värsifieringsarbetet var visserligen en god formskola, men icke nås djupare lyrisk innerlighet genom sådant. Ej heller har man rätt att vidare högt uppskatta THORILDS direkta inverkan på Kellgren. Hans bevarade förtroliga bref till Clewberg visa, att han alltjämt tyckes ha uppfattat »Thorenianisme» såsom något sjukligt, en »epileptisk poesi», som ej kunde förlikas med hans

¹ ATTERBOM, *Siare och Skalder*, 6: 1: 28—30; MALMSTRÖM, *Sv. Vitterhetens historia* 2: 194; BÖTTIGER, i *Sv. Ak. Handl. ifrån 1796*, 45: 198—99; LJUNGGREN, *Sv. vitterhetens häfder*, 1: 403.

² Jämför hans hänfödda ord om Rousseau i uppsatsen *Om andeliga Poesmer och huru de böra dömmas*: »I som läsen dessa bref med St Preux's och Julies Hjerta; hvad blifver er dom? beundran och tårar».

förkärlek för den franska smakens formtukt. Närmast var det väl hans eget sunda poetiska sinne, som förmådde honom att själf under senare år allt oftare betjäna sig af den under Thorildska striden af honom så öfverdrifvet häcklade orimmade värser.

Kellgrens »transfiguration» — som Atterbom uttrycker sig — torde sålunda knappast kunna anknytas till någon bestämd tidpunkt eller dominerande yttre orsak. Den visar sig fast hållre som en stadig fortgående, allmän själens förfining jämte en utvidgning och fördjupning i studier och intressen, som måste sätta märke äfven i hans viltra verk, och som småningom ledde honom långt utöfver den grunda Voltaireanism, hvaraf hans första Stockholmstid kännetecknades. Af intresse för kännedom om Kellgrens studier och deras inverkan på hans skaldepersönlighets omvandling är härvidlag kanske främst den växelverkan, som kan spåras mellan Kellgrens alltmer inpräglade allmänanda och patriotiska upplysningsifver å ena sidan, arten af hans läsning och författarskap å den andra. Klart skönjbar blir nu äfven en ny, rent litterär påverkan, nämligen af Kellgrens begynnande närmare bekantskap med den danska litteraturen. På ännu ett annat område, det dramatiska, märkes en stegring i Kellgrens intressen. Hans verksamhet som teatercensor (från 1785) och i samband därmed stående nära förbindelse med artistvärlden föranledde honom att långt grundligare än förr sätta sig in ej blott i den samtida franska dramatiken med dess svenska afläggare utan äfven i sjelfva aktionen och spelsättet. Den förnämsta frukten af dessa studier utgjordes af de en tid regelbundet återkommande teaterrecensionerna i Stockholms-Posten (särskildt årgångarne 1790 och 1791). Genom dessa granskningar har Kellgren lagt grunden till en verkligt sakkunnig teaterkritik i Sverige, en själfständig bedrift, som orättvist alldeles bortskymts af hans visserligen ej obetydande, men långt mindre ursprungliga dramatiska författarskap. Som ett prof på Kellgrens intresserade studium af diktion och spelsätt förtjänar anföras, att han försåg sitt teaterexemplar af Voltaire-öfversättningen *Olympie* med understrykningar och sammanbindningstecken, afsedda att återges vid rollutskrifningen och tjäna till ledning för deklamationen¹. Bland hans efterlämnade böcker fanns äfven en med titeln *Lettres sur la danse*. Åt aktionen egnade äfven hans teaterrecensioner städse mycken uppmärksamhet.

Kellgrens med åren vidgade allmänintressen framlysa, såsom LJUNGGREN framhållit, i valet af ämnen för hans bidrag till Steck-

¹ Kellgren till P. H. v. Rosenstein ¹² s 1792 (tryckt i Samlaren, 1887: 49).

holms-Posten under 1780- och 1790-talen; dock torde man ej i denna tidnings innehåll årgång efter årgång kunna finna en säker återspeglings af Kellgrens utvecklingsgång. Ett annat, knappast tillräckligt beaktadt bevis på hans nya intressen utgöres af det 1783 utkomna *Nya Handelsbibliotheket*, af Kellgren som bekant utgifvet i hans egenskap af pensionstagare ur Manufakturfonden. Då det någon gång uppmärksamrats, har det uteslutande varit därför, att det gaf anledning till en Thorildsk recension i *Den nye Granskaren*, 1784. Efter en rad ytterst småaktiga anmärkningar affärdas det där af THORILD med det ganska träffande totalomdömet »en svag, städad och god bok, väl utan genie, utan besynnerlig förtjänst, men värdig att läsas». Dess innehåll vittnar om utgifvarens allvarliga bemödanden att nödtorftigt sätta sig in i en del ekonomiska principfrågor, studier som väl sammanhänge med Kellgrens då och framdeles (jfr K&K-brevet) hysta önskan att blifva välbeställd ämbetsman i Kommersekollegiet. Två af bokens fyra afhandlingar äro författade af kommerserådet WESTBERG, enär — såsom utgifvaren skriver — »hvarken min skyldighet fordrat eller min förmåga tillåtit att af eget förråd gifva detta arbete sin tillbörliga vidd». Dessa ord ge tämligen tydligt vid handen, att de båda andra uppsatserna författats af Kellgren själf. Från honom stammar äfven det resonerande företalet, hvaraf sedermera en god del intogs i Saml. Skrifter under titeln *Om regeringskonstens behof af philosophernas skrifter*.

Företalet, som Thorild fann vara en »gossrå och uppenbar efterskrifning» af franska förebilder, utgöres af ett i själfva verket ganska väl skrifvet försvar för nyttan af politisk-ekonomiska studier samt innehåller därjämte ymniga loford öfver »de practiske kunskapers välförtjenta företrädesrätt till snillets val». Sin egen befattnings med dessa från hans tidigare författarskap fjärranliggande ämnen förklarar Kellgren med ett citat från Boileau: »Que les vers ne soient pas votre eternel emploi!»¹

Bland ekonomiska författare rekommenderar företalet särskildt fransmännen MELON och DUTÔT, båda från 1700talets tidigare hälft,

¹ Samma tanke återkommer i en ²⁸, i 1784 daterad supplik till konungen, måhända insänd med ett dedikationsexemplar af 'Nya Handelsbibliotheket'. Det heter där bl. a.: »Tout d'un coup Mercure me parla ainsi: Mon cher poëte, tu as très-bien fait d'employer tes moments à quelque chose de plus utile que cette rimaillerie éternelle. Ton premier essai n'est pas un chef-d'oeuvre; mais tu feras mieux». Tanken spåras äfven på ett par ställen i det berömda samtalet mellan K&K (1788). Samlaren, 1887: 24; 1886: 110, 119.

samt engelsmännen NICKOLS och Sir JOSIAH CHILD († 1699). Melons och Nickols arbeten funnos i Kellgrens efterlämnade boksamling vid sidan af fysiokraten MIRABEAU D. A:s berömda *L'Ami des hommes*, NECKERS 1784 utgifna betänkande om Frankrikes finanser samt en fransk öfversättning af ADAM SMITHS epokgörande *Wealth of nations*.

Det är också de franska fysiokraternas och Smiths opposition mot det gamla häfdivunna handelstvånget -- kanske äfven NORDENCRANTZ åsikter -- som gå igen i Kellgrens *Afhandling om näringsstvånget i gemen och skrån i synnerhet*, bokens inledningsuppsats. Förf. utgår från, att samhällets ändamål är dess makt och välmåga. Makten grundar sig på talrik folkmängd, välmågan ej blott på mängden af varor och penningar, utan äfven på dessa egodelars »allmänna lopp och behöriga fördelning». Denna makt och välmåga hämmas emellertid af det rådande handels- och näringsstvånget, många af okunnighet eller egennyttia härrörande monopol o. s. v., och därför bör tvånget såsom stridande mot samhällets ändamål afskaffas -- först då »kommer ordningen åter». Från dessa synpunkter ger förf. sedan en skisserad »svenska idoghetens historia», som till sist utmynnar i en redogörelse för samtida skråförhållanden med ty åtföljande reformförslag.

Den andra uppsatsen, *Förslag till nybyggens anläggande i Indien och på Africanska kusten*, är temligen obetydlig. Den kritiserar de vanliga skälen mot nyttan af kolonianläggningar, omtalar helt kort några äldre svenska kolonisationsförsök och rekommenderar slutligen till en upplyst regerings åtanke frågan om nya sådana på Guineakusten, i Västindien eller i Guyana. De allmänna ekonomiska resonnemangen äro här färre, men de stämma väl öfverens med de åsikter, som utvecklats i den första uppsatsen.

I K&k-brevet dröjer Kellgren med ett visst välbehag vid detta sitt försök till ekonomiskt författarskap. Han säger: »Sanningen att säga har jag nog håg för detta arbete. Jag börjar att ledsna vid det eviga versmakeriet. Har jag då kommit till för rimets skull allena? Den första delen af Handels-Bibliotheket van mera bifall än jag borde förmoda. Det är det enda af allt hvad jag skrivit, som min gode vän Thorild funnit godt»¹.

Kellgrens författarskap i Nya Handelsbibliotheket och de omdömen han på tal därom fällt liksom förändringen i Stockholms-Postens ton och innehåll äro vittnesbörd därom, att -- såsom WAR-

¹ Samlaren, 1886: 109.

BURG uttryckt saken — »lusten att roa hos den mognade mannen allt mera ger vika för hågen att upplysa». Denna håg framträder klarast och starkast i de dikter och uppsatser, som betecknade hans kamp »Pro sensu communi» mot de ljusets fiender af mångahanda slag, som under 1780talets senare och 1790talets förra del hotade att här i landet få ett rent af samhällsvådligt inflytande.

Några af Kellgrens inlägg i denna kamp ge en antydning om riktningen af hans studier och litterära sympatier. Så proklameras i den *Kungörelse om Sällskapet Pro Sensu Communi*, som inledde årgången 1787 af Stockholms-Posten, »Engelsmannen JOHAN LOCKE» såsom »den förnuftigaste man som jorden burit», och en svensk öfversättning af MALEBRANCHES *De la recherche de la vérité* uppställles som prisämne i prosan vid sidan af det poetiska *Man äger ej snille, för det man är galen*. Prisämnena voro väl närmast afsedda att förebåda skrifter af Kellgren själf; han kom emellertid blott att gripa sig an med den senare af dessa uppgifter. Denna satir jämte åtföljande kommentarier visa, att han läst en del drömböcker och dylika tryckalster, skaffat sig åtminstone någon kännedom om LAVATERS arbeten och blåddrat i SVEDENBORGS skrifter för att ur dem utplocka lämpliga praktbitar till mål för sin satirs pilar. Något studium af Svedenborgs skrifter märker man emellertid ej, och de rättrogna Svedenborgianerna kunde med skäl klaga öfver att deras måstare blifvit ej sällan först missförstådd och sedan förhånad. — Omdömet om Milton (»skrålet mera likt af någon full på gatan») har af denna satirs litterära uttalanden kanske väckt den mesta förargelsen. Kommentarierna med där förekommande talrika citat af lösryckta »besynnerliga saker» visa, att Kellgren visserligen rätt väl kände sin Milton — 'Paradise lost' och 'Paradise regained' förekommo båda i hans boksamling —, men att han i honom endast förmådde uppskatta Edens skald och den idylliska »målningen af Evas kärlek och Paradisets lycksalighet». Däremot hindrades han af sin franskt skolade rokokosmak att fatta den gigantiska storheten hos den fantasi, som skapat afgrundsfurstens bild. Hans tankegång är alltså den sanma som under Åbotiden i Auroratalet om satirens vederstygglighet (jfr sid. 23). Han tillerkänner visserligen engelsmännen »höghet» och »styrka», men reserverar alltså åt Voltaire's landsmän företrädesrätten »behag». Milton karakteriserar han genom att tala om »det höga i hans bildning», men finner dock 'Paradise lost' uppfyllt af »därskaper att ömkas åt» och »otäckheter att vämjas vid». Sitt eget plumpa och behagfria skämt om »Miltons

rus» kallade han »något sträfft för finare öron, men helt och hållit i Engelsk smak».

I den länge fortsatta polemiken mot Svedenborgianerna m. fl. anlätades esomoftast utländska omdömen, såsom af tyskarne NICOLAI, KLOPSTOCK och WIELAND. Det torde emellertid kunna sättas i fråga, om det var Kellgren, som uppspårade deras inlägg i saken. Kanske tillkommer äran snarare LIDÉN, hvilken af Porthan i bref prisas som auktor till en del anti-Svedenborgska uppsatser i Stockholms-Posten¹. Från tyskt håll ('Die Feinde der Aufklärung' i Wielands tidskrift *Teutscher Merkur*) fick emellertid Kellgren själf idén till *Ljusets fiender*, dråpslaget mot den Reuterholmska periodens dunkelmän.

Utaf de rent litterära orsakerna till Kellgrens på äldre dagar allt rikare poetiska utveckling faller väl ingen mera i ögonen än hans studier i den samtida danska litteraturen och däraf föranledda impulser. Hans första bekantskap med den danska litteraturen torde ha börjat en god tid före den förmenta Danmarksresans år, 1789. Våren förut nämner han i K&k-brefvet *Byxorna, Fabel* bland »färdiga, men ej ännu utgifna piécer» och EWALDS 'Baldurs död' såsom mönster för den tilltänkta götiska operan *Yngve*. Ewalds inflytande är ju äfven märkbart i skådespelet *Gustaf Adolph och Ebba Brahe*, som förelåg färdigt i jan. 1788.

Fabeln *Byxorna*, som i mars 1788 omtalas som färdig, har säkerligen gifvit anledning till att årets prisämne i Pro sensu communi (St.-P. 1788, n:r 270) sattes till »Fabel, som visade löjligheten af högmodet öfver gammal börd, en fördom så stridande emot allt Sundt Förnufts bruk». Den kom emellertid af någon anledning att blifva liggande och infördes först 2 1/2 år senare i St.-P. (1791, n:r 151). Hela den skämtsamma inledningen om fri öfversättning och imitation torde först då hafva tilldiktats, ty den innehåller en del hänsyftningar på en samma år förd tidningsfäjd (om det från Butler öfversatta poemet 'Nyare krigskonsten')². I de 1791 skrifna anmärkningarna till poemet förekommer följande trovärdiga uppgift om dess tillkomst: »Vill man ej tro, at jag länt min Fabel från Danska språket, kan man göra som man vill. Svårt vore ock nu at visa up Originalet, hvaraf jag endast har tagit en afskrift för 12 år tillbaka». Det är äfvenledes i dessa anmärkningar, som Kellgren fäller det ofta

¹ Porthan till Lidén 20/6 1788. E. LAGUS, *Bref fr. H. G. Porthan till samtida*, (Skrifter utg. af Sv. Litteratursällskapet i Finland, 38, sid. 143).

² Se St.-P. 1791, n:r 72, med följande polemik i Dagligt Allehanda, n:r 76 och St.-P., n:r 79.

kommenterade yttrandet: »Man påminne sig äfven, att vi ännu ej längesedan vågade tala med löje och förakt om sjelfva Tyska litteraturen», samt till sina landsmän ställer den frågan: »Huru många ibland eder hafva endast hört talas om, mindre läst, och läst utan fördom, hvad en EWALD, WIEBE, STORM, WESSEL, BAGGESEN, RAHBK, TODE, ZETLITZ, THAARUP, HASTE, FRIMANN, MONRAD, PLUM, RIBER, PRAM, LIEBENBERG med flere Danske Poeter skrifvit; alla ansedde i Danmark för Män af snille, och de flesta ännu lefvande?» Af denna imponerande namnlista får man emellertid ej utan vidare sluta sig till någon större förtrolighet med Danmarks dåtida skalders hos Kellgren själf. Troligtvis daterade sig hans bekantskap med dem hufvudsakligen från läsningen af danska kalendrar och vittra tidskrifter. I den förnämsta af dessa, *Minerva*, under åren 1785—93 utgifven af Pram och Rahbek, har jag bland de bidragande återfunnit ej mindre än 11 af de 16 författarenamn Kellgren uppräknat.

Af dessa danska poeter tyckes JENS BAGGESEN hafva på Kellgren gjort det starkaste intrycket. Denne unge, för nya intryck ständigt lättmottaglige skald hade liksom Kellgren börjat som svuren anhängare af Voltaire. Sedan påverkades han af tyskarne, till en början mest af Wielands »attisk-franska» riktning, men rönt snart nog än starkare intryck af sina något äldre danska sångarbröder Ewald och Wessel, af Klopstock, Rousseau o. s. v. och utvecklades därvid till en allt mera äkta och omedelbar lyriker¹. Af Baggesens i kalendrar kringsspridda ungdomsdikter — 1791 utgifna i samlingen 'Ungdomsarbeider' — blefvo åtskilliga snart öfversatta eller efterbildade af Kellgren. I St.-P. 1791 (n:r 280) förekommer *Jordens Lethe, Wisa af Baggesen*, måhända öfversatt af Kellgren. 1792 blifva öfversättningarna flera; bland dem märkes den sedan i Saml. Skrifter intagna *Lydia* (i n:r 183) samt *Till Psycharion* (i n:r 147). 'Kallundborgs krönika eller Censurens Oprindelse' citeras af Kellgren i hans *Filosofen på landsvägen* (St.-P. 1792, n:r 216 ff.); en svensk öfversättning recenserar i n:r 221, hvarvid Baggesen kallas »en af de yppersta nu lefvande Danske poeter».

I årg. 1793 finnes en lång rad öfversättningar från danskan, af hvilka ett epigram i n:r 82, en ballad i n:r 149 och *Måttlighetens skål* i n:r 165 angifvas vara efter Baggesen. Balladen *Fredriks vålnad* förekom först i *Minerva* för 1788 under titeln 'Ludvigs Gienfærd (Ideen af det Skotske)' och upptogs i sin svenska form bland Kellgrens Saml. Skrifter. Där finnes också *Då jag var liten*, först

¹ Se om Baggesens äldre diktning KR. ARENTZEN, *Baggesen og Oehlenschläger*, 1. Københ. 1870.

publicerad i St.-P. 1794, n:r 277, och i naivt behag vida öfverträffande originalet.

Bland öfriga under dessa år i Stockholms-Posten genom öfversättningar representerade danska författare märkas EWALD, WESSEL, K. L. RAHBK, M. C. BRUUN, SCHACK-STAFFELDT och THAARUP. I Kellgrens Saml. Skrifter finnas af dessa öfversättningar upptagna *Smeden och Bagaren* (St.-P. 1793, n:r 286) samt *Ode till sällheten* (först i St.-P. 1794, n:r 98, med upplysningen »Efter Staffeld»). Den förra är en fri efterbildning efter WESSEL, det senare en lika präktig som trogen öfversättning af SCHACK-STAFFELDTS i Minerva 1793 införda 'Til Lykken'. Möjligen bör till dessa öfversättningar från danskan äfven räknas *Hvem är den största Man? Efter Lessing* (St.-P. 1793, n:r 63). En trogen öfversättning af detta satiriska stycke, »Hvo er den største mand?» förekom nämligen helt kort förut i Minerva (sept. 1792). I den Kellgrenska dikten hafva emellertid originalets 6 värser svällt ut till 10, prästen Orgon och poeten Kriton omdöpts till Pastor Smiler och Poeten Rimfors. De tillagda figurerna Baron Anhjelm, Börsdryg, Despoten och Kannstöparfratern gifva en ganska intressant profkarta på kategorier, som Kellgren ej ville låta ostraffade undslippa satirens gissel.

Till Kellgrenska efterbildningar från hans sista år höra slutligen hans tvänne mest bekanta dikter — *Dumboms lefverne* och *Den nya skapelsen*.

Dumboms lefverne, författadt af Charadell stod infördt i St.-P. 1791, n:r 253. Det har varit mig omöjligt att i författarelexika eller annorstädes återfinna det där angifna franska författarenamnet, liksom det ännu ej är uppvisadt, från hvilken fransk kalender, antologi eller vitter tidskrift Kellgren tagit den direkta förebilden till sin dikt. Något så när känner man emellertid dess stamträd. STURTZEN-BECKER påpekade redan 1861 i 'La Veranda' de omisskänneliga likhetspunkter den företer med den visa om Monsieur de la Palisse, som af BERNARD LA MONNOYE infördes i 4:de delen af *Menagiana*, en efter den kvicke och lärde 1600-talsförfattaren Ménage uppkallad samling hvarje-handa. De Malmströmska litteraturhistoriska föreläsningarnes utgivare, C. F. BERGSTEDT, framhöll i en not till dessa, att denna gamla franska visa 'La Complainte du Sieur de la Palice' utgjort Kellgrens förebild, men af honom omformats från en personlig smådedikt till en godmodig och mera allmäntmänsklig satir¹. Och slutligen har WARBURG i sin studie öfver Anna Maria Lenngren (efter LE ROUX DE LINCY) gifvet en kort framställning af ursprunget till hela denna

¹ MALMSTRÖM, *St. Vitterhetens historia*, 2: 160—61.

»dumbomspoesi» (»le style niais»). I den upplaga af Menagiana, jag haft att tillgå (Paris 1762), finnes ifrågavarande visa införd (T. 4, sid. 191—99) under titeln 'Le fameux La Galisse' och har där ej mindre än 50 värser. Det är lätt att finna motsvarigheter mellan dessa och den Kellgrenska diktens 36 — så t. ex. motsvaras visans värser i—ii af Kellgrens 1—2, iv af 4, xxi af 10, xxix af 9, xl af 24, xlvii—xlviii af 3 och xlix af 36 — och de mest slående af dessa äro jämsides aftryckta hos Warburg. Namnet »Charadell» och vissa olikheter i anordningen tyda emellertid på att Kellgren, som nog kände till de flerstädes i St.-P. för hvarjehande plockgods anlitade Menagiana, dock närmast utgått från någon annan och något skiljaktig version af den populära visan. De Kellgrenska tilläggen, om hvilka en af A. A. GRAFSTRÖM från FRANZÉN hämtad tradition berättar, att de uppstodo vid fru Lennngrens tébord, äro ej sällan långt kvickare än originalet, som stundom blir mer än lofligt platt. Hela genren infördes, som E. LEWENHAUPT (i Nu, 1877) uppvisat, egentligen redan på 1760talet i Sverige af västgötastudenten PETRUS LUTH med visan *Sigurd Sälle*, en jämförelsevis trogen efterbildning af originalet i Menagiana.

Om Kellgren i *Dumboms lefverne* i handling tillämpade sin ofta proklamerade teori, att imitera hålst borde vara liktydigt med att försköna, så kan detta i än högre grad sägas vara händelsen med den diktartbragd, hvarigenom den Doratska dikten 'Le Désir' förvandlades till *Den Nya Skapelsen eller Inbildningens värld*. Här kan ej ens bli fråga om någon genomförd efterbildning. Det väsentliga i Kellgrens dikt, det som utgör dess storhet och skönhet, är den nya och höga uppfattning af kärleken, som han vunnit och besjunger såsom mäktig att nyskapa hela personligheten. I 'Le Désir, Ode anacréontique', däremot är det ej fråga om någon »ren och himmelsk urbild» af det sköna, men snarare om den kärlek Kellgren i *Våra villor* beskrifvit som »en bränd spridd med blodets lopp». Läs t. ex. inledningsstrofen

Souffle divin, puissant moteur
Dont les impressions soudaines
Font couler le feu dans nos veines
Et le plaisir dans notre coeur

och vårs 18

Déjà mille frissons rapides
Avant-coureurs voluptueux
Se glissant à travers les feux
Parcourent leurs lèvres humides.

Hela hymnen till denna »souffle divin» utmynnar till slut i en vanlig rokokoskildring af huru Iphis i en herdestund träffar sin nymf. Trots denna grundstämningens genomgående olikhet äro de af HELLEN LINDGREN påpekade öfverensstämmelserna i uppslag och vissa detaljer oemotsägliga¹. Inledningsstroforna besjunga i båda dikterna, delvis i alldeles motsvarande uttryck, hvad Lindgren kallar »världens metamorfos genom kärlekens fantasibilder». Emellertid äro likheterna — på hvilka Lindgren ger flera prof — ej större, än att man kan nöja sig med att tala om reminiscenser från den af Kellgren ifrigt studerade och en tid synnerligen högt uppskattade Dorat². Likheterna framhålla emellertid endast den djupgående grundskillnaden, och man märker, huru det nya innehållet alldeles spränger de gamla formerna, här representerade af rokokosceneriet.

En annan källa till denna dikt tror sig Lindgren finna hos THORILD, och han sammanställer som bevis härför titelns ord »Inbillningens värld» med titeln på Thorilds åt Kellgren 1784 tillägnade dikt »Inbillningens nöjen» samt anför ur denna senare »sferernas eviga harmoni» och andra uttryck för skaldens starka känsla af naturens lif. Någon direkt påverkan förefaller emellertid här osannolik. Om »sferernas harmoni» kunde en skald väl tala oberoende af allt inflytande från Thorild, och redan innan denne offentligen framträdde, hade Kellgren i Vitterhetsakademien täflat med en dikt, som bar namnet *Målning af Inbillningsnöjen*. Och för att »ur djupet höra mörka andars skri» behöfde Kellgren ej påverkas af Thorild; sådana urgamla poetiska bilder mötte honom redan hos de latinska skalder, han lifvet igenom hängifvet läste och beundrade.

Till en öfversikt af Kellgrens studier torde ock höra några ord om graden af hans bekantskap med den tyska litteraturen. Numera

¹ HELLEN LINDGREN. *Kellgrens 'Nya skapelsen' och dess källor*, i Svenska Dagbladet, 1897.

² Jämte Anacreon och J. B. Rousseau åberopar Kellgren äfven Dorat som försvar för ett af FLINTBERG anfallet uttryck i dikten *Vid första besöket i Herr Sergels atelier* (St.-P. 1780, n:r 140), och 1780 skrifver han till Clewberg för att egga honom till ett epigram mot Flintberg: »Han kallar Anacreon för en man. Han förlåter Voltaire och Dorat. Söta Clewberg, du har en så god malice». Af straffningen åtog han sig sedan, som bekant, själf i *Bref till Herr Jac. Albr. Fl—g* (St.-P. 1780, n:r 154), där det heter bl. a. heter:

Du har ju velat öfverse
med Henrics gamle Sångare
Du äfven tillgift velat ge
Åt Dorat, stackars fuskare, o. s. v.

erkännes väl allmänt, att nyromantikerna groft öfverdrefvo hans och Stockholms-Postens okunnighet om tysk litteratur, ehuru det å andra sidan är obestridligt, att Kellgrens och hans tidnings bekantskap därmed till en början var tämligen yttlig och föga omfattande. Emellertid förekomma redan tidigt på 1780talet ej sällan öfversättningar ur tyska litterära publikationer, främst ur WIELANDS *Teutscher Merkur*, och oförbehållsamma loford egnas åt WIELAND, LESSING m. fl. Under Kellgrens sista år tillkommer ett bestämdt framhåfvande af KLOPSTOCK, och det var nog studiet af denne författare, som öfverbevisade Kellgren om möjligheten af en speciellt kristlig poesi. Dock ligger helt visst en bestämd öfverdrift i det först i *Polyfem* framställda och sedan af ATTERBOM upprepade påståendet, att Klopstockstudier under Kellgrens senaste år skulle hos honom hafva framkallat en afgjord förändring i sinnesriktningen, ånger öfver ett förfeladt lif o. s. v. Fullt förtrogen med tyskarnes poesi blef han väl knappast någonsin; den fullständiga frånvaron af tyska böcker i hans eljes välförsedda bibliotek är härvidlag en beaktansvärd omständighet. Den då i Tyskland förhärskande Sturm und Drang-riktningen var också något, hvarifrån hans öfvervägande intellektuella själsläggning kom honom att instinktivt rygga tillbaka, hålst som den första närmare bekantskap han gjort därmed — hos Thorild — på honom personligen måste verka allt annat än tilldragande.

Satirikern Rabener och hans svenska bearbetare.¹

AF

E. INGERS.

Att de litterära förbindelserna mellan Sverige och Tyskland äfven under det för den tyska diktningen jämförelsevis sterila skede, som ligger närmast före Klopstocks och Lessings uppträdande, ingalunda voro obetydliga, har med företeende af rikhaltigt bevismateriel uppvisats af E. WRANGEL i en uppsats i *Samlaren* 1901. I de flesta fall voro visserligen de impulser, som utgingo från tyska diktare, ingenting annat än ett återljud från den världsbehärskande franska smakriktningen, men åtskilliga af dessa tyska mellanhänder kommo dock att spela en viss roll inom vår litteratur och blefvo väl så flitigt öfversatta och bearbetade som de franska mästarna².

Särskildt inom den starkt florerande moraliska och satiriska genren mottog man hela frihetstiden igenom riktiga intryck från motsvarande tyska alster. De från ADDISONS *Spectator* utgående moraliska veckoskrifterna blefvo hos oss införda hufvudsakligen genom tyska imitationer, och framför andra har den i Hamburg af B. H. BROCKES och hans krets utgifna *Der Patriot* under lång tid varit flitigt anlitad af våra moraliskribenter. Själfve Dalins Argus kan, såsom SYLWAN påpekat, i sin uppställning snarare sägas ha tagit Patrioten till föredöme än Spectator, ehuru det rättvisligen måste erkännas, att den i originalitet vida öfverträffar den förre.

I den från 1700talets midt uppblomstrande landsortspressen, där moraliserandet i Spectatorstil fortsattes långt sedan det blifvit

¹ Efterföljande uppsats härrör från litteraturhistoriska seminariet i Lund, där under h.t. 1898 Sveriges litterära förbindelser med Tyskland gjordes till föremål för behandling.

² Jfr., utom ofvan citerade uppsats, HILMA BORELIUS, *Gessners inflytande på svenska litteraturen*, i *Samlaren*, 1901.

omodernt för hufvudstadens publik, tillgripas alltjämt tyska mönster. Så i vår första landsortstidning, *Götheborgs Weko-Lista*, där kyrkoherde EKEBOM predikar moral efter Patriotens förebild, och i *Carls-cronas Wekoblade* få läsarne i tre år känna sig uppbygde af samme Patriot, öfversatt nummer för nummer.

På 1760talet har emellertid en annan tysk moralist vunnit insteg i Sverige, hvilken haft att glädja sig åt en storartad popularitet, att döma af de talrika bidrag han fick lämna åt vår landsortspress såväl som af de många öfversättningar, som i broschyrform utkommo af hans skrifter. Det var satirikern GOTTLIEB WILHELM RABENER.

Rabener tillhörde den krets af vitterhetsidkare, som vuxit upp i Leipzig under GOTTSCHEDS en tid så högt skattade ledning. I dennes tidskrift *Belustigungen des Verstandes und Witzes* offentliggjorde han äfven sina första försök i den satiriska genren, men skilde sig efter några år i likhet med ZACHARIÄ, GELLERT o. a. ifrån sin läromästare af missnöje med hans uppträdande mot schweizarne BODMER och BREITINGER, i hvilken bekanta litterära fejd Rabener närmast ställde sig på dessas sida. De från Gottsched separerade sachsiska litteratörerna grundade 1745 en egen tidskrift, *Neue Beiträge zum Vergnügen des Verstandes und Witzes*, efter förlagsorten vanligen benämnd *Bremer Beiträge*, hvilkens medarbetare öfverhufvud representera det bästa af tysk rokokodiktning. Utom i dessa tidskrifter har Rabener offentliggjort en del satirer i den moraliska veckoskriften *Der Jüngling*, men det synes ej, som om hans arbeten blifvit bekanta i Sverige, förrän de 1751—55 utkommo i bokform. Hans produktion som satirförfattare var därmed afslutad, ehuru han lefde till 1771.

Bland århundradets satiriker i den genre, som de moraliska veckoskrifterna uppodlat, är Rabener utan tvifvel den förnämste på tysk botten. Illa står han sig i en jämförelse med sina utländska förebilder — det är sant. Han ägde icke Swifts djärfhets och ironiska styrka, icke Addisons novellistiska förmåga i karaktärsteckningen, icke Holbergs kvickhet. Hans satir förefaller en nutida läsare skäligen tam, och dess område alltför begränsadt. Men det vore också orättvist såväl att döma honom efter nutida måttstock som att ställa honom bredvid nyssnämnda mästare. Rabener lefde i Sachsen som kungl. ämbetsman vid skatteuppbörden, på en tid då grefve Brühls hänsynslösa utpressningsregemente försänkte landet i djupaste vanmakt, medan på samma gång en tryckande censur lade absolut hinder i vägen för hvarje uttalande af missnöje med det

bestående vanstyret. Blotta tanken på en politisk satir var således utesluten. — Lika litet var det rådligt att låta satirens gisselslag riktas mot de privilegierade stånden, huru mycket än de rådande förhållandena kunde inbjuda därtill. Landtjunkarens högfärd och råhet, skenheligheten och okunnigheten hos prästerskapet, ämbetsmännens oduglighet och korruption få väl stundom om än i försiktiga ordalag sitta emellan. »Aber die Thoren der Paläste und Antichambren sind mir zu gefährlich», skrifer han, och att säga sin mening om dem, vågar han endast i förtroliga vänbref, hvilka längre fram utgåfvos i tryck, och som äro väl så intressanta som satirerna.

Förhållandena tvungo honom sålunda att låta satiren så godt som uteslutande drabba de förvändheter och missförhållanden, som hänförde sig till medelklassens lif, där det visserligen fanns mer än nog för en moralist att bele och bestraffa.

Å andra sidan kunde Rabener med hänsyn till den publik, för hvilken han skref, med full rätt säga, att Tyskland icke vore ett land, »in welchem eine billige und bessernde Satire es wagen darf ihr Haupt zu erheben». Tecknar han en narraktig karaktär, så är, säger han, strax någon framme att utpeka en viss privatperson såsom därmed åsyftad, äfven om den är så allmänt hållen, att tio narrar så visst som en kunna tvista om äran att ha stått modell för densamma; och i sin skrift 'Vom Missbrauche der Satire' påstår sig Rabener ha erhållit bref från läsare, hvilka namngifvit personer såsom igenkända i karaktärer, dem han helt enkelt afskrifvit från La Bruyère eller Martialis. Kalkborgaren kunde aldrig lära sig inse skillnaden på en moralist, som ville förbättra sina medmänniskor genom att bele dårskapen, och en smädeskrifvare, som af illvilja lade sig i andras privatlif. Under sådana förhållanden måste försiktigheten verka starkt hämmande på satirens räckvidd liksom ock förslöande på dess udd, i all synnerhet som Rabener visserligen icke kände sin diktarkallelse så stark, att den kunde ge honom mod att blifva en sanningens martyr.

Fastän han sålunda saknar de stora satirikernas passionerade indignation, och fastän han merendels håller sig till den lättare, skämtsamma genren, fattas honom dock icke allvar på botten. Tvärtom när han kommer in på ett ämne, som ligger honom riktigt om hjärtat, faller han alldeles ur rollen, glömmer bort ironien och skämtet och säger helt enkelt och trohjärtadt ut sin mening. Detta gäller särskildt i frågor, som röra äktenskap och ungdomens uppfostran, för hvilka Rabener — ehuru han själf förblef ungkarl — alltid hade ett

varint intresse. Stundom har han härvidlag uttalanden, som förefalla öfverraskande moderna, och i sina pedagogiska tankar har han mångenstädes föregripit åsikter, dem den tyska filantropismen senare sökte förverkliga. Den form, i hvilken Rabener klädde sina moraliska betraktelser, var lika så omväxlande som de förebilder, han valde. Än berättar han en saga efter LUKIANOS, än tecknar han karaktärer efter LA BRUYÈRE, en annan gång är det SWIFT eller HOLBERG, som fått tjäna till mönster. Stundom skrifver han parodierande afhandlingar öfver ett ordspråk eller i form af 'Försök till en ordbok', ofta utger han brevexlingar mellan fingerade personer, i hvilka det t. ex. ges anvisning på lämpligaste sättet att muta en domare, eller lämnas en varnande framställning af, hur en ungmö kunnat komma på öfverblifna kartan. Ibland får man prof på lyckönskings- och dedikationsskrifvelser till en författare, en annan gång en parodi på de med lärda noter och klassiska citat belastade bykrönikorna o. s. v. Han saknar hvarken fyndighet eller kvickhet, men den senare är oftast allt för urvattnad för att falla en nutida läsare i smaken.

Rabener, hvars alltigenom älskvärda personlighet gjorde honom särdeles högt skattad af alla, som närmare lärde känna honom, hörde på sin tid till Tysklands mest lästa och beundrade författare. Den borgerliga medelklass, för hvilken han skref, »las diese Satiren andächtig und gesammelt wie eine weltliche Hauspostille», säger HETTNER, hvilken för öfrigt i likhet med de äldre litteraturhistorikerna betraktar honom med en väl oförtjänt öfverlägsenhet. GÖTTE har i 'Wahrheit und Dichtung' med mera rättvis uppskattning af Rabeners ställning och betydelse inom den samtida litteraturen ägnat hans författarskap ett sympatiskt erkännande. Han slutar med orden: »Rabener verdient von allen heiteren, verständigen, in die irdischen Ereignisse froh ergebenden Menschen als Heiliger verehrt zu werden».

Rabener synes först ha blifvit uppmärksammas i Sverige inom den vittra krets, som samlades kring den unge BERGKLINT, sällskapet Vitterlek. Bland dess medlemmar, som publicerade sina i allmänhet skäligen enkla försök i *Öfningar af sällskapet Witterlek* (1760—63), märkas flera, som tydligen gjort intim bekantskap med den samtida tyska diktningen. I Öfningarne förekomma sålunda öfversättningar från GELLERT, HAGEDORN m. fl. tyska författare, och en af dess mest betydande dikter, *Satir öfver svenska språket*, som till författare har OLOF STRAND, synes inspirerad af Rabener, hvilket antagligen äfven är fallet med ett annat stycke, *Välment råd till satyrer*, hvari

samme författare uppmanar poeterna att lägga bort moraliserandet och i stället slå sig på den mera lönande gratulantpoesien.

Det var också en medlem af samma sällskap, som utförde de första öfversättningarna af Rabeners satirer, nämligen kanslisten EPHRAIM AXELSSON, sedermera legationssekreterare i Berlin (död 1769). I samarbete med dåvarande lektorn vid Linköpings gymnasium CARL NYRÉN¹ utgaf han under år 1763 ej mindre än tio broschyrer, som hvardera innehöllo en längre eller kortare satir af Rabener, och hvilka synas ha rönt en liflig utgång.

Den först utkomna af dessa — enligt APPELBLAD var NYRÉN öfversättaren — bar titeln *Hemlig underrättelse om dr. Swifts sista vilja* och angafs såsom en öfversättning från engelskan. Rabener låter här Swift beskrifva en hel del narrar, dem han hade för afsikt att ge en plats i sitt dårhus — det som skulle upprättas för hans efterlämnade medel. Kritiken mottog skriften med loford, men både *Lärda Tidningar* och GJÖRWELLS *Mercurius* prisade den som ett mästestycke af den stora moralisten Swift. Gjörwell, som eljes i förbigående nämnt Rabeners namn någon gång, synes sålunda ej hafva ägt någon vidare kännedom om hans skrifter.

När kort därpå den satiriska afhandlingen *Gedanken sind zollfrei* utkom under titeln *Förslag till en tulltaxa på tankar* med

¹ NYRÉN har i Biografiskt lexikon erhållit en ganska utförlig lefnadsteckning, hufvudsakligen byggd på hans postuma skrift 'Charakters skildringar och minnen af sig själf, föräldrar och syskon m. fl.' (Linköping 1836), ett arbete som dels för de bidrag det lämnar till tidens sedehistoria, dels på grund af naiviteten och öppenbjärtligheten i framställningssättet än i dag kan förtjäna läsas — mer än någon annan af hans många öfriga skrifter. Han hade gjort sina studier i Lund och där »på grund af en omättelig lärdomsambition» med framgång försökt sig inom alla fakulteter, till dess han stannade för tidens älsklingsvetenskaper ekonomien och botaniken. JONAS ALSTRÖMER, till hvilken han sändt sina disputationer, gaf honom anställning i Alingsås, först som sin bibliotekarie, sedan som uppsyningsman öfver de stora manufakturverken. Efter Alströmers död blef han lektor i Linköping och slutligen kyrkoherde i Kuddby, där han dog 1789.

Han var en utomordentligt produktiv och mångsidig men föga begåfvad skribent. »Om alla mina manuscripter vore på ett ställe, tviflar jag, att en häst orkade draga dem», försäkrar han själf med en viss stolthet. I Linköpings stiftsbibliotek finnas efter honom 81 band manuscript, innehållande så omväxlande saker som öfversättningar af Koran, Don Quixote, Gessners Idyller, Youngs Nattankar, en hel rad af klassiska författare m. fl., dessutom en mängd afhandlingar i ekonomiska ämnen m. m. Af hans tryckta arbeten har särskildt en visa, som författades till Patrik Alströmers bröllop, på sin tid varit mycket populär och blef flere gånger upplagd både i skillingstryck och i den periodiska pressen.

Rabeners namn utsatt, var kritiken ej så oförbehållsamt gunstig. GJÖRWELL yttrar visserligen i sin *Mercurius*: »Vi hafva uppnått de tider, då nationen skall förbättras genom satyrer. Man visar oss vägen till Norrige¹. Man bygger oss dårhus. Änteligen beskattar man våra fattiga tankar. Med ett ord: Ingenting lämnas oförsökt att göra oss dygdiga och kloka. Åtminstone har det varit öfversättarens afsigt med denna skrift, som är länt af Tysklands största och bästa försmädare. Det voro en helt onödigg möda att göra utdrag ur denna satyr, som läses af alla, innan den hinner kungöras i de Lärda tidningar, ty den har flutit ur Rabeners penna».

Men i *Lärda Tidningar* heter det: »Dessa annmärkningar och målningar äro mestadels väl träffade i sitt ämne, men torde dock hafva det öde att snarare roa än gagna».

Detta var efter den tidens uppfattning en hård dom, och öfversättaren, som denna gången var AXELSSON, blef ej heller sin granskare svaret skyldig. I nästa Rabener-öfversättning, *När man får ett embete, så får man ock förstånd*, inför han ett litet företal, där han i anledning af denna kritik anmärker, att om Rabener lefvat(!) så hade han säkerligen upptagit recensenten i Lärda Tidningar bland de narrar, som borde erlægga skatt för sina dårskaper. Något svar härpå afhöordes ej i tidningen.

AXELSSON synes ha öfversatt åtta af de tio satirer, som utkommo under nyssnämnda år. Hans språk är tämligen ledigt och hans försök att återge Rabeners kvickheter mera lyckade än Nyréns. Här och hvar söker han lokalisera satiren och infogar ett och annat stycke af egen fatabur. Sålunda ger han i *Försök till en ordabok* en släng åt »våre nymodige bokstafsnönsterherrar», som »taga sig för att skrifva Kompliment, ja till och med Komplimang i stället för Compliment och som rätt nu vilja låta oss se Säsar och Sisero» m. m. Förmodligen åsyftas därmed Gjörwells medarbetare notarien ERIK EKHOLOM, som på den tiden väckte uppseende genom sina försök till rättstafningsreform. I samma skrift har han äfven under ordet »lärda» jämte de Rabenerska karaktärerna infört en beskrifning på »min akademiska informator», däri han snärtar lärdomshumbugen i Uppsala och särskildt hånar den Wolffska filosofien. Äfven lämnar han i en not rätt lustiga upplysningar om, hur gratulantpoeterna buro sig åt för att få någon ersättning för sin rimmande möda.

¹ Anspelar på en samma år under denna titel utgifven satir af SAM. CHRONANDER.

Däremot ha somliga af Rabeners uttalanden synts honom för djärfva att återges på svenska. Han anmärker beträffande ordspråket »Ehen werden im Himmel geschlossen», hvaröfver Rabener skrifvit ett satiriskt kåseri, att »man funnit detta ämne så grannlaga, att det ej tålt en satyrisk penna, hvarför ock öfversättningen af denna afhandling ej blifvit utgifven». Och i nyssnämnda ordbok står under rubriken 'Ärevördig' noten: »Återgifves ej på svenska». Rabener hade här ett ganska hvasst utfall mot prästerskapet, hvilket öfversättaren ej dristat medtaga. Kanske var det medarbetaren Nyrén, hvilken, ortodox och konservativ som han var, lagt sig emot dess publicerande.

Efter Axelssons afresa till Berlin fortsatte NYRÉN på egen hand med öfversättningar och imitationer af Rabener dels i den periodiska pressen, dels i särskilda skrifter. Från 1763 var han under några år en flitig medarbetare i de af EDMAN utgifna *Norrköpings Vecko-Tidningar*. Därstädes förefinnas under detta och följande år en del moraliska betraktelser, som säkerligen härröra från honom, och större delen af årgången 1765 upptogs af en öfversättning af Rabeners afhandling *Om satirens missbruk*. I ett större band utkom Rabeners *Satiriske brefställare*, som också, enligt hvad öfversättaren meddelar, ursprungligen varit ämnad att införas i ett veckoblad.

I brefställaren, som till stor del riktar sig mot hvarjehanda förvändheter inom ämbetsmannaståndet, har Nyrén infört ett par dokument, som skulle bevisa, att en bestraffande satir mot oredlige domare äfven hos oss ej vore opåkallad. Det är en brevväxling mellan en ung, adlig häradshöfding, som tillhandlat sig sin tjänst, samt dennes vikarie, en äldre erfaren jurist, som i brist på relationer blifvit obefordrad. Brevet från den välborne domaren, hvilket Nyrén försäkrar vara autentiskt, röjer alltför tydligt dess författares juridiska okunnighet och moraliska depravation. »Det är en dålig domare», heter det däri, »som ej kan fälla ett dussin stridiga domar i en och samma sak och applicera ett tjog särskilda mål till hvad lagsens rum han behagar, och ändå sutenera sin reputation på högre och lägre ort»¹.

¹ Ett dylikt anfall mot tjänstehandeln vållade en gång indragning af Dalins Argus, men nu fick det opåtaladt passera för Oelreich. Däremot har censuren i samma brefställare gjort anmärkning på ett ställe, »där man missbrukat Guds heliga namn och skämtat med kristeliga sedvänjor». Saken rörde ett fingeradt bjudningsbref till fadderskap, och Nyrén, som var långt ifrån att vilja drifva gäck med heliga ting, medgaf rättvisan häri samt omarbetade det anmärkta stället.

Under årtiondet 1763—73 utkommo inemot ett tjog större och smärre öfversättningar af Rabener, hvilket lika mycket vittnar om publikens bevågenhet som om öfversättarens flit. Den sistnämnda var i alla händelser större än förmågan; Nyréns språk är högst otympligt, och han lyckas i de flesta fall ytterligare pressa musten ur Rabeners i sig själf tämligen förtunnade kvickheter. Men allmänheten var ej bortskämd i fråga om humoristisk lektyr.

Sysslandet med Rabeners satirer synes slutligen hafva ingifvit Nyrén tanken att med ett större verk af egen upptäckning tråda i den tyska moralistens fotspår. Så tillkom hans stora satir *Mappa Geographica scelestinae, eller Stora skälmslandets geografiska beskrifning*, säkerligen den vidunderligaste produkt hela denna litteraturgenre aflat inom vårt land. Boken, som utkom 1786, börjar med berättelsen om en expedition af »ett luftseglande cosmographiskt sällskap», som från Sverige seglar jorden rundt och slutligen kommer till ett obekant land, som de dock kunde igenkänna efter medhafda kartor öfver »das neuentdeckte Schlaraffenland» — och så vidtager en ytterst grundlig beskrifning öfver Scelestina, dårskapens och lasternas hemvist. Det är ett stort land med många riken och orter. Där är Stor-Magonien eller fråssarelandet, Bibonien eller suparelandet, Venerianske republiken eller skörlefnadslandet, Stultitien, dårlandet, Lusorien, spelriket, Litigonien med Slagelseön, Insula Tabago eller Tobaksön, Chersonesus hypocritica eller halfön Skrymteri m. fl.¹ Hvert och ett af dessa riken indelas sedan i provinser, höfdingadömen och härader med städer och byar, floder och sjöar, alla betecknade med namnet på någon last eller dårskap och utförligt beskrifna.

I upptäckningen af dessa moralgeografiska namn utvecklas en outtömlig fyndighet, som dock merendels nöjer sig med de mest krystade ordlekar och godtköpskvickheter. Efter hvarje kapitel följa moraliska reflexioner, som ytterliga förtydliga den för öfrigt alls icke dunkla meningen och meddela varningar och förmaningar till läsaren. Boken slutar med en beskrifning af Terra sancta incognita med dess hufvudstad, Nya Jerusalem, samt, som en lämplig motsats, en vida utförligare skildring af Helvetiska riket och hufvudstaden Gehenna.

Alla de mänskliga fel och svagheter, som en teolog och moralist kunnat upptänka, äro här i vederbörlig ordning uppställda till

¹ Till boken hör ock en karta i kopparstick öfver skälmslandet.

afbasning; och bestraffningen verkställles i ett språk så ogeneradt, att det ofta kommer plumpheten mycket nära. Men det är nästan något storslaget i den hederlige prostens försök att liksom samla alla dårskaper tillhopa på ett ställe för att sedan med en smäll kunna aflifva dem — fast effekten af det hela blir öfvervägande komisk.

Själfrva ramen till detta arbete har Nyrén ej hämtat från Rabener. Troligen har han härvid följt franska förebilder — dylika allegoriska landbeskrifningar äro ju ganska vanliga i 1700talets franska litteratur — kanske har därjämte, såsom PALUDAN i sin afhandling om Nils Klim förmodar, några af de tyska skrifter om Schlaraffenland, dem Nyrén själf nämner i sitt arbete, gifvit första uppslaget till Skälmslandets beskrifning. Men från Rabener har han i alla händelser medtagit en hel del sentenser och åtskilliga af de minst misslyckade kvickheter, som pryda detta kuriösa verk.

* * *

Utom i Norrköpings Weckotidningar har jag påträffat öfversättningar och ännu oftare imitationer af Rabener i ett flertal af de pressalster från 1760talet, jag haft tillfälle att undersöka. Då det har föga betydelse att uppräknat dem, vill jag i stället fästa uppmärksamheten vid ett par fall, där Rabener kan sägas ha influerat på några af tidehvarfvets mera framstående publicister.

Bland de satirer af Rabener, som Nyrén icke funnit sig föränlåten att öfversätta, finnes en *Auszug aus der Chronike des Dörfleins Querlequitsch*, däri författaren gör sig lustig öfver de med en ofantlig lärdomsapparat ståtande sockenbeskrifningarne, vanligen utförda af vederbörande pastor loci, och hvilka med en minutiös omständlighet och med ständiga citat från klassiska författare behandla alla möjliga betydelselösa händelser och triviala förhållanden. Satiren i fråga utkom ej på svenska, men anledning till dess efterbildning saknades ingalunda hos oss. I *Svenska Mercurius* för 1764 läses sålunda en recension öfver en dylik sockenbeskrifning, prosten LENEUS' *Delsboa illustrata*, hvilken granskning på sin tid väckte ett ofantligt uppseende. Anmälan, som till författare hade den bekante, då blott 23årige magistern JOH. HENR. LINÉN, »är», säger EICHORN, »genom sin kvickhet en af de förnämsta, som hela århundradets lärda journalistik kan uppvisa»¹. Ämnet var onekligen synnerligen

¹ Jfr SYLWAN, *Sv. pressens historia*, sid. 251 ff.

tacksamt för en drift i stor skala, ty Delsboprosten går till verket med en naivitet och ett lärdomspedanteri, som gör hans bok till ett praktexemplar i det löjligen. Men säkerligen har dock Lidén hämtat själfva uppslaget till sin recension från ofvannämnda Rabener-satir.

Bekantskapen med Rabener är det kanske, som förmått J. FR. KRYGER¹ till ett försök att blåsa nytt lif i den afdöda moraliska veckoskriften. Kryger, som förut hufvudsakligen sysslat med ekonomiskt författarskap såsom redaktör af *Den välmenande patriotens* och sedan som Gjørwells medarbetare, utgifver nämligen 1768 en till sitt innehåll hufvudsakligen sedolärande tidskrift, *Den förnuftige fritänkaren*. Många af dess artiklar, som behandla uppfostringsfrågor, om borgarebarns fikande efter adelskap, om olagliga befordringar till prästämvet m. m., röja tydlig inverkan af Rabener, om också Kryger på sitt eget något tunga sätt har omsmält och bearbetat sitt mönster. Särskildt i ett fall gör sig denna påverkan tydligt gällande; det är i de uppsatser, däri Kryger uppträder som talsman för samuppföstran af gossar och flickor. Rabeners idéer på detta område hade tydligen synts Nyrén för radikala, men här framfördes de med öfvertygelse och allvar.

Krygers artiklar voro emellertid alltför tungrodda för att falla allmänheten i smaken. Man var nu i tryckfrihetens första själfsväldsperiod och hade redan hunnit vänja sig vid mera starkt kryddade anrättningar i tidskriftsväg: satiren blir paskill. Fritänkaren kunde därför ej räkna på tillräcklig anslutning för att hålla sig uppe.

Inflytande af Rabener, om än mindre tydligt framträdande, förmärkes ock i ett med Fritänkaren samtidigt veckoblad *Posten*, hvars redaktör ANDERS BERCH af SYLWAN betecknats som den mest lofvande talangen af alla samtida publicister och jämte Rosén den förste i Sverige, som har en aning om verklig journalistisk stil². De bref under olika signaturer, som Berch lät inflyta i *Posten*, »gäfvos som oftast verkliga små sedebilder ur det samtida lifvet» och påminna, som Sylwan anmärker, åtskilligt om Addisons bidrag till *Spectator*, men de röja äfvenledes kännedom om Rabeners satiriska bref. I en del bidrag, som tyckas vara insända, och som möjligen härröra från KRYGER, hvilken äfven anses ha skrivit i *Posten*, behandlas uppfostringsfrågor i samma anda som i *Fritänkaren*, och de äro liksom dennes artiklar tydligen influerade af Rabener.

¹ Om Kryger se SYLWAN, *anf. arb.*, sid. 154 o. 424.

² *Sv. pressens hist.*, 438 ff.

Med det Gustavianska tidehvarfvets inbrott är Rabeners roll hos oss i det närmaste utspelad. Vår litteratur fick originella humorister eller sådana, som följde andra förebilder än den hederlige men något långtrådige tysken. Märkvärdigt nog dyker han dock upp igen i början af 1800talet. 1816 utgafs nämligen i Stockholm en öfversättning från Rabener, *Sju gånger sju sannsagor*, som innehöll en samling satiriska karaktärsporträtt i La Bruyères manér. Hvem öfversättaren var, har jag mig ej bekant; möjligen var det den 'X von Y', som senare utgaf en imitation af samma skrift under titeln 'Sex gånger sex klappar och tre på köpet'. Författaren till denna är enligt BRAUNES abbreviaturförteckning JOHAN PETER KROK, under 1820talet bekant som satirisk skriftställare och utgifvare af tidningen 'Skämt och allvar på vers och prosa'.

* * *

En på det hela taget så litet originell skriftställare som Rabener kan svårigen sägas ha öfvat något synnerligen betydande inflytande på vår vitterhet, vare sig i fråga om att rikta den med nytt tanke-innehåll eller att ge nya formella uppslag. Men han hade dock jämte andra bidragit att utveckla allmänhetens uppfattning af och förstånd på humoristiskt-satiriskt författarskap. Hvad Rabener säger om de tyska kalkborgarnes sätt att betrakta satiren äger i minst lika hög grad sin tillämpning på svenska förhållanden. När man ser, med hvilken ängslighet censuren ännu vid 1700talets midt undertrycker äfven den mest oskyldiga satiriska skrift, så snart däri berördes öfverhet och ämbetsmän eller ens tecknades allmänt hållna karaktärer, och om man t. ex. läser den diskussion, som fördes i kanslikollegiet med anledning af Mörks Prins Theodorik¹, så måste man för Sveriges del till fullo instämma i Rabeners förut citerade yttrande om sina tyska landsmän.

Att ha lärt den svenska allmänheten att skilja på satir och skandalskrift och förtagit den skräck, som man förut hyste för »satyriske utlåtelse», är icke minst Rabeners och hans öfversättares förtjänst. Denna allvarligt menande och dock efter tidens anspråk så roande moralist, hvars ärliga uppsåt aldrig kunde misstydas, var just ägnad att mer än någon annan undanrödja den stora publikens fördomar i detta hänseende.

¹ Återgifven af H. HERNLUND i Samlaren, 1901.

Dalin och Ulrika Eleonora.

AF

KARL WARBURG.

»Man snart sagdt sörjde öfver hela riket liksom öfver ett besynnerligt dödsfall, när Argus vid slutet af år 1734 kastat sin penna» skrifer som bekant OLOF CELSIUS i sitt minne öfver Dalin.

Att saknaden efter den moralsatiriska tidskrift, hvarmed den unge e. o. kanslisten förnöjt sin samtid, var allmän, framgår af många intyg, ej minst af det förord Riksens Ständer gáfvo åt den okände författaren för framtida befordran.

Men Argus ynnest var ej mindre i konungahuset. Särskildt ägde han i drottning ULRIKA ELEONORA en gynnarinna, och det synes som om hon gripit in för att förmå Dalin att fortsätta sin moraliska veckoskrift.

I Eriksbergs bibliotek finnes nämligen ett exemplar af originalupplagan af *Then Swänska Argus* senare del, som är bunden i blått siden och på hvars försättsblad den forna ägarinnan antecknat:

»ULRIKA ELEONORA om onsdagen den 1 Januarij 1738 i Stockholm».

Men framför boken äro inhäftade fyra blad, på hvilka Dalin nedskrifvit följande hyllning, hvilken är typisk för den smickerfyllda tonen i en tid, då konungamakten var mera inskränkt än någonsin, men som dessutom äfven ur annan synpunkt erbjuder intresse:

»Stormäktigste Allernådigste Drottning.

Jag är dierf, som för dessa ringa rader understår mig begära hemligt Samitahl med de ädlaste ögon i werlden; men Eders Kongl. May:tz nåd är Sielf orsaken til min dierfheth. Mitt underdånigste Sinne har ingen roo, förän det ännu en gång får utbreda sin trohet för de Kungliga Liusen: Alla tilfällen äro nu min underdånigste

Tacksamhet betagne, at allmänneligen utbrista; ty Argus har redan sidsta gången kastat sin penå för Eders May:tz fötter: Men så ser dock dess Auctor'inga skrankor i werlden starka nog, at innehålla henne på enskylt sätt: Sielfva Eders May:tz Kungelighet, Sielfva min Drottning Höghet kunna henne intet afskräcka. Hvarföre? io, de ha wid Hofvet intet så mycket at säija som ULRICAS dygd. Ädelmodigheten hos vår Store FREDRICHS maka är mycket mäk-tigare än dess Crona, Scepter och Majestätiska Prakt. Därpå går iag ock dristigt fram: om den ena gifwer mig blygsamhet, så gifwer den andra mig mod:

Allernådigste Drottning, de oskattbara orden, som Eders Kongl. May:t intet längesedan behagat fälla i Nåd för sin ringaste under-såte, den Swenske Argus, äro alt för dyra, at af honom bli förgätna, så länge en blodzdropa löper i hans ådror. Så lyckelig som han är, at ha wunnit dem, så olyckelig funno han sig, om han intet med sin underdånigste tacksäyelse fingo låta Sin Himmelska Gynnarinna weta, at han har dem hört, och at de skola bli hans ungdoms upmuntran, hans mandoms styrka, hans ålderdoms tröst och en heder på hans aska. Snart går denna Lifstiden förbj, en ålder är intet stor nog, at upfylla en hög tanka; derföre är wärdt, at see något längre fram i efterwerlden: Allernådigste Fru, hwad anseende har icke Argus deraf i långliga tider, när den anmärkningen glimmar engång i brädden af hans ark, att Eders May:t visat honom sin Kungliga nåd! ack, lærer man säya mehr än hundrade åhr härefter, den dygdälskande drottning Ulrica, de store Carlars Sonedoter, Doter och Syster, den dyra Konung Fredrichs Maka beskyddade honom! Den Drottning Ulrica, som tog Styret i händerna, när Swenska Skieppet skulle gå i qwaf, den Drottning Ulrica, som regerade med så högt mannnamod och manna-förstånd, den Drottning Ulrica, som ägde alla sin Stora Frumoders dygder, men större makt midt i friheten, korteligen, den Odödeliga Ulrica gynnade honom. Då war en gyllene tid för dygden, tänk, lærer man säya, om Sanningen nu hade en sådan Beskyddarinna, som i den tiden! — — — — — Ja, allernådigste Drottning, nog kan Sverige lätteligen få en sådan Sedo-lärare som iag; men om det nånsin får en sådan Drottning, som Eders May:t, derom har både iag och många tusende redeliga sinnen våra små underdåniga twifwelsmål; därföre skattar iag mig så mycket lyckeligare både nu och i framtiden. Men hwad är orsaken härtil? Min förtienst är iu häremot alt för ringa? Jag finner intet annat, än at Hennes May:t äger de klara lius, som weta ur-

skillia dess trogna undersåtare, och intet dömma blommans godhet efter färgen. Wår Moder är Svensk född, Hon känner sina Swenska barn, och fast hundrade molnfläckar skulle synas på deras himmel, så äro de dock försäkrade, at deras Sohl fågnar dem åter med sina strålar. Och hwarföre skulle de intet vara säkra, när wjsdom, rättrådighet och nåd bor i deras Prinsessa, och sielfwa roligheten i deras Samweten? Sannerligen, de Lamben äro de bästa, som minst möda sig, och mäst gifwa sig tilfredz: De lita alltid på sin Allernådigste Herdinna; ty Hennes Ord äro Drottninge-ord, och Hennes Sinne kringdrifwes intet af alla wäder.

Gud är mitt wittne, Allernådigste Drottning, at mitt tahl är ingen smickran. Hela Landet wet det samma, och är i detta måhl färdigt, at swäria på mina ord. Det är allenast en swag gnista af min underdånigste njt, som aldrig slocknar, så länge iag lefwer. Jag will intet ropa på lif och blod, som så många hålla fahla i otid; Himmelen känner mig bäst, at iag för Eders May:tz nådiga Behag är färdig, at hel och hållen upoffra mig. Swarade lägenheten mot min willia, så skulle aldrig någon bättre tjäna sin Nådiga Öfwerhet och fädernesland. Min ålder står ock tilredz, ty han räknar nu först tredie åhret öfwer andra tölften¹. Men at Argus intet längre fortfarit i sitt skrifwande, det har de orsaker, som Eders May:tz Nåd lærer finna skiälige:

Först, är det Allmänna Tycket så skapadt, at det alltid will ha nytt och Argus är nu tämmeligen gammal. När en sak blir enträgen, hon må nu wara aldrig så begärlig, så ledsnar man dock därwid på slutet: wärlden är flyktig, Nåd och Gunst föränderliga. Sielfwa Eders May:tz Hof är wanskeligheten underkastadt och jag finner där ingen ting beständigt, mer än min Konungs Höghet och min Drottninges Dygd.

Sedan, är högnödigt för en Bok, som will giöra nytta, att hon äger loford och allmänt bifall: Hon må wara aldrig så wäl utarbetad, har intet hon den lyckan, at komma i anseende, så uträttar hon ingen ting. Derföre war aldrig bättre tid för Argus, at sammandraga sina Segel, än när winden blåste som skarpast: därigenom har han nu den enfaldiga läsarens förtroende, som kunnat slå honom felt, om annorlunda händt.

¹ Här har Ulrika Eleonora, som ej känt skilnaden mellan tolf och tolfst, nedskrifvit i margen: femton.

Dessutan, blef honom dörren tilspärrad, när man tillade honom en åhrlig Lön. Hade han efter den stunden fortfarit, så hade man sagt, at det skiedt i afsikt på penningar, under hwilket namn det warit honom swårt at giöra upbyggelse. Allernådigste Drottning, iag är ingen ting mindre än en rik Seneca, som ur et förmöget tilstånd kringskickat sina moraler; men iag understår mig i underdånighet försäkra, at penningar äro mig altför nedrige, när iag har ögonen på min Öfwerhet och Fosterland. Den Stora Skaparen lärer wäl ändå ha min dehl i förråd.

Sidst, Allernådigste Drottning, har Argus haft mäktiga fiender: motståndare, som alltifrån börian sökt honom förbiuda, wanryckta, stäcka och stympa, och som ännu lefwa, så länge Gud behagar. Nu töras de wäl intet knysta, särdeles som wår oförlikneliga Drottning wisar honom sin Kungeliga Nåd; men de hade kanskie med tiden wid beqwämligare tillfällen kunnat upresa hufwuden, och nedtrampa honom för werldens ögon; ty deras kännetekn är Hämndgirughet, och en Slughet, som griper långt omkring sig med hemliga nät. Nu, gudi lof, är iag i säkerhet, önskar dem Christeliga Sinnene och unnar dem gott af hiärtat.

Men iag är wisserligen dristig, som understår mig uppehålla Eders Kungel. May:tz nådigste ögon altför länge: det iag hade bort giöra först, gör iag nu sidst, med en Homerisk ordning, och önskar Eders Kungel. May:t af underdånigste hiärta på Swenska sättet et Gott nytt åhr:

Du Himmel, som skickar så sällan härnid
 de foster, som äro Dig lika,
 Förunn oss nu länge wår fångnad och frid,
 jag menar, förunn oss ULRICA,
 Wår FRIEDRICH til hugnad, wårt Swerje til tröst,
 Dig Sielf til en gläntzande ähra;
 Ty Hon plär wår omsorg i möderne-bröst,
 och Dig uti tankarna bära.
 Sänd wintrar så många til Drottningens frögd,
 med somrar och höstar och währar,
 Som hon skickat suckar för oss i din Högd,
 och fällt uti suckarna tårar!
 Det Kungliga Paret håll fast i Din hand,
 och led dem på klinter och kullar!
 När de gå uppräta, så glädies wårt Land,
 ja barnet i lekarna lullar.

Gud fängne sin Smorda, hwars Ähra består
 så länge som Stiernan i Norden,
 med wärdare Sällhet lång tid och i ähr,
 än någon Prinsessa på jorden!!!

Jag framhårdar med allerunderdånigste wördnad til sidsta andedräkten

Stormäktigste Allernådigste Drottning,
 Eders Kungel. May:tz
 allerunderdånigste och troppliktigste Undersåte
 Auctoren til Argus.»

Det framgår af detta bref, att Ulrika Eleonora låtit »Argus» förnimma sitt välbehag och vidare, att hon uppmanat honom att fortsätta.

Denna skrifvelse kastar törhända härigenom ett ljus tillbaka öfver en hittills oklar punkt i Argus tidigare historia, nämligen orsaken till att kanslikollegiets förbud för Argus vidare utgifvande plötsligen blef upphäfdt.

SYLWAN har i sin afhandling *Sveriges periodiska litteratur under Frihetstidens förra del* omnämnt, hurusom i mars 1733 Argus rent af blef förbjuden närmast med anledning af hvad fjortonde numret innehöll om gamla och nya adeln, i det Censorn ålades till-såga boktryckaren att »ej mera trycka sådant». Men på Horns förslag upphäfdes förbudet fyra dagar senare, emedan »Hans Excellence förnummit det en del sådant disapproberat».

Sylwan anmärker, att det utan tvifvel var Argus egen popularitet som räddade honom, då några enskilda förböner af Dalins vänner ej gärna kunde ifrågakomma, om anonymiteten skulle bevaras. Emellertid torde väl knappast Horn och de öfriga råden hafva så plötsligt upphäft sitt beslut, om ej någon betydande röst höjts till Argus' förmån.

Måhända ger ofvan anförda bref en antydning om, hvarifrån vindkastningen kom. Det är tydligt, att hofvet, och särskildt Ulrika Eleonora, ogärna såg tidskriftens upphörande, och i en sådan bagatellsak funno rikets styresmän förmodligen klokt att foga sig efter konungahusets önskuingar.

Några ord om Runebergs ungdomsdiktning.

AF

OTTO SYLWAN.

Nyligen har i Finland en ny upplaga af Runebergs skrifter utkommit, en tilldragelse som borde verkat lifvande på studiet af skalden, därest härmed verkligen bringats något nytt¹. Den kallas »normalupplaga», men rättfärdigar denna benämning endast genom den revision texten blifvit underkastad; i fråga om allt det, som sammanfattas under termen »vetenskaplig apparat», hafva utgifvarne pålagt sig fullständig afhållsamhet. Likväl borde väl äfven vi här uppe i Norden någon gång komma så långt, att vi sökte åvägabringa verkligt moderna upplagor af våra vittra stormän.

Lyckligtvis har Runebergsforskaren möjlighet att, om också med något besvär, i STRÖMBORGS bekanta stora biografiska arbete taga reda på de data och öfriga uppgifter, som äro af nöden. Hvad beträffar skaldens ungdomsdiktning har prof. SÖDERHJELM i en för någon tid sedan offentliggjord uppsats meddelat en mängd värdefulla upplysningar². Med begagnande af detta material kan man numera komma till en ganska klar uppfattning af gången i Runebergs utveckling under de yngre åren, och det är ett försök till en sådan framställning, följande sidor afse att lämna.

¹ I sista delen skall ingå en essay öfver Runebergs skaldskap af prof. ESTLANDER.

² *Anteckningar om och ur handskrifterna till Runebergs lyriska dikter* i Svenska Litteratursällskapets i Finland Förhandlingar och uppsatser, D. 13. — I det följande citeras de båda nämnda arbetena blott med författarnes namn; med S. S. hänvisas till Runebergs Samlade skrifter, Svenska folkets upplaga, med E. S. till Efterlemnade skrifter.

Beträffande sina litterära begynnelse har Runeberg själf yttrat, att de skalder, han under sina gossår och första ynglingaår högst beundrade, voro Franzén och Bellman; Fredmans Epistlar lärde han sig till stor del utantill. Då han sökte sig mönster för sina egna försök, föll hans val dock icke på någon af dessa, utan på CHORÆUS, hvars satiriska visor voro väl bekanta i fädernestaden och äfven sjöngos af modern. Runeberg säger skälet härtill vara, att han tillträdde sig kunna skrifva sådana saker ungefär lika bra som Choræus. Till den gustavianska och eftergustavianska diktningen voro Runebergs poetiska studier inskränkta ända till dess han blef student; »Tegnér, Atterbom och hela den unga skolan lärde jag känna först vid universitetet», skrifer han senare i bref till Grot (1839).

Prof på Runebergs öfningar i värsskrifning under de första studentåren (1822—26) finnas bevarade i ett litet häfte, som efter pärmares färg fått namnet »Blå boken», och för hvars innehåll SÖDERHJELM redogjort. Därest de särskilda dikterna här införts i kronologisk ordning, hade en överblick af de olika faser, Runeberg under denna tid genomgått, varit lätt gjord; fastän så icke är förhållandet, finnas emellertid vissa hållpunkter att taga fasta på¹.

De äldsta af de i Blå boken intagna styckena (från 1822) visa oss Runeberg som en lärjunge af de gustavianska skalderna. Ett af dem, 'Försynen' (infördt i E. S., 1: 50), yppar med sina retoriska alexandriner ställvis äfven anklang från LIDNER, hvilken ock enligt en studentkamrats intyg vid denna tid var Runebergs älsklingsskald och af honom stundom deklamerades. Gamla skolans fraseologi går ock igen i det 'Afsked till Frigga', som upptager första rummet i Blå boken, och som är riktadt till föremålet för Runebergs svärmiska gymnasist-kärlek, Fredrika Juvelius, själf en smula poetissa i den sentimentala genren.

Men med den egentliga akademismen var Runeberg snart färdig; vida starkare och varaktigare var det intryck, han mottog af sin landsman FRANZÉN, städse af Runeberg från gossåren intill ålderdomen vördad och afhållen. En tydlig efterbildning af 'Människans anlete' möter oss i Blå boken under rubriken 'Qvinnans skapelse' (från 1823, delvis tryckt i E. S., 1: 53), och andra Franzénska in-

¹ Utom de med årtal redan försedda dikterna låter åtminstone ännu en lät och säkert datera sig. Stycket 'På ett barns graf' (E. S., 1: 23) är enligt Blå boken skrifvet öfver kapten af Enahjelms son Akates Ernst, och enligt Wasastjernas Åttartaflor afled denne föga mer än årsgammal den 24 juli 1825.

tryck gå igen flerstädes, särskildt att nämna 'Den bestulna' och 'Budorden' (n:r 16 och 20 i Blå boken).

Men ungefär samtidigt — låtom oss säga 1823—24 — märkes också bekantskapen med den nya skolans alster. En ny dikt till Frigga (n:r 5 i Blå boken) är affattad på oktaver, samma värsmått går igen i några 'Namnsdagsvärser' (n:r 9); och 'Jungfrun' (n:r 11) är hållen i folkvisestil; därtill kommer en ballad 'Einma' (n:r 12), »en i ohäjdad, ytterst omogen och rent litterär känsloromantik frotsande historia» (SÖDERHJELM), som emellertid röjer framsteg i värstekniken, och slutligen i 'Svanesång' (E. S., 1: 24), en efterbildning af sången om Tusenskönan i Lycksalighetens ö.

Denna romantiska period hos Runeberg tyckes emellertid hafva varit af kort varaktighet och ringa intensitet. Nu infaller ock den tid — åren 1824—25 —, då Runeberg lämnade kusten och stadslifvet och såsom informator hos ett par familjer djupt inne i Finland lärde känna den finska naturen och det finska folket och däraf tog intryck, som för alltid satte sin stämpel på hans diktning. Efter återkomsten började han arbeta på sina 'Elgskyttar', till hvilka han för öfrigt som bekant gjort förstudier redan i den hexametriska dikten 'Vargen', hvaraf ett par versioner finnas från åren 1819 och 1823.

Året 1826 har stundom blifvit satt som en milpåle i Runebergs ungdomsdiktning, och visserligen med skäl, ty då infaller påbörjandet af Elgskyttarne, och då syntes för första gången en dikt af honom i tryck, nämligen hans 'Sång till solen'. Då Runeberg 1830 gjorde ett urval af sina dikter för trycket, upptog han ej håller någon äldre än år 1826, och utan tvifvel har han nu kommit öfver den rent yttre mekaniska efterbildningens period, men ännu röjes där icke någon djupare själfständighet. Den kommer först något senare.

Genomgå vi de under åren 1826—28 tillkomna dikterna, så kunna vi lätteligen samla dem i några större tämligen ensartade grupper. Franzéns toner — dock ej den unges nu, utan den äldres — gå fortfarande igen i några naturbilder 'Till en fogel', 'Till en blomma', 'Fogelboet vid landsvägen' och 'Till min sparf', samtliga fridsamt »ljufva» och smått snusföruftiga. Ingen af dem är daterad, men vi komma väl sanningen närmast, om vi antaga dem vara jämförelsevis tidiga.

Af vida större intresse är en annan grupp, till hvilken höra 'Det ädlas seger', 'Tröst', 'Ungdomen', 'Till den älderstigne'. Ut i denna sistnämnda dikt, som är daterad den 9 febr. 1828, har

LJUNGGREN¹ funnit en reminiscens från LEOPOLD, och i själfva verket härskar i hela gruppen en ton, som något erinrar om den gamla skolans. Dock är det icke den egentligen akademiska; att imitera denna såsom skett i 'Försynen' kunde naturligtvis nu ej längre komma ifråga för Runeberg. Närmare det rätta kommer hänvisningen till Leopold, men ej håller detta är uttömmande. Mönstret är fastmera att söka i Tegnér's reflexionsdiktning, där han omskapat det gamla filosofiska odet med originell retorisk prakt och stoltare lyrisk flykt.

Ett par exempel ur de nyssnämnda Runebergska dikterna må belysa, huru äfven han, såsom Ljunggren säger, kommit under Tegnérismens oemotståndliga inflytande².

Så heter det i 'Det ädlas seger':

Men fast solar ramla från de fasta grunder,
och fast jorden flyktar som en suck därunder,
och fast åskor skingras af förgättna världar,
lefver och segrar det ädla ändå.

Och i slutet af 'Tröst':

Som en främling blott ställd
i mitt jordiska frö,
skall jag blomma i tvång,
men det tvång, jag bebor,
är det sällaste tvång,
ty en gång skall det dö, —
och jag hoppas och tror³.

¹ *Studier öfver Runeberg* i Lunds Universitets Årsskrift, 1882-83.

² Man skulle kunna tänka på en påverkan af Schiller, enär ju R. af modern utländsk litteratur mest sysselsatt sig med den tyska, men härvid kan Tegnér ha varit förmedlaren, och det fins ingen anledning att lägga större vikt på Schillers inflytande.

³ Då metern här liknar den i Tegnér's Solsång, kan det vara skäl erinra om, hurusom STRÖMBORG (3: 245, noten) på tal om R:s angrepp på Tegnér 1832 betonar, att detta ej hindrade R. från »att beundra mycket af hvad Tegnér skrivit, främst hans Sång till solen och hans skoltal». — Detta Tegnér'ska inflytande på Runeberg, som framhållits af LJUNGGREN och före honom af DIETRICHSON, synes man från finskt håll vilja förbise. I en uppsats kallad *Från Runebergs värld* (Ord och bild, 1897) yttrar SÖDERHJELM, att R. vid universitetet läste svenska skalders »framför alla Tegnér och Lidner, hvilken senare en tid utgjorde hans lifligaste förtjusning — den förre var det, som känt, aldrig». Och i en uppsats (Finsk tidskrift, 1901) om *Runeberg och Stagnelius*, hvarom strax mera, talar ESTLÄN-

I dessa dikter öfver åtskilliga abstrakta ämnen har Runeberg gifvit luft åt sin ungdomliga idealism. Tonen och tendensen i dem äro genomgående de samma; öfverallt slår oss till mötes en entusiasm för det ideella, som är så stark och så abstrakt, att allt jordiskt blott blir en boja. Det är en öfversvinnelighet, som står i en skarp motsats till den mogna Runebergiska diktens karaktär. Äfven erotiken får en liknande färg; så i den redan nämnda 'Ungdomen', och i 'Till en flicka' heter det med panteistisk anstrykning:

Flicka, ej din tjusande gestalt,
färgen ej på dina rosenkinder,
nej, en kärlek till det stora allt
är den makt, som vid din famn mig binder.

Men å andra sidan får i en grupp dikter, som i det hela synas vara samtidiga med åtminstone de yngsta af de nu omtalta, erotiken en ganska stark sensuel färg. Detta leder tanken på en litterär påverkan, som Runeberg erfarit från en annan skald, nämligen STAGNELIUS, hvarmed jag naturligtvis icke vill hafva sagt, att denna sensualism skulle härflyta från en slik yttre litterär påtryckning.

En dylik svängning mellan stark negativ idealism och sensualism är väl någonting, som i allmänhet kan sägas tillhöra en skalds ungdom och speciellt en Sturm und Drang-period. Att nu Runeberg just vid denna tid genomgått en sådan, därom hafva vi flera vittnesbörd, och jag får därför med några ord erinra om, huru hans lif då gestaltade sig.

Sommaren 1827 aflade Runeberg kandidatexamen och promoverades till magister. Han vistades sedan på landet hos sin anförvant på moderns sida ärkebiskop Tengström i dennes prebendepastorat Pargas¹ och hade just återvänt till Åbo för att tillträda en akademisk kondition, då den 4 sept. hela staden lades i aska. Följden

DER om fosforisternas ringa påverkan på Runeberg och fortsätter: »Mindre äfven än Atterboms är den inflytelse Tegnér utöfvat på Runeberg . . . Utom en obetydande beröring har R. följt Tegnér blott i en enda dikt 'Flyttfoglarne', det ena af de två i hans första dikthäfte upptagna stycken, där den unge skalden står i skuld hos en annan för någonting mera än värs och diktion, för själfva den poetiska idéns utvecklande». — Slika påståenden, som gå stick i stäf mot äldre och välgrundade åsikter, torde väl ha behöft en bindande bevisning — om en sådan kunnat åstadkommas.

¹ Här skref han den ofullbordade hexametriska idyllen 'Förlofningen' eller 'Midsommaraften', som utgör en förstudie till 'Hanna'.

håraf för Runeberg blef, att han kom att vistas på Pargas hos ärkebiskopen ett helt år, ända till dess hösten 1828 universitetets verksamhet åter upptogs, men nu i Helsingfors. Detta år har varit af stor betydelse för Runeberg; det var nu han genomgick sin andliga brytningsperiod.

På Pargas hade Runeberg lärt närmare känna henne, som sedan blef hans maka, Fredrika Tengström, en brorsdotter till ärkebiskopen; hon utträngde både den äldre Frigga Juvelius, för hvilken Runeberg skall ha svärmat ända sedan sitt sextonde år, och andra flyktigare tycken, som fångslat hans ganska lätt antändliga hjärta. — Men kunde han vinna henne?

Hans närmaste framtidsplaner voro kullkastade, och till bekymren för den oyissa framtiden kom sjuklighet; Runeberg trodde, att hans bröst var allvarsamt angripet. Redan i början af sommaren hade han i dikten 'Barndomsminnen' (daterad den 2 juni) klagat öfver den jordiska glädjens förgänglighet:

Ack, le och njuta — det var barnets lott,
och ynglingens är strida och försaka.

Och de från hösten 1827 tillkomna dikterna visa oss en genomgående dyster stämning. Det tema, som vidrörts i början af 'Ungdomen':

Bland de makter, som på jorden trona,
bär blott vanskligheten¹ säker krona,

återvänder nu flerstädes, såsom i 'Den gamles hemkomst' och i 'Till trånaden', i 'Vaggsång för mitt hjärta' och i 'Höstaftonen', där en strof lyder:

Där ofvan stjärnorna du eger
din rätta hamn.
O gläds, att allt, hvad vanskligheten säger,
en dröm blott är, som sväfvar kring ditt läger
i evighetens famn!

Till allt annat kom äfven religiöst tvifvel och oro. Den fasta kristliga tro, som är bakgrunden för hela Runebergs lifsåskådning, var väl ej vunnen utan inre strid i ungdomen, men liksom han öfver hufvud icke gärna talte om den nu ifrågavarande perioden af

¹ Detta ord använder Runeberg flera gånger i samma betydelse som förgänglighet.

sin lefnad, så har han aldrig gifvit en antydning om de brytningar i religiöst hänseende han då genomgick. I hans dikt komma de ej håller fram på annat sätt än som en trängtan till det eviga, hvarpå ofvan anförts exempel. Ett enda undantag gifves dock, en 'Bön', som aldrig publicerats af Runeberg själf och ej håller upptagits i hans Efterlemnade skrifter, men som meddelas af Söderhjelm. Denne påpekar »innehållets starka personliga patos», och dikten torde därutinnan öfverträffa skaldens senare psalmer. Då den är jämförelsevis obekant och ej för alla tillgänglig, meddelas här tre strofer ur densamma.

O Herre den svage benåda,
som suckar till dig i sin smärta,
och fräls från förtappelsens våda
mitt arma förvillade hjärta.

— — — — —

Gjut mild i mitt lågande sinne
Din lugna hugsvalande anda,
Och låt din försoning derinne
De stormande känslorna banda.

— — — — —

Han pröfvar; men lämnar ej blottad
Sin kämpe, som dignar i striden.
Hvart härjarens bäge är måttad,
Står Herren med skölden och friden.

icke håller i denna dikt röjer sig dock någon djup förtviflan; huru upprörd Runeberg än varit, har han dock aldrig kommit därhån, att han känt hoppets ankargrund ge vika, och hans sunda natur och ljusa förtröstan ha snart nog tagit herraväldet igen öfver hans sinne. Hans oro för kroppslig sjukdom häfdes, och länge har det väl icke dröjt, innan han i sin hjärteangelägenhet också fann sig kunna hysa goda förhoppningar. Den formliga förlofningen med ringväxling mellan honom och Fredrika Tengström egde likväl först rum i december 1828.

Denna ändrade sinnesstämning, denna nya lifsglädje, som genomströmmade Runeberg, besjalar ock hans diktning. 'Hvad jag är säll' blir titeln och temat för en dikt, och från året 1828 stannar en grupp sådana, de där både genom sitt innehåll och sin form ådagalägga sin samhörighet, i det att i dem alla erotiken tar en

förhärskande plats, och de alla äro skrifna på antika värsmått. Hit höra: 'Den väntande' (daterad maj 1828), 'Flickans klagan', 'Till oron', 'Till Frigga', 'Färd från Åbo' och 'Den tillfrisknande'. Ut i flera af dessa är det man förnimmer den sensuella anstrykning, om hvilken ofvan talats, och så är äfven fallet med dikten 'Simningen', som meddelats af SÖDERHJELM, och om hvilken denne yttrar: »sinnligheten är i all sin styrka så ädel och ren, som man kan vänta af Runebergs genomsunda temperament. den uttrycker sig som en sträfvande efter skönhetskräftets fulla tillfredsställande, efter den obundna men upphöjda erotiska känslans innerligaste njutande vida mer än den lyder själfva passionens retande lockelser».

Den ofvan i förbigående vidrörda frågan om STAGNELIUS inflytande på Runeberg gör sig härvid åter påmind. Den har nyligen behandlats af prof. ESTLANDER i en uppsats, som skall ingå i den för normalupplagan bestämda afhandlingen om Runebergs skaldskap¹. Förf. påpekar däri, att dikten 'Den älskade', i hvilken LJUNGGREN funnit en likhet med Stagnelius 'Flickans monolog', med långt större rätt kan sägas ha sin förebild i en annan dikt af samme skald, nämligen 'Dora', och Estlander förvånar sig öfver, att Runeberg öfver hufvud publicerat en så osjälfständig efterbildning. I ett par andra dikter, nämligen 'Sång till solen' och 'Elegi' (SÖDERHJELM, s. 57), påvisar Estlander också ett om än ej så starkt inflytande från Stagnelius² och jämför vidare Runebergs 'Flyttfåglarne' med Tegnér's och Stagnelius dikter öfver samma motiv, hvilket Runeberg säkerligen upptagit till behandling i medveten täflan³.

¹ *Runeberg och Stagnelius* i Finsk tidskrift, 1901.

² Då det i R:s 'Värmorgonen' heter, att

den nyss uppväckta Näcken
rör sin silfversträng i bäcken,

hafva vi väl ock en liten reminiscens från Stagnelius.

³ I samma uppsats meddelas ock den intressanta upplysningen, att Runeberg i sitt exemplar af Stagnelius uti dennes lyriska dikter med blyerts understrukit en hel mängd ord; så äro i 'Dialog' mellan ängeln och själen mellersta stafvelserna betecknade uti *allfaders*, *majsolen*, *uppgången*, *månbleka* och flera liknande ord. Stagnelius har här begagnat dessa såsom daktyler, hvilket R. tydligen ogillat. Han yttrade ock på äldre dagar, att Stagnelius värs i allmänhet var vacker och välklingande, men hans hexameter ofta felaktig. (STRÖMBORG, 4: 1: 473). Såsom värskonstnär står ju Runeberg utan all fråga utomordentligt högt, men i enlighet med hela sin läggning var han dock här mera fulländare än banbrytare, och vid behandling af hans metrik torde det kanske vara skäl att tänka på, i hvad mån äldre teoretici sådana som Regnér, Adlerbeth och Palmblad kunna hafva påverkat hans åsikter.

Mot dessa Estlanders resultat har jag ingenting att invända, men jag tror, att vi därmed ingalunda äro färdiga med Runebergs förhållande till Stagnelius.

I sin största ungdomsdikt, 'Svartsjukans nätter', har Runeberg gifvit en afslutning af sin Sturm und Drang-period. Jag lämnar därhän, i hvad mån dess innehåll kan vara autobiografiskt; ett psykologiskt dokument är dikten i alla händelser därutinnan, att den sammanfattar allt det, som under denna tid af oro och tvifvel har jäst i skaldens bröst. Vi återfinna här både den negativa idealismen med dess öfversvinnelighet och dess motsatta pol, sensualismen, och hela dikten är ett lidelsefullt utbrott, starkare än någon af de smärre på samma gång som jämväl mindre konstnärligt behärskad. Om man nu också ej här i detaljer kan påvisa direkta reminiscenser ifrån Stagnelius — jag har icke tillfälle att anställa en sådan undersökning —, så synes mig dock andan i hela dikten så väl som dess uttryck uppenbarligen vittna om, att Runeberg vid dess affattande haft Stagnelius både i öronen och i blodet. Icke håller skulle man bland de svenska skalderna kunna uppleta någon, som i så hög grad hade förutsättningarne för att tilltala honom under en tid, då hans inre var i sjudande uppror. Hade Lidner tidigare varit hans älsklingsskald, så var Stagnelius den gifne efterträdaren, hålst Runeberg här också fann så mycket att lära i formellt hänseende. Han sträfvar tydligen att närma sig förebilden i föreningen af en praktfull diktion med smältande mjuk värshyggnad och öfverträffar därutinnan gifvet sina egna äldre alster.

Men Stagnelius är icke ensam förebilden för 'Svartsjukans nätter'. Gång på gång påträffa vi här reminiscenser från ingen annan än TEGNÉR, hvars inflytande Runeberg ännu icke kunnat frigöra sig från. DIETRICHSON yttrar också härom, att »Digtets Enkeltheder vimlar af Tegnérismen, af hvilke enkelte endog til en skuffende Grad ligne Tegnér's med Antitheser leflende Manér»¹. Man höre blott:

Det var en kväll, en nordisk sommarkväll,
en kväll, då solen icke går till hvila
vid jordens barm, men kysser henne blott
och skyndar åter upp till dagens fröjder;
det var en kväll, — den vida vestern låg

¹ *Indledning i Studiet af Sveriges Literatur* (1862), s. 206.

och doldes i ett haf af guld och saffran,
 och öfver österns gröna kullar summo,
 likt rosengårdar i det stilla blå,
 de sköna, purpurstänkta molnens flockar.

Jag får nöja mig med detta exempel, men uppmanar den intresserade att läsa igenom dikten. Han skall påträffa en mängd ställen, som erinra än om Tegnér än om Stagnelius, än åter skifta i bådars färger.

Jag tror således, att det med fullt skäl kan sägas, att de båda nämnda skalderna hafva varit Runebergs närmaste förebilder under hans brytningstid åren 1826—28.

Tillkomsten af 'Flyttfåglarne', sådan prof. Estlander skildrar den i sin citerade uppsats, kan då sägas vara symbolisk för Runebergs förhållande till Tegnér och Stagnelius. De voro en tid hans mästare, men de förblefvo det icke; han kände kraft nog inom sig att täflande höja sig till deras jämlike, och det lockade honom att visa detta just genom att till behandling upptaga ett motiv, som dessa båda redan gifvit hvaradera sin gestaltning.

Med slutet af 1828 inträder denna nya period. Med 'Svartsjukans nätter' hade Runeberg i ett våldsamt utbrott befriat sig från de jäsningssåmnerna, som ännu funnos kvar, och därmed är också för honom sökandets tid förbi. Hvad han sedan diktar har de egenskaper, som för oss äro de utprägladt Runebergska, den klassiska naturligheten och enkelheten.

* * *

Den yttre impuls, som Runeberg behöfde för att finna sitt eget område inom lyriken, kom till honom i de serbiska sånger, hvilka han 1828 lärde känna genom en tysk öfversättning af P. von Goetze, den där året innan utkommit i Petersburg. Det stora inflytande dessa haft på honom ligger i öppen dag, då han själf till svenskan öfverflyttat nästan alla. Hvad var det då, som här så starkt anslog honom?

STRÖMBORG svarar härpå (4: 1: 456), att dessas starka inflytande berodde »helt enkelt därpå, att de råkade vara de första folksånger, som han i form af en utvald samling lärde känna, och att han i dem möttes af den för all folkpoesi utmärkande naivitet och enkelhet, som så väl öfverensstämde med hans under våra enkla förhållanden utbildade skaplynne». — Denna förklaring har lika litet

värde som i allmänhet Strömborgs reflexioner öfver litterära ting. Runeberg kände ju åtminstone de svenska folkvisorna, hvars ton han jämväl en gång (se ofvan) under sitt trefvande i ungdomen sökt efterbilda. Men Runeberg var sedermera föga uppbyggd af dem; i sitt blodbad på den svenska litteraturens alla storheter under året 1832 kallar han dem »så matta, färglösa och obetecknade, att icke ett enda land med oberoende kultur producerat något med dem i svaghet jämförligt»¹.

Det har vidare sagts, att Runeberg uti dem farin en om den finska runan minnande ton, och fastän han själf fränsagt sig all närmare bekantskap vid denna tid med den finska folkdikten, har man hållit fast härvid. Att Runebergs diktning i sin helhet sedd är utprägladt finsk, kan gifvetvis icke bestridas, men att hans lyrik i dess bästa alster har någon stark nationell karaktär, skulle jag vilja bestrida, och jag vädjar till sackmännen, huruvida verkligen någon släktskap finnes mellan dessa ifrågavarande serbiska och de finska folkdikterna.

Den riktiga förklaringen har nog redan RYDQVIST i sin anmälan af Runebergs första dikthäfte (Heimdal, 1830), då han fann 'Idyll och epigram' hafva å ena sidan något finskt i formen, men å den andra något »grekiskt i tycket». Då Rydqvist sedermera lärde känna de serbiska sångerna i Runebergs öfversättning, utvecklade han närmare detta: »serbierna, sade han, som bland sina stamförvandter hade det sydligaste läget och det lyckligaste luftstrecket, lågo i alla afseenden grekerna närmast. Med raskhet och djärfhets förenade dessa sånger en blidhet, en finhet, ett behag, som erinrade om Anakreon, under det att det sinnrika, det epigrammatiska hade likhet med andra grekiska lyriker»².

Männe det icke är denna antika art, som varit afgörande för Runeberg? Antiken är ju den litterära källa, ur hvilken han utan gensägelse hämtat mest för sin konstnärliga utbildning.

¹ Föraktet för den nordiska balladen, hvilket man kan finna spår af äfven hos Almqvist, kom måhända till en del af Runebergs ovilja mot allt, som romantiken haft något att skaffa med. Då han under denna tid öfversätter andra (engelska, ungerska o. s. v.) folkvisor, sker det efter HERDERS tyska tolkningar. Af de tyska romantikerna synes blott en tilltalat Runeberg, nämligen Uhland, hvilken ock företer en andlig habitus, som i mångt och mycket erinrar om den finste skalden.

² Citat efter LJUNGBERGS *Studier*, 1: 15. — I *Almqvistiana* uppges C. J. L. ALMQVIST såsom författare till denna kritik, säkerligen på grund af förväxling med en annan uppsats af denne i samma nummer af Heimdal.

En ny belysning har också på senaste tiden kastats öfver de serbiska folksångerna, hvilken för detta fall är af betydelse. I sitt stora arbete öfver den ragusanske skalden Gundulić har ALFRED JENSEN¹ på tal om ett eventuellt inflytande på denne från folkpoesien fäst uppmärksamheten på, huru oklara föreställningarna ännu äfven i litterära kretsar äro beträffande folkvisan, och beklagat, att forskningen så litet sysslat med frågan om den serbiska lyrikens upphof. Man har, alltsen Vuks samling i den tyska dräkten drog intresset till sig, prisat dem utan att göra sig reda för deras konstnärliga karaktär. »Sådana som de serbo-kroatiska sångerna i begynnelsen af 1800talet funnos och upptecknades af den samvetsgranne och absolut tillförlitlige Vuk, äro de icke blott de måhända skönaste folkvisorna i världslitteraturen, men framförallt de obestriddt konstnärligaste. När man nu icke kan antaga, att sydslaverna af naturen ega en större poetisk skicklighet än alla andra folk, så är jag benägen att däraf sluta, att dessa folkvisor beteckna det högsta stadiet af en oss obekant utveckling, som i många väsentliga drag har en omiskännelig likhet med den äldre romanska lyriken». Vidare framhåller Jensen, att grekiskt inflytande på dem är tydligt, och att »folkvisans påstådda enkelhet icke alltid slår till med hänsyn till den sydslaviska»².

Efter hvad jag sålunda anført, torde det med rätta kunna sägas, att den serbiska folkvisans starka makt öfver och betydelse för Runeberg låg just uti det, hvarigenom den skiljer sig från annan folklyrik eller den germanska balladen, uti dess antikt enkla konstnärlighet. För hans fina och genombildade formsinne var detta i hög grad tilltalande; osökt sammansmälte intrycket af denna med intrycken från hans studier i den grekiska lyriken.

Det var hösten 1828 Cygnæus bragte till Runeberg den tyska upplagan af de serbiska sångerna, och i likhet med Strömborg kan man därför antaga, att det var under året 1829 Runeberg utförde sin öfversättning och tillika skref n:r 1—27 af 'Idyll och epigram', hvilka jämte flera andra öfversättningar (efter Herders tyska samling) publicerades i april 1830. Den ton, som härskar uti 'Idyll och epigram' finna vi emellertid redan i ett stycke, som kommit till på senhösten 1828, nämligen 'Mötet':

¹ *Gundulić und sein Osman. Eine südslavische Literaturstudie* (1900), s. 363 ff.

² Jag erinrar om, att epitetet »enkelhet» tages i vidt skilda bemärkelser, då det tillägges en folkvisa eller en antik dikt.

Hon stod vid hasselhäckens dörr,
den flicka, som jag älskar mest,

utan att ana, det älskaren är »gömd i närmsta buske» och där glädder sig åt att se, huru tanken på honom sysselsätter henne. Men till sist kan han ej längre dröja:

då nämnde jag min flickas namn,
sprang opp och flög i hennes famn.

Från och med hösten 1828 kan man således räkna Runebergs första skede som mognad skald. Detta skede, som motsvaras af hans förlofstid och första år såsom nygift, har sitt uttryck i de båda diktsamlingarne af år 1830 och år 1833 samt 'Elgskyttarne'. Det är en period af antikt naiv harmoni; jag skulle till och med vilja säga, om än med risk att missförstås, en period af helleniskt hednisk lefnadsnjutning. Dess negativa sida är det kritiska blodbadet på den svenska litteraturen, närmast Tegnérismen och fosforismen.

Företer denna period bilden af en i sig afslutad, om ock begränsad fullkomning, så följes den af en annan, hvilken åter visar oss Runeberg stadd uti ny utveckling. I längden kunde hellenismen ej enbart tillfredsställa honom. Han måste söka det »tredje riket», förmålningen af antiken och kristendomen, och detta är det problem, som sysselsätter honom under resten af 1830talet och speciellt uti striden mot pietismen. Den lösning Runeberg funnit, framlägger han så i början på 1840talet uti sina legender och sin uppsats om Macbeth. Därmed är först hans lifsåskådning i det väsentliga färdig, och han går då att skapa sina mästerverk alltifrån 'Julkvällen'. Men härom får jag kanske tillfälle att annorstädes yttra mig närmare.

Lars Johan Hiertas medarbetareskap i tidningen Argus.

AF

JOHAN MORTENSEN.

Man kan just icke säga, att det är något oblandadt nöje att följa tidningen *Argus* från dess första framträdande ända till dess slutliga afsomnande. Äfven under dess bästa år i början af tjugotalet var tidningen, om man betraktar den från våra dagars ståndpunkt, föga omväxlande till sitt innehåll och ännu mindre lättläst. Utom de ytterst omständligt och långrandigt affattade notiserna innehöll den en rättegångsafdelning samt de politiska artiklarne. Den förra upptog icke den minsta platsen, och det är uti den, som man återfinner referat af alla dessa anklagelsemål mot högre ämbetsmän eller af alla dessa högmålsprocesser, hvilka under den då härskande regimen voro så vanliga, då och då interfolierade med en redogörelse för det sista mordet i hufvudstaden eller någon remarkabel »lurendrägeri» historia från Skåne. Men huru värdefulla nu än dessa bidrag kunna vara i och för sig, så slappas onekligen läsarens intresse af deras oerhörda längd. Alla dessa olika rättegångsförhandlingar genomlöpa nämligen otaliga nummer af tidningen, ofta ett par årgångar. Det samma gäller de politiska artiklarne, i hvilka *Argus-JOHANSSON* angriper ämbetsmannaväldets godtycklighet, rättstillståndets osäkerhet, utnämningarnes orättfärdighet, indragningsmaktens fördärflighet och med engelsk och amerikansk författning, med engelskt och amerikanskt samhällsskick såsom mönster söker att deducera nödvändigheten af ministeransvarighet, konstitutionellt regeringsrätt, tryckfrihet och församlingsfrihet — innehållsrika och betydelsefulla artiklar, ty det är i dem som de principer uppställas och de idéer utvecklas, hvilka under trettioalet skulle blifva den svenska allmänhetens och slutligen leda till ultraismens besegrande och det konstitutionella regeringssättets stadfästande i Sverige, men lättlästa

äro de icke. De vittna tydligen om, att man ännu icke förstod att servera en tidningsartikel i Sverige, att man ännu icke förstod att tvinga publiken att läsa. De äro väl — utan öfverdrift sagdt — de underbaraste och oformligaste tidningsartiklar, som någonsin skrifvits. Det är hela små afhandlingar, sträckande sig igenom flera tidningsnummer, så öfverfulla med lärda uttryck, med principer, deduktioner, divisioner från olika synpunkter och noter — noter, den ena inuti den andra som små kinesiska askar —, att man mer än väl förstår att Argus-Johansson aldrig lyckades eröfra den större allmänheten, och att han slutligen blef tvungen att öfvergifva tidningen.

Det är sant! Utom notiser, rättegångsafdelning och politiska artiklar finnes ännu en stående rubrik i Argus, nämligen den som betitlas *Mosaik*. Det är i denna afdelning, som man har att uppsöka det lättare godset, med hvilket Argus vill förfriska sina läsare: en eller annan anekdot, klippt ur en utländsk tidning, kritik af teaterrepresentationer, märkvärdiga händelser af hvarjehanda slag. Men mycket luftigare än tidningens öfriga artiklar äro icke heller dessa. Äfven i mosaikafdelningen talar JOHANSSON omständligt och utförligt, tungt och allvarsamt än om väderleken, än om renhållningen på Stockholms gator, än om en eller annan särskildt remarkabel teaterrepresentation.

Genombläddrar man därför efter hvarandra flere årgångar af tidningen, blir man något öfverraskad, då man i årgångarne 1824 och 1825 flere gånger faller ned på dylika bagateller, skrifna af en lätt och spetsig penna, af en person hvilken med sina infall nästan alltid narrar läsaren att draga på mun. Att det icke är Argus-Johansson, den vidtberömda »Hvalfisken», hvilken på detta sätt leker i vassar och vikar — därom är man i hvarje fall alldeles öfvertygad, då man följt honom under en längre tid. Visserligen hade Johansson åtskilligt otaladt med de lärde i Uppsala, och särskildt med anhängarne af den »historiska skolan», men han brukade dock icke drifva gäck med dem på ett så gaminartadt sätt, som t. ex. i slutstycket af följande mosaik.

Den i sednare tider anmärkta sällsyntheten af större litterära verk, hvilka ägt Professorer vid Universiteterna till Författare, har som bekant är, ofta gett den profana världen anledning till undran och gissningar; och orsaken till detta för Sverige egna fenomen har till och med sysselsatt Nationens Representer vid nyss förflutna Riksdag, utan att den hittills, som det synes, ändå stått att riktigt utreda. Det måste således otvifvelaktigt

finnas intresant, att vi numera direkte från Upsala fått en formlig upplösning på detta svåra problem, och vi skynda därför att ju för dess heldre meddela den åt våra Läsare. Det är Rescencenten af en nyligen utkommen översättning af Kiefers Utkast till en Filosofisk historia öfver Medecinen, som i *Upsala Litteraturtidning* företagit sig att undersöka och afgöra denna fråga, och som hans domsslut i detta fall icke på något sätt befinnes jäfvadt af Litteraturtidningens Redaktion, så torde man, oakadt Recensionen anmäles såsom *insänd*, få antaga Rescencentens satser för identiska med Redaktionens egna, och det så mycket heldre, som hans öfriga framställningar till innehåll och stil ha det mest afgjorda syskontycke med hvad man hitils blifvit van att vänta af de Författare, hvilka Litteratur Tidningen hufvudsakligen har att tacka för sin tillvarelse.

Redan den omständigheten att frågan behandlas i rescencionen af en *medecinisk Skrift*, låter förmoda att förklaringen måtte bli af en medicinsk beskaffenhet; och så är den ock, icke blott i afseende på dess tendens att kurera obeqväma observatörers nyfikenhet, utan hufvudsakligast genom den från klimatets inflytande, följaktligen inom fysiologiens och dietetikens område, sökta förklaringsgrunden. Efter en vidlyftig inledning, som vi här måste förbigå, yttrar nämligen Författaren om de så länge efterforskade hindren för våra lärdes produktivitet:

»Dessa sätta vi i desamma gränser, hvarmed den guddomligt-nödvändiga naturen inskränker och bestämmer den menskliga förmågan i allmänhet, och i sammanhang dermed den Lärdes karakter i synnerhet i detta vårt Nordiska hemland. Ty såsom det civiliserade menskliga lifvet i Norden i allmänhet är bundet af trängre begränsningar, och således för vidmakthållandet af sin spontaneitet nödsakas att i den svårare kampen mot en omild yttre natur mera anstränga sina krafter och tankar än menniskan under den mildare, sydliga himmelen, hvaraf danas ett lif, mindre under lugnet gladt njutande och bildande i känslan och fantasien, än ett under mödans intervaller melankoliskt djuptänkt; så måste ock den nordiske lärde mera karakteriseras af det reflexiva än det fantasiella elementet i lifvet och i hans produktioner mera det lugnt och betänksamt mönade, än det liksom genom inspiration hastigt eröfrade råda. Hela vår litterärhistoria bär vitne om detta förhållande, hvilket ock den store Gustaf Wasa antyder, då han säger, att Svenskarne äro rätt så till lärdom fallna som något folkslag, fastän tämmeligen dröngöhler.»

Oberäknadt den med Gustaf Wasa auktoritet bestyrkta naiva bekännelsen, att våra Lärde äro »drön-göhler» — det gamla ordet lærer uttrycka tröghet och overksamhet — så finner man här af, att orsaken hvarför Professorerna i Lund flitigare uppträda inför den större Allmänheten såsom Författare än Professorerna i Upsala, ligger deri att de förra författa sina arbeten under 4 graders sydligare latitud än de sednare; och som Stockholm äfven befinnes omkring $1\frac{1}{2}$ grad mera i söder än Upsala, så blir det på samma grund lätt begripligt, huru Hrr Berzelius och Hallenberg, alldeles utom Universitetet kunnat vinna en så stor namnkunnighet i den litterära världen.

Häraf följer äfven att klimatet måtte undergått högst betydliga afkylningar i Upsala, sedan Ihre, Torbern Bergman, Boethius, Höjer, Silfver-

stolpe, o. s. v., der lefde och författade, och att när man hunnit öfverleva de sista verkningarne af dess förra, mera produktiva inslytande, som ännu visar sig i en och annan bland de äldre Professorernas arbeten, så skall den tilltagande frosten beröfva världen allt hopp om någon för den större Allmänheten tillgänglig litterär skörd på Fyrisåns stränder. En så bedröflig utsigt ger således ett nytt skäl åt dem, som yrka hela Universitetets förflyttning från nyssnämnda öde stränder till de mera sydligt belägna, der Mälaren har sitt utlopp. Skulle man emellertid ej så alldeles veta taga Författaren på orden, utan i hela den grundliga deduktionen blott se ett lärdt charlataneri, så erinra vi endast att vi ej heller anfört hvad han sagt, för att dermed — måhända mot hans vilja — lemna ett nytt vapen i händerna åt den förhålliga Universitetsrevisionens anhängare, utan allenast för att i förbigående såsom en nyårsrolighet ge våra läsare ett profstycke på den grundlighet i ord, ej olik *Leporellos* i *Don Juan*, hvilken intager ett så utmärkt rum bland den berömda Upsalienska Literaturtidningens förtjenster.

(Argus, 1824: N. 2.)

Ikke heller bär följande blänkare om Almquists utflyttning till Värmland med dess sarkastiska skildring af forngötisk enkelhet, illustrerad af den enda silfversked, till resandes behof, som kolonien hade till sitt förfogande, prägel af att hafva flutit ur Johanssons penna.

En och annan af detta blads Läsare torde måhända ännu erinra sig den för ett par år sedan i Stockholm utkomna brochuren *Manhem* och det i densamma beskrifna ordenssällskap, hvars ändamål bland annat skulle vara att återföra Ledamöterna till forngötisk kraft och enkelhet i anda och seder, eller — för att uttrycka oss på Manhemsbokens eget språk — att realisera den »idealiserade bondens» lif. Det berättas nu att denne eller en dermed närbesläktad plan verkligen är på vägen att utföras af åtskilliga bildade och till en del äfven förmögna, unga män, hvilka jemte sina hustrur etablerat sig i en skogstrakt, närmare Rikets vestra gräns, och der lefva skilda från all den öfriga verdens skryt och flärd, eller alldeles såsom *fortidens* odalmän [således af sina egna bänders arbete, och utan allt biträde af andras, genom pensioner eller dylikt]. Såsom prof på enkelheten af deras husliga inrättningar, anföres bland annat, att dessa »Män för sig» och deras familjer för det mesta lefva af gröt, som ätes med träskedar, och att hela kolonien endast håller en enda silfversked, till bruk för resande som besöka orten, och som, efter forntidens sed, gästfritt emottagas. Sin enslighet och sina försakelser oakadt, säges dessa odalmän röja en sådau tillfredställelse med sin ställning, att deras samfund derigenom innan kort vunnit flere nya medlemmar.

(Argus, 1824: N. 77.)

Svårt torde det icke vara, åtminstone för personer som äro hemma i vår senare tidningslitteratur, att beleeckna författaren af efterföljande opus.

Det påstås att en viss bland hufvudstadens Tidningar, som troligen ej kan kostat redaktionen i papper och tryck mindre än 17 Rdr Bco i veckan under de två år den redan utgifvits, således på året omkring 900 Rdr, — icke skall äga öfver 30 Prenumeranter; men att Redaktionen det oaktadt ämnar allt framgent utgifva den, ehuru den således redan går med en förlust, när utdelningsarfvodet och stämpelafgift afdragas, af omkring 700 Rdr om året. Redaktionen säges nämligen ädelmodigt göra alla möjliga uppostringar, blott för att få Tidningen läsen och sätta hela sin egen nytta uti att få dess åsikter spridda. Om detta äger grund, så tyckes det som om man kunde föreslå en lättare utväg, allenast hindret mot Talsällskapet i hufvudstaden dervid icke generar; och en utväg sedan, hvarigenom Redaktionen och dess Förläggare med mycken ekonomi skulle kunna uppfylla sina förbindelser, mot de redan för handen varande Prenumeranterna. Det vore nämligen att sammankalla dem på ett ställe hvarje Lördag, till afhörande af Tidningens uppläsning i manuskript, hvarigenom både trycknings och papperskostnader, stämpelafgift och utdelningsprovision strax blefve insparade; hvarvid till någon ersättning för Prenumeranternas vandringsmöda och uppmuntran för dem att infinna sig Redaktionen saklöst kunde bestå ett halfqvarter vin, punch eller toddi pr. man, hvilket naturligtvis icke kunde uppgå till hälften af veckoutgiftens förra belopp. Genom ett dylikt arrangemang är det också att förmoda, i synnerhet om dricksvarorna voro goda, att hufvudändamålet med Tidningens utgifvande, eller spridningen af dessa grundsatser, bättre skulle vinnas, och att Prenumeranternas antal snart skulle tillvexa, i en med Bladets nuvarande torra diet alldeles opåräknelig progression.

(Argus, 1824: N. 92.)

Det finnes ytterligare ett par dylika mosaiker, i hvilka jag tror mig kunna spåra inflytande af samme författare, som skrivit ofvan aftryckta småbitar. Det ena är en anekdot, som synbarligen återberättas efter en utländsk tidning: En excentrisk engelsman hade, för att ostörd af den öfriga publiken kunna åskåda teaterrepresentationen, medelst ett rikligt penninganbud förmått teaterdirektionen i Bologna att placera ett slags korg under den stora ljuskronan. Mannen tog sin plats i korgen, medan ljuskronan ännu var upphissad på vinden, och kom således ned och stannade midt i salongen på samma gång som denna. I början förvånades alla de öfriga åskådarna öfver denna ovanliga syn, men då korgen blef kvarhängande under mellanakterna och hindrade mången från att se, uppstod sådant missnöje och larm i salongen, att direktionen slutligen blef nödsakad att åter upphissa korgen på teatervinden. Engelsmannen ville emellertid icke frivilligt foga sig i denna anordning — han hade ju betalt sin plats — utan satte sig till motvärn, med den påföljd att korgens botten gaf vika. »Vid denna katastrof», fortsätter den hu-

moristiske meddelaren, »var det på sitt sätt en lycka, att korgens innevånare var en Engelsman och ingen Engelska; man hade kanske annars i Bologna fått se realiserad den scen, som omtalas i Fuselbrenners äfventyr, då en ung flicka, skön som Venus, men klädd som Flora, nedhissades i en korg på Teatern, och föll igenom, likväl så, att hon höll sig fast med händerna under korgen, hvarvid — som Författaren uttrycker sig — allt hvad som var Flora stannade kvar i korgen, och allt som var Venus slapp igenom.» (Argus, 1825: N. 9.)

I den andra heter det efter en något öfverdrifvet hållen skildring af vinternöjena och den trötthet, som balerna under fastan förorsakat: »också berättas det att efterfrågan på getmjölk och andra bröstmedikamenter skall efter den sålunda tillbragta Fastan blifvit oerhörd, och att en viss drogist skall vara färdig med en ansökning om privilegium exclusivum på en machin, som inom fem minuter breder ut Hjernes plåster till 6 dussin ryggar. Denna artiga uppfinning, i fall ryktet derom är sant, skulle blifva af ännu större konsekvens, om nyssnämnda bekanta preservatif mot lungsot äfven med lika förmån kunde användas mot den så kallade lungrotan eller den fäsjukdom, hvilken som man vet grasserat.» (Argus, 1825: N. 29.)

Alla dessa bidrag äro troligen skrifna af samme författare, och mera af samma skämtlynne finnes icke i Argus vare sig tidigare eller senare. Hvem är nu författaren till dessa småbidrag, hvilka så skarpt sticka af mot tonen i tidningens öfriga innehåll?

En ledning till besvarandet af denna fråga torde man finna, om man genombläddrar Aftonbladet och Argus under slutet af året 1831 och början af året 1832.

Som bekant hade LARS JOHAN HIERTA redan i det första numret af Aftonbladet börjat en häftig och mycket personlig polemik mot flera af de samtida Stockholnstidningarne. Denna polemik fortsattes sedan tämligen regelbundet, men särskildt under prenumerationsfisket ikring nyåret fortgår den mycket lifligt. Så påbörjades i Aftonbladet för den 27 december 1831 (N. 301) en artikelserie betitlad *Nya Argus, Politisk, Litterär och Comerciell -- Kannstöpare*¹. Den fortsattes i N. 302 och 303 och utgör ett häftigt angrepp på Argus. Början är betecknande för ton och innehåll:

»Läsaren torde påminna sig den önskan vi för en tid sedan yttrade, att det ilska och personliga tidningskåbbel måtte upphöra, som för några månader tillbaka började och sedan flitigt fortsattes

¹ Argus undertitel var: politisk, litterär och comerciell tidning.

i Nya Argus, hvars spalter i hvarje nummer varit uppfyllda af invectiver, ömsom emot Dagligt Allehanda, Medborgaren och Aftonbladets . . .

Efter den tunga artillerielden i dessa artiklar följer så en icke mindre lifligt underhållen infanterisalfva. I N. 305 i Aftonbladets Kaleidoskop-afdelning läses t. ex. följande små elakheter mot Argus:

»Det frågas allmänt, om Argus skall äfven nästa år, skriva för vederbörandes disposition. Detta synes oss gifvet; ty köp skall stånda och ej återgå, enligt 2 §, 1 Cap. Handelsbanken.»

»Som Argus numera är alldeles pank på nya ideer, tänker han nästa år, med en skicklig kokerskas hjälp, ragusera sina gamla. I följd häraf kommer bladet att, i stället för *Nya Argus*, kallas *Nya Ragun*», o. s. v.

Det var närmast i följd af dessa nålstyg, i hvilka Argus beskyllades för att vara salarierad af regeringen (hvilket den såsom bekant vid denna tid äfven var), som den i första numret för år 1832 (onsd. 4 jan.) svarade på följande sätt:

Ces messieurs se figurent que parcequ'ils sont sans cesse à vendre, nous sommes tous à acheter. Med dessa ord af den ryktbare Cazales kunna vi väl svara, när Aftonbladsredaktören mot oss uppträder med tal om köpta tidningar och besoldade tidningsredaktörer. Det är för öfrigt ypperligt att höra dylika beskyllningar af *Aftonblads redaktören*, som *sjelf två år stått i sold hos Redaktionen af Argus*, och som af egen erfarenhet vet, att Red. af Argus *besoldar*, men ej besoldas; honom passar det förträffligt att orda om huru Red. af Argus skulle hafva sålt sig.

(Nya Argus, 1832: N. 1.)

Aftonbladet blef naturligen icke svaret skyldigt; redan nästa dag kunde man i dess Kaleidoskop läsa följande:

*O. Arge! Arge!*¹

Och Argus upplät åter sin mun och talade och sade, att Aftonbladets Redaktör i två år stått i sold hos *Argi Redaktion*.

Vi medgifva Argus, att det möjligen kan anses för en stor skam, att ha varit hans stallbröder; — men oförskämdt vore det, att nu vara det. Det är stor skilnad före och efter syndafallet. Nya Argus bedrager sig om han tror sig med denna upptäckt hafva gjort Aftonbladets Redaktör någon otjenst. Denne är långt ifrån att sjelf räkna sig till skam att

¹ I ett mycket bekant epigram från tjugotalet af C. v. ZEIPER heter det om Argus: »Bästa herr Argus, ni är ju en man på det nyaste modet: Hvarför behåller ni *us*? Kalla er bara för *Arg.*»

hafva tillhört Redaktionen af Argus under en tid, då den utmärkte sig för Consequens i handlingssätt och för politiska grundsatser som voro mensklighetens och frihetens. Han vill till och med komma Argi minne till hjälp — efter som allmänheten nödvändigt skall hafva del af den stora upptäckten — och nämna att det icke blott var i två, utan i närmare trenne år, nämligen under åren 1824, 1825 och 1826, som han var medarbetare i Argi Vingård. Han skall anse det rätt föguesamt, om hans bemödanden haft någon del i den framgång som då vederfors Argus, eller om hans *råd* någon gång bidragit till vidhållande af den upprigtighet och consequenta karakter som Argus numera vuxit ifrån. Blygsamheten fordrar likväl ett erkännande, att Aftonbladsredaktören hvarken kan tillräkna sig någon andel i de så kallade »*länga artiklarne*» och »*aptitsparne utan mat*»¹, eller småhistorierna om »*Herren i diket*», »*de små pyramiderna på gatan*» m. fl. dylika som tillhörde Argi första uppträdande.

Föröfrigt vet Red. af Argus allrabäst, att Aftonbladets redaktör icke trugade bort sitt biträde utan tvertom uppsöktes och anmodades om detta biträde, hvilket han slutligen själfmant afsade sig, då han icke kunde uppoffra den tid och möda som han önskade för Redaktionen. — Hvad slutligen den omtalade »*solden*» beträffar, så öfverlemnna vi åt den af Redaktörerna uti Argus, hvilken vanligen är störst i orden, att eftersinna, huru mycken anledning *han* har att vidröra denna punkt, då Aftonbladets Redaktör icke till honom själf yttrat ett ord derom på flere år. Det synes då bättre, att han fortfar att squadronera om Medborgarens femtio dukater som åtminstone äro ärligt betalda.

Argus låter stolt förstå att han utdelar sold. Menar han härmed att han är ibland Tryckfrihetens Apostlar den som »*har pungen*»; — så missunna vi honom icke.

(Aftonbladet, 1832: N. 4.)

Denna särdeles ampra, men mycket kallblodiga skrifvelse har synbarligen högeligen uppretat Argus-Johansson, ty i det nu följande svaret (Nya Argus, 1832: N. 2) talar han i sin allra högsta excellenston och trampar alldeles den eländige Aftonbladsredaktören under fötterna.

Aftonbladsredaktören vågar af lätt begripliga skäl icke neka att han »*stätt i sold*» hos red. af Argus. Emedlertid söker han att skrufva saken, och ge den en färg, som hade han varit *medarbetare* och *författare* i tidningen. Huru öfverflödigt det än kunde vara att uppehålla sig vid denna sak, så kan det dock ej skada att upplysa Allmänheten derom, att detta

¹ Syftar troligen därpå att Johansson ofta påbörjade långa artiklar, men när han efter långa inledningar och disgressioner kom till det egentliga ämnet tröttnade och lämnade artiklen oafslutad. — Om »*de små pyramiderna*» kan läsas en mosaik i 1822: N. 7, hvilken utgör en mycket liflig målning af det bristfälliga renhållningsväsendet i hufvudstaden.

föregifvande är ingenting mer och ingenting mindre än en rak *osanning*. Aftonbladsredaktören employerades *aldrig*, under den tid han åtnjöt sold af Red. af Argus, och stod i dess tjänst, att *skrifva* i Tidningen, eller såsom författare; han hade frivilligt åtagit sig en befattning *af helt annan art*. Han var nämligen för att ej säga mera, en person, som två gånger i veckan till Red. skulle inkomma med rapporter, och som i de ämnen, hvarom han erhölet Red:s tillsägelse, skulle speciellt söka att kunskapa ut förhållandet, och derom till Red. likaledes rapportera. Denna och ingen annan var Aftonbladsredaktörens befattning hos Red. af Argus, *derför* åtnjöt han ett ganska drygt arvode. Det är sant, att som rapporterna ofta voro ganska magra så erbjöd sig vår man, att såsom en ersättning, fournera Tidningen med Mosaikartiklar. Men dessa voro författade i en så grossier ton, så fulla af oanständigheter och plumpa tvetydigheter, precis i den nuvarande Aftonbladsstilen, att endast tre eller fyra, under loppet af två år, kunde efter mycken omhylling och tvättning, införas, och vi frukta tyvärr att de ändå osade Aftonblad. De öfriga voro alldeles icke af beskaffenhet att kunna begagnas, och vårt svar till mannen vid hvarje dylikt tillfälle, var alltid att de för den pöbelaktiga tonen ej kunde införas, samt att vår Tidning ej skrefs för *pöbeln*; hvaremot mannen åter hvarje gång, lika reguliert invände, att *just så vore publiken beskaffad, att sådana artiklar vore hvad publiken mest tyckte om*, och att om Red. ej vore så laggrann eller samvetsgrann, utan blott tänkte på, att draga parti af denna Allmänhetens smak, och ofta förlustade den med dylikt kram, så skulle Red. erhålla dubbelt, ja flerdubbelt så många prenumeranter», m. m. Det otillfredställande sätt, på hvilket mannen uppfyllde sitt egentliga åtagande, gjorde slutligen en nedsättning af solden högst billig; han klagar deröfver *nu* som en orättvisa och föregifver sig ega en fordran, ehuru han *då*, ej en gång utan mångfaldiga gånger, erkände sig vara *öfver höfvan salarierad*. Dock dylika infamier utaf Aftonbladsredaktören emot Red. af Argus, äro nu hvardagliga; och när man användt en dylik person, hvad annat kan man ock sedermera vänta.

(Aftonbladet, 1832: N. 2.)

Denna polemik afslutas mellan de båda tidningarne med följande artikel i Aftonbladet 1832: N. 6.

Det är sant, att Aftonbladets Redaktör under de trenne år han biträdde Argus, ofta försåg tidningen med handlingar eller underrättelser om emanerade beslut och expeditioner, inkomna mål, o. s. v. ifrån de förvaltande verken och domstolarne. Då enhvar utan undantag äger tillträde till embetsverkens handlingar och rättighet att erhålla uppgifter ur deras diaries, så kunde detta lika litet innefatta något anmärkningsvärdt, som det kunde räknas honom till last att meddela nyheter och uppsatser rörande theatern eller att berätta sådana händelser, hvilka passera under allmänhetens ögon. Sjelfva »kunskapandet» åter som Argus i sitt konstspråk kallade att *pumpa folk* på »politiska, litterära och comerciella» nyheter hade hufvudredaktören behållit åt sin egen diplomatiska förmåga. De flesta schweitzarkunder lära

sett huru flitigt han sysselsatt sig med denna pumpning, och ännu i dag ser man honom jemt pustande och fnysande, traska ikring med sina nyhetskinkar. *Någondera är merendels full.*

I öfrigt böra vi erinra, att då Argus dragit striden helt och hållet inom personlighetens område, och icke bryr sig om, huru djupt han själf sjunker, om han blott kan draga någon annan med sig, så synes Allmänheten böra vara ledsen vid det Argusiska käbblet. Publiken känner redan både Aftonbladets och Argi Redaktörer tillräckligt såsom Publicister, för att, käbblet förutan, kunna fälla sin dom dem emellan.

(Aftonbladet, 1832: N. 6.)

Af denna polemik framgår det således, att LARS JOHAN HIERTA under åren 1824, 1825 och 1826 lämnat bidrag af en eller annan art till Argus. Utaf hans själfbiografi¹ ser man, huru han kommit i beröring med denna tidning. Hierta, hvilken sedan 1821, då han efter afslutade studier lämnade Uppsala, tjänstgjorde i åtskilliga verk hade vid 1823 års riksdag fått anställning som extra kanslist vid Riddarhuset. Allt bidrog till att göra denna riksdag till den första, vid hvilken oppositionen gick fram med full kraft. Strax förut hade Värmdöområdet och dess behandling i pressen satt sinnena i rörelse, och den Anckarswårdska högmålsprocessen var ännu icke afslutad vid riksdagens början. Också voro sammandrabbningarna mellan de olika politiska partierna i hög grad lifliga och dramatiska, och verkan af dem var öfverväldigande på den unge riddarhuskanslisten. Intrycket däraf »väckte en brinnande håg», säger han, »att möjligen äfven kunna verka något för fosterlandets sak inom det offentliga lifvet, som dittills varit mig alldeles främmande, och sedermera bestämde mig [detta intryck] vid valet af min hufvudsakliga lefnadsbana. Det var ock denna håg, som föranledde mig att mot slutet af riksdagen göra bekantskap med utgifvaren af tidningen Argus, hr Johansson, som ofta besökte riddarhuset under riksdagen».

Detta är emellertid allt, hvad Hierta i själfbiografien yttrar om sitt förhållande till Argus, fast han föröfrigt är ganska utförlig om sitt ungdomslif och äfven i stora drag tecknar pressens tillstånd före Aftonbladets framträdande. Och likväl, tycker man, borde denna hans första debut i tidningspressen icke hafva varit utan sin stora betydelse för honom, grundläggaren af Sveriges moderna tidningsväsende.

Denna tystnad beror väl då därpå, att denna tjänstgöring, såsom ock Argus-Johansson framhåller, varit af tämligen underordnad be-

¹ Se *Sv. biogr. lex.*, Bd. 5, artikeln *Lars Johan Hierta*.

skaffenhet, om han också icke precis varit, såsom Johansson senare brukade uttrycka sig, »springgosse åt Argus». Man torde för öfrigt, om man jämför de båda antagonisternas yttranden och bortser från de öfverdrifter, som betingas af själfva polemikens hetsighet, med tåmmelig noggrannhet kunna göra sig en föreställning om densamma. Några politiska eller ekonomiska artiklar (om litterära är det icke ens nödigt att tala, då Hierta ju aldrig sysslade med litteratur) har han vid denna tid icke skrivit. Detta framgår både af Johanssons yttrande, att han öfverhufvud icke fick författa i tidningen, och af Hiertas replik: »sjelfva 'kunskapandet' åter, som Argus i sitt konstspråk kallade att 'pumpa folk på politiska, litterära och comerciella nyheter', hade hufvudredaktören behållit åt sin egen diplomatiska förmåga». Däremot har hans hufvudsakliga verksamhet bestått däri, att han »försåg tidningen med handlingar eller underrättelser om emanerande beslut och expeditioner, inkomna mål o. s. v. ifrån de förvaltande verken och domstolarne». Dessutom meddelade han »nyheter och uppsatser rörande theatern» eller berättade »sådana händelser, hvilka passera under allmänhetens ögon». Hierta betonar äfven, att han bistått Argus med råd, och af hvilken art dessa bland annat varit, framgår af Johanssons förgrymmade och väl något öfverdrifna eller i hvarje fall missförstådda citat: Hierta hade uppmanat honom att göra tidningen mera lättläst.

Trots den anspråkslösa roll, som Hierta således spelat i Argus redaktion, är det kanske icke alldeles omöjligt att under dessa år spåra den blifvande Aftonbladsredaktören i dess spalter, om man nu för öfrigt vill göra sig denna möda. Här och där påträffar man en notis, som genom sitt på sak gående innehåll eller sin praktiska beskaffenhet åtminstone strider emot Argus vanliga metod. Så t. ex. då man i 1825: N. 2 påträffar en resumé på några rader af Värmdö-målet med ett lindrigt klander af, huru lång tid dess behandling tagit. Likaledes är kanske Hierta icke främmande för det förhållandet, att under 1825 och äfven senare under året 1826 utrikesnyheter förekomma i nästan hvarje nummer af tidningen, hvilket däremot ej förut varit fallet. Påfallande verkar det äfven, när Johansson i 1826: N. 27 påbörjar en af sina vanliga långa artikelserier, men — mirabile dictu — genom kraftiga rubriker söker gifva densamma utseende af fristående artiklar. Allt detta skulle man möjligen kunna sätta i samband med de råd, som den unge reportern välvilligt gaf Argus, i hvarje fall var det detta system, som han sedan införde i svenska tidningspressen: korta, praktiska notiser,

korta, lifligt skrifna artiklar, utrikesnyheter af färskaste möjliga beskaffenhet.

Återstår att omtala ännu en sida af Hiertas medarbetareskap i Årgus, nämligen hans bidrag till tidningens mosaikafdelning. Det är dessa bidrag, hvilka jag tror mig hafva påträffat, och hvilka jag ofvan meddelat. Åtskilligt talar åtminstone för, att så är förhållandet: de äro till arten enastående i Argus och de sammanfalla till tiden med den period, då vi veta att Hierta skref där. Deras fåtalighet står i öfverensstämmelse med hvad Johansson i ofvan anförda polemik yttrat om Hiertas medarbetarskap i Argus. Den beskrifning, som Johansson i denna polemik gifver af dem, passar icke heller illa på de här anförda artiklarne. De äro nämligen så otvetydigt skrifna »i den nuvarande Aftonbladsstilen», att de äfven om de undergått Argus-Johanssons »omhyfling och tvättning», alltjämt »osa Aftonblad». Åtminstone har jag vid genomgåendet af nämnda årgångar af Argus och utan att i ögonblicket hafva erinrat mig, att Hierta någonsin medverkat i Argus (H. WIESELGREN har eljest en kort notis därom i sin förträffliga biografi öfver Hierta, sid. 26), strax med förvåning igenkänt Hiertas stil och egendomliga komik.

Granskar man sedan dessa småbitar i enskildheterna, så klargöres kanske ännu skarpare likheten med Hierta i Aftonbladet. Historien om engelsmannen är synbarligen klippt ur någon utländsk tidning, men det för historien alls icke nödvändiga infallet, att det var en lycka, att det var en engelsman och ej en engelska, som var placerad i korgen, och den lifliga utmålningen af hvad som kunnat inträffa, om det senare varit fallet, låter utan svårighet rubricera sig under de epitet, som Johansson använder — »tvetydigheter», »oansständigheter» —, och bär ett lifligt tycke med senare kvickheter af Lars Johan Hierta. Ännu lättare att påvisa är detta kanske i historien om maskinen för att utbreda Hiernes plåster, hvilken både genom själfva det så att säga ingeniörsartade i fantasien och själfva öfverdriften äger en påfallande likhet med en historia som läses i Aftonbladets profnummer.

Såsom svar på ett angrepp i Granskaren yttrar nämligen Aftonbladet, 1830: N. 1:

Granskaren ser nemligen i andanom den »nya Odlings och Frihets-machinen» i full gång under det nya året — en svår utsikt för allt ogräs i landet. Man skulle tro att Granskaren, fördömande detta slags mekanik, vore smittad af Engelska Mobbens hat mot maskinerier, om icke en sådan misstanka motsades både af hans konsorters erkända kärlek för Voterings-

machiner, och af hans betydelsefulla förslag att »*de alltför nära besläktade Tidningarne*», förmodligen Granskaren, Fäderneslandet, Stockholms Tidning och Argus den fjerde, kunde »*sammanslå sig*» och begära publikt understöd till inrättande af en Vattnings-Machin *af fyra åsnors kraft* för att därmed uppfryska allt snärjgräs och alla gamla fördomar i landet och sålunda kraftigt motarbeta den hatade Odlings-Machinens verkningar . . .

Öfverhufvud taget är det en ofta återkommande form i Lars Hiertas kvickheter att uppnå en komisk effekt genom en stark öfverdrift. Detta framträder t. ex. i notisen om Almquists koloniseringsförsök, i hvilken han för att illustrera enkelheten af medlemmarnas forngötiska lefnadssätt säger, att de alla äta gröt med träskedar, och att i hela kolonien endast finnes en silfversked, till bruk för resande, som besöka orten. Ett annat af hans sätt är att argumentera in absurdum, hvilket vi här finna användt i historien om de lärde i Uppsala och om en tidning i Stockholm. Den lärde anmälaren i Upsala Litteraturtidning har bland andra förklaringsgrunder, hvarför man producerar färre böcker i Sverige än i utlandet, hänvisat till de omilda naturförhållandena. Hierta hakar ögonblickligen upp sig på detta uttryck och lyckas genom att tillämpa samma princip förklara, hvarför man skrifver fler böcker i Stockholm och Lund än i Uppsala. Metoden är densamma i den andra historien: utgående från det faktiska förhållandet, att tidningen endast har 19 prenumeranter, kommer han till det resultatet, att det vore mera praktiskt att sammankalla prenumeranterna och föreläsa tidningens manuskript för dem, än att trycka tidningen. På detta sätt skulle man äfven kunna få råd till att bjuda dem på en välbehöflig förfriskning under ähörandet.

Den form af komik, som Hierta använder i dessa stycken, ett ironiskt resonering i absurdum, är samma metod, som Swift drifvit till fullkomlighet, och hvilken han med sådant mästarekap användt t. ex. i pamfletten om förbättrandet af de fattiges ställning i Irland genom uppgödande och försäljande af deras barn (*A modest proposal for preventing the children of poor people in Ireland from being a burden to ther parents, etc.*). I Sverige hade HANS JÄRTA med liknande mästarekap handhaft densamma i sin artikel *Några tankar om sättet att upprätta och befästa den urgamla franska monarkien*, och denna var vid den tid, då Lars Hierta skref, mycket populär. Under det att Hans Järta och Swift emellertid i dylika artiklar resonera med skenbart vetenskapligt allvar, så att läsaren länge sväfvat i tvifvelsmål, om det hela är allvar eller ett skämt, så

kännetecknas däremot Lars Hiertas användande af samma medel af en viss lekfullhet: man är icke ett ögonblick i ovisshet om, att det hela är ett skämt.

Såsom af ofvanstående torde framgå har Lars Johan Hiertas tjänstgöring i Argus under åren 1824, 1825 och 1826 icke efterlämnat några synnerligen djupa spår. Af den största betydelsen har den väl varit för honom själf: han var där snarare den uppmärksamme observatören än den aktive medarbetaren; han trädde därigenom för första gången den politiska pressen nära, studerade maskineriet — och att han icke gjorde det förgäfvets, därom vittna de kloka råd, som han gaf Johansson, men som denne till sin egen och sin tidnings ofärd försmädde att följa. 1828 stod Hierta så själf redo att omhändertaga en tidning, den då af honom och Crusenstolpe skötta Riksdags-Tidningen, och med samlad erfarenhet grundlade han därpå 1830 Aftonbladet.

De skämtartiklar af Hierta, som här ofvan meddelats, äro ju i och för sig numera af ringa värde och taga sig föga ut, lösryckta från den omgifvande ökenvegetationen i Argus. Det är ännu icke den skarpsinnige och klart tänkande politikern eller den skicklige taktikern, som man här har för sig. Det är tjufpojken Hierta, sådan som han uppenbarade sig i de 'Rosenschützska memoirerna', hvilka han samtidigt meddelade till Conservationsbladet. Men kanske är ändå det intryck, som man erfar, då man läser dem i Argus det riktigaste. De äro i sin art något nytt i den dåtida svenska tidningspressen; de äro de första försöken att i detta århundrades tidningspress skriva så, att publiken måste läsa. De äro de första förelöparne till Aftonbladsartiklarne. Det var just genom att i denna lätta, själfsväldiga ton tala om allt mellan himmel och jord, som det lyckades Hierta att göra hvad Argus ej kunnat: tvinga hela den svenska allmänheten att läsa sin tidning, och därigenom var det som Hierta efter en åttaårig kampanj framtvingade ett helt omslag i den svenska inrikespolitiken.

Såsom 'Svenska Minerva', Aftonbladets skarpaste motståndare, någongång sade: då Aftonbladet först utkom, tyckte mången, att Lille Lasse var rolig, och han gjorde sin fortune på detta tycke.

Konung Krembres i Giöotaland
och
Konung Augis i Uppsala Saga.

MEDDELAD AF

LEONARD BYGDÉN.

I en not till mina för några år sedan publicerade *Studier rörande Disa-sagan*¹ hade jag anledning att efter ett citat af den bekante Rudbeckianen grefve GUSTAF BONDE², omnämna en *Krembes saga*, som syntes stå i något förhållande till Disas historia, men för öfrigt var okänd såväl för mig som för alla dem, jag härom frågade till råds. Jag uttalade emellertid den förmodan, att det kunde vara någon äldre bearbetning af Disa-sagan eller kanske någon förfälskning af nyare datum i likhet med den beryktade Hjalmer och Ramers saga, samt att denna saga syntes bära spår af att vara en produkt närmast af Rudbeckianismens tidehvarf.

Helt oförmodadt påträffade jag nyligen i en vrå af Uppsala Universitets bibliotek bland en hop värdelösa papper en handskrift, upplagande under här ofvan angifna titel en saga, som otvetydigt visar sig vara den af grefve Bonde åsyftade. Dess innehåll och hela anläggning bekräftade delvis på ett slående sätt mina för sex år sedan framställda antaganden.

Den anträffade handskriften, som under sign. V 138 b nu inlemmats i Universitetsbibliotekets manuskriptsamling, är en ung renskrift med 1700talets vanliga tyska skriftstil, räknande, utom titelblad, 20 blad text samt några oskrifna blad. Huru denna handskrift kommit till biblioteket, känner jag ej; därom lämnar hon själf ingen upplys-

¹ *Samlaren*, 1896, s. 55.

² Se OL. v. DALIN, *Vitterhetsarbeten*, 3 (1767), s. 497.

ning. Enligt företalet ger sagan sig sken af att vara en öfversättning af en från Island till Köpenhamn kommen handskrift, som förvärfvats åt Sverige, men hvars original olyckligtvis under öfverfarten gått förlorad med fartyget under Gottland. Det hela utgöres af två ganska löst förbundna sagor, af hvilka den senare, *Konung Augis saga*, behandlar Disas bekanta historia.

Senare fann jag äfven, att V. GÖDELS Katalog öfver Kongl. Bibliotekets fornisländska och fornnorska handskrifter upptar en handskrift af samma saga såväl i isländskt original som svensk öfversättning (pappershandskriften fol. n. 98: 1). Genom Kongl Bibliotekets benägna tillåtelse att få Stockholmshandskriften öfversänd till Uppsala har en jämförelse dem emellan lätt kunnat ske. Det visar sig nu, att Stockholmska handskrifterna, hvilka vi skola beteckna, den svenska versionen med A, den isländska med B, sinsemellan äro samtida, samt i någon mån, kanske ett par tiotal år, äldre än Uppsalahandskriften, som vi beteckna med U. Sagans svenska versioner äro hvarandra tämligen lika, ehuru de i afseende på stafning skilja sig betydligt. Båda äro behäftade med slarf- och afskrifningsfel. Så har afskrifvaren i A öfverhoppat ett kortare stycke af kapitlet 16, som förekommer i U. Stafningen af personnamnen är i båda handskrifterna vacklande. Viktigast är den upplysning handskriften A å sitt titelblad meddelar, nämligen att sagan är öfversatt från isländskan af N. H. D., den vanliga signatur som NILS HUFVUDSON DAL på sin tid använde. Denne var under åtskilliga år anställd såsom amanuens i Antikvitetskollegiets tjänst och sysslade för dess räkning med afskrifter och öfversättningar från isländskan. Så öfversatte han i juni månad 1716 *Ketil Hængs saga* (UB. R 697). Härigenom är en god hållpunkt för sagans datering gifven. Väl sträcker sig Dals litterära verksamhet ända ned till 1738, men vi tro, att sagans tillkomst är att räkna från den tid, då han arbetade med isländska sagolitteraturen på 1710talet. Stockholmshandskriften A är dock ej af Dals egen hand, såsom tydligen framgår vid en jämförelse med andra prof af hans stil. Snarare synes samma hand, som skrifvit den isländska texten B, äfven hafva skrifvit A.

Men huru förhåller det sig med denna sagans isländska text? Vi skola först fästa uppmärksamheten på den omständigheten, att A och B, hvilkas handstilar som sagdt äro påfallande lika, äfven i afseende på texten följa hvarandra så troget, att den lucka, vi i A anmärkt i kapitlet 16, äfven förekommer i B:s isländska text. Men ännu märkligare är, att denna isländska text, i stället för att i egen-

skap af original vara konstant och normgifvande, nästan på hvarje sida företer talrika rättelser och förbättringar, omkastningar i den ursprungligen skrifna ordföljden samt ordutbyten, som icke kunna betraktas såsom rättelser af fellästa ord i en originaltext, utan tydligen äro fria textförbättringar. Sålunda är t. ex. uttrycket om Kong Ake »let hann giöra eitt stort gestabod» ändradt till »let hann bua til stora veitslu». Om K. Krembre hette det ursprungligen »Sjalfr kongr færde fylkinguna», men detta är rättadt till »var med sinne sveit» o. s. v. Dessa ändringar gifva den isländska texten snarare utseende af att vara öfversättning än original. Och detta är också min mening. Vi tro med stöd af det anförda, att sagan ursprungligen förelegat utarbetad på svenska, och att någon företagit sig att öfverflytta henne till fornisländska, för att sedan kanske i sin ordning utgifva den isländska texten för original. Det starkaste skälet för den svenska versionens prioritet är, att de strofer, som äro intagna i sagans kap. 4 och 8, helt enkelt äro i sin svenska dräkt afskrifna äfven i den isländska texten, förmodligen på den grund att det var förbundet med någon svårighet att omsätta dem i korrekt fornisländskt skaldeslag.

Om nu någon skulle vilja göra den invändningen, att väl knappast någon varit hos oss så kunnig i isländskan, att han i alla händelser kunnat prestera en så pass god öfversättning på fornisländsk prosa som B-texten, så kunna vi därpå svara, att B, vid en jämförelse med en annan isländsk handskrift, otvifvelaktigt synes vara skriven af isländaren ÞORVALDUR BROCKMANN, som också arbetade för Antikvitetskollegiets räkning, och sålunda tillkomsten af sagans isländska text mycket enkelt låter förklara sig. Vid öfverflyttningen till isländska hade han otvifvelaktigt A-handskriften för sig. Detta framgår med all önskelig tydlighet däraf, att alla de felläsningar och missuppfattningar af den ursprungliga texten, hvilka A-kopisten gjort sig skyldig till, komma åter till synes i den isländska texten. Somliga äro rätt karakteristiska. Efter hvad man kan sluta af U-handskriften, stod i den ursprungliga svenska sagotexten kap. 4 följande mening: »Sammelplatzen för herarne utsattes vid Tuma torp i Skåne¹ och för skeppen uti een hamn ej långt derifrån, som sedan effter Konungen blef kallad Kembres hamn». A-kopisten tolkade och skref nu nöjsamt nog de kursiverade orden sålunda: uti Öen Samber, och från A kom denna ovanliga mötesplats för skepp att ingå i den

¹ Dermed skall väl äsyftas Tomarp.

isländska texten, där det mycket riktigt heter: »Allir skyllde til samans koma i Tunaþorpe á Skaneij oc skipaflotenn vid Eyuna Sambre, hart nær þer sem sijdar kalladiz Krembre höfn». Ännu tydligare framgår B-textens beroende af A-handskriften genom följande. Vid den skildring af Östen Hjässaklyfvere och hans kämpar, som förekommer i sagans kap. 20, hade A-kopisten ej kunnat läsa ett där förekommande ord. Han afskref därför meningen sålunda: »alla klädda i herkläder och harnisk såsom med H småse [forte hwijtmåse] öfwerdragne». Isländska texten fick nu följande lydelse: »oc voru allir herklæddir och brimadir oc sau út sem væri þeir mosavaxnir». U-handskriften har emellertid bevarat den rätta läsarten »såsom med issmál¹ öfwerdragne». U-handskriften, ehuru kanske något yngre, kan derföre i flere punkter sägas hafva företrädde framför A, hvilken ter sig såsom en mindre vårdad afskrift, men som är synnerligen viktig för beviset af sagans svenska ursprung.

Däremot torde frågan, huruvida NILS HUFVUDSON DAL kan utan vidare från att — enligt handskriftens uppgift — blott vara öfversättare upphöjas till Krembre-sagans författare, vara mycket kvistig att afgöra. Vi för vår del hålla före, att Dal vid denna tid icke saknade förutsättningar att med framgång lösa en dylik uppgift, helst om han därvid varit understödd af den ofvannämnde isländingen. Men därom kan för närvarande intet afgörande slut fällas.

Det är uppenbart — äfven om icke författaren själf antydte det i sitt företal — att Krembre-sagan för sin tillkomst vänder sig till och förutsätter det lifliga intresse, med hvilket den nyuppdagade fornisländska litteraturen i slutet af 1600talet och början af 1700talet omfattades, och den ifver, som grep omkring sig såväl i Danmark som Sverige att samla, afskrifva och öfversätta dessa för kännedomen om Nordens äldsta kulturlif så värdefulla gamla sagor. Underligt skulle det varit, om icke denna kulturströmning verkat befruktande äfven på samtidens fantasilif, till uppkallande af inhemska försök att imitera den isländska sagostilen. Och naturligt var, att man såsom stoff begagnade sig af de anknytningspunkter, som vår egen traditionella äldre historia kunde erbjuda, eller att man i sagans anda uppfann andra därmed besläktade motiv. Ett uttryck af denna idéströmning är denna Krembres saga, och däri har hon sin förnämsta litteraturhistoriska betydelse. Men hon står i detta afseende ej ensam; vi vilja fästa uppmärksamheten på en annan, visserligen redan tryckt, men säkerligen alldeles förgäten sagohistoria. Hon

¹ Jfr isl. ísmöl, issörja.

bär titeln *Wogn och Yxnas saga*. Öfversatt från *Göthiskan*, tryckt i Carlskrona, i directeur Bagges boktryckeri, 1815. Utgifvaren, som under förordet tecknar sig E. H. P., var en kapten ERIK HENRIK PIHL, måg till boktryckaren Bagge. Han hade vid sagans utgifvande följt tvenne handskrifter, af hvilka den ena bar påskrift att vara en år 1683 af P. KALM, Ostrogothus, verkställd öfversättning, ehuru denne sistnämnde säkerligen kan antagas vara författare till denna topografiska saga med anknytningar till lokalnamn från Yxnarumtrakten i Blekinge¹. Ortnamnen hafva ju, som bekant, i alla tider visat sig särdeles ägnade att sätta folkfantasien i rörelse. I Krembres saga, som dock är den förutnämnda sagan betydligt öfverlägsen, ingå också dylika på ortnamn byggda kombinationer. Så bygger Ale Alaborg (Aalborg), Witalata sammanställes med Hvetlanda och själfve konung Krembre torde närmast ha vårt hederliga samhälle Cimbrishamn att tacka för sin tillvaro, om vi tolkat riktigt det ofvan citerade uttrycket i sagans 4:de kapitel.

Äro nu dessa sagor att betrakta såsom falsarier? Nog utge de sig för att vara öfversättningar af sagor, hvilka såsom ursprungliga original näppeligen existerat vare sig på »göthiska» eller isländska. Men svårigen kunna de ändock såsom förfalskningar benämnas. Allt beror emellertid på författarens egentliga afsikt. *Hjalmer och Ramers saga*, hvilken tvifvelsutan utgick från samma dominerande tidsintresse som de nu nämnda, kan man väl, efter den vackra utredning dr. V. GÖDEL² lämnat om dess tillkomst, ha skäl att kalla ett falsarium. Men knappast torde det vara billigt att från samma synpunkt bedöma de nu föreliggande sagorna, äfven om författarne haft såsom bialsikt att möjligen kunna dupera en eller annan läsare. Hufvudändamålet var väl att i den gamla sagans form söka ingjuta och behandla ett quasi-fosterländskt innehåll. Inom författarevärlden ger man nu för tiden sådana eller liknande mera skämtsamma bedrägerier namnet mystifikation och afbryter på samma gång därmed den moraliska udd, som riktas mot falsarier i verklig mening. Gränsen kan ju stundom vara svår att bestämma. En sådan mystifikation är uppenbarligen denna Krembres saga, och då författaren själf i företalet uttalar sitt tvifvel om sagans autenticitet, har han såsom författare gjort allt, som på honom ankommer, att fria sig

¹ Sagan har blifvit föremål för poetisk behandling af C. ROSANDER, som år 1838 utgaf *Yxna, göthisk saga*.

² *Sv. fornminnesfören. tidskr.*, 9 (1895).

från hvarje moraliskt fällande domslut, äfven om sedermera grefve Bonde fann denna Krembres saga »påbyggelig» och icke syntes tveka att såsom bevis på drottning Disas historiska verklighet åberopa sig på densammas vittnesbörd.

Troligen kunna flera liknande yttringar af denna litterära tidsriktning än de nu bekanta uppdagas, sedan uppmärksamheten kommit att riktas åt detta håll. De framträda på sitt sätt såsom föregångare till vår inhemska romandiktning och ha säkerligen haft ett befordrande inflytande på dess första uppspirande grodd.

Med uteslutande af den isländska B-texten, som knappast torde intressera någon, meddela vi sagan här nedan efter Stockholmshandskriften A, såsom den äldre af de svenska texterna och på sätt och vis viktigare för kännedomen om sagans tillkomst, men bifoga ur Uppsalahandskriften U inom klammer de viktigare afvikelserna och, oftast, bättre läsarterna.

K. Krembres i Giöotaland
och
K. Augis i Uppsala Saga.

Ifrån Isländskan öfversatt

AF

N. H. D.

Til läsaren!

Medan iag mig i mijna unga dagar uti Kiöbenhamn uppehöll, ankom dit uhr Island en ung man Torleik Jonson benämd, i tankar sina Theologiska studier där vid Academien att fortsättia; men han war ther knaft ankommen, innan han fick bref af sin moder, om sijn faders död, med befallning at straxt komma hem och wara henne i dess änkie-stånd til hiälp. Som nu hans penning[U: pung] war af dess långa ditresa och de få wekor han sig där uppehållet temmligen tom blefwen, nödgades han til salu utbiuda sina böcker och åtskillige gamla Isländska manuscripter och historier; af hvilka iag, som där [med] honom hos dess Landsmän war bekant worden, fick utwälia dem mig anstod, dem öfrigom inlöste merendels Hr Torfæus.

De som iag för mig utsökte, angingo mest mitt fädernes land, såsom Hervarar Saga, K: Rolf Göthricks sons Saga, Örvar Odds Saga, Eriks Wijdförlas Saga, och denna Kong Krämbres och Kong Augis Saga.

Denna senare afskref iag för dess merkwerdighet och raritetz skull, alldenstund iag ej funnit den af någon tilforende nämnd eller allegerat. Ur de andra completerade iag defecten uti Hrolf Gothrickssons Saga, likaledes uti Hervarar Sagan corrigerade iag efter manuscriptet de felachtigheter, som utaf Copiisternas wårdslöshet i våra Svenska tryckte exemplar sig innsmygt, men likwäl mycket fördunkla både Tidarekningarna och Slecktliniorna: Til

exempel uti de Swenska tryckta exemplaren finnes 8 generationer utslutne pag. 185, emellan Angantyr och Heidrick Ulfhamar. Efter Angantyr Heidrick den förstes son, innføres i mitt Exemplar,

Hiörvardur Bogamadur.

Eirikur.

Karl Saling.

Hadding Widförle.

Karl Tirfingur.

Adils.

Grym Rame.

Heidrick den andra etc.

På hvilken fölier Angantyr, som där förmäles vara fader til Heidrick Ulfhamur.

Af förberörde Isländska skrifter behöll iag allenast mina afskriffter af denna Krembres och Augis Saga, likaledes af Eyrik Widförles Olafsons, som iag wiste [tå] ej finnas uti wort Kongl. Antiquitetz Archivo. Siälfva Original Manuscripthen skickade iag Siöledes från Helsingör hem til Hr Salan, som mig penningarna til deras innlösning förstreckt, men kommo olyckeliga bort tillika med skeppet under Gottland. Den förra har iag sedan min hemkomst öfversatt som här fölier, och öfverlåter den nu til läsarens eget omdöme, om den skattas för authentic eller ej, alldenstund både Synchronismus och Stylen däruti mig misstenkt förkommer.

* * *

Här börjes Konung Krembres och Kong Augis Saga.

Cap. 1.

Om Krembres Siötog.

Krember het en konung öfver hela Giötha-Rijket, som skölies af Westra och Östra vägen [: af Wester- och Östra Sjön :]. Hans fader war [Konung] Getr den store, och hans Drottning war Adda ur Bertangaland, han förde många och stora krigj både i Öster och Wester, hade alltiid framgång och allade mycken egendom. Hans hermän woro både stora, grymma och oöfwerwin~~er~~liga; ty kallades the af Österländingarne, Wargar och Wargaheren. När han war hemma i sitt Rijke, bodde han stundom på Wikingaborg, som ock kallas Wijsingaborg; men merendels [i] Wijtalata [: til Ewentys Hwetlanda :]. Tå han en gång låg i hernad i Österweg, wardt af en ElfKona [: Siökwinna :] dess skepp Knare anhållet: hon frågade honom om han wille taga henne til ägta, elies skulle han och hans flotta intet komma ur rummet för ständigt motweder skull; men som Konungen ägde en skiön och kiär maka hemma och denna syntes honom styggare och swartare än döden, ropade han himmelen til hiälp och skiöt et Skaftt spiut efter henne; hon stack sig i qwaf, men kom straxt up längre bort, och ropade: Nu skiöt du Konung bort [all] dijn lycka, som sig [U: tig] waret ämnad, ty efter många wintrar skall tu och allt ditt fölie omkomma långt från titt land, och tu själf af en grymm Mara blifwa ihjelrijden: hwarefter hon sedan intet syntes. Konungen låg länge i hernad i Kyriala boten, steg mot hösten i land i Semland, som nu kallas Finnland det mindre, lade under sig hela landet och satte däröfwer en sin vice Admiral Froste ur Skanning h:d, som bygde sig en tredubbel Jordborg wid den åen Kivissa.

Sommaren därefter seglade Konungen hem til sitt Rijke igen, och salt där nogon tid i god ro och frid, efter som ingen dristade sig til at angripa en så stor hielte och Mächtig Konung.

Cap. 2.

Om Kong Krembres Söner och Kiämper.

Med sin Drottning ägde K. Krembre 7 Söner: Faxe den diärfte, Herman Stamme, Frijdulf Spa [: den wijse :], Ale den raske, Brynjolf Skarpsynte och twenne andra, hwars namn ej äro opteknade. Dessa woro alla i Riddarlige öfningar och idrotter upfödde, och mest alla fullwexte, när det, som härefter kommer til at berättas sig tildrag. Til kroppen woro de större, til förståndet wij sare, och i mannarön försichtigare och frij-

modigare än andra. Konungen förordade sin son Ale til Regent öfwer Danmark och Ridgotaland, hwarest denne bygde sig en stad, och efter sitt namn kallade honom Alaborg utan för Lima fiord. Sijna brodersöner Braundur och Skule satte han öfwer heraderna i Norie; men själf med sina andra Söner bodde han mest i Småland i den by som Witala heter och då war en mächtig stor stad. Den blef sedan af K. Torilld i Östra Giöthland i grund förstörd och upbränd.

Cap: 3:

K. Krämbre lagar sig til utfärd.

När K. Krämbre begynte märka at ähren wordo honom tunga och krafterna efter handen aftogo: tyckte han för sig neseligit wara at dö under rökhus och på hyenden, sedan han så mycket gjort sit namn bekant i så många länder. Skickade för den skull bud til alla sina underKonungar i all Giöthaland, Danmark och Norie, och bad dem til nästa Julgästabud med så många stora och förnäma män uti deras länder eller de angränsande, som honom besöka wille. Konungen lät imidlertid samla så mycket förråd på matwaror, som för en hel krigshärs förplägning [tillräckelig] wara kunde, och förmåles at Drottningen själf med sina Möer brygt både öl och miöd därtill. Fast alla, som biudne woro, med många flere infunno sig i Witalata, och hade Konungen låtit bygga många hus och Salar utom staden för gästerna, som ej lingo rum hos Borgarne. Uppå första Juledagen sedan alla hade etet, steg Konungen up, tog Julehornet i sin hand och sade:

Eder allom, mina trogne fölieslagare i mina ungdoms och mannlige åhr, är nogsam bekant, [h]wad wij då utrettade mot otalige fiender, mot fasta borger, mot glänsande glawar i etter härdade och brynior, mot skeggaste munner och bistra upsyner, så at wora förfäder och afkommor ej hafwa wanheder af wora namn eller af den tiden wij lefwat, och de tidsfördrijs wij idkat. Nu märker jag at Alfadren börjar i Småningom återkalla från oss wora förre krafter och rörelser så att wij på wora gamla dagar kunna blifwa under tryckt af dem, som wij i wora unga åhr föraktat och under fötter trampat; men dessa då af wor wanmæktighet blifwa lockade til hämnd emot oss. Härtil kommer at [U:ock] den omtanken, huru litet det kommer öfwerens med wora förra dater, at sluta wor lifstijd under tysta tak och af rök och värma swärtade himlar, i stället för at som modige kämpar at kyssa wigwallen och med herande liud intaga wora hedersställen bland wora frammfarne namnkunnige förfäder. På sådant sätt går resan för oss uhr detta wanskelige mycket fortare, lindrigare,

berömmeligare än om wij som andra uslingar länge skolom ligga och qwälias af Smertefulla siukdomar, på blöte soteSängar. Jag gör nu fördenskull nu det löfte at fara nästa sommar ur landet med så många raska bussar som mig fölia wilia at förwärfwa sig heder och penningar, och om Gudarna så behagar ej om wända ehwad mig möta kan, för än [iag] hint til den lycksalige Öen och fått med mijna ögon skåda den höga fiällen, som brjinner och lyser både daga och nätter, hwarest mina förfäders wålar :siälar: sig roa uti et ständigt lius och skinande klarhet.

Under detta talet woro alla mycket tysta och bestörte. Drottningen begynte gråta, sprang til och wille taga hornet ur Konungens hand; han sköt henne bort, drack det ut, lät sedan fylla det och böd det omkring åt alla, som wille göra samma löfte. Alla dess Printzar och flere både större och nedrigare närwarande togo det utan betänkande emot och under samma wilkor at wara honom följachtige drucko det ut, undan tagandes hans begge söner Fridulf Spa och Ale Fräkna : den raske : som Konungen siälf där i från hindrade med befallning at blifwa hemma och bijså deras Moder uti ländernes styrande i hans frånwaro.

Cap. 4.

Om K. Krämbres utfärd.

Den öfrige delen af wintren och hela wåren användes nu at samla folk och rusta sig til en såddan utfärd. Sammelplatzen för herarne utsattes wid Tuma torp i Skone och för skeppen uti Öen Samber [U: en hamn] ej långt derifrån, som sedan efter Konungen blef kallat K: Krämbres hamn. Tijden utnämdes til nästa Tunglet för Midsommar. Ter samlade sig då en ganska stor myckenhet, ej allenas af Konungens ägna länder ur Giötha rijken och Skåne, utan och ur Reidgothaland, Danmark, Norie och Sverie: tågandes soml. landwegen och andra Siöledes, hwart fylke under sina serskilte anförare. Giötha heren anfördes af Konungen siälf och dess Söner; Ridgiöta heren af Brander den Danske och Halfdan tiocke; den Norske af Alf i Jädre, Ulf Biarte och Orm Hålegg : Höghen : den Swenske af Storfin Upsala Kiämpen, Torste [Tofte] ur Birka, Arnvid Hörder i Wärma och Loge Jarl af Sili. Til flottan stötte och på sagdan tid Froste med mycket folk ur Semland och Kyrialand. Gunnar Jarl ur Jötunhem, Hornsanda Hrafn ur Sunheden, Freijer Wiking ur Roddin. Hugin och átrá [hos folket] at fölia med war så stor at mer en hälften af innwånarne utgingo och Åkrane blefwo öde liggande, hwilket också wart en stor del orsak til den hårda tijden, som nogra år därefter fast alla desse Länder öfwer gick. Många qwinnor och Mäur togo herrkläder [och Wapen] an och földe sina Män,

bröder och släcktingar uti alla wapenskiiften och farligheter, hwaraf de Skiöld-möar kallades. Om detta uttåget förmäles följande uti Wermundz [U: Wemunds] drapu |: wijsa:|

När den hugdiärfe Krämbre
förlät Skåns hwita sand,
syntes Östra Sallt |: Östersjön :|
förwandlat i skog,
dess wåta folk [U: fält]
uppleddes [U: upplöjdes] af snälla Kiölar;
dess stumma innwånare
missunnade fiäder hamnarna |: roffoglarne :|
den förmån at följa.
Ramnar och Örnar wiste wägen
sekre om rof och föda
hwarest Kimbrer fram foro.

Cap. 5.

K. Kembre fortsätter sitt tåg.

Kong Kembre anlände med hela sin heer oskaddan til Jomsborg, hwarest han af sin frände Armengard blef wänligen emottagen och bledsagat up för Svoldr af landsens innwånare¹, som ej sågo sig i stånd en så mächtig heer motstånd at giöra, gingo honom til handa med allahanda matwaror och sällade sig til heren. Det samma wedersfors honom ewenwäl uti EstSaxaLand, Germanna land och flera lünder, alldenstund han sände bud för sig at fredeligen framfara wilia. Af alla desse folkslagen gáfwo sig stora fylkningar til Krembres armée och med dess merken fölgde, så [at] när Kembre war kommen öfwer Alfa fället, där han sin her öfwersåg, fant han den mot helften större än den han ur sitt rijke ut förde. Men wid Duna Åå |: Donauströmmen :| fant han stort motstånd af K. Herman i NorRijke, som här wijdare fölier.

Cap. 6.

Om Slaget wid Duna Åå.

Denna Kong Herrman war en mächtig kong, som regerade både öfwer Norijke och Svafvaland, och hade til den tiden alldrig nogon motgång i nogot wapne-skiifte haft. Han tog spottskeligen imot Kong Krämbres Sendebud och anhängande om obehindrat genomtågande, hotandes sig grum

¹ U har den riktigare läsarten: up för Svoldur Åå. Landsens innwånare...

[med all magt:] det skola förbiuda. Tågandes därpå med en talrijk heer, som han förut på rycktet om Nordmännernes annalkande sammandragit til Duna Åå, opställte han wid åbredden i mening at hindra K. Krembre öfwerfarten; men denna fördelte sijn heer i 3 delar. Siälf anförde han med sina söner den medlersta, den högra anförtröddes Toffte ur Birka och Loge Jarl, och den wenstra Alf i Jädre och Orm Hälägg, med befallning at längre bort [hwar på sin sida] söka sig öfwer Åån, och när dem tekn gafs, angripa fienden i ryggen och på Sijdone. Sedan de i några dagar arbetat på flottar och pråmmar och konungen fick tijdender, at begge flyglarna lyckel. på andra sijdan öfverkommet, gjorde han siälf första anfallet öfwer strömmen och dref fienden ifrån åbredden med slyngor, pijlar och kastspiut; emedlertijd gingo fartygen fram och tillbaka efter friskt folk, så at Konungen såg sig i stånd den branta åbredden [at] bestiga, hwarest han fant på fältet fienden i god ordning för sig uppställt, den han straxt efter et genom rök gifwet teken at sijna förberörda begge flyglar angrep; men honom mötte ett hårt motstånd, så at där länge Täflades om öfverhanden och mycken blodspillan skedde å ymsa sidor, til dess begge flyglarne nästan til lika hinte fram och Härmännen på alla sijdor anföllo. Desse förswarade sig ändock mannligen inn emot aftenen då de bröto sig igenom K: Krembres högra flygel och under beskydd af mörkret, drågo sig inn uti dāras hufvudstad Norikeborg kallat, som med wallar och murar war wäl befäst och dessutan wäl försedd med en serskilt borg, hwaruti Konungen med sitt hoffolk plägade rymmas.

Cap. 7.

K. Krembres intåg i Norikeborg.

K. Krembre hwilade öfwer natten med allt sitt folk på walplatsen, och lät om morgonen därefter begrafwa sijna döde, hwaribland war Konungens yngste son, och hans män Alf i Jädre, Loge Jarl af Sili, Arnkel från Audis hög [: til Ewentys Öde siö:] tillijka med dess broder Slatte ur Liunga, Fava Tofftes broder ur Wärend med åtskillige flere förnåmne män, samt 3000 af de gemenare. De förnåmne blefwo högade och de andra i stora grafwar innlagde med sina Swerd under hufwuden. Desse grafwar och högar synas än i dag vid Duna åbredd på åkrarna och kallas af folket i landet Cimmers Grafwar.

Tredie dagen därefter upbröt hela arméen, belade och innstängde staden på alla sijdor, och efter et långt arbete, oachtat Borgarnes oughörliga skiutande samt Elld och sten kastande, frammförde sina Jord-wallar inn til Stads-muren, och när alt til Storms färdigat war, lät K: Krämbre upfordra Sta-

den, tilbiudandes K. Herman trenne wilkor, antingen at blifwa dess wen och bundsförwant, då han i genomtågandet ej wille giöra dess Land och undersåtare minsta skada, eller at Ewentyra störmandet och krigslyckan. då sedan med mord och brand på alt hwad lefwande wore skulle förfaras. Som Konung Herman ej såg sig så snart nogon tilräckelig [undsättning] hafwa at förwänta, ty wälde han det förra, uppgaf Staden och Borgen och mötte siälf K: Krämbre i stadsporten, samt böd honom och dess förnåma män och Skiöldmör til sig gäst på Borgen för så lång tijd och med så många som dem siälf behagade, hwilket wänl. anbud K: Krämbre emottog. Och sedan han twenne stadzportar och den ena Slätz porten med sitt folk besatt, följde han Kong Herman innuti borgen, och tracterades där prächtigt med förberörda sitt fölie uti 8 dagars tijd.

Cap. 8.

K. Hermans frijeri til Sigrida den fagra.

Under samma gästning, som dageligen fjirades med hwariehanda Musique riddareSpel och Lekar, hände sig at K: Herman blef så af kiärlek intagen til en ung [Swensk] Skiöldmö, Sigrid den wäna kallad, at han tyckte sig aldrig från henne kunna skilias: anhöll fördenskull hos K: Krembre om tilstånd at få taga henne til [sin] ägta Drottning samt dela med henne alt sitt goda. K. Krembre skiöt detta til hennes äget behag och hennes begge bröders, som då woro Konungens hirdmän [: hofmän : , godtfinnande. Hon swarade: om du K: Herman wilt trol. fölia oss med så mycket folk, som du kant åstadkomma, och således uppfylla den manskadan du oss förorsakat, til dess wår Konung fullgiort sitt lyffte, wil iag til dijn begeran samtyckia; då [U: dock] ej förr afläggia mina wapen eller hålla bryllöp med tigg och tig omfamna, innan allt såddan[t] fullbordat är: Är det så som du bedyrar, at du så högt älskar mig, at du ej kan lefwa, utan at se mig, wil iag och därutinnan wara tig til wilies, at iag dagel. will förblifwa hos dig, dig bistå och ej swijka i hwad nöd och försök, som ödet oss hedan effter tilskiunda kann. Så brinnande war K: Hermans hog och kiärlek til henne, at han straxt alt detta inngick, och på förberörda wilkor förlofwade sig med henne i K: Krembres och hennes bröders närwaro med dāras samtycke; lagade sig sedan med 10000 man til redz och följde Krembra heren när han upbröth. Denna hade ej ringa hiälp och fördehl af dess bijträde: ty hann underrättade K. Krembre om den Öen Sisle, hwaruti den brinnande fiällen Hedina [: Aetna] kallat är belägen, om närmaste wegen därtil genom Walland, jämwäl och at de Romare, hwars land han måste passera, ofelbart skulle därutinnan honom wara hinderliga.

Om denna K: Hermans frijeri förmåles i Wemunds qwäden:

Den flinka Sigrids ögon
uträttade den gången mera
än all Krembres macht.
Hon fångade på en gång
tiotusende man
och wärfde således i hast
mera manskap för Konungen
än han ur sitt Rijke
i [en] hel sommar förwänta kunne [U: kunde].
Nu söria Swea Swäner
at en såddan Maisa
hos dem saknas måste.

Cap. 9.

Om K. Krämbres beskickning til de Romare.

Så snart K: Krämbre war komen öfwer fiällryggen och inn på Wal-land slettmarker, mönstrade han sin her, som befantz wara öfwer 100,000 man stark, förutan halfredie hundrade Skiöld-Möar, hwilka alla woro med goda härkläder och Wapn utrustade: afsände så effter sin plägsed bud til Romareborg, med begeran at fritt och obehindrad få passera dāras land samt dāras wānskap behålla: i widrigit fall wille han siālf med swerd och spiut öpna sig wegen derigenom och dem motståndet med swerd [U: mord] och brand umgiālla låta. Til denna afskickningen utwalde han Brander, Storfin Uppsala Kiāmpen, Gundvar ur Möre och Hafn Dansöpiltē, af hwilka ingendāra woro under 4 alnar långa. Dā de Romare dem sporde om alla dāras landzmān wore af lika res[l]ighet: swarade de sig wara bland dem de minsta och lättaste at fārdas, fördenskull de och til denna resan blifwet utsedde. Sedan dessa innför det Romaregillet sitt āhrende framburit, erhöllo de det swaret: Wij Romare āro ej wane wid hotelser, och hafua hār til dagz ej lātet skrāmma oss til nogot, om Eder Herre fördenskull ej snart wānder tilbaka, skal han snart blifwa warse huru de[t] Romerska jārnet bijter, nār det blifwer hārdat i [sā] obudna gāsters rōda safft. Med detta Swaret foro sāndebuden tilbakas och kunde ej tilfyllest berätta om det hōgmod, den stāt och prācht, samt de rijkedomar, som hos [det] Romerska folket finnas [U: funnos]. Hārigenom hugades Kembrehāren sā mycket mera at snart koma i fārd med de Romare.

Cap. 10.

Om Kong Krembres framfart genom de Romares land.

Sedan Krembra hären här nogot rastat wid foten af fiällen, upbröt den och marchen dagligen fortsatte til dess den wid Apis åa fant för sig en Romwersk höfdinge Rattel [U: Kattil] benämnd, med 2 fylkingar Romwerskt krigsfolk som där låg på gränsen och nu ärnade hindra Krembra heren öfverfarten. K: Kembre lät sitt folk gå högre up öfwer Ååen på en bro eller damm, som han af stora tren, stenar och Jord i hastighet förfärdiga låtet och tog fienden i ryggen: hwilken effter ett tappert motstånd omsider af myckenheten öfvermannat måste draga sig undan. Men Konungen wände sig mot en stad Podoborg kallat, den han lät kringrenna, och på tredie dagen därefter jordwallarne bestiga, då hwarken folk eller fe wardt skonat. Staden utplundrades och i Aska lades. Konungen tågade däruppå med hela heren den närmaste wegen til [U: åt] Rom utan at finna nogot motstånd för än han kom til Luna borg, hwilken de Romare med krigsfolk samt alt tilbehör wäl försädt; ty nödgades K. Kembre använda 14 dygn, innan han hinte låta upföra jordwallar af lijka höghet med stadzmuren: hwarigenom han mycket folk af fiendens skiutande och wallslungor förlorade; men lät omsider bestorma Staden på alla sijdor, alt som lefwandes war nedergjöra, samt siälfwa staden på samma sätt som den förre i grund förstöra, sedan han alt byte och förråd som där fans, bland sitt folk utdela låtet. Här lät K: Krember sin här [någon tid] uthwila, at afwänta den nya heren ur Jotunhem, Wijland och Saxland, som Kong Hotebrod |: forsan Aventini Teutobratr:| K. Gudmunds son i Glysiswall honom tilförde. Denne Hotebrod berättas hafwa [haft] 2 mannalängd och 6 mannakrafter.

Krämbre herens förtöfvande här omkring blef sedan orsaken til dess olycka, ty hade den straxt tågat fram till Rom, hade den funnet samma stad i stor förwiring och hepenhet af fiendärnas hastiga frammgång och oberedd tillräckeliget motstånd at gjöra, men härigenom wunno de Romare tijd sin tappre Jarl Mare¹ ur Serkland at hemkalla, och tillijka med Kattil en stor her at samla.

Cap. 11.

Om Slaget för Rom.

Så snart Hothebrot med sin heer ankommen war, bröt K: Kembre op, och hinte ej fram til Rom för än mitt uti betaste Sommaren, som mycket afmattade och igenom siukdomar förminskade Nordmännerna, hwilka

¹ Kan äfven läsas som »Marc», men i U står öfverallt »Mare».

wid den starka hittan och de goda dagar de hade uti och kring Luna, helt owana woro. Wid dāras framkomst funno de den Romwerska Krijgs heeren, som anfördes af Mare Jarl och Kattil för sig i full ordning upstält; men som det redan led mot afftonen, stodo begge härarne stilla til dess det dagades. Dā Konungen delde sitt folk i 3 linior. Den främste fördes af Konungens son Faxe med Toffte ur Wärend och Froste Semlandz fylking på hwar sin Sijda. Den mellersta af Konungen siälf med sina andra söner, den efftersta af K. Herman och Brandur ur Ridgothaland och Jarlen Hornsanda Hrafn. K. Hotebrod upställte sitt folk på högra flygelen, långt framför den andra hären, i tankar at omringa eller falla fienden i sijdan eller ryggen. Den Romwerska Krigsmachten war i 2 linior upställd. Den främsta som Kattil anförde bestod merendels af Wallands hiälpetroppar. Then andra af de Romwerska Borgare och gamla krigsmän, under Mare Jarls anförande. Emellan dessa begge Linior stodo nogre och 20 fylgalper |: Elephanter :| som Mare Jarl ur Serkland med sig tagit, med torn på ryggarna och med skyttar besatte. Det Romwerske och fremmande rytterijet hade Mare Jarl låtet giömma bakom et stort bärg, at uti drabbningen taga fienden i ryggen och i Sidorne. Första anfallet giordes af Kembrerna, och fast än Froste ur Skåne i första anfallet [blef] ihelskiuten, samt Konungens son illa sårat, gick då [U: dock] Faxe diärfeliga fram med Ridgiötharne, Semingiarne och de Norske, som två hundrad [U: twehändes] nedhöggo med sijna långa och breda swerd alt hwad som förkom, och warade ej länge innan de blefwo klara med hela den Romwerska främsta linien, som tog flyckten på båda sijdor, men genom Mare Jarls bedriřfwande och försigtighet satte sig igen bakom den Romwerska andra linien, och sig där at [å]nyo upställte. När Krembrerne således woro ferdiga med fiendens fremsta or[d]ning och på den andra löst gingo, funno de Fylgalparne för sig, dem de alldrig til fören sedt. Dessa willdiuren löpo straxt på dem, slogo med sijna långa Snabbar och såsom med stockar folket i kull kastade, somliga upp i wedret såsom bollar, och trampade folket ned i Krembra heren, såsom i en Sedesåker. Häraf kommo Krembrerne i oor[d]ning, så at alla deras try ordningar sammanblandades och af det Romwerska Rytterijet, som i det samma dem i ryggen och på sijdorna anföllo, med högg [U: nedhöggs] och kullreds hopatals. Likaledes af den Romwerska andra lineen, som fölgde straxt effter Fylgalparne, så at det nu mera blef et slacktande än ett [U: en] strijd.

Cap: 12.

Om K. Krembres fall.

Kong Krembre blef af en Fylgalp angripen, men högg i det samma med det goda swerdet, Jattunbane kallat, det långa trynit af Fylgalpen, uppå hwilkens hårda skinn, hwarken pijlar, spiut eller swerd eliest ringa skada giöra kunde. Af detta såret blef Fylgalpen galen, wände om och löpp inn ibland sitt äget folk, giörandes en yppning uti den Romwerska andra linien, hwilket K. Krembre straxt nyttrade, sprang där in med sin ena son samt med Storfin Uppsala kämpen, Horder ur Wärma, Toffte ur Wärend och Ulf Biarta samt åtskilliga flere af sitt folk och rögde sig där stora borg eller platzer; men de blefwo snart kringringade och fast alle nedgiord, undantagandes Toffte och Storfin, som lågo på platzen ännu lefwande, dock af sijna sår oföre, ty blefwo de af fienden upptagna och i Staden til Läkiare inburne. K: Krembre omkom på det sättet, at sedan han stupade af et kast-spijut genom begge låren, kom Mare Jarl ridande och med sin häst trampade honom på bröstet och til dödz, utan at tå wetta hwad för man det war som [han] således dödade, det han sedan länge beklagade. Härigenom måste sannas Siö-konans spådom, som många år för ut sade honom, at han af en grymm Mara skulle ihelrijdas, fast än man först efter dess död det förstod, när man hörde at han af en benämnd Mare blef til dödz trampad. Den öfrige delen af Krembre hären blef på alla sijdor angripen och nedgiord. K. Herman til lijka med nogra Skiöld-Möar, Halfdan tiocke Gundvar Jarl ur Jotunheim och en hop Norske och Swenska slogo sig i en ring tilsammans och förswarade sig inn til aftonen, så at många af fienden måtte bijta i gräset, blefwo dock när Fylgalparne |: Elephanterne |: wordo fram förde mot dem och stora gator framm och tilbakas bland dem rögdes, omsijder alla nedgiorda. K. Hotebrot, Orm Hålegg |: Högbeen:| Freyer Viking och Wemund Skalld ur Skåne blefwo med skiöldar handtagna och tillijka med Ellefwa Tusend andra fångade, som sedan fördes uti Mare Jarls inntåg i Rom frammför dess wagn, til wijdunder öfwer dāras wāxt och storlek, och sidst til trālar försāldē. Bredewid K: Herman lāg dess förlofwade Skiöldmō Sigrīd den wāna, hwilken dagen dāreffter igenkiāndes jāmte K: Krembres och flera hieltars lijka af Wemund, när de Romare togo honom med sig at urskilja de förnāmāres dōda kroppar, som de serskilt begrāfwa lāto wid foten af det Berget, som nu kallas Maresberg. De Romare förundrade sig mest öfwer de många qwinnokroppar, som de på walplatzen funno ibland de dōda, lijkaledes öfwer de slagne kroppars storlek, hwijta skinn och dryga huggswārd, dem fā af de Romare orkade lypta och fōra. Storfin Uppsala kāmpen

afsomnade tredie dagen effter slaget af sijna sår, men Toffte ur Werend wart lekt och effter nogra år frijgifwen til lijka med Wemund Scalld ur Skåne, Freyer Wjking och Orm Hålegg, som sedan hem kommo och wiste berätta huru allt tilgånget war med K: Krembres utfärd och afgang. Toffte satte sig ned på sin gård i Wärend och där finnes högader i et stort stenkummel, tillika med sijn häst och alla sijna wapen. Men Wemund Scalld lefde länge därefter och blef sedan effter sijn död med sijna Wapen ned-satt i en hög i Skåne, som där än i dag kallas Wemunds hög.

Andra Delen.

Cap. 13.

Om K. Augis i Uppsala.

Wid denna tiden regerade en konung i Uppsala, som af Nordmän kalla[de]s Augis, men af Svear Åke och Sigtrudur, han låg mäst alla sommar i härnad, ymsom i Öster och Wester. Han bar siälf alldrig andra wapen än en stor klubba, och mötte honom ingen så stark man, som han icke med et slag sönder krossade. Om hans kamp med Berserkarne i Blåland, Och det Siöslaget som han höllt med Wijkingarna i Niorva sund samt dess enwije med K: Juba i Serkland och dess giftermål med K: Jubas dotter Solskin, förnäles wijdare i dess Saga. En sommar for han ut i westra hafwet med 10 långskep, och sedan han där länge wrecktes omkring för storm och oweder, til dess allt hans förråd på mat och drick war til ända, anlände de omsijder i en hamn uti det landet som Lucitania nu kallas: där lade de upp sina skepp, gingo upp i landet, och kommo til en stad, hwarest Borgarne gingo ut emot dem, budo om fred, utlofwandes sig wilia förse dem med alt hwad de til återresan behöfde. Men Konungen kunne [U: kunde] ej hålla sitt folk tillbaka, hwilka hopatals föllo inn i staden den [de] utplundrade, och sedan de burit ombord allt hwad dem anstod, stucko de eld på staden och den i grund uppbrende. När Konungen ernade stijga om bord, kom til honom en gammal man ur skogen och sade til honom: Nu hafwer du Konung utan minsta tig gifwen orsak gjort många oskyldige huswilla och fattiga, så at de hedaneffter måste af hunger och nöd förgås, såddan[t] lära Gudarne ej ohämnad låta, utan tig och titt Land med såddan hunger igen hemsökia, at den ena för ett stycke bröd nödgaz ihel slå den andra. Dessutan lerer dijn afföda ej länge besittia den Thronen som du dem lämnar, utan ett främmande folk ur Österlanden inkomma och dem med list och konster om lifwet och Rijket

bringa. Detta sannades [sedan] många år därefter genom Asarnas inkomst i dessa Nordländer. Konungen ropade då på sina män at de skulle fasttaga honom, men han stack sig undan i skogen. Sedan seglade Konungen ut på hafwet och efter den dagen gick honom allt olyckolega i hand. Mot hösten råkade han mitt uti [en] fientlig flotta, som länge efter honom sökt hade. Swearne förswarade sig länge, men emot aftonen sedan större delen af deras skepp woro afrögda och inntagne, kom Konungen med ett sitt skepp undan i mörkret, och efter mycken möda och nöd sent om hösten med några få af sitt folk, hem i sitt Rijke och for ej sedan mera ut i härnad.

Cap. 14.

Om hungersnöden i Sverige.

J den sommaren hade Kiöld och Regn så bortskämt grödan i landet at den ej dögde til utsede, och folket började lijda nöd på lifsuppehälle: och [o: dock] hiälpte det sig fram til nästa bärgning genom det lilla förrådet, de af förra åhret i behåll hade; men då blef nöden större när det förra förskämnda sädeskornet fast ingen äfring [U: näring] gaf. Ty måste de försöka med bark af träd och owanlig spijs lifwet at uppehålla. Konungen sökte fuller genom de penningar som han i sina härfärder samlat, at låta inkomma spannmål från andra länder, och den bland sijna undersätare utdela låta; men den war ej tillräckelig til så många Tusande undersätare föda och nödtorft, utan de begynte omkomma af hunger, funnos på vägarne döda liggandes med hö och bar i munnen. Andra kommo hoptals til Konungen och staden at liggia om en beta bröd, at en gång eta sig mätte innan de afsomnade. Som nu detta elendet dageligen tiltog at [U: och] ingen wiste nogot hiälpemedel at gifwa wid handen, nödgades Konungen at låta utgå det påbudet, at alla gamla öfwer 60 år skulle ihelslås, och i fall deras afgang ändock ej tilreckeligen wore til dess qvarlämnades uppehälle, skulle hwar fiärde människia i Rijket dödas. När detta almänt kunnugt blef, förorsakade det en almänn sorg och klagan öfwer hela riket; ty gaddade gemene man sig hopatals tilsammanz, utplundrade dem de förmodade finna nogot hos att stilla sin hunger, och hotade Konungen siälf på samma sätt med honom [at] förfara.

Cap. 15.

Om Disa Forgunnars dotter.

Eij långt från Uppsala bodde en Jarl, benämnd Forgunnar på sin gård Garn kallat tillijka med sin Hustru, hwilka ägde ena dotter tilsammans benämnd Hilder, begåfwat med en serdeles skiönhet och wijsdoms anda:

ty wardt hon af allom kallat Hilldr Pisa. När Konungens stränga påbud dem kunngiort blef, utbrast hon i de orden: Ont lär pu wara på goda Råd-gifware hos wår Öfwerhet, som til såddant mördande på sijna Oskyldige undersåtare skrijda måste. Nog kunne ännu finnas andra medel och utvägar såddant ont Öde at förekomma. Denne hennes utlåtelse wardt straxt bracht för Konungens öron, som upptändes så wäl af wrede at höra såddan förebräelser af en qwinna, som och af Nygirughet at höra de andra utvägar som hon trodde sig kunna wid handen at gifwa.

Cap. 16.

Om Disas Hoffärd och Rådgifwande.

Konungen sende fördenskull bud efter henne, med befaling at hon skulle komma til honom hwarken klädd eller oklädd, hwarken åkande eller ridande eller gångande, hwarken i Ny eller Nedan, hwarken Dag eller natt, Morgon eller afton, så framt hon dess onåd och sijn osekerhet på lif och Lemmar undwijka wille. Öfwer detta sendingebud wordo Pisans förelldrar mycket bedröfwade, men hon bad dem wara wid gott mod, sade sig wäl skola finna råd härföre och böd budet swara Konungenom at hon dess befaling åtlyda skulle, och i den föreskrefne klädedrächten |: kläde-or[d]ningen :| och Resetyget sig innfinna och honom besökia. Lät medlertijd giöra sig et Nāth öfwer hela kroppen af Notgarn, samt en wagn med 4 hiul, hwaruti hon kunde sitta med det ena benet och med det andra på en Bäck, som hon afwetta lät at gå tätt wid wagnen; wäntade sedan på Tungelskiftet at det just innföll i detsamma som Solen [bergades. J thenna utrustningen for hon hemifrån och lät anmäla sig hos Konungen, i thet samma som Solen] war half öfwer och half under horisonten. Konung[en] gick straxt siälf ut mot henne, at siälf undersöka om hon i allt rättat sig efter dess befaling, och när han intet däruppå kunde finna at tala, wardt hans wrede förwändt i förundran öfwer hennes förslagenhet och fägring. Bad henne fördenskull komma inn i Salen och kunngiöra honom det Rådet, som hon utlätet sig kunna gifwa i detta trångmålet. Hon swarade: Du Konung wet bättre än en ringa qwinna, at din och ditt Rijkes styrka och anseende består uti tina undersåtares talrikkhet, Kiärlek och Ydoghet: wil du än mera förminska och utöda dem genom det stränga påbudz fullföljande och verkställande? Betänk at denna almänna landsplågan, som nu ditt Rijke öfwergår, är ett straff af Gudarne för dina och wora öfwerträdelser och ohörsamhet skull emot dem. Hwi wil du än mera reta dem och öka straffet mot tig och oss, genom så mångas oskyldiga mördande. Den Tijden kann snart komma at du torde behöfwa dem, tig ångra och

sakna dem, när det som mäst gäller. Tag fördenskulld intet illa upp at en ung och oförfaren pijga, som iag är, råder dig at återkalla detta ditt grufeliga påbud, som iag wet at Nöden, men ej din hugz prydnat¹ oeh din afsky för såddan tina ägnas blods utgiutelse dig aftwingad¹. Kalla dem alla tilsammans, som du til döden ämnat, gif dem hwarthera ett månadz underhåll, en arm [U: ärm] full med Säd ur de förråds-kamm[r]ar, som du ännu i behålld hafwer och utan afsaknad kunna det umbära, därtil med ett swärd, en yxa och en spade och skicka dem ut til de Ödeländers upprödjande som du på dina härnader lärt kiäna, i ändan af Kyrials botnar. Nöd och slijt lära dem snart uppodla. Således kan du Konung, genom dem, som du til döden ämnad², winna och göra dig starka murar och fästningar mot dijna fiender, beröm och förundran af utländingar öfwer din wijshet och ömhet om dāras wälfärd som dig tilhöra; men det som mäst är för en Konung, dina undersåtares Kiärlek och förtroende.

Konungen spratt upp, omfamnade henne och sade: Qwinna, iag ser nu at din wijsdom öfwergår alla andras af dit Kiön, och din fågring och dygd siälfwa ryktet om dig. Dit goda råd skall eij allena så blifwa följt, utan wij uppdraga dig härmed all omsorg och macht om dess werkställande. Alla dijna befallningar skola härutinnan blifwa åtlydda och efterkomna såsom wāra ägna, af alla wāra Tienare och undersåtare.

Cap. 17.

Om Pīsar tāget.

Härpå återkallades straxt det förra påbudet, och befaltes alla samman komma til et alment möthe, då Pīsa utwalde så många, som hon tyckte landet kunna umbära och nödige woro til förberörda utskickning. De försorgades efter Pīsas föranstalltande med nödigt underhåll och Konungens broder Inge antog sig dāras anförande.

De seglade til ändan af Kyrials botn, där de landstigo, rögde sig åkrar ur skog och Mark och förökade sig inom få år til et mächtigt Jarlzdömmē, som i långa tider därefter reknades til Sverige och gāfwo skatt til Uppsala Konung. Disa förblef i Uppsala hos Konung Aukis, hwars ynnest hon så want genom sijna kloka råd och skiönhet, at han tilböd henne at dela med sig säng och thron, och således tillika med honom styra Rijket, hwilket Pīsa med sina förelldrars samtycke emottog, och med allas glädie wart utropat för dāras drottning.

¹ U har: aftwingat.

² U har: ämnat.

Cap. 18.

Om Drottning Disa.

Drottning Disa gjorde åtskillige nya lagar både i Gudstiensten och i Landt hus hållningen. Den dyra tiden upphörde och landet kom i bättre stånd än tilförande.

Många af dāras efterkomande, som i förtiden bortfarit ur Norlanden, kommo tilbakas ath satte sig ned under en så rolig regering, så at landet snart wart uppfyllt med innwonare igen i dāras ställen, som utdödt och bortgådt.

K. Augis ägde med sin Drottning Pisa 2 Söner Carl och Erich, af hwilka denna senare for ut med mycket folk til sina Landsmän wid Wanasqvill uti Mannahem; men Carl tog emot Rijket efter sina föräldras död. En dotter Signi wid namn ägde K. Augis och Pisa tilsammans, som sedan liknade mycket sijn Moder uti wett och dygder.

K. Augis dödde få åhr därefter, men Drottning Disa styrde Rijket så länge hon lefde. Hon wart så högt älskad af Sweena at de efter hennes död, gjorde henne til en Gudinna, dyrkade henne i ett särskilt rum i Gudahuset, som de kallade Pisarsal. Hon wart i sin drottning-skud högader i Pisarsal och til hennes åminnelse och efter det första Tinget, när hon let innstämma Almugan til utfärden i den dyra tiden kallas ännu det stora Tinget, som hwart åhr hålles i Uppsala i Midwinteren, Disar Ting.

Cap: 19.

Om Fridulfs frieri.

Om Julen för sin död lät K. Augis göra et stort gästebud, och bød därtil alla gränsande [: nästliggande :] Konungar. Dit kom ock Fridulf Spa Krembers son ur Giöotaland, som då nyligen mottagit Kronan efter sin Moders död, och nu war öfwer 20 wintrar gammal, stor til wäxt och krafter, men större til förstånd och mod. Han wardt hårt betagen af Kiärlek til Konungens dotter Signi, och anhöll hos Kong Augis om giftermål med henne. Konungen hemskiöt det Erendet til sin Drottning Disas och sin dotter Signi[s] utslag. Men drottning Disa swarade: Jag weit at såddan unga bedlare [: frijare :] pläga sällan blifwa beständige och trogne mot sina brudar, sedan de kommet til sins önskanz fellbordan, utan dem då för andra öfwer gifwa och i frustugor innesluta. Hwad motgång och tunga dagar skulle då wår kiära dotter förestå? Sök fördenskull at göra dig [först] bekant i werlden, och werdig dina förfäder och wår dotter, genom mannliga gärningar och beröms förwärfwande. Kom sedan igen om

du är af samma hug til henne. I ären ännu begge unga nog til ären och wil iag lofwa dig det at ej bortgifta henne än i tre wintrar och först låta dig det weta förän det sker. Detta behagade ej serdelis Fridulfer, som ständigt anhöll om blidan swar, men drottningen blef ändåch fast i sin resolution.

Cap. 20.

Om Östein HiässaKlyfware.

Sidsta dagen af Jula-högtijden, när Kong Augis sat til bordz med alla sina gäster, kom där inn en kiämpe, Östen Hiässa Klyfware kallat, med 12 sina Berserkar, alla klädda i herkläder och harnisk såsom med H småse [: forte hwijt måse :]¹ öfwerdragne. Däras förman war stor som en Jätte. swart som döden, och sades hafwa 12 mannastyrka, en Siökonung och hård Wijking [: Siöröfware :], som i många åhr gjort siöfarten i Öster-siöen oseker. Alla Somrar låg han ute på Siö-röferi, men om wintren stundom på en Borg i Roddin, som han siälf af store stenar på et högt berg uppföra låtet, och ibland på en åhs par mijl därifrån, den han effter sin hustru Asa Asaborg kallat, hwarwid han låtit uppresa höga stenar til äminnelse för hwart slag han bjwistat och wunnet.

Denna trädde dristigt fram för Konungen och sade: Dig Kong Augis biuder iag nu twenne wilkohr antingen at du straxt gifwer mig din dotter Signi til hustru, med trådingen af ditt Rijke, eller [ock] at tråda i kamp med mig, och som du est redan worden nog gammal och wanför, lemnar iag tig at utwälia af ditt folk en såddan man, som wågar sig i ditt ställe at möta mig i morgon på Fyris wall; då skall tu få råda om din dotter, om Han nedlägger mig, men iag om henne och ditt Rijke, om han stupar för mig. Han gick därpå ut på samma sett som han inn kom. Alla tystnade nu härwid och sågo på hwar annan, ty de hade hört allt hwad som sagt warit om denna Östen HiässaKlyfware.

Cap: 21.

Om Fridulfs och Östens Enwijje.

K. Fridulf sprang upp af bänken och sade: Fast än iag år ung til åhren och ej låtet så mycket höra af mig som denna fula Siö-röfwarekongen, wil iag dock wijsa at iag kann dämpa en såddan stortalares öfwermod, och afskudda dig, Konung, den wanheder som en din födda undersåtare understor sig at tilbiuda dig. Jag är tilreds at gå emot honom, om dig

¹ U-handskriften har den rätta läsarten: såsom med Issmål öfwerdragne. Se ofvan sid. 86.

Konung, behagar at wälia mig därtill och anförtra mig detta Erendet i dit ställe. Det är ej första gången at en ung fåla wågat sig til at bijtas med en gamal stodhäst. Konungen tackade honom för anbudet, sade sig därtill samtycka och gaf honom Swerdet Dwalarnöht, som bet lijka wäl på järn och stähl, som på blotta manna-bukar. Dagen därefter gick Fridulf ut på Fyriswall, dit Östen redan war ankommen; och sedan Holmgångalagen war uppläsen, och det därefter tilkom Fridulf, som utmanter war at hugga första hugget, trädde Östen på skinnfällan, som war lagd under dāras fōter och afwāntade hugget. [Men] Dwalarnöht war så skarpt och så krafftigt fōrt, at det tog hufvudet af Östen och stannade ej förr än i skulderbladet.

Alla frōgdade sig at en såddant ohyra wardt rōgd ur wāgen, och sade detta wara en mannlig gārning af K. Fridulf. Konungen tackade honom hārfōre och sade honom nu wijsat sig wārdig at blifwa dess måg.

Fridulf tilbōd Östens 12 Berserkar at komma til samans [U: honom] och trāda i dess tjenst, men de nekade at kunna med godt hārta tienā den Herre, som blifwit dāras fōrra fōrmans baneman, utan begāfwo sig til K: Augis hird [: hōffolk :], blefwo dess Landswārns mēn, foro om sommaren ut i hārнад och fōrwārfde sin Konung mycken āgendom.

Cap. 22.

Om K. Fridulfs gifftermāhl och effterkommande.

Drottning Disa lāt kalla til sig K. Fridulf Krembres son Spa, och sade til honom: Nu hafwer du utrettat det ingen tilfōrende āstadkommet, nāmligen at āndra mitt en gāng fattade beslut, och kan iag ej bāttrē lōna dig det mandomsprofwet och den wālgārningen, som du giort oss och wārt Rijke genom wār heders rāddande och denna hundens afstrāffande ān [at] samtycka til din begāran, och gifwa dig wār enda dotter til hustru, samt med henne en dehl af wārt land, Sōdermanland, til hemgiff.

Fridulf wart hārōfwer ganska glad och skyndade mycket pā brylloppet. Det fījrades effter Juledagarna med stor pracht och frijkostighet. K. Fridulf fōrde sedan sin brud hem i sitt Rijke och sat dār i lāng tid i fred och ro, lefwandes alltid i god sāmia med sin drottning Signy Augis dotter. Om dāras affōdas krig i Hunaland och Winland är mycket fōrmālt i Kolbeins Reikiarbok. Hārmed slutom wij denna Sagan om K. Krembre i Giōthland, och K. Augis i Uppsala.

Olavus Petris egenhändig afskrift af den s. k. Hednalagen i Ängsöcodex af Upplandslagen.

AF

OTTO VON FRIESEN.

Under namn af hednalagen äga vi ett gammalt fornsvenskt stadgande, som bjuder, att vid ärekränkning parterna skola uppgöra sitt mellanhafvande genom tvekamp, och därtill fogar några närmare bestämmelser om striden och dennas rättsliga följder. Om detta stadgande har FR. LÄFFLER offentliggjort en utmärkt undersökning i K. Vitterhets Historie och Antiquitets Akademiens *Månadsblad*, 1879: 100 ff.

Visserligen förskrifver sig hednalagen från fornsvensk tid, men tyvärr finnes den icke bevarad i någon fornsvensk handskrift. Den har hittills varit känd i tvenne tidiga nysvenska afskrifter. Den äldsta af dessa är inryckt i OLAVUS PETRIS *Svenska krönika*, KLEMMINGS uppl., s. 50 f. Den andra förekommer å den tomma sista sidan af 1607 års upplaga af Upplandslagen¹. Originalmanuskriptet till krönikan, ett af OLAVUS PETRIS märkligaste verk, finnes tyvärr icke mer i behåll. LÄFFLER har därför först efter en mödosam kollationering af de 49 handskrifter af krönikan, som innehålla hednalagen, trott sig kunna fastställa lydelsen af Olavus originalafskrift.

I min upplaga af *Upplandslagen efter Ängsöhandskriften*², s. xviii, har jag haft tillfälle påpeka, att å det obeskrifna fol. 42 v. af denna handskrift OLAVUS PETRI med egen hand infört hednalagen

¹ Den i *Scriptores rerum Suecicarum medii ævi*, T. 1: 2: 236 (i den där afstryckta Olavus Petris Krönika) förekommande texten, som i flera punkter afviker från de båda ofvan anförda, är, såsom LÄFFLER, anf. arb., s. 103 ff., öfvertygande visat, endast en antikiserande sammanarbetning af dessa, utförd af krönikans förste utgifvare J. H. SCHRÖDER.

² *Samlingar utg. af Sv. Fornskr.-sällsk.*, H. 122.

jämte en kort kommentar. Det är alltså möjligt, att vi här stå inför den afskrift, som OLAVUS PETRI begagnat sig af i sin krönika, och därtill den äldsta text af detta lagstadgande, som öfverhufvud finnes bevarad. Aktstycket torde därför vara af det intresse, att det bör i sin helhet offentliggöras. Det lyder:

[*Lex(?) . g ex(?)*]¹ antiquissimis Suecorum legisterijs

Giuer Ψ ² oquedins ord manni/ þu
 er ei manz mafi och ei Ψ j brysti/
 Jað er Ψ sum þu/ þeir sculu³ mótas
 a þriggia waga motum/ Cumber þan ord
 5 hauer giuith/ oc þan cumber ei ord hauer
 lutith/ þa mun þan wara sum þan hetir/
 Er ei eidganger oc ei witnis beer/ Er
 þwarti firi man eller funu/ Cumber
 oc þan ord hauer lutith oc ei þan
 10 ord hauer giuit/ þa ópar þan þry
 nidings opp oc merfir þan a jor=
 þu/ þa þan Ψ þes werri þet tala=
 þi þan ei halla þorþi/ Tw mótas
 þeir bahir/ þeir sculu wapnum/ Sal=
 15 der þan ord hauer lutith/ gilde med
 haluum gieldum/ Salder þan ord
 hauer giuith/ Glóper orða werster/
 Tunga howudbani/ ligger þan j
 ogildum acrí/

¹ Bortskuret vid inbindningen. Nedre delen af de gissningsvis inom parentes anförda bokstäfverna skymtas ännu. Bibliotekarien ANDERSSON föreslår: *Lex ignominiae ex.* Vid skärningen är äfven *antiquissimis* skadadt; ordet är dock säkert läsbart.

² Olavus Petri har genom en anmärkning, såsom af afbildningen synes, angifvit, att runtecknet Ψ bör läsas *madher*.

³ Kan med lika rätt läsas *sculd*, enär ordets sista bokstaf i själva verket är till hälften *a*, till hälften *u*; $\mathring{a}$ skrifves nämligen regelbundet med ett *e* öfver *a*, men öfver detta *a* äro skrifna tvenne streck, sådana som regelbundet sättas öfver *u*.

Uff thenna laghen kan man merkea at om han bleeff slaghen i kampen som bleeff manat ther til/ för honom gick halff mandzboot/ men bleeff han slaghen som manade/ han lågh i ogillum åfer/ thet år/ för honom gick ingen boot/ hans eggen tunga war hans baneman.

Vår text öfverensstämmer, såsom man finner, således i allt väsentligt med den af Klemming i Krönikan¹ tryckta; afvikelserna äro hufvudsakligen ortografiska, och endast följande kunna förtjäna framhållas: Olavus Petris autograf saknar i r. 5 relativpartikeln þer efter ei; autogr. har r. 10 *þpar* mot KL. *opar* samt det af LÄFFLER förmodade *þry* mot KL. *try*; r. 14—15 och 16 *ǵalder* mot KL. *faller* samt slutligen r. 15 *ǵilde* mot KL. *ǵilder*. Däremot har autogr. icke det för originalafskriften af LÄFFLER supponerade *wan* mellan *han* och *wara* i r. 6.

LÄFFLER har uppvisat, att skiljaktigheterna mellan texten i krönikans handskrifter (A) och i 1607 års Upplandslag (B) i det väsentliga bero därpå, att Olavus Petri för sin krönika något förändrat den text, han fann i originalhandskriften, för att göra den begripligare för sig själf och sina läsare. B har i det stora hela — om man bortser från bokstafveringen — trognare återgifvit det gemensamma originalet. I samtliga följande detaljförändringar öfverensstämmer nu autografen med A: autografen har r. 3 *Jað*, B *eð*; tillägger r. 7 *er* efter *witnisbeer*; har r. 11 *opp* för B:s *op* och *merfir* för B:s *marfir*; utelämnar i r. 12 *se* efter *þa*; förvanskar *máðh fullum* till *þeir sculu* och läser slutligen i r. 18 *ligger han* för *liggi* o. s. v.

Af det anförda såväl som af märkliga öfverensstämmelser i ortografiska detaljer framgår med all önskvärd tydlighet, att autogr. måste stå i mycket nära samband med A.

Åtskilliga ålderdomligheter hos autografen visa vidare, att den måste vara ursprungligare än A. Sådana äro: *þpar*² för A:s *opar*, *ǵalder* för A:s *faller*, *þry* för de flesta A-handskrifternas *try*.

Å andra sidan har autografen några anmärkningsvärda afvikelser, som visa, att den icke ensam kan ha utgjort A-texternas källa. Så utelämnar den relativpartikeln *þer* efter *ei* i r. 5 och har i r. 15 *ǵilde* för A:s *ǵilder*. Så vidt af LÄFFLERS framställning framgår, före-

¹ I det följande betecknad KL.

² *þpar* är säkerligen felupplösning af originalets *þp*² eller *þpr*. Jfr för sista alternativet *Fragm. af ÄVG L i Småstycken på Fornsv.*, s. 101 costr för *coster*, s. 100 *ætledr* för *ætleder*, s. 102 *dottr* för *dottor*.

komma dessa egenheter icke i någon af de af honom granskade A-handskrifterna. Detta nödgar oss till det antagandet, att Olavus Petri väl i hufvudsak följt den afskrift af tvëkampslagen, han till sin bekvämlighet infört på det tomma fol. 42 v. i den handskrift af Upplandslagen, som han disponerade och som han under sina studier försett med talrika randanteckningar, men att han därjämte vid stadgans införande och kommentering i Krönikan haft en äldre handskrift att tillgå.

Ångsöhandskriftens text är sålunda af intresse därför, att den ehuru i allt väsentligt öfverensstämmande med A-texterna likväl ger oss en tredje omedelbar afläggare af en medeltida handskrift af ett af vår forntids säregnaste stadganden, samt därför att denna text är den äldsta nu kända uppteckningen af detsamma. — Sv. Litteratursällskapet har också med glädje begagnat tillfället att i faksimile återge denna nyfunna märkliga autograf af den stora reformatorn.

Swedish Register

1784

Buier & oqindus ord man, bu
er ei mang maki or ei & i bryt
Juh or & fien bu, beiz fien maki
a bryggia waga motu. Cumber pan ord
hauet giuth, or pan cumber ei ord hauet
liuth, pa man han waga fien han liuth
er ei eidganger or ei wiliub beiz, er
hauet fien man eller fien. Cumber
or pan ord hauet liuth or ei pan
ord hauet giuth pa opas han fien
widuab off or maki han a 102
pui pa han & beiz wezzi bit taku
bi han ei hallo beiz. Nu maki
beiz fien beiz fien wapnu, 1784
er pan ord hauet liuth, 1784 maki
haluun galdu, 1784 pan ord
hauet giuth, 1784 beiz ord waga
fien hauet beiz, 1784 beiz
ord beiz.

Off thum lughu humpu an maki a or
or han beiz fien, 1784 fien fien fien
maki er ei, 1784 fien fien fien fien
beiz, 1784 fien fien fien fien fien
maki fien, 1784 fien fien fien fien
fien fien fien fien fien fien fien
fien fien fien fien fien fien fien
fien fien fien fien fien fien fien

Almqvist-bref från Amerika.

MEDELADE AF

HARALD WIESELOREN.

Under rubriken »Herr Hugos Akademi, också ett femtioårsminne» har jag i oktober 1888 i Sällskapet Idun hållit ett föredrag öfver ALMQVISTS amerikavistelse och därunder oafslåttligt fortgående skriftställer för den 1838 stiftade akademien, numera icke längre bellettristiskt, utan snarare tidsutfyllande läsesalsfrukter, behandlande hvad som hålst. En samling af hans bref till familjen i hemlandet ingick äfven bland materialierna för föredraget, liksom en del barn-domsskrifter, det mesta då nyligen genom köp förvärfvad för Kongl. Bibliotekets handskriftssamling, hvartill kom hvad Artur Hazelius redan tidigare erhållit för Nordiska Museums arkiv. Föredraget omarbetade jag för tryckning i min 1889 utgifna samling *Bilder och minnen*. Där omnämnes, huru en viss Mr MORGAN 1863 begärt Almqvists själfbiografi för en illustrerad biografisk encyklopedi, hvilken Mr Morgan i Canada ämnade utgifva; det af honom bekostade fotografiporträttet af Almqvist, som i annat exemplar af A. hem-sändts till Sverige, meddelas i träsnitt, en märklig illustration till berättelsen om hans personliga deltagande i slaget vid Gettysburg. I tillgängliga bibliografiska arbeten vanns ingen upplysning om Mr Morgans encyklopedi, hvadan antagas kunde, att det planlagda arbetet icke vunnit fullbordan. Men af Almqvists bref till hemmet framgick, att han lofvat sända Mr Morgan sin biografi jämte fotografien. Denna biografi borde vara af icke ringa psykologiskt intresse, om än icke af biografiskt eller litteraturhistoriskt, hvilket dock äfven kunde vara att förvänta.

Nära ett årtionde gick efter det *Bilder och minnen* utkommit, innan ett exemplar föll i händerna på en svensk i Amerika, som intresserade sig för Almqvist, herr GUSTAF N. SVAN, i Sioux City, Iowa. Han lyckades sätta sig i förbindelse med Mr Morgan, som ännu lef-

ver i Canada, och lät mig för Kongl. Biblioteket få inköpa Almqvist-brefven från 1863—1864. Den stort utkastade planen om en illustrerad biografisk encyklopedi hade aldrig blifvit realiserad, men Mr Morgan, som 1863 var en ung man om 21 år, förvarade ännu bland materialerna för sitt afsedda verk de bref, hvilka kunde intressera den svenska litteraturhistorien.

Mr Morgan hade i maj 1863 tillskrifvit Almqvist med adress: Stockholm. Brevet mottogs der af fröken Maria Almqvist, som den 6 juli svarade Morgan, att hennes far under många år befunnit sig på resor, och att hon, så snart hon får reda på hans nuvarande adress, skall tillstålla honom Mr Morgans bref. Redan den 8 augusti daterade Almqvist i Filadelfia sitt autobiografiska meddelande till Mr Morgan. Det följer här i noggrant aftryck.

Philadelphia in Pens:a, August 8, 1863.

To Mr Henry J. Morgan, Quebec C. E.

Sir!

I acknowledge the arrival of your Letter, dated Quebec May 18, 1863; and I beg your pardon for my answers coming late enough, as your Letter was sent first to Stockholm in Sweden, and from there to me, here in America, where I did not get it before Juli 27, last week. To your intention to publish my Biography in your new Work: »An Illustrated Biographical Dictionary», to be entitled: »The Men and Women of the Nineteenth Century» &c., I certainly have no objections; and, accordingly, when You ask me »to furnish You with such information on the subject, as I may consider necessary for You to work upon», I venture hereby to send you a list of my principal hitherto published Works, with some few remarks. For me, to write a Selfbiography and communicate that with You, would be, as it seems to me, very improper, as no man is a good or impartial judge of himself. Besides, I don't know how large or how small — I mean, to what extent — You intend to make your biographical sketches in the Dictionary. The best I can do, then, is to tell you where to find general biographical notices about me; for instance, in german (besides Meiers and Pirers lexica) the latest edition of Brockhaus' Konversationslexikon, where Almqvist is spoken of in three different places: 1) sub voce Almqvist; 2) Lowe (one

of my christian-names, Ludwig, or Louis, in a familiar way abbreviated, and so used amongst my acquaintances and relations); 3) in a general apperçu of the newest Swedish Literatur, where Almqvists person takes a place. There are in existence a great many swedish Writings (in pamphlets and newspaperarticles) published about me; but it would be too troublesome for you to notice that. In french, german, and english there may be some other ephemeral articles, touching Almqvist: however, as not knowing something more pertinent of them, although I have heard of them, I can't speak of them. Probably you would like best some comprehensive english work of easier access to you; for instance, *Lynch Bottas* »Handbook of Universal History», New York 1860; where pag. 402 &c. Almqvist is spoken of, very shortly. More extensive is the »Literatur and Romance of Northern Europe», by *William and Mary Howitt*, London 1852, where you may see a tolerably long article addicted to Almqvist, Vol. II, pag. 415—424 (NB. the author writes *J. C. L. Almqvist*: should be *C. J. L.*, as my name in swedish properly is »Carl Jonas Ludvig» — or, as you would have it in english: »Charles Jones Lewis»). — Sweden stands in great obligation to W. & M. Howitt, for their able translations of our good and lovely Fredrika Bremers Novels; and the particular pain they have taken to make other swedish Writers known in England is also very praiseworthy. As to me, I have to thank them for the same attention. Candidly I may say to you, Mr Morgan, that it perhaps seems not so little strange of me, that I should recommend Howitts book as a work, wherefrom to compile (or to work upon) for the purpose in question, as in Howitts article on Almqvist there occur not few very hard strictures and sayings against me, derived in many places from some of my very worst Adversaries¹ and professed antagonists in Sweden,

¹ When I speak of Adversaries, I don't mean personal Enemies, or Foes, properly. Such I have none; and I never had. Nobody hates me, I am sure; as I hated and hate nobody. But when I, according to my best understanding and deepest convictions, took a certain firm stand for my ideas and principles — religious, political, philosophical and artistical — it was a matter of course, that other people, not liking those principles, saw very proper to persecute them, and to prosecute me in the same — not for my person, but as a promotor or rather a kind of vehicle for the ideas they wished to have condemned. The dispute, the whole contest, would have been fair play, if my opponents had made use of nothing but reason and good reasons. But unable, as it seems, to convert the ideas I held, or to, with better or higher reasons, put down the principles upon which they were founded, these combattants thought it easier —

f. i. the Swedish Bee; Swed. Minerva &c; but that matters not. If you will make use of Howitt, you will find ample materials and literary facts, although they must be used with caution (see the above Note). Be this as it may; I leave it all to your own judgment and pleasure. At the end there occurs a mysterious story, concerning Almqvists travelling to America. Almqvist had for some time been in economical connexions with an old gentleman in Sweden. This man wanted to accumulate more wealth by putting money in foreign funds, statepapers or bonds; and thrust in this affair to some foreign people, who, unfortunately, afterwards proved to be very unreliable persons. Nothing now could be more natural, than that Almqvist, who at that time was a partner in some of the old Gentlemans money-affairs, right away started in hot pursuit after these foreigners (and secretly, to get hold of them unawares); thinking first to find them out in Sweden; thereafter in Germany, where they were gone; so in England; and at last in America. In the mean time, when Almqvist, on that account was departed from Sweden, the old Gentleman, to make his case (and especially his own part of the affair) the more sure, thought proper to commence a kind of lawsuit, in which Almqvist also was complicated, and things of almost every sort were mixt up. Almqvist got no notice of all that before he was abroad and already far away in foreign parts; and as he never had been summoned to appear before this court, he of course did not appear; and he had no reason in the world to by a homeward voyage give up the pursuit of the foreign malefactors and abandon the whole affair, which at that time was of great importance. He satisfied the old Gentleman by letters about the state of the case; and the whole lawsuit in a short time came to nothing, as from the first beginning made up of nothing: the old Gentleman himself living several years afterwards until his death, which happened in a good and common way. But to return. As Almqvist once saw himself on the American soil, and always had been very fond of travelling in foreign countries, he continued there

as it really was -- to give me personally foul names, such as charlatan, monster, superficial, a man who likes to make White black and Black white, a Witch riding on a broomstick, and such like miserable abuses. I take Mr Howitt altogether free from those abuses, in some places occurring in his book, against me. These things are imported and compiled from certain swedish theological and æsthetical Controversialists: I recognise the very words, the very terms: they are nothing but old acquaintances to me.

even after the old Gentlemans death. He has since visited almost all parts of the United States, in west and south; been in St. Louis, New Orleans, Texas &c. Lastly he has been occupied in writing Memoirs concerning the Americans and the great Rebellion. In several places he has been in the war himself. His intention is to publish his Sketches in due time; but in swedish, of course; as english is not his native language, and he writes it badly, as You can see of this letter.

Almqvists Writings, as yet published, are principally these:

Törnrosens Bok (»Book of Roses»); the general title of a Collection of Poetry, Romances, Novels and several Treatises in prose; comprehending most all of the following pieces. — »Törnrosens Bok» is printed in several and different editions, the first appeared in the year 1833.

Jagtslottet (The Castle, or Countryseat, of »Herr Hugo Löwenstjerna» — Sir Hughes, — a romantic and rather fancied place in swedish Nericia, where all the pieces, contained in *Törnrosens Bok*, are supposed to have been produced, performed and read before Herr Hugo and in presence of his family, to the amusement and entertainment of himself, his friends and relations. *Jagtslottet* is the introduction — or a kind of Introductory Novel — to the whole *Törnrosens Bok*, conferring a picture and a description of Sir Hughes, his character and biasses, his family, his palace &c. A certain *Richard Furumo* — »Herr Hugos Hofskald» (the Court Poet in Sir Hughes' castle) — is the one, who generally makes the poetry, performs the music and the novels, and reads the romances before the illustrious assembly at »the Jagtslott». Sometimes and occasionally, however, other individuals in Sir Hughes' retinue are intrusted with the task of Performers, in Richard Furumos absence. — The *Jagtslott* comprehends 1 Volume.

Hermitaget — »the Ermitage» — a Romance from the swedish Middle Ages in the 13th century, under King Waldemar and his Queen, Sophia of Denmark. — 1 Vol

Hjnden, Sketches of Adventures in the country. 1 Vol

Drottningens Juvelsmycke — »the Queens Diamond-attire» This is the Romance of *Azouras Lazuli Tintomara*. The place of action is principally Stockholm, at the time of King Gustavus III, his murder and death. — Contains XII Books, in 2 Vols.

Amorina, »the history of the Four Relatives». A Romance in V Books, prose and verse. Complete in 1 Volume.

Manhems-Förbundet — the plan and the organisation of the Manhem-Order, 1 Vol. (Mark: this must not be written or spelled »Man-Home»; as »Manhem» is an old Scandinavian Name (nomen proprium), and can not as such be translated but must be written and called such as it is: »*Manhem*»).

Ramido Marinesco; a Dramatic in verse. The place of action in Spain. 1 Vol.

Signora Luna. Tragic Drama, 5 Acts, in verse. The locality, for the most part, is Palermo, Sicily. — 1 Vol.

Ninon de l'Enclos. Comic Drama, 3 Acts, in verse. Locality: Paris, France. — 1 Vol.

Kapellet, a Novel, — Sketch of the folk-life in Sweden; the history is from the Calmorian Seashores. 1 Vol.

Palatset, »the Palace». A Japanese Fugitive appears in this Novel. 1 Vol.

Skällnora Qvarn — »the Mill of Skellnora» — a Novel. Sketch of the folk-life in swedish Upland. 1 Vol.

*Baron Julius K**; a Novel. Sketches of adventures and travels in several parts of Sweden east and west of the lake Wetern; in Nericia &c. 1 Vol.

Araminta May, a Novel in letters. 1 Vol.

Colombine, a dramatic Novel. The place of Action is partly Stockholm, partly Scania. 1 Vol.

Herr Hugos Akademi — »the Academy of Sir Hughes, or the Hugonian Academy». This is a society of learned Men, instituted and regulated by Sir Hughes himself; and entertained at his expenses in his own palace (at the Jagtslott), on the purpose and with the obligation to give answer and information, whersoever any learned and difficult question may arise, wick Sir Hughes wishes to have explained, on literary, political, religious, philosophical &c. topics of the highest interest for him. 1 Vol.

Svenska Fattigdomens Betydelse — »the meaning and significance of Poverty in Sweden. 1 Vol.

Twelf Tracts, or small treatises on several topics; inserted in the periodical *Skandia*. 1 Vol.

Y

A System of the Universe; also in *Skandia*. 1 Vol.

Epism and Dramatism, or »the Poetical Fuga»; in the periodical *Svea*. 1 Vol.

Mälaren, — »the Painter»; a Romance. 1 Vol. The place of action is close by the Lac Meler-shores.

Helsans Evangelium — »the Gospel of the health». — 1 Vol.
Pajumouf, a legendary Tale, from the Polynesian Ulimaroa or New Holland. 1 Vol.

Det går an, a Novel: the history of *Sara Videbeck*, from Lidköping, Westrogothia. 1 Vol.

Gröna Manuskriptet — or »the green Manuscript». 1 Vol.

Murnis — an Epic in XV Books, in prose. 1 Vol.

Amalia Hillner, a Romance, in 2 Vols. — In the southern parts of Sweden.

Gabrielle Mimanso, a Romance, in 3 Vols. — In modern France.

Ormus och Ahriman, a mythic Tale. 1 Vol.

Semiramis, a Romance. 1 Vol. The place of Action: Syria, Babylonia and Assyria.

Ferrando Bruno, a Dramatic, in verse. 1 Vol.

Guldfogel i Paradis — »the golden Bird of Paradise» — a mythic Tale. 1 Vol.

Arctura, »the Queen of the icy Sea». — a mythic Tale. 1 Vol.

Björnninnan, or »the She-Bear»; a Novel, partly in verse, and with music.

Urnan, — »The Urn»; a Novel from the german middle ages. 1 Vol.

Vargens Dotter, — the Daughter of the Wolf»; an Epic in verse. 1 Vol.

Percival och Emandéa; a Novel from old Spain. 1 Vol.

Melia, a legendary Tale, partly in Vers and with music. 1 Vol.

Songes, or »the Dreams», 50 Hymns, with music. 1 Vol.

Isidoros of Tadmor; a Dramatic, in verse. 1 Vol. The place of Action: Syria and Palmyrene.

Marjam; a Dramatic, in verse. 1 Vol. — Palestine, the place of action.

Scangrottan på Ipsara; a Dramatic, in prose. 1 Vol. — The grecian Archipelagos, and the island Ipsara.

Schems-el-Nihar, the Princess of Abessinia; an Epic, in Verse. 1 Vol.

Arthurs Jagt, »the chase of King Arthur» in Merioneth &c. in Wales; an Epic, in verse. 1 Vol.

Svea Vigamal; »the Romance of old Scandinavia», from the time of Odin. Only the 4 first Saga'es are as yet published.

Smaragdbruden, »the Esmeralde Bride», a Romance; 1 Vol.

Syster och Bror, or »the Sister and the Brother»; a Romance. 1 Vol.

Tre Fruar i Småland, »the three Ladies of Smolandia»; a Romance, in 3 Vols.

Grimstahamns Nybygge; »the Colony of Grimstahamn», in Swedish Upland; a Novel. 1 Vol.

Ko-arrendet; or »the Cows to hire»; a Bucolic. 1 Vol.

Ryska Minnet i Norrköping; or »the Russians burning the city of Norrköping in Ostrogothia»; a Novel. 1 Vol.

Gustaf Wasa i Dalarne; »Gustavus Vasa in Dalecarlia»; a Novel. 1 Vol.

Den sansade Kritiken, »the sensible Critic»; a Dramatic Novel. 1 Vol.

Silkesbaren på Hagalund, »the Cony at Hagalund» (in the proximity of Stockholm); a Dramatic in 3 Acts in prose. 1 Vol.

Purpurgrefven, or »the s. c. Purple-count»; a Dramatic in 3 Acts, in prose. 1 Vol. The place Stockholm.

Herrarne på Ekolsund, »the Lords of Ekolsund», a great Mansion in Swedish Upland; a Romance in 3 Volumes.

It is to be remarked, that this List of Almqvists works is not put down in chronological order. Also: in this List are not comprised:

1) Almqvists Works of Instruction, or Schoolbooks. Such are grammatical and lexicographical (for instance: A:s *Svensk Språklära*, »Swedish Grammar»; *Svensk Rättstafningslära* »Swed. Spelling book» &c.); mathematical: (f. i. A:s *Räknekonst*, »Elementar-Aritmetick», *Geometry*, *Linearteckning* with Planches &c.); historical (f. i. *Menniskosläktets Saga*, »the History of Mankind»; hitherto 6 Parts published) &c. Of those Works many have gone through several editions; but in the above List they have been omitted, as not belonging to Törnrosens Bok.

2) A great number of Articles and small Treatises (critical, historical, religious, philosophical &c.), inserted in Swedish Newspapers and Periodicals (such as *Svea*, *Skandia* &c.). Some few of these Pieces have been mentioned, as examples, in the List (See Y); but not with their swedish titles, or in extenso. To mention them all, would have been to no purpose, and even impossible here.

You would oblige me very much, Sir, by letting me know this Letters arrival to its destination. As I did not know the place of your Residence or Street and House number in the city of Quebec, I could not put it on the Envelope.

As I very often am out in country or gone travelling, and not always am to be found in this city, I direct you, Sir, when you make me the honor of writing to me, to put your Letter in an Outer-Envelope, to:

Mr Lewis Gustavi,

Philadelphia, Pa.

Care of Mr Boericke,

N:o 48 North Ninth Street.

As soon as I get the answer from you, I will in the mean time have the Carte de Visit Portrait prepared, and sent it to you, in Quebec.

I have the honor to be,

Sir,

Your obedient, humble servant

Carl J. L. Almqvist.

Utom den fantasiskapelse, som skall förklara Almqvists afresa från Sverige och långa vistelse utomlands, är här särskildt att bemärka hans vänliga hänvisning till makarne Howitts bok och förvandlingen till »1 Vol.» af mången en — å två — sidors uppsats i *Törnrosens bok*.

Morgan svarade den 12 augusti, hvarpå Almqvist den 26 augusti sände honom följande skrifvelse:

Philadelphia, Pa, August 26. 1863.

Mr Henry J. Morgan.

Dear Sir!

I thank You very much for your kind Reply, August 12. — You want me to give You the address of Miss Fredrika Bremer and other swedish Writers or Celebrities. True it is, that I am personally acquainted — and for the most part, intimately acquainted — with many of them. I know Miss Bremer, Jenny Lind &c. &c. very well; but I am not able to tell you, where they reside for the present. Fredr. Bremer is in the habit of travelling almost every year; she has been in Italy, in England, in America (but not in Canada, what I know). Wheter she is in Sweden, this time, I can't say. Jenny Lind is married. She use to reside with her husband

(Mr Goldsmith) some where in Germany and, at times, in England. The worst is, that Swedens greatest literary celebrities — Geijer, Wallin, Franzén, Tegnér, Atterbom &c. &c are dead. You can get materials, ample enough, anyhow, for their Biographies, and their likenesses, too, if You apply to certain people in Stockholm or in Upsala. I would advice You, for this purpose, to write to Mr *Carl Bonnier in Stockholm*, one of the principal booksellers and Stationers in that city. You ought to be acquainted with him, at any rate, on account of your forthcoming Work, when You want to have it sold or distributed in Sweden.

Hereby I send You my Carte de Visite, as You wished; and wich the artist forwarded to me some days ago. It is my travelling-costoûme; as I have been a Traveller almost in all my life, and am so still yet. The Hat is a military Hat; but I wear it now, because there is a certain anecdote attached to it, which makes it dear to me.

Trusting, that my lines may not displease You, I will tell the event in few words. During the last Rebelinvasion in Pennsylvania, I rushed, like so many thousand other Unionmen, to the battlefields or the neighborhood of them. I am not engaged in the United States army, but I had many acquaintances there; and when the great 3-days battle at Gettysburg went on, I was close by, although in the beginning not in the very struggle — as a civilian. In one of the hottest melées I saw one of my best friends drop down, badly wounded. I ran to him, saw him die, and was pretty near to be cut in pieces myself; but, fortunately perhaps, instead of having my head cut off, I only lost my hat, which the blast took in a minut and carried away, I don't know where. In the same, seeing my friend deceased, I grasped *his* Hat, covering so my own scull and my bushy hairs flying for the wind in every direction. From this moment I have kept *this very Hat* as a »Souvenir» of my deseased friend, and in the same time as a little piece of memorial from the fields where our noble victory at Gettysburg was fought and won.

I don't know, Sir, whether You like, or not, the position and situation¹ I am put in, on the photographic sketch; but, at any rate, I send it as it is.

Yours respectfully

C. J. L. Almquist.

¹ Situation and Appearance — my mind under the photographing being impressed and influenced by the strong *recollection and remembrance* of the

Sedan är det Almqvist, som återknyter korrespondensen genom följande skrivelse:

Philadelphia U. S., April 28, 1864.

My dear Sir!

You would oblige me very much by letting me know, in some few lines, what in Quebec (or in Canada, generally) might be the cost of printing, per 8vo sheet, ordinary paper? My reason for asking this, is, that I intend to publish something in print before I leave the country, and as I know the printingprices in Philadelphia, Boston &c., I should like to make a comparison. —

In the same, You could grant me the favour of telling me whether You got the information from Sweden concerning Miss Bremer that you wanted, and about which I wrote you my letter of August 27, last year, (including my Carte de Visite, and which I hope, did come in your hand, September following)? Also, may I take the freedom to ask whether your Universal Biographical Dictionary is forthcoming this year? and if You intend to publish and issue the work in Parts (or Cahiers)?

Yours respectfully

C. J. L. Almqvist.

The answer, directed on the Envelope:

Care of Mr Boericke.

No. 48 North Ninth Street

Philadelphia U. S.

Henry J. Morgan

Legislative Assembly Quebec.

HENRY JAMES MORGAN, född i Quebec 1842, 1860 Clerk i lagstiftande församlingen, var 1864—67 privatsekreterare, sedan 1888 Chief Clerk i Department of the Secretary of State, Quebec, Canada, och från 1862 utgivare af Canadian Parliamentary Companion.

awful and pityful, but still grand View of the battlefield, where I had seen my dieing Friend go to eternal life and to everlasting glory as a true and noble defender of his country.

Svenska boksamlingar under medeltiden och deras ägare.

SMÄRRRE BIDRAG

AF

ISAK COLLIJN.

1. LAURENTIUS MAGNI

och några af honom till Stockholms svartbrödrakloster
skänkta böcker.

Under medeltiden funnos i Stockholm, såsom bekant, tvenne större klosterbibliotek, nämligen franciskanernas på Gråmunkeholmen, nuvarande Riddarholmen, och dominikanernas i staden mellan broarne, ungefär på den plats där nu tyska kyrkan ligger. Af dessa är endast det förstnämndas historia något känd. Bland personer, som inlagt förtjänster om detta bibliotek, nämna klostrets annaler särskildt Henricus Dakin och Kanutus Johannis. Efter reformationen stod biblioteket en längre tid obegagnadt, tills det år 1576 af Johan III uppläts åt det af honom i det gamla klostret inrättade Collegium Stockholmense, känt under namnet jesuitkollegiet. När jesuiterna sedermera fördrefvos från Sverige, lyckades de föra med sig ur landet en del af böckerna. Återstoden bildade tillsammans med rester af andra klosterbibliotek det s. k. kungliga biblioteket på Gråmunkeholmen, hvilket genom Gustaf Adolfs donationsbref af 13 april 1620 och 7 juli 1621 skänktes åt Uppsala universitet, till hvars bibliotek det kom att utgöra grunden¹. I UB

¹ ANNERSTEDT, *Uppsala universitetsbiblioteks historia intill år 1702* (1894), s. 6 f.

förvaras nu åtminstone 21¹ handskrifter och ett 10-tal paleotyper, som en gång tillhört det ursprungliga franciskanerbiblioteket. Äfven till Kongl. biblioteket hafva spillror här af funnit sin väg, bland hvilka främst märkes klostrets bekanta diarium.

Hvad åter dominikanernas eller svartbrödernas bibliotek beträffar, förstördes detta fullständigt vid den brand, som den 4 april 1407 hemsökte deras kloster. Vi sakna tyvärr hvarje underrättelse om detta biblioteks storlek och innehåll, men af samtida berättelser framgår, att det varit ett »herrligt liberi». Klostret uppbyggdes snart igen, och ett nytt bibliotek började åter uppväxa, men detta torde ej kunna hafva täflat med det gamla i storlek och dyrbarhet. När ett eller annat årtionde efter boktryckerikonstens uppfinning tryckta böcker började söka sig väg äfven till vårt land, är det säkerligen med sådana, som detta bibliotek i synnerhet, riktat sig. UB äger nämligen ingen enda handskrift, som med säkerhet kan sägas hafva tillhört Stockholms dominikanerbibliotek, då däremot dess paleotypsamling har att uppvisa några, om än få, representanter från det samma. Så är äfven förhållandet med KB. — Omkring år 1528 fördrefvos munkarne af Gustaf Vasa från klostret, hvilket jämnades med jorden 1547. Biblioteket torde dessförinnan hafva införlifvats med det nämnda kungl. biblioteket på Gråmunkeholmen, hvarigenom förklaras, att UB äger en del af dess böcker. De paleotyper åter, som finnas i KB af samma proveniens, öfverflyttades dit år 1886 på Klemmings föranstaltande från Norra latinläroverket; förut hade de tillhört Stockholms storskola, hvilket framgår af anteckningar i åtskilliga af dessa böcker; till skolans bibliotek återigen hafva de med all säkerhet kommit från det nämnda kungl. biblioteket — en fråga, hvartill jag i en följande artikel får tillfälle att återkomma. Här af framgår emellertid, att icke hela detta bibliotek kom till UB genom Gustaf Adolfs donation, utan att en del kvarstannat i Stockholm. Det är äfven tämligen säkert, att det dessförinnan betydligt reducerats, i synnerhet genom Sigismunds arf och under hertig Karl, innan det slutligen hamnade i Uppsala.

De svenska källorna äro ytterst sparsamma, när det gäller svartbrödraklostret och dess invånare; intet diarium därifrån är, som bekant, bevaradt. De upplysningar, som stå att få, röra egentligen blott klostrets uppkomst och undergång samt några enstaka händelser af historisk vikt, hvilka tilldragit sig inom detsammas murar.

¹ Ibid., s. 79.

Och om dess bibliotek, vare sig före eller efter branden, vet man alldeles intet. Så nämnes i FANT-AURIVILLIUS *Dissertatio de bibliothecis mediæ ævi in Sviogothia* (1782) ej ett ord om detsamma. Men att det varit ett rikt bibliotek, framgår otvifvelaktigt af de vackra, i gedigna band bundna paleotyper, som nu förvaras i KB och UB, och i hvilka stå skrifna namn på berömda bröder i detta kloster.

En af dessa är LAURENTIUS MAGNI, klostrets prior och sedermera ordens generalvikarie för Sverigé. Han tyckes hafva varit en särdeles boksynt och bokälskande man, som upprepade gånger och af olika anledningar skänkte klostrets bibliotek dyrbara böcker. Tvenne gånger synes han hafva varit klostrets prior, och tvenne gånger har han varit utnämnd till ordens vicarius generalis. Af de böcker, han förärat sitt kloster, finnas nu tre i behåll i UB och fyra i KB. Men som utaf dessa några endast utgöra första tomen till verk om flere volymer, kan man säkerligen genast till siffran 7 lägga 6. Och troligt är, att hans mæcenatskap ej stannat vid blott denna siffra.

De nu bevarade böcker, i hvilka LAURENTIUS MAGNIS namn förekommer, äro följande:

1. VINCENTIUS BELLOVACENSIS. *Speculum doctrinale*. U. o., tr., å. Stor fol. Ej i Hain. UB 33: 30. — Denna utmärkt vackert rubricerade paleotyp, till formatet en af de största i UB, bär på främre pärmens innersida följande med missalstil präntade anteckning:

Ad iubileum fratris Laurencij magni sacre theologie magistri post eius absolucionem ab officio prioratus conuentus Stokholmensis. Anno dominj Mcdlxxxij^o.

2. ANTONINUS FLORENTINUS. *Summa theologica*. P. 1, 2, 4. Nürnberg, Anton Koberger, 1478, 1477, 1479. Fol. Hain *1242. KB (hafva varit catenati). — I P.1, på främre pärmens innersida, med liknande stil och samma datering som föregående:

Ad iubileum fratris laurencij magni sacre theologie magistri post eius absolucionem ab officio prioratus conuentus stokholmensis. Anno dominj M^ocd^olxxxij^o.

3. JOHANNES DE TAMBACO. *Liber de consolatione theologiæ*. U. o., tr., å. [Strassburg, tryckaren af Henricus Arimiensis.¹] Fol. Hain *15236. UB 34: 27 (liber catenatus). — Försättsbladet, taget

¹ PROCTOR, *An index to the early printed books in the British Museum* (1898), Nr 338.

från en lågtysk inkunabel, bär på innersidan med samma präntade stil följande, endast till dateringen afvikande, anteckning:

Ad iubileum fratris Laurencij magni sacre theologie magistri post eius absolucionem ab officio prioratus conuentus Stokholmensis. Anno domini M^ocd^olxxxiiij^o.

4. ANTONINUS FLORENTINUS. *Chronicon sive opus historiarum*. P. 1. Nürnberg, Anton Koberger, 1484. Fol. Hain *1159. KB (har varit catenatus). — På främre pärmens innersida, med hand från slutet af 1500talet: liber scholæ stocholmensis. — Öfverst på första sidan med tidens vanliga skriftstil:

ad iubileum fratris laurentii magni sacre theologie professoris oretur pro eo 91.

5. NICOLAUS [DE TUDESCHIS] PANORMITANUS. *Lectura super quinque libros decretalium*. P. 1. Basel, Johannes de Amerbach, 1487. Fol. Hain *12315. UB 31:112 (har varit catenatus). — På första sidan med samma stil som i närmast föregående paleotyp:

liber fratris Laurentii magni sacre theologie professoris quem contulit conuentui ad iubileum anno 96.

Med hjälp af dessa anteckningar och de register, som afse Laurentius Magni i de af K. H. KARLSSON utgifna, ur dominikanerordens generalarkiv i Rom hämtade *Handlingar rörande dominikanerprovinzen Dacia*¹, erhålla vi åtskilliga viktigare data i Laurentius lif. Han är prior redan 1475², men i besittning af »litteras sue gratiose absolutionis», d. v. s. med rättighet att afgå »ad placitum». Af denna rättighet har han, såsom af anteckningarna i de båda först nämnda paleotyperna framgår, begagnat sig 1482. Strax där- efter torde han ännu en gång hafva beklädt prioratet, från hvilket han, enligt uppgiften i paleotypen Nr 3, ånyo absolverades 1484. Det är föga troligt, att en felskrifning här föreligger, lika litet som något talar emot, att en så betrodd man som Laurentius Magni två gånger varit klostrets prior. Emellertid förefinnes en lucka i generalmagistrarnes registratur för åren 1484—1486, hvarför vi härutinnan äro uteslutande hänvisade till anteckningarna i resp. paleotyper.

På de tre nu nämnda ställena tituleras Laurentius magister. Dock är han väl identisk med den Laurentius in theologia licenciatus, som nämnes i ett den 5 jan. 1485 dateradt

¹ *Hist. handl.*, 18: 1. 1901.

² *Ibid.*, s. 14, mom. 38.

bref¹, hvori den påflige legaten Bartholomæus de Camerino förklarar, att Olaus Larenson civis Skeningensis gjort sig fri från alla misstankar »in causa incestus . . . Acta sunt hec in presencia reverendi patris fratris laurencij ord. predicatorum in theologia licenciati» . . .

År 1487, enligt bref dateradt Venetiis x Julij², utnämnes Laurentius till dominikanerordens generalvikarie för Sverige. Orsaken härtil är att söka i de oupphörliga fejderna emellan svenskar och danskar vid denna tid, till följd af hvilka »ipse etiam prouincialis non potest tute visitare personaliter regnum Svetie». Ordensprovinsialen var nämligen för det mesta bosatt i Danmark. Fred inträdde emellertid snart återigen, så att Laurentius året därpå genom bref från Parma af den 5 okt.³ absolveras, och den förre ordensprovinsialen Nicolaus Christierni återinsättes i sitt ämbete äfven i Sverige.

I anteckningen år 1491 till den fjärde af de ofvan nämnda paleotyperna tituleras Laurentius Magni för första gången professor sacre theologie; i ett bref till ärkebiskop Jakob Ulfsson, dateradt Strängnäs 5 nov. 1495, anhåller Sten Sture »thet ider nade wille werduges scriffua Doctor Lars vicario predicatorum, oc broder Erlandh vicario minorum till»⁴; vidare finnes i Riksarkivet en samtlig dansk papperskopia, innehållande ett erkännande på en af Fru Birgitte Oluffsdotter på Snestrup till Stockholms dominikanerkloster skänkt afvelsgård »Lederne», utfärdadt af »broder hinrich Prior i swortte brødre closter i Stockholm, broder lauritz magni Doctor i the hellige scrift oc menige conwentet sammestatz», och dateradt »anno domini tusende firehundrede nijtj paa the ottende fredagen nesth fore sancti Gregorij dagh». Att denne LAURITZ MAGNI är samma person som vår Laurentius Magni, torde vara höjdt öfver allt tvifvel. Häraf synes framgå, att denne efter sitt entledigande från vikariatet förvärfvat doktorsgraden⁵ och åtminstone någon tid tjänstgjort såsom lärare eller examinerator vid något studium generale, hvarefter han

¹ REUTERDAHL'S *Diplomatica*, Bd 2, Nr 639 (UB Cod. E 191). — För denna och andra hänvisningar står jag i tacksamhetsskuld till bibliotekarien ANNERSTEDT, hvilken med synnerlig välvilja ställt till mitt förfogande sina rika samlingar till Uppsala universitets historia.

² KARLSSON, *anf. arb.*, s. 31, mom. 10.

³ *Ibid.*, s. 34, mom. 42.

⁴ STYFFE, *Bidrag t. Skand. hist.*, D. 4: 197.

⁵ Se likväl ANNERSTEDT, *Ups. univ. hist.*, D. 1: 16, not 2.

Samlaren XXIII.

erhållit professorstiteln. Det jubileum, med anledning af hvilket han år 1491 skänker klostret Antoninus Chronicon i tre delar, står måhända i samband med förvärfvandet af någondera af dessa titlar. I registraturet finnes emellertid ingen upplysning om honom för detta år.

Genom ett bref från Florens af den 18 febr. 1496 utnämnes Laurentius ännu en gång till »vicarius nationis regni Gottorum», sedan förutvarande ordensprovinsialen Paulus Petri afsatts från sin värdighet på grund af svikligt förfarande¹. Hans vikariat varade blott några månader, till dess en ny ordensprovinsial hunnit utnämnas². Det är antagligen med anledning af absolverandet från detta vikariat, som han ånyo jubilerar 1496 och då förärar bröderna Tudeschis Lectura super quinque libros decretalium, ett ingalunda obetydligt verk på fyra volymer.

Hvarken i registraturen eller annorstädes har jag anträffat uppgifter rörande Laurentius senare lefnadsår; icke håller har jag funnit flera honom tillhöriga böcker än de ofvan nämnda, som han förärat klostrets bibliotek vid sina olika »jubileer». Uppgiften att han skulle lefva ännu 1514³ torde vara hämtad från ett i Riksarkivet förvaradt papperskvitto på från Strängnäs kloster uppburna medel. Detta kvitto är nämligen utfärdadt af »frater Laurentius sacre theologie licenciatus reverendi patris nostri prouincialis super conuentus regni Swecie ordinis predicatorum vicarius» och dateradt »anno domini mdxiiij sexta die mensis Februarii». Med denne Laurentius åsyftas emellertid ej vår Laurentius Magni utan den såsom ordensprovinsial år 1520 aflidne LAURENTIUS PETRI⁴, såsom med all tydlighet framgår af ett andra papperskvitto i Riksarkivet af samma datum och hand och i samma angelägenhet, i hvilket dennes fadersnamn finnes utsatt.

¹ KARLSSON, *anf. arb.*, s. 40, mom. 8.

² *Ibid.*, s. 41, mom. 13.

³ ANNERSTEDT, *Ups. univ. hist.*, D. 1: 16.

⁴ BARONNE DE WEDEL-JARLSBERG, *Une page de l'histoire des Frères-Prêcheurs. La province de Dacia* (1899), s. 165.

Smärre bidrag till den senare Frihetstidens litteraturhistoria,

hufvudsakligen hämtade ur den Lidénska brefsamlingen i Uppsala universitets
bibliotek.

AF

ERNST MEYER.

Att ur LIDÉNS brefsamling ofantligt mycket är att hämta för litteraturhistorien under 1700talet, därpå hafva talrika litteraturhistoriska och biografiska arbeten lämnat bevis. Åtskilliga bref därur hafva i denna tidskrifts tre första årgångar af bibliotekarien BYGÉN blifvit publicerade. Några strödda utdrag och meddelanden ur några andra bland brefven torde ej vara ovälkomna i förväntan och förhoppning på utgifvandet af utförligare delar af samlingen.

1. KEXÉL.

Om skalden OLOF KEXÉLS första uppträdande på den politiskt-litterära skådebanan lämnas af LIDÉNS korrespondenter några upplysningar och omdömen, hvilka senare visserligen icke äro för honom särdeles fördelaktiga, en sak som man icke heller har anledning att vänta, då man känner den brist på stadga och karaktär, som under hela lifvet utmärkte den i flera afseenden begåfvade litteratören. — De första skrifter, vid hvilka han på ett eller annat sätt fäst sitt namn, äro, som bekant, efter hans disputation pro exercitio 1765 (troligen förf. af præses, C. F. GEORGI): *Äreminne öfver Daguesseau* af THOMAS, öfvers., 1768; *Prest-manna öde*, för hvilken skrift han, ehuru troligen ej författare¹, ställdes till ansvar; och *Hatten*,

¹ Se STILWAN, *Sv. pressens hist.*, sid. 461.

N. 1—11, 1768—69. Denna senare periodiska partiskrift, »en veckoskrift svarande mot sitt namn», såsom SAMUEL ÅLF kallar den, väckte vid sitt framträdande stort uppseende och allmän missbelåtenhet, ej blott bland mössorna utan äfven bland partivännerna. »En annan partiskrift kallad *Hatten*», skrifver Lidéns vän C. KÆMPE, »kom upp vid nyåret och röjer en ung, kitslig, partisk men nog svag författare. Dess uselhet misshagar med skäl sjelfva det parti, för hvilket han vill fäktas. Man gissar ej obilligt på Hr KEXELIUS, hvars carrière nu börjar bli tämel. politisk. Han tror sig wäl och förstår ej bättre. Från dess hand bör jag ock säga dig att wi framdeles hafwa att wänta en Svensk Dunciade¹. Hvad tycker du wäl om piltens tilltagsenhet? Flera dylika snillen af samma halt gifwes här ock, som nu i en hast blifwit ryckta ifrån sina witterlekar in på den politiska banan, och är det löjligt, om icke ömkeligt, att se i deras framkläckta foster huru man welat kombinera den klemiga Gesnerska smaken med en bitter, illwillig och irraisonnable parti-anda». — Och föga vänligare stämd är GJÖRWELL: »*Hatten* är», skrifver han, »rent af en uselhet af Kexél, som kunde hedra sig, men är bara en klubbblöpare». Det mesta i *Hatten* är af Kexél; åtskilliga stycken äro dock insända. Såsom SYLWAN med rätta anmärker², kan man dock knappast instämna i allt det klander, för hvilket denna skrift blef utsatt.

Emot en anonym hattskrift, 'Lettre d'un suédois demeurant à Londres', dat. 8 Dec. 1766³, hade en replik, 'Remarques sur un écrit qui a pour titre: Lettre . . .', 1767 utkommit. Denna senare skrift, som anses vara af C. G. WARMHOLTZ⁴, blef i början af året 1769 föremål för ett svar, *Observations en forme de lettre . . .*, hvars för öfrigt okände författare häftigt men ganska talangfullt angrep mösspolitiken och särskildt den sista riksdagens finans- och allians-politik. Denna skrift anmälades i rådkammaren af Friesendorff d. 21 jan. nämnda år⁵. Kort därefter öfversattes den till svenska, och af ett bref till Lidén framgår, att öfversättningen gjorts af KEXÉL. SCHÖNBERG skrifver nämligen: »Emot swaret på Londonska brefvet trycktes

¹ Obekant, hvarpå detta syftar.

² *Sv. press. hist.*, sid. 461.

³ Dena skrift är enl. WARMHOLTZ af C. F. SCHEFFER; enl. APELBLAD af v. HESS. Enl. KLEMMINGS anteckningar i K. B:s ex. är SCHEFFER förf., och skriften utkommen i Berlin 1767.

⁴ Detta namn är af KLEMMING åtecknadt KB:s ex. — Jfr den karakteristiska uppgiften i *Bibl. hist. sv.-goth.*

⁵ GAHMS *Saml. af förbudna böcker*.

först på året i Dantzig, Observations en forme de Lettres, gingo i tysthet här omkring. En ung extraordinarius wid namn Kexelius, som nyss pliktat för Prästmanna Ödet, öfversatte dem på Swenska, och lät trycka dem, som man dock ej gillade».

Kexéls nästa litterära bragd tillhör ock de politiska partiskrifternas, »konjunkturskrifternas», klass, hvilka under denna tid öfversvämmade den svenska litteraturen, och med anledning af hvilka A. J. von HÖPKE skrifer till Lidén: »Om någon wille döma oss, efter de skrifter som dageligen framkomma, så skulle man tro at wij woro icke allenast uti Barbarie stadde, utan, at wij ock icke ärnade oss därutur». — Denna pasquill var: *Bref till en utlänning, om Mössornas Ursprung och Upförande*. Hvem som är den egentlige författaren, är osäkert¹, men Kexél iklädde sig ansvaret, åtalades och fick böta. Det som vid denna skrift utgjorde en särskildt försvårande omständighet för KEXÉL var, att preussiske ministern anförde klagomål med anledning af några yttranden däri. Man svarade honom, att författaren redan blifvit fälld till en så stor bötessumma (900 d:r k:mt), att det kunde anses som »det högsta straff, som lagen för förbrytelser af denna egenskap utsätter, och sådant att det evaluerade kroppsplikt svarande emot liffsstraff». Härmed lät sig ministern nöja, ehuru han hade önskat något mera éclatant straff, såsom t. ex. pilori². »Hr Kexél har utgifvit et Pasquil, om Mössornas Ursprung, där han med rätta sliter ont före», skrifer GJÖRWELL. ANDERS SCHÖNBERG, som, oakadt KÄMPES berömmande ord till Lidén, att »Kryger och Schönberg äro de enda, som äro fria från partisjuka», i alla fall håller på sitt parti (hattpartiet), skrifer: »Samma hetsiga yngling [KEXÉL] har låtit trycka et gammalt manuscript[!] kalladt Mössornas Ursprung och öde. Men Riks Rådet Ekeblad lät Advocat-Fiscalen Zellén straxt anklaga den, helt olikt de andres förfarande, hwarest Rådet upmuntrat de infamaste pasquiller mot sitt motparti såsom den så kallade Uplysningen för Swenska Folket [om anledningen till urtima riksdagen 1769]». Denna senare skrift, som utgafs af bokhandlaren B. HOLMÉN, hvilken ock blef åtalad och fälld för densamma, men hvars författare sannolikt var någon eller några högt stående män, jäfvar i själfva verket detta den berömde häfdatecknarens partiska omdöme, ty genomläser man de båda skrifterna, kan man icke undgå att finna, att »Kexéls» är synnerligen opas-

¹ BYGDÉN, *Anon.-lex.*, säger: förf. uppges vara E. STENIUS.

² STJERNMAN, *Förbudna böcker* (Rådsprot. 27/6 och 3/7 1769).

sande och kitsligt skrifven, under det »Holméns» visserligen är skarp, men saklig och allvarlig. I afseende på talangfullhet och skriftställarförmåga kunna de ej ens nämnas på samma dag.

I ett bref från GJÖRWELL ^{26/12} 1769 berättas: »KEXÉL har utgivit en Diss. Hist. Moralis om en Mössa, och HELSINGIUS en dito om en Hatt». Hvad den förra bland dessa efter Dalins mönster hopskrifna satirer angår, är den författad af C. H:SON UGGLA med förord och noter af KEXÉL¹; hvad den senare åter beträffar, uppger BYGDÉN efter APELBLAD, att den är skrifven af C. G. BROOCMAN. Samma uppgift återfinnes hos BRAAD, *Ostrogot. litt.* Huruvida GJÖRWELL är väl underrättad eller ej, vågar jag ej afgöra.

En uppgift om Kexéls förhållande till TESSIN, som jag ej annorstädes sett återgifven, meddelas i bref från GJÖRWELL ^{27/2} 1770. »Gr. Tessin dog», skrifver han, »vid de knappaste vilkor och i en fast obegripelig enslighet, i Kexéls armar, som hade kommit til Julhelgen til Åkerö för at gå Honom litet til handa². Kraftlöshet och vatusot ändade et så lysande lif. Han var dock mycket gl. til slut, skref en vidlöftig Journal för hvar dag, och betygade mycken devotion».

En cause célèbre år 1770 var det Rehbinderska tryckfrihetsmålet, för hvilket C. G. MALMSTRÖM³ på några rader redogör. Att Rehbinder straffades vida strängare, än han förtjänt — om han nu förtjänt något straff alls för sin tämligen oskyldiga »intimation» i *Dagligt Allehanda* — ligger för oss i öppen dag. Också väckte denna dom stor förtrytelse, en förtrytelse som ej blott kan förklaras ur partilidelserna, utan verkligen, åtminstone till stor del, berodde på en sårad rättskänsla. Såsom vanligt då för tiden gaf sig denna luft i en mängd småskrifter, för och mot, hvarvid ej heller poeterna försummade att stränga sina lyror. — Om denne JEAN ADAM REHBINDER, som då endast var en 30-årig kanslist, men längre fram i tiden blef en ansedd ämbetsman och författare till flera bekanta matrikelverk, finna vi i vår brefsamling ett omdöme, och detta särdeles oförmånligt. Kanslerssekreteraren G. A. LÖWENHJELM skrifver nämligen ^{4/12} 1770: »En Baron Rehbinder i kgl. Mts Cancellie har i dessa dagar blifvit ett ämne för Publiquens tal här i Staden liksom Bokhandl. Holmén. Han har infördt i *Dagligt Allehanda* en Notification, att *Rådsprotoc:ne rörande Öfw.hofpred. Roséns lidande,*

¹ Se BYGDÉN, a. a.; jfr *Sv. biogr. lex.*, Bd. 7, sid. 367, och SYLWAN, a. a., sid. 461.

² Jfr EHRENHEIM, *Tessin och Tessiniana*, sid. 217.

³ *Sv. polit. hist.*, D. 6, sid. 212.

som wisa att han utan laga dom och ransakning blifwit afsatt från sysslan, och att H. M:t i nåder behagat sönderrifwa Expeditionen, nu woro färdige och utgifne till Trycket. Saken anses ej mindre än för Crimen læsæ M:tis. En grof och dristig gierning hålst Riks. St:r förklaradt H:s Maj:ts förfarande för lagligt, och Rosén i Nedre J. Revision fått en Skrapa. Besynnerligt är att en man utan genie, utan jugement och utan pgr dristadt giöra ett sådant groft steg».

Bland de småskrifter, som rörande denna sak utkommo, är äfven en anti-Rehbindersk skrift benämnd *Oförgripeligt yttrande til herr baron Jean Adam Rhebinders Owälduga Tänkarc* (ett svar på *En owäldug mans tankar öfwer det . . . R. tilfogade . . . lidande . . .*). I denna skrifts inledning finna vi en ganska intressant passus, som innefattar ett litet repertorium öfver några af de senast utkomna arbeten, som underhöllo den läsande publikens intresse eller nyfikenhet. I litteraturhistoriskt hänseende är denna passus således af en viss betydelse. Tiraden lyder:

»Baron REHBINDER — — — lyser nu som måst på vår tryckfrihets theater . . . så där har hwar och en sin period . . . Wi hafwa sedt en KEXELL lysa med alla sina willfarelser, huru han har utströdt Momi gift¹ med all den lekande galla, som kan falla på en yster och obetänkt. Han täflade med Confusius², så qwick, så lärd, så ilskfull som Han är, och Kexell segrade; Åran följde det wäxande Cadavret³, och lyckan kastade det handlöst uti dess skjöte: Men Hans fall war beredt och vår Galimathias² måtte blifwa et offer för lyckans nycker; Han förswan, och ingen war som instälte sig på skrif-theatern, förr än man såg tre hjeltar, en Cartouche, en Mandrin, en Gundtlack⁴ wisa sig med alla de förmåner, som fordras att komma uti Allmänhetens rop. Nu frågades ej mer efter Doctor Knös och Professor Muncks lärda disputer⁵; Nordencrantz

¹ Uttrycket afser närmast HELSINGII skrift *Triumviratet på Momi parnass*, hvilken bland annat hade till ändamål att gissla Kexéls 'Hatten'.

² *Den svenske Confusius til den svenske Galimathias 1770.* Stockh. 1770.

³ Se nedan Helsingii skrift.

⁴ Tre beryktade bofvar, hvilkas biografier kort förut offentliggjorts: 1) *Den fransyske stor-tjufwen Cartouchs lefwernes-beskrifning.* Stockh. 1770. 2) *Den namnkunnige franska stråt-röfwaren, Ludvig Mandrins lefwerne och bedrifter.* Stockh. 1770. 3) *Den uti Smedjegårds-häktet nu fängslade ryktbare bedragaren och tjufwen Jacob Gundtlacks lefwernes-beskrifning, af honom sjelf författad.* Stockh. 1770.

⁵ Denna uppseendeväckande teologiska fejd skall inom kort annorstädes beröras.

arbeten blefwo förglömde, och Rikets Hushålds- och Finance-saker ljudde ej mera uti Kannstöparens munnar; Den betrykta kunde wäl stundom klaga sin nöd, men därå gjordes ej någon aktning för de ständiga omdömen, som yttrades om Gundtlacks äfwenityr och smak i kärleks-saker m. m. Hans ödes dag gick förbi, och hans minne bibehöllts med all för honom möjlig heder. De funnos, som med otålig ifwer mera skyndade på fortsättningen af Mandrins lefwerne, än de som efterfråga sednare Delen af Trägårds Swenska Historia¹, och det återstående af allmänna wärlds beskrifningen, samt andre nyttiga böcker. Ändteligen wandes hopen för mycket wid Gundtlacks namn; det blef till slut et maculatur, och nu längtade man efter någon ny Acteur, som wille spela sin Rolle på Skrif-theatern. I en lycklig stund fattar Baron Rehbinder pennan; Han skref på sätt, som Pilatus talade; ett werck af några tryckta rader². Detta stora werk har gjordt honom hedrad, föraktad, hyllad, anklagad, försvarad och dömd, och hans arbeten hafwa med alla dess följder nu uti et år oafbrutit lyst på theatern.»

Ehuru intressant såsom belysande den då för tiden populäraste lektiren, är denna passus dock delwis obegriplig. KEXÉL är, såsom vi strax skola se, »det växande Cadavret»; att han på något sätt skulle hafva »täflat» med »Confusius» (obekant), hvilken angrep »Galimathias» för dennes skrift 'Märkwärdigt Nytt ifrån Stockholm uti Bref til En Wän i Götheborg' rörande konstitutionssaken (säkerhetsakten), därom veta vi däremot intel. Kexél kan ej gärna vara den egentlige författaren till 'Märkwärdigt Nytt', alldenstund denna skrift är en hätsk möss-skrift och sålunda utgår från ett parti motsatt Kexéls; dessutom skulle ISRAELSSON i sådant fall blott hafva varit ansvarig, ehuru han, enligt GAHM, uppgaf sig vara författare till skriften i fråga. Här måste således anspelas på några andra skrifter, som jag ej känner och ej kunnat återfinna.

En af Mössornas skarpaste pamflettskrifvare och Kexéls ilskne motståndare var DANIEL HELSINGIUS³. Då den giftiga nidskrift af Helsingius mot Kexél, som af litteraturhistorikerna omnämnes, numera är ytterst sällsynt, begagnar jag tillfället att i sammanhang med det, som om skalden anförts af LIDÉNS korrespondenter, äfven aftrycka

¹ DALINS *Svea rikes historia* utgafs redan 1758 i sammandrag af P. L. TRÄGÅRD.

² Annonsen i *D. Allehanda*, 1770: N. 268.

³ Om honom se SYLWAN, a. a., s. 453 ff., och EICHHORN, *Nya sv. studier*, s. 4 ff.

detta stycke. Det är en stenstil å ett ensidigt tryckt folioblad, utgången från kungl. boktryckeriet 1770. Här aftryckes den i fortlöpande rader:

Griftstod.

. Uprest . Åt . Et . Wäxande . Cadavre . Och . Tillämnad . Dumheten .
 Här . Hvilar . Ol . K . Slyngel . Herre . Af . Rodingot . Höga .
 Tupéen . Smala . Ben . Och . Långa . Hålar . Könets . Marionette . Manna-
 ålderns . Skridfå . Och . Mercurii . Sexternskrifvare . Parnassens . Sque-
 lette . Anatomie . Salens . Prydnad . Och . Boklådans . Polichinell . Med .
 Ett . Ord . Republikens . Friw rak . Ett . Det . Gladaste . Missfoster . Da-
 nad . Med . Et . Talande . Antidote . Mot . Hypochondre . Migraine . Och .
 Vapeurer . Som . Kan . Bringa . Sjefva(!) . Alvarsamheten . At . Skratta .
 Och . Född . Med . Mulpi^(*) . Siäl . Och . Midæ . Öron . I . Den . Grad . At .
 Naturen . Den . Frikostiga . Naturen . Som . Alltid . Öfverflödar . Då .
 Hon . Vil . Roa . Sig . Upfyllt . I . Rikt . Mått . Den . Förres . Toma . Brist .
 Med . De . Sednares . Digra . Längd .

Han . Var . I . Spädare . Åldern . Af . Sin . Theatralska . Lefnad .
 En . Närande . Ämnesvän . Af . Det . Stora . Hår-friseriatet . Som . För .
 Et . Par . År . Sedan . Stupade . Til . Landets . Skräck . Vårt . Tidevarfs .
 Dråpeliga . Fynder . Vax-pomada . Maron-nålar . Tupé-tänger . Voro .
 Ännu . I . Sin . Råa . Linda . Då . Han . Grep . An . Och . Til . Toilette-
 hjeltens . Glada . Bestörtning . Fullkomnade . Ett . Stor-värk . Sagt .
 Och . Gjort .

Det . Hotande . Nordan-vädret . År . Hans . Uppenbara . Fiende .
 Den . Ljufva . Zephiren . År . Hans . Hemliga . Vän . Ty . Han . Som .
 Med . Leende . Later . Mågtar . Bära . Den . Starkaste . Riks-skakning .
 Tvinar . Och . Svigtar . Med . Krokiga . Knän . Och . Sladdriga . Wador .
 Under . Tyngden . Af . En . Enda . Rubbad . Hårläck .

Dess . Rätta . Tidevarf . Lyser . Dock . I . Full . Glans . Med . Manna-
 åren . Då . Han . För . Första . Gång . Doppade . Sin . Penna . I . Den .
 Aganippiska . Rännelen . Der . Pegasus . Stallat . Upammad . Af . För-
 sta . Hand . J . Den . Chymiska . Vettenskapen . At . Utur . Blomman .
 Suga . Gift . Har . Han . I . En . Original . Svänsk . Trä . - Och . Mur-stil .

(*) Se en Parodie kallad: Lingren och Caisa i Hr Gjörvels Lärda Tidningar.
 (Orig:s anm.)

Dels . Med . Dels . Utan . Puncter . K ä x a t . Tuggat . Sargat . Flere .
 Slågter . Hela . Stånd . Särskilte . Personer . Ömsom . Fogelfritt . Ömsom .
 För . Läppgiäld . Men . Alltid . Färdig . At . Upoffra . Sina . Rödlätta .
 Kinder . Åt . De . För . Vissa . H a n d t a g . Så . Retande . Inviter . Ryg-
 tet . Som . Aldrig . Hvilat . Blåser . Vål . Ut . Med . Full . Mun . Och .
 Öpen . Kött-ed . At . Han . Härvid . Blott . Lånar . Sit . Namn . Ej . An-
 norlunda . Ån . Fordom . Österberg . Lånte . Plåt-sedlar . Mot . Ranta . I .
 Magfylla . Men . Rygtet . Måste . Svingta . Då . Arbetet . Kåns . Af . Sin .
 Mästare .

Sådant . År . W r a k e t s . Ursprung . Men . Dess . Öde . År . Ännu .
 En . För . De . Dödeliga . Dold . Gåta . Nu . Sitter . H a n . Hos . Sin .
 Sköna . Residencets . Mäst . Rygtbara . Expeditions-Docka . Knäp-
 per . Nötter . Gnolar . Slagdängor . Och . Suger . På . Carameller .

Wandrings-man . Var . Säker . At . Hans . Minne . Ej . Lätt . För-
 svinner . Ty . Vid . Hans . Afgång . Skola . Mesdames . Vid . Skepsbro-
 trapporne . Rista . Sorgsna . Runor . De . I . Gröna . Gången . Strö . Alltid .
 Grönskande . Blad . Sjelfva . Hundgården . Torde . Vatna . Griften . Men .
 Du . Bör . Hasta . Dig . Undan . Cadavret . Ty . Det . Ofredar . Din .
 Nåsa .

Miscellanea.

Kellgrens sista vilja.¹

I den svenska litteraturhistorien har nämnts om KELLGRENs önskningar på dödsbädden, bland annat om hans bön att slippa klockringning — den musiken hade aldrig gladt honom — och om bestämmelser rörande hans litterära kvarlåtenskap m. m.

Själftva den handling, i hvilken KELLGREN uttryckt sin yttersta vilja, finnes kvar i Eriksbergs arkiv och förtjänar återgifvas ej blott för sitt innehålls skull utan ock för den trots all ordknapphet känsliga, fräsna och manliga form, hvori skalden här uttalat dessa sina sista önskningar.

Skriften lyder:

Följande dispositioner täcktes min vän Assessor Lenngren verkställa efter min död:

1. Önskar jag att man öpnar min kropp för att till äfventyrs kunna hämta någon uplysning för medicinen om min mångfaldiga och långvariga sjukdom.

2. Begär jag, att man begrafver mig en afton helt sent, tyst och stilla, utan klockringning, en musik den jag i min lifstid innerligen hatat — kunde Sjal-ringning äfven undvikas, vore så mycket bättre.

3. Min Piga, Maria Martin, erhåller ett helt års lön, och ett halft års månads p:r, som tillsammans gör 22 Rdr, räknadt ifrån min död. Dessutom hvad hon kan åga att fordra för det förbigångna, eller återstående af dess tjenstetid.

4. Min Gulddosa önskade jag kunde förvandlas till något annat lappri att gifvas assessor Gahn till souvenir af sin besvärige Patient. Bevare honom Gud för många dylika. Att betala hans möda och omsorg på minsta sätt, skulle all min lilla qvarlåtenskap icke förslå.

¹ Meddelad af KARL WARBURG.

Men han var min vän — och den tacksamhetstår, som nu faller på min hand skall godtgöra allt hvad han utstått.

5. Min käpp med Guldknapp täcktes Lenngren behålla till min åminnelse.

6. Mina manuscripter testamenterar jag åt Lengblom. Han behagade väl besörja att Uplagan blir correct; och dervid torde ock min vän Lenngren icke neka sitt biträde. Samlingen, jämte förteckning, ligga i mina Bureauslådor. Jag har väl sökt att inskränka Samlingen så mycket min Egenkärlek tillåtit; men jag önskade att ännu någon granskare ville pröfva om icke något kunde uteslutas. — Hvad jag heligt förbehåller mig, är att ingenting måtte tilläggas. — Rosenstein har lofvat skrifva ett Företal; och detta anser jag för den största heder som kan ske mitt minne.

7. Den serskildta disposition jag gjort till min Brors fördel är af min vän Lenngren känd och bevitnad. Ungefärligen torde de contante penningar som finnas i min bureau, kunna svara deremot.

8. Af mina Böcker, om de försäljas, täcktes Lenngren undantaga Stockholms Posten, alla de Danska, samt de Svenska Vitterhetssamlingar der några mina skrifter finnas införde och med correctioner fullklottrade. Desse förstöras.

9. Jag har af misstroende och försummelse icke gifvit åt tiggande fattige hvad jag kunnat. Jag ville derföre att det lemnades 50 Rdr åt Doct. Murray att tilldela någon eller någre mäst behöfvande i eller utom hans Församling.

Stockholm d. 27 December 1794.

J. H. Kellgren.

Johan Salberg.

Då jag 1884 utgaf min afhandling *Om Johan Salbergs Grammatica svecica*, hade det icke lyckats mig att få kännedom om Salbergs härstamning. Jag hade endast kunnat framställa den förmodan, att han skulle vara västmanlänning¹. Detta har nu visat sig vara riktigt. Vid utgifvandet af Uppsala universitets matrikel fann jag under Olof Rudbecks rektorat 1661/62 en Johannes Andreæ Hirudinus Wesman., och vid sökandet efter denne man fördes jag till hans fader ANDREAS LAURENTII HIRUDIUS i Västerås st. herdam., 3: 185. Denne, som enligt nämnda källa först varit lärare vid skolorna i Köping, Västerås och Sala, blef 1647 komminister i Västra Fernebo, 1651 komminister i Romfartuna och slutligen 1653 kyrkoherde i Fläckebo, där han dog 1655. Han var gift 1:a gången med prosten i Romfartuna ERICUS MATTHIÆ AROSIENSIS dotter ANNA († 1651) och hade med henne, säger herdaminnet, »sonen Johan Sahlberg [hvilken] hade 1698 någon tjänst i Stockholm».

Att denne son är den samme JOHAN SALBERG, som författat vår första kända svenska grammatik, har jag funnit bestyrkt af en af honom egenhändigt skriven 'Kort berättelse om Beskaffenheten af Romfartuna Capellans Lägenhet', hvilken upptager sid. 393—398 i en Romfartuna kyrkas arkiv tillhörig folio-volym, sign. Nr 5 och innehållande handlingar rörande Romfartuna socken. Denna skrift, på hvilken tillvaro Dr. VILHELM MOLÉR välvilligt fäst min uppmärksamhet, har varit mig tillsänd och befinnes vara skriven af samma hand, som skrifvit handskr. A af grammatiken, d. v. s. Johan Salbergs egen; den är ock egenhändigt undertecknad af honom och daterad Stockholm d. 4 Julii A:o 1698. — De uppgifter, som Salberg i sin Berättelse lämnar om sina släktförhållanden, öfverensstämma med herdaminnet.

Det är sålunda konstateradt, att JOHAN SALBERG var son till sedermera kyrkoherden i Fläckebo Andreas Laurentii Hirudius och således uppfödd inom Fernebo kontrakt af Västerås stift.

¹ Anf. arb., s. 16, noten.

När eller hvar han föddes, har icke kunnat med säkerhet utredas. Med ledning af det sedermera antagna namnet SALBERG torde man likväl med stor sannolikhet kunna antaga, att födelseorten varit Sala, där fadern enligt herdaminnet skall hafva varit collega scholæ 1640—1647. Kyrkoböcker från denna tid finnas icke där i behåll. Kyrkoböckerna i Köping, Västerås, Västra Fernebo, Romfartuna och Fläckebo äro antingen icke bevarade eller lämna om honom ingen upplysning, enligt benägna meddelanden. — Under nämnda namn, JOHANNES ANDRÆ HIRUDIUS, förekommer han år 1655 i Västerås skolas 3:e klass; 1656 är han i 4:de klassen, 1657 i samma klass bland »Relicti», 1658 i juni nämnes han bland »Translati in Gymnasium», 1659 är han i gymnasiets »Classis infima» och benämnes jämte två kamrater »Instrum.»[entarius]; 1660 är han slutligen i gymnasiets »Cl. II», hvarefter han försvinner ur lärjungeförteckningen — allt enligt vänligt meddelande af Dr. Molér. Han inskrefs vid universitetet den 9 sept. 1662 och lämnade detsamma enligt egen uppgift redan 1663 (anf. arb., s. 9). I Västmanlands—Dala nations matrikel förekommer han icke, hvilket ej är förvånande, enär det ännu ej var allmän regel, att studenterna voro inskrifna i landskapsförening. Hvar han vistats emellan 1660 och 1662, är obekant.

Sitt tillnamn har han således ändrat, af obekant anledning och vid obekant tidpunkt; i hvarje fall efter inskrifningen vid universitetet. Universitets-matrikelns Hirudinus är förmodligen felskrifning af universitetets rektor för Hirudius.

Aksel Andersson.

Några ord om Runebergs ungdomsdiktning.

Efterskrift.

Med anledning af prof. C. G. ESTLANDERS i dessa dagar publicerade afhandling om *Runebergs skaldskap* anhåller jag att få göra ett litet tillägg till min uppsats, som nedskrifven på försommaren förlidet år förelegat tryckt sedan oktober. Den af mig inledningsvis omnämnda bristen i normalupplagan har, om ej formellt så dock reellt, väsentligen utfyllts af det nyssnämnda arbetet, till hvilket man blott skulle önska ett utförligt register. De däruti meddelade upplysningarna och forskningsresultaten skulle gifvetvis föranledt en hel del ändringar i min uppsats, men då jag i hufvudsak anser mig böra vidhålla de af mig uttalade åsikterna, torde det vara onödigt att besvåra *Samlaren* med dessa rättelser.

Göteborg d. 2 mars 1903.

Otto Sylvan.

Anhållan.

Undertecknad, som för Svenska Litteratursällskapets räkning är sysselsatt med utgivande af HANS JÄRTAS litterära brefväxling, anhåller vördsamt hos alla innehafvare af *bref från eller till Hans Järta* af hufvudsakligast litterärt innehåll om benägna upplysningar angående dessa samt tillstånd till deras afskrifvande och utgivande.

Säbylund, Kumla d. 12 mars 1903.

Eugène Lewenhaupt.

Svensk litteraturhistorisk bibliografi.

20.

1900—1901.

Upprättad af ISAK COLLIN.

1. Bibliografier.

- Andersson, Aksel.** Catalogue de l'exposition suédoise de l'enseignement supérieur. Établissements d'enseignement supérieur et savants. Publications savantes. (Exposition universelle de Paris 1900.) Upsala 1900. 8:o. vii, 103 s.
- Bygdén, L.** Svenskt anonym- och pseudonym-lexikon. Bibliografisk förteckning öfver uppdagade anonym- och pseudonymer i svenska litteraturen. 3—5 (Beweiss—Från). Sp. 193—480. 1900—01.
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk., 17: 3—4.
- Grönblad, C.** Svensk kyrkohistorisk bibliografi. 1898—1899.
Kyrkohist. årsskr., 1900, s. 362—369.
- Jensen, O. S.** Bibliografi [nord. filol.] för 1899, 1900.
Arkiv f. nord. filol., Bd 17, s. 281—310; 18, s. 257—285.
- Lind, E. H.** Svensk litteraturhistorisk bibliografi. 18 (1898), 19 (1899). 15, 15 s.
I *Samlaren*, 1900, 1901.
- Lundstedt, B.** Aperçu de la principale littérature bibliographique de la Suède. Rapport fait au congrès international de bibliographie à Paris, août 1900. Stockh. 1900. 8:o. 34 s.
- Lönborg, S.** Geografiska och kartografiska arbeten i Sverige under 1600-talet.
Ymer. 1901, s. 113 f.
- Register** öfver Svenska akademiens handlingar från 1786 till ... [1900].
Sv. akad. handl., D. 15, s. 387—418.
- Schulthess, F.** Svensk nykterhetslitteratur 1557—1877. Förteckning öfver tryckta skrifter rörande nykterhet, dryckenskap, brännvin o. d. på bekostnad af Svenska nykterhetssällskapet till hundraårsdagen af P. Wieselgrens födelse utgifven. Stockh. 1900. 8:o. vi, 98 s. Pr. 2 kr.
Samlaren XXIII.

Setterwall, Kr. [Historisk] Bibliografi. 20 (1899), 21 (1900). S. 323—376.

I *Hist. tidskr.*, 1900, 1901.

Årskatalog för svenska bokhandeln. 1899, 1900. Stockh. 8:o. 92, 96 s.

2. Bibliotek och arkiv.

A. Allmänt.

Frågan om verkliga folkbibliotek i hufvudstaden.

I *Stockh. dagbl.*, 1900: N. 190.

Haverman, E. Sveriges offentliga bibliotek. Accessionskatalog. Utg. af Kongl. biblioteket. 14 (1899), 15 (1900). Stockh. 1901—02. 8:o. vi, 464; vi, 404 s.

Hedengren, J. En arkivfråga.

Finsk tidskr., T. 50, s. 146—150. — Om skydd för kyrkoarkiven och upprättande af provinsarkiv i Finland.

Hildebrand, E. En arkivmotion. [Undert.:] Ehd.

Hist. tidskr., 1901, s. 82—87. — J. CENTERWALLS motion angående de centrala arkivens vård.

Kernkamp, G. W. Over zweedsche, noorsche en deensche archieven.

Nederlandsch archievenblad, 1900—01, s. 181—200.

Kjellberg, C. M. De uppländska städernas arkiv.

Upplands fornminnesfören. tidskr., 21, s. 349—355.

Nyhuus, H. En nordisk biblioteksforening.

Social tidskr., 1901, s. 253 f.

Söderberg, V. Sveriges sockenbibliotek och öfriga anstalter för folkläsnung.

Stockh. 1901. 8:o. 70 s. Pr. 45 öre.

Fören. Heimdals folkskrifter, N. 69. — Anm. i *Nord. tidskr.*, 1901, s. 167—173, af H. BRULIN, och i *Social tidskr.*, 1901, s. 140 f., af N. F—R.

Weibull, L. Bibliotek och arkiv i Skåne under medeltiden. Lund 1901. 8:o. 138 s.

Hist. tidskr. f. Skåneland, 1902. — Ur Festskr. t. prof. Martin Weibull.

Wieselgren, H. Drottning Kristinas bibliotek och bibliotekarier före hennes bosättning i Rom jemte en öfverblick öfver de kungl. biblioteken i Sverige före hennes regeringstid. Stockh. 1901. 8:o. 102 s. Pr. 2 kr.

K. vitt. hist. o. ant. ak. handl., N. F.: 13: 2.

Wrangel, E. Arkivaliska anteckningar från Danzig och Thorn.

Hist. tidskr., 1900, s. 370—381.

B. Särskilda bibliotek och arkiv.

Göteborg.

Göteborgs stadsbibliotek.

I *Stockh. dagbl.*, 1900: N. 410.

Wählin, L. Göteborgs stadsbibliotek. Festskrift med anledning af den nya biblioteksbyggnadens invigning den 6 oktober 1900. Göteb. 1900. 4:o. 50 s. Illustr. Pr. 2 kr.

Anm. i *Centralbl. f. Bibliothekswesen*, 1901, s. 170—172, af AKSEL ANDERSSON.

Wählin, L. Bibliothèque municipale de Gothenbourg.

I *Göteborg. Institutions sociales et philanthropiques de Gothenbourg*. Göteborg. 1900. S. 103—108.

Linköping.

Holmström, O. Linköpings domkapitels arkiv. Arkivstudier. Stockh. 1901. 8:o. x, 364 s. Pr. 10 kr.

Anm. i *Hist. tidskr.*, 1901, Öfversikter, s. 57—61, af S. CLASON; i *Kyrkohist. årsskr.*, 1901, s. 318—325, af HERM. LUNDSTRÖM.

Lund.

[Universitets-]Biblioteket. 1899, 1900. [Redogörelser afg. af universitetsbibliotekarien.]

I univ:ts *Årsber.* för 1899/1900, 1900/1901. S. 21—29; 21—30.

Paris.

Jansson, J. K. Den skandinaviska samlingen i biblioteket Sainte-Geneviève. [Undert.:] Spada.

I *Stockh. dagbl.*, 1901: N. 520.

Artiklar om denna samling i *Politiken* 6/11 1901 af E. LIE; 7/11 samma år af S. BIRKET SMITH.

Stockholm.

Handlingar, Kongl. bibliotekets. 22, 23. Stockh. 1900, 1901. 8:o. 12 s., s. 305—459; 13, 132 s. Pr. 3 + 3 kr.

Årsberättelse för år 1899. — V. GÖDEL. Katalog öfver Kongl. bibliotekets fornsländska och fornorska handskrifter. 4. — — Årsberättelse för år 1900. — J. A. ALMQUIST. Samtida skrifter rörande Sveriges förhållanden till främmande makter. Supplement 2 [1487—1867].

Gödels Katalog anm. i *Arkiv f. nord. filol.*, Bd 14, s. 187—192, af KR. KÄLUND.

Forsstrand, C. Nobelbibliotekets bokförvärf. Några upplysningar af prof. WARBURG. [Undert.:] C. F.

I *Sr. dagbl.*, 1901: N. 194.

Warburg, K. En svensk världsinstitution. Alfred Nobels stiftelse. Med 4 bilder.

Ord och bild, 1901, s. 559—568. — Rör hufvudsakligen biblioteket.

Meddelanden från Svenska riksarkivet. 24, 25. Stockh. 1900, 1901. 8:o. S. 185—357. Pr. 1 + 1 kr.

Årsberättelse för år 1899. — Handlingar rörande landsarkivet i Vadstena. 1—3. — E. K:SON LEIJONHUFVUD. Utredning angående den 1686 tillsatta lagkommissionens i Riksarkivet förvarade lagförslag och öfriga handlingar. 1. — — Årsberättelse för år 1900. — Förteckning öfver ministeriella handlingar i Riksarkivet. 1 (ny uppl.), 13—18. — Forskningar i Vatikanens arkiv och därmed sammanhängande arbeten 1894—1900. Reseberättelse af K. H. KARLSSON.

Stenfelt, P. E. Katalog öfver Riksdagens bibliotek 1901. Stockh. 1901. 8:o. xxiv, 863 s.

Trolleholm.

Ex Bibliotheca Trolleholmiae. 7—9. Lund 1901. 8:o. 19, 63, 132 s.

7. Presentexemplar från författare och öfversättare. — 8. Ur brefskåpet. 2 [K—Z]. — 9. Ur arkivet. 1. F. d. Soopska arkivet på Stora Bjurum.

Uppsala.

Universitetsbiblioteket under år 1899, 1900. [Redogörelser afg. af universitetsbibliotekarien.]

I univ:ts *Redogörelse* för 1899/1900, 1900/1901. S. 51—66; 52—71.

Zetterstéen, K. V. Verzeichniss der hebräischen und aramäischen Handschriften der Kgl. Universitätsbibliothek zu Upsala. Leipz.-Lund 1900. 8:o. 22 s. Pr. 2 kr.

Anm. i *Literar. Centralbl.*, 1901: N. 50, af O. W.

Vadstena.

Handlingar rörande landsarkivet i Vadstena. 1—3.

I *Meddel. fr. Sv. riksarkivet*, 24. S. 201—214.

3. Bokväsen.

Bokindustriutställningen i Göteborg 1900.

Artiklar i *Göteb. handels- o. sjöf.-tidn.*, 1900: N. 159 (A); 162 (A), undert.: TRH. [o: TORSTEN RUDENSCHÖLD HEDLUND]; 170, undert.: J[OHN] A[TERBOM]; 180 (A), undert.: J. A.: 186 (B), undert.: TRH.

Hildén, A. Om distributionen af 1642 års finska bibelupplaga.

Historiallinen arkisto, 1900, s. 63—73.

Hildebrand, E. Svenska skriftprof från Erik den heliges tid till Gustaf III:s efter original i Riksarkivet i ljustryck utförda vid Generalstabens litografiska anstalt efter urval och med text. H. 4. Nyare tiden. Stockh. 1900. 29 pl., 9 s. Fol. & 8:o. Pr. 15 kr.

Anm. i *Personhist. tidskr.*, 1901, s. 174—177, af J. R[UDBECK].

Lidblom, E. G. A. Lydekinushandskriften i Kongl. biblioteket. 1. Uppsala 1901. 8:o. 63 s. Ak. afh.

Ur *Antiqv. tidskr. f. Sverige*, Bd 16.

Ottelin, O. Några anteckningar om fornsvenska bokhandskrifter och deras skrifvare.

Verdandis popul.-vet. tidningsartiklar, N. 62, 63. I *Uppsala nya tidn.*, 1901: N. 1748 f., m. fl. tidningar.

— *Studier öfver Codex Bureanus*. 1. Uppsala 1900. 8:o. x, 172 s., 8 pl. Ak. afh. Pr. 3 kr.

Ur *Ups. univ. årskr.*, 1900.

Schück, H. Några blad ur bokens historia. Med 11 afbildningar af stilprof. Stockh. 1900. 8:o. 18 s. Pr. 15 öre.

Studentfören. Verdandis småskrifter, 91.

— *Från vår bokhandels barndom*. Stockh. 1900. 8:o. 19 s. Pr. 15 öre.

Studentfören. Verdandis småskrifter, 92.

— *Bidrag till svensk bokhistoria*. Stockh. 1900. 4:o. 180 s. Föreningen för bokhandtverk.

— *Gamla bokauktioner*.

I *Stockh. dagbl.*, 1901: N. 500.

Sylwan, O. Sveriges siste censor [Nils von Oelreich].

I förf:ns *Från stängpiskans dagar*. S. 57—99. — Förut tryckt i *Hist. tidskr.*, 1893.

- Sylwan, O.** Något om författarearvoden.
Ibid., s. 121—133. — Förut tryckt i *Samlaren*, 1897.

4. Universitets-, skol- och lärdomshistoria.

A. Allmänt.

- Ekedahl, W.** Bidrag till den svenska skoldisciplinens historia. Kristianstad 1901. 8:o. 38 s. Lärov.-progr. 1900/01.
- Leinberg, K. G.** Dissertationes academicæ fennorum extra patriam. Ett bidrag till Finlands kulturhistoria.
Bidr. t. känned. af Finl. natur o. folk, H. 58, s. 347—523.
- Orationes academicæ fennorum extra patriam habitæ. Ett bidrag till Finlands kulturhistoria.
Bidr. t. känned. af Finl. natur o. folk, H. 61, s. 243—305.
- Handlingar** rörande finska skolväsendets historia. Utg. af K. G. LEINBERG. Saml. 4. Hfors 1901. 8:o. xxiv, 486 s. Pr. 5 fmk.
- Liljeblad, J.** Bidrag till kännedomen om den medeltida grammatikundervisningen med särskild hänsyn till svenska förhållanden.
Eranos, Vol. 4, s. 33—76.
- Röding, R.** Lektor Birger Vassenius. Några drag ur 1700-talets odlingshistoria.
I Minnen fr. Vestergötl. Upps. 1900. S. 144—151.
- Schück, H.** Ett blad ur vår medeltidshistoria.
I Stockh. dagbl., 1901: N. 447. — Om svenskars studier i Orléans under medeltiden.
- Svenska Pariserstudier under medeltiden. [1.]
Kyrkohist. årsskr., 1900, s. 9—78.
- Westling, B. G. W.** Hufvuddragen af den svenska folkundervisningens historia. Stockh. 1900. 8:o. iv, 461 s. Pr. 4,50.
Anm. i *Hist. tidskr.*, 1901, s. 23—26, af C. O. A[RADIUS].

B. Särskilda läroanstalter.

Hernösand.

- Carlgren, W. M.** Bidrag till Hernösands allmänna läroverks historia. 18 s. Lärov.-progr. 1899/1900.

Lund.

- Sylwan, O.** En jubelfest.
I förf:ns *Från stängpiskans dagar*. S. 101—119. — Förut tryckt i *Ord och bild*, 1897. — Lunds universitets 190-årsfest 1768.
- Sjöström, C.** Blekingiska nationen 1697—1900. Biografiska och genealogiska anteckningar jemte historik. Lund 1901. 8:o. vi, 496 s. Pr. 10 kr.

Skara.

- Alander, P. G.** Några ord om Skara läroverk i äldre och nyare tider.
I Minnen fr. Vestergötl. Upps. 1900. S. 43—51.

Stockholm.

Stockholms högskola 1878—1898. Berättelse öfver Stockholms högskolas utveckling under hennes första tjugoårsperiod på uppdrag af hennes läraréråd utg. af högskolans rektor. Stockh. 1899 [omsl.: 1900]. 8:o. 212 s.

Lindegren, H. Palmgrenska samskolan 1876—1901. Några minnen. Stockh. 1901. 8:o. 199 s.

Tärna.

Tärna folkhögskola. Dess yttre och inre historia 1876—1901. En fästskrift. Stockh. 1901. 8:o. 164 s. Illustr. Pr. 1,25.

Uppsala.

Annerstedt, Cl. Ett akademiskt gräl på 1600-talet.

Kyrkohist. årsskr., 1901, s. 29—42.

Leinberg, K. G. Finskspråkig disputationspoesi vid Upsala universitet.

Historiallinen arkisto, 1900, s. 74—92.

Matrikel, Uppsala universitets. På uppdrag af universitetets rektor utg. af AKSEL ANDERSSON. 1 (1595—1632). Upps. 1900. 8:o. v, 62 s. Univ.-progr.

Tillika i *Ups. univ. årsskr.*, 1900.

Odén, K. G. Östgötars minne. Biografiska anteckningar om studerande östgötar i Uppsala 1595—1900. H. 1. Stockh. 1901. 8:o. 320 s. Pr. 6,25.

Promotioner vid Upsala universitet åren 1600—1899.

I *Inbjudningsskrift* till doktorspromotionerna 1900, utfärdad af promotorerna. S. 33—72.

Åbo.

Bonsdorff, C. v. Åbo akademis förvaltning 1640—1713. 1—9.

Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 45 (*Förh. o. upps.*, 13), s. 117—246.

Lärdomshistoria, Åbo universitets. 9. Teologins historia vid Åbo universitet af H. RÄBERGH. Senare delen (1713—1827). Hfors 1901. 8:o. 231 s.

Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 50.

Örebro.

Karlson, K. F. Blad ur Örebro skolas historia. 5. Örebro 1900. 8:o. 20, ccclix, 80 s., 4 pl. Lärov.-progr. 1899/1900.

Anm. i *Kyrkohist. årsskr.*, 1900, s. 343—352, af JOH. W[AHLFIS]K.

5. Kulturhistoria.

Andreen, G. Det svenska språket i Amerika. Upps. 1900. 8:o. 18 s., 1 karta. Pr. 15 öre.

Studentfören. Verdandis småskr., 87.

- Berg, W.** Anteckningar om Göteborgs äldre teatrar. Bd 3 (1816—1833). Göteborg. 1900. 8:o. vii, 459, 1 faksim. Pr. 6 kr.
- Bergman, C. J.** Gotländska skildringar och minnen. Uppl. 2. Visby 1901. 8:o. 286 s. Pr. 2 kr.
- Bildt, C.** Svenska minnen och märken i Rom. Stockh. 1900. 8:o. viii, 317 s. Illustr. Pr. 5,50.
Anm. i *Nord. tidskr.*, 1901, s. 163—167, af K. H. KARLSSON.
- Dietrichson, L.** En norrmanns minnen från Sverige. Bemyndigad öfversättning af KLARA JOHANSON. 1. Stockh. 1901. 8:o. 245 s. Pr. 4 kr.
Anm. i *Finsk tidskr.*, T. 51, s. 212—219, af R. F. v. WILLEBRAND.
- Dumrath, O. H.** Det xix århundradet i ord och bild. Politisk och kulturhistoria efter de bästa källor bearbetad för svenska förhållanden. D. 1—3. Stockh. 1899—1901. 4:o. viii, 360; viii, 396; vii, 422 s. Illustr. Pr. 36,75.
Innehåller äfven litteraturhist. notiser om sv. skalder o. förf. under 1800talet.
- Erdman, N.** Ur rococons lif. Seder och typer. Stockh. 1901. 8:o. 213 s. Pr. 3,50.
- Fries, Ellen.** Svenska kulturbilder. Populära föredrag. Efter författarens död utg. af LYDIA WAHLSTRÖM. Stockh. 1901. 8:o. xi, 400 s., 1 portr. Pr. 4,50.
- Teckningar ur svenska adelns familjelif i gamla tider. Saml. 1 (uppl. 2)—2. Stockh. 1901. 8:o. 247, 219 s.
Anm. i *Finsk tidskr.*, T. 51, s. 239—241, af M. G. SCHYBERGSON.
- Hildebrand, H.** Sveriges medeltid. Kulturhistorisk skildring. D. 3: 2—4. Stockh. 1900—01. 8:o. S. 161—640. Pr. 7 kr.
- Hjärne, H.** Helsingelif under helsingelag. Stockh. 1901. 8:o. 30 s. Pr. 20 öre.
Fören. Heimdals folkskrifter, N. 68.
- Lindbæk, J.** Spredte notitser om svenske i Rom i det 15:de og 16:de århundrede.
Hist. tidskr., 1901, s. 136—144.
- Nervander, E.** Blad ur Finlands kulturhistoria. Med 29 illustrationer. Hfors-Kuopio 1900. 8:o. viii, 482 s. Pr. 10 fmk.
- Sylwan, O.** Från stångpiskans dagar. Kulturhistoriska skisser. Stockh. 1901. 8:o. 188 s. Pr. 3 kr.
- Tegnér, Elof.** Från farfarsfars och farfars tid. Stockh. 1900. 8:o. 348 s. Illustr. Pr. 5 kr.
Anm. i *Finsk. tidskr.*, T. 50, s. 91—92, af M. G. SCHYBERGSON; i *Sv. dagbl.*, 1901: N. 6, af O. LEVERTIN.
- Wieselgren, H.** I gamla dagar och i våra. Småskrifter. Stockh. 1900—01. 8:o. 591 s. Pr. 5,40.
- Wigström, Eva.** Två blad ur vårt folks kulturhistoria. 1. »Vanhederligt» arbete. — 2. Lefvande folketro.
Sv. forn.-fören. tidskr., Bd 11, s. 215—226.

6. Svensk litteraturhistoria.

A. Allmänt.

Förhandlingar och uppsatser. 13 (1899), 14 (1900). Hfors 1900, 01. lxxv, 254; lxxxix, 244 s. Pr. 3 + 3 fmk.

Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 45, 47.

Förhandlingar. — V. T. ROSENQVIST. Om de sedl. o. relig. idéerna i Topelius' diktning för barn. — A. HULTIN. Ernest Gestrinius, en finsk vitterlekare från stora ofredens tid. — W. SÖDERHJELM. Anteckningar om och ur handskrifterna till Runebergs lyriska dikter. — Några bref fr. början af 1600-talet, meddel. af A. THESLEFF. — C. v. BONSDORFF. Åbo akademis förvaltning 1640—1713. — E. WRANGEL. En föregångare till den fransk-klassiska riktningen i Sveriges litteratur. — Tillägg till SÖDERHJELMS Anteckn. t. Runebergs lyr. dikter. — Förhandlingar. — R. F. v. WILLEBRAND. Gustaf Philip Creutz. — AGATHA ELEONORA FALCKS lefnadsminnen, utg. af R. HAUSEN. — C. v. BONSDORFF. Landtvärnsplaner 1802. — G. CASTRÉN. Sällskapet Aurora. — G. SCHAU-MAN. Gjörwells »Mercure de Svede». — R. HAUSEN. Tillägg till auditör Ekman's dagbok. — Ett bref af en f. d. Karolin [Johan Stjernschantz], meddel. af R. HAUSEN. — R. HAUSEN. Ett litet bidr. t. den yttre medicinens hist. — R. HAUSEN. Förstod den hel. Birgitta finska? — M. BRENNER. Namnet Renner i Finland. — M. BRENNER. Namnet Brenner i Finland. — M. STACKELBERG. Förteckning på familjeporträtt.

Handlingar, Svenska akademien, ifrån år 1886. D. 14 (1899), 15 (1900). Stockh. 1900, 01. 8:o. 282, 418 s. Pr. 3,75 + 5.

Direktörens tal. — Redog. f. sammankomsten. — C. SNOILSKY. Minne af Rutger Fuchs. — Ett besök i Lund vid aftäckt. af Tegnér's bildstod. Ur outgifna reseanteckn. af B. v. BESKOW. — C. D. AF WIRSÉN. Järta o. Geijer före o. efter utg. af den senares Litteraturblad. — Täflingsämnen för 1900. — Direktörens tal. — Inträdetal af A. G. L. BILLING. — Svar af ES. TEGNÉR. — Redog. f. sammankomsten. — W. RUDIN. Minne af Olof Kolmodin. — Täflingsämnen för år 1901. — Register 1786—1900.

Samlaren. Tidskrift utgifven af Svenska litteratursällskapets arbetsutskott. Årg. 21 (1900), 22 (1901). Upps. 1900, 01. 8:o. iv, 104, 15; vii, 110, 15, 6 s. Pr. 3,50 + 3,50.

Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk., 1: 21, 22.

Redog. f. årsmötet. — LYDIA WAHLSTRÖM. Petrus Lagerlöfs kollegium i sv. metrik. — E. WRANGEL. Bidr. t. sv. dramatiken's hist. fr. utl. källor. — Astrils o. Dödens Pijlebyte, meddel. af A. L. WENNSTRÖM. — L. WEIBULL. Thorildiana. — Bidrag till känned. om de under Gustaf III herskande estet. åsikterna. 1—3. — HERM. LUNDSTRÖM. Om Petrus Jonæ Angermannus' förmenta deltagande i 1600 års bibelkomité m. m. — E. H. LIND. Sv. litteraturhist. bibliografi för 1898. — Redog. f. årsmötet. — LARS ROMARES Berätt. om Birgittas kanonisering, utg. af K. H. KARLSSON. — A. ÅKERBLÖM. Bidr. t. den blandade värsens hist. i Sverige. — E. WRANGEL. Tysklands litt. under 1700-talet före Klopstock o. dess förh. t. den svenska. — HILMA BORELIUS. Gessners inflytande på sv. litteraturen. — N. BECKMAN. Några ord om det fornsv. legendariet. — E. BECKMAN. En skolkontrovers med polit. efterspel. — Miscellanea. — E. H. LIND. Sv. litteraturhist. bibliografi för 1899. — Medlemsförteckn. 1901.

Beckman, N. Några ord om det fornsvenska legendariet.

Samlaren, 1901, s. 81—84.

Bidrag till kännedomen om de under Gustaf III herskande estetiska åsikterna. 1. O. SYLVAN. De vittra tidskrifternas kritik. — 2. A. GAUFFIN. Leopolds »Critiska anmärkningar vid hjeltedikten: Tåget öfver Bält». — 3. G. GJÖRLOFF. De estetiska åskådningarna vid universiteten.

Samlaren, 1900, s. 68—101. — Uppsatser från litteraturhist. seminariet i Lund höstl. 1899.

- Boer, R. C.** War der verfasser der Þiðreks saga ein gedankenloser kompilator?
Arkiv f. nord. filol., Bd 17, s. 339—354.
- Borelius, Hilma.** Gessners inflytande på svenska litteraturen.
Sammlaren, 1901, s. 65—80.
- Bugge, S.** uilinisbat paa Rök-Stenen.
Arkiv f. nord. filol., Bd 16, s. 321—340.
- Bidrag til den germanske Heltedigtningens Historie. 1. Begyndelsen af Volsunga saga.
Arkiv f. nord. filol., Bd 17, s. 41—53.
- Castrén, G.** Sällskapet Aurora.
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 47, (*Förh. o. upps.*, 14), s. 143—195.
- Clausen, J.** Sverrig.
 I *Illustr. Verldens-Litteraturhistorie*, udg. af JULIUS CLAUSEN, Bd 3. Kbhvn 1901. S 565—708.
- Den vises sten.** En hittills okänd rimdikt från 1300-talet. Efter en Upsalahandskrift från år 1379 utg. af R. GEETE. Stockh. 1900. 8:o. 16 s. Bilaga t. Sv. fornskr.-sällsk.:s årsnöte 1900.
- Dietrichson, L.** Ett litterärt sällskap i Uppsala. (»Namnlösa sällskapet». — »Signaturerna».)
 I förfns *En normans minnen från Sverige*, 1. S. 137—213.
- Fries, Ellen.** Den svenska odlingens stormän. Lefnadsteckningar för skola och hem. 1. Uppl. 2. Stockh. 1901. 8:o. 90 s., 3 portr. Pr. 1 kr.
 — Efter författarinnans död fortsatt af LYDIA WAHLSTRÖM. H. 4. 1901. 96 s., 3 portr. Pr. 1 kr.
- Gummerus, J.** Beiträge zur Geschichte des Buss- und Beichtwesens in der schwedischen Kirche des Mittelalters. 1. Ups. 1900. 8:o. 88, lxviii s. Ak. afh. Hfors.
- Hellström, G.** Litteraturskandinavismen på 1790-talet.
Illustr. sv. tidskr., 1901, s. 333—338.
- Jönsson, J.** Um Sviakonungatal i Hervarar-sögu.
Arkiv f. nord. filol., Bd 18, s. 172—179.
- Kjellberg, C. M.** S. Erikslegendens författare och en autograf af honom.
Kyrkohist. årsskr., 1901, s. 258—266.
- Kyrkobruk, Svenska**, under medeltiden. En samling af utläggningar på svenska öfver kyrkans lärobegrepp, sakrament, ceremonier, botdisciplin m. m. Efter gamla handskrifter utgifna af R. GEETE. Stockh. 1900. 8:o. xvi, 369 s. Pr. 6,25.
Samlingar utg. af Sv. fornskr.-sällsk., H. 119. — Anm. i *Kyrkohist. årsskr.*, 1901, s. 298 f., af OTTO N[ORBERG].
- Lindgren, Hellen.** Skaldar och tänkare. Litterära essayer. Stockh. 1900. 8:o. 404 s. Pr. 3,50.
- Vår svenska konstpoesis begynnelse. 1. Hur storhetstidens svenska lyriska poesi kom till. — 2. Storhetstidens svenska diktarynne.
 I *Ljus*, 1901: N. 44, 49.
- Läffler, L. Fr.** Illustrationer i sten till en Eddadikt. [Untert.] F. L.
 I *Stockh. dagbl.*, 1900: N. 518. — Om en gottländsk bildsten med scener ur Völundssagan.

Memoarer och bref, Svenska, utgifna af H. SCHÜCK och O. LEVERTIN. 1--4. Stockh. 1900, 01. 8:o. Pr. 3,75 för del.

1. Öfverste BRELINS anteckningar 1809-1818. — J. G. OXENSTJERNAS Mitt minne. — UNO v. TROILS själfbiografi o. reseanteckningar. — 2. Bibliotekarien C. C. GJÖRWELLS familjebref. — 3. FREDENHEIMS och MENNANDERS brev-
vexling. — 4. Anekdoter till Svenska historien under Gustaf III:s regering af ADOLF LUDVIG HAMILTON. — 1 o. 3 äro utg. af H. SCHÜCK; 2 o. 4 af O. LEVERTIN. — 1 anm. i *Stockh. dagbl.*, 1900: N. 591, af K. H[ILDEBRAND]; 1 o. 2 i *Sv. dagbl.*, 1900: N. 347, af J. MORTENSEN.

Mjöberg, J. Några iakttagelser om uttrycksfullhet och ordknapphet i det poetiska språkbruket.

Språk och stil, 1901, s. 193-224.

Mortensen, K. Versbygningslære som moderne sprogvidenskabelig Disciplin og som Led af Litteraturhistorien.

Nord. Tidskr. f. Filol., Bd 10, s. 6-20.

Män och kvinnor, Sveriges namnkunnigaste. H. 1-17. Stockh. 1900. 8:o. 272 s., 68 portr. Pr. tills. 5,10.

Nyblom, C. R. [Svensk] Estetik.

I *Sveriges land och folk*, utg. af G. SUNDBÄRG. Stockh. 1901. S. 406 f.

Pipping, H. Om runinskrifterna på de nyfunna Ardre-stenarna. Upps. 1901. 8:o. 69, iii s., 10 pl., 1 karta.

K. human. vet.-saml. skrifter, 7: 3. — Anm. i *Arkiv f. nord. filol.*, Bd 18, s. 132-141, af E. BRATE.

Samlingar utgifna af Svenska fornskrift-sällskapet. 1900, 1901. Lund o. Stockh. 4:o & 8:o. Medl.-afgift 5 kr. för år.

H. 118, 120. K. F. SÖDERWALL. Ordbok öfver svenska medeltids-språket. H. 19, 20. — H. 119. Svenska kyrkobruk under medeltiden, utg. af R. GEETE. — Årsmöten med Bilaga 1900, 1901.

Schück, H. [Svensk] Litteraturhistoria.

I *Sveriges land och folk*, utg. af G. SUNDBÄRG. Stockh. 1901. S. 404 f. — Äfven i den franska uppl. *La Suède: Histoire littéraire et des arts*. S. 407 f.

— Till Lodbrokssagan.

Sv. forn.-fören. tidskr., Bd 11, s. 131-140.

— Den götiska skolan.

I *Stockh. dagbl.*, 1901: N. 250.

Skalder, Svenska, i urval för skola och hem af A. STERNER. 6-10. Stockh. 1900. 8:o. Pr. tills. 1,40.

Skoldramer, Äldre och nyare. För skola och hem sammanställda af B. ESTLANDER. Hfors 1901. 8:o. xxvi, 72 s. Pr. 2,25 fmk.

Skrifter utgifna af Svenska litteratursällskapet. Uppsala 1900, 01. 8:o. Medl.-afgift 5 kr. för år.

1: 21, 22. Samlaren, 1900, 1901. — 7: 5. 1500- o. 1600-talens visböcker, utg. af AD. NOREEN o. J. A. LUNDELL. 5. K. bibl:ts visbok i 16:o. — 17: 3-4. L. BYGDÉN. Svenskt anonym- och pseudonymlexikon. H. 3-5. — 18: 2. Ur Hans Järtas literära brefväxling, utg. af E. LEWENHAUPT. 1: 2. — 19: 2. THOMAS THORILDS bref, utg. af L. WEIBULL. 2.

Skrifter utgifna af Svenska litteratursällskapet i Finland. Hfors 1900, 1901. 8:o. Medl.-afgift 5 fmk för år.

44. Dagbok förd under kriget i Finland 1788—1790 af auditören C. C. EKMAN, utg. af R. HAUSEN. — 45. Förhandlingar o. uppsatser. 13 (1899). — 46. H. SÖDERHJELM. Karl August Tavaststjerna. En lefnadsteckning. — 47. Förhandlingar o. uppsatser. 14 (1900). — 48. Finlands sv. vitterhet. 2. M. CHORÉI valda dikter med en lefnadsteckn. af E. LAGUS. — 49. JUHANI AHO [J. BROFELDT]. En idéernas man. Biogr. öfver Aug. Fredr. Soldan. — 50. Åbo univ:ts lärdomshist. 9. H. RÄBERGH. Teologin. Senare delen.
- Steffen, R.** Den vittra litteraturen.
I *Sveriges land och folk*, utg. af G. SUNDBÄRG. Stockh. 1901. S. 361—371. — Äfven i den franska uppl. *La Suède: Littérature*. S. 372—381.
- Studentsånger**, Valda svenska, utg. af G. KALLSTENIUS. Stockh. 1900. 8:o. 74 s. Pr. 50 öre.
För skola och hem, 10.
- Sylwan, O.** Grundlinjer (biografiska och bibliografiska uppgifter) till föreläsningar öfver Sveriges literatur vid 1800-talets midt. Lund 1900. 8:o. 12 s.
Sommarkurserna i Lund 1900.
- Reaktionen mot fosforismen.
Nord. tidskr., 1901, s. 415—430.
- Söderberg, S.** Ölands runinskrifter granskade och tolkade. Med etsningar af R. HAGLUND. H. 1. Stockh. 1900. 4:o. 88 s., 17 pl.
Sveriges runinskrifter utg. af K. vitt. hist. o. ant. ak., H. 1:1. — Anm. i *Nord. tidskr.*, 1901, s. 518 f., af A. OLRİK; i *Aarbøger f. nord. oldkynd. o. hist.*, 1900, s. 1—15, af S. BÜGGE.
- Söderberg, V.** Några äldre svenska historieskrifvare (Ericus Olai, Johannes Magnus, Olaus Petri, Peder Svart, Per Brahe, Erik Göransson Tegel, Johannes Messenius). (Grundlinjer till föreläsningar). Upps. 1901. 8:o. 7 s.
Sommarkurserna i Uppsala 1901.
- Thesleff, A.** Några bref från början af 1600-talet.
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 45 (*Förh. o. upps.*, 13), s. 97—116. — Förnämligast från och till medlemmar af släkterna Horn o. Oxenstierna.
- Wahlström, Lydia.** Den svenska odlingens stormän. H. 4.
Se FRIES, ELLEN. (Afd. 6: A.)
- Warburg, K., och Odhner, H.** Svensk litteraturhistoria för folkhögskolor. Uppl. 4, bearb. på grundvalen af 5:e uppl. af K. WARBURGS »Svensk litteraturhistoria i sammandrag». Stockh. 1900. 8:o. 48 s. Pr. 55 öre.
- Vasenius, V.** Världsbild och poesi. Hfors 1900. 8:o. iv, 142 s. Ak. Afh. Pr. 1 fmk.
- Vetterlund, Fr.** Studier och dikter. Stockh. 1901. 8:o. 183 s. Pr. 2,75.
- Wieselgren, H.** Krönikorna om Gustaf Vasa.
I förf:ns *I gamla dagar och i våra*. S. 91—112. — Förut tryckt i *Hist. tidskr.*, 1890.
- Wirén, C. D. af.** Lefnadsteckningar. Stockh. 1901. 8:o. 515 s. Pr. 5 kr.
- Wrangel, E.** Aperçu de l'influence de la littérature française sur la littérature suédoise. Mémoire lu au congrès d'histoire comparée, Paris 1900. Maçon 1901. 8:o. 15 s.
Ur *Annales internationales d'histoire*. Congrès de Paris 1900. Sect. 6. Hist. compar. des littératures. S. 179—191.

Wrangel, E. De betrekkingen tusschen Zweden en de Nederlanden op het gebied van letteren en wetenschap voornamelijk gedurende de zeventiende eeuw. Uit het zweedsch vertaald door Mevrouw BEETS-DAMSTRÉ. Uitg. vanwege de Maatschappij der nederlandsche letterkunde te Leiden. Leiden 1901. 8:o. xii, 420 s.

Öfversättning af förfns *Sveriges litterära förbindelser med Holland, särdeles under 1600-talet* (1897). — Anm. i *Museum*, 1901, s. 218, af J. W. G. VAN HAARST; i *Nederl. Spectator*, 1901: N. 40, af J. A. Worp.

—— Bidrag till svenska dramatikens historia från utländska källor. *Sammlaren*, 1900, s. 30—39.

—— Tysklands litteratur under 1700talet före Klopstock och dess förhållande till den svenska.

Sammlaren, 1901, s. 47—64.

Åkerblom, A. Bidrag till den blandade värsens historia i Sverige. (Lucidor, Runius, Dalin.)

Sammlaren, 1901, s. 17—46.

B. Särskilda författare.

Afzelius, Arv. Aug.

Minnen upptecknade. Stockh. 1901. 8:o. x, 159 s., 1 pl. Pr. 2,25.

Almqvist, C. J. L.

En hittills otryckt dikt af C. J. L. Almqvist.

Illustr. sv. tidskr., 1900, s. 46 f.

BERG, R. G:SON. Sinnesanalogier hos Almqvist. Ett bidrag till den psykologiska stilistiken.

Språk och stil, 1901, s. 49—81.

1830-talets literära strider om C. J. L. Almqvist.

I *Stockh. dagbl.*, 1901: N. 539. — Referat af föredr. hållet af K. WARBURG d. 18 nov. 1901.

Andersson, Anders.

WIESELGREN, H. Anders Andersson.

I förfns *I gamla dagar o. i våra*. S. 517—20.

Atterbom.

PALUDAN, J. Lycksalighetens ö. Atterbom og Paludan-Müller. En sammenlignende Litteraturstudie.

Nord. tidskr., 1900, s. 173—205.

JOHAN ERIK RYDQVIST om Atterbom.

I *Sc. dagbl.*, 1901: N. 174.

VETTERLUND, FR. Atterboms sagospel Fågel blå. 1. (Fragmentet i Poetisk kalender 1814. Utkastet från Rom 1818.) Lund 1900. 4:o. 65 s. Ak. Afl.

Ur *Lunds univ. årsskr.*, T. 37.

—— Atterboms senare »Blommor» (1836—37).

I förfns *Studier och dikter*. S. 3—49.

—— Romantisk mystik. Strödda anteckningar till Atterboms diktning. I förfns *Studier och dikter*. S. 50—83. — Förut tryckt i *Sc. tidskr.*, 1894.

Bellman.

SCHÖLDSTRÖM, B. Litet midsommarprat — med en hittills otryckt dikt af Bellman — om autografer och litterära skälmstycken af gubben Mengel och Bellman och slättern å Årstaängen, m. m.

Varia, 1901, s. 376—380.

STILWAN, O. Ulla Winblad på bal.

I förf:ns *Från stångpiskans dagar*. S. 135—141. — Förut tryckt, Lund 1898, i 21 ex.

Benedictsson, Victoria.

HANSSON, O. Minnen af Ernst Ahlgren.

Ord och bild, 1901, s. 87—97.

Bergklint, Olof.

BECKMAN, E. En skolkontrovers med politiskt efterspel. Ett bidrag till Olof Bergklints ungdomshistoria.

Samlaren, 1901, s. 85—92.

Beskow, Bernh. von.

Ett besök i Goethes hus 1834. (Ur en anteckningsbok funnen bland kanslirådet F. A. Dahlgrens efterlämnade papper.)

Ord och bild, 1900, s. 26—30.

Ett besök i Lund vid afläckningen af Tegnér's bildstod. Ur outgifna reseanteckningar af Bernhard von Beskow.

Sv. ak. handl. ifr. 1886, D. 14, s. 103—128.

WIRSÉN, C. D. AF. Minne af friherre Bernhard von Beskow.

I förf:ns *Lefnadsteckningar*. S. 291—515. — Förut tryckt i *Sv. ak. handl.*, 1896 f.

Bielke, Ture Gabriel.

Ture Gabriel Bielkes hågkomster af Karl XII. Med en inledning utg. af C. HALLENDORFF. Ups. 1901. 8:o. xiv, 98 s. (Studier öfver den äldre Karl XII:s historiografin, 2).

Birgitta.

Les quinze oraisons sainte Brigide. De hel. Birgitta tillskrifna femton bönerna efter ett unikt franskt manuskript i National-biblioteket i Paris utg. af C. WAHLUND.

I *Uppsatser i romansk filol. tillägn. prof. P. A. Geijer*. Upps. 1901. S. 1—24.

Nio kapitel ur H. Birgittas uppenbarelser nedskrifna omkr. år 1385. Efter Cod. Oxenstiern. i Kongl. biblioteket utg. af R. GEETE. Stockh. 1901. 8:o. 40 s.

Bilaga t. Sv. fornskr.-sällsk:ts årsmöte 1901.

HAUSEN, R. Förstod den heliga Birgitta finska?

Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 47, (*Förh. o. upps.*, 14), s. 217—220.

HÖJER, T. Bidrag till Birgittinerordens historia.

Kyrkohist. årsskr., 1901, s. 5—28.

LARS ROMARES Berättelse om den heliga Birgittas kanonisering. Utg. af K. H. KARLSSON.

Samlaren, 1901, s. 1—15.

LINDGREN, H. Den heliga Birgitta. (Bilder ur Sveriges litterära lif.)

I *Ljus*, 1899: N. 16.

NORBERG, O. Den heliga Birgitta (Bilder ur sv. kyrkans hist., 6.)

Läsning f. sv. folket, 1901, s. 81—92.

——— I Vadstena. (Bilder ur sv. kyrkans hist., 8.)

Läsning f. sv. folket, 1901, s. 98—105.

SCHÜCK, H. Några anmärkningar om Birgittas revelationer. Stockh. 1901.

8:o. 57 s. Pr. 1 kr.

K. vitt. hist. o. ant. ak. handl., N. F.: 13: 1.

SCHÜCK, H. Lifvet i Vadstena kloster.

Dagny, 1901, s. 5—21.

THOMESSEN, J. Den hellige Birgitta. Et kirkeligt tidsbillede fra den senere middelalder. Af Th.

For kirke og kultur, 1901, s. 17—43.

Blanche, August.

WIESELGREN, H. Om August Blanche. Några drag och några minnen, antecknade af H. W.

Julqvällen, 1900, s. 6—8.

Boëthius, Jakob.

KJELLBERG, C. M. En politisk predikan från 1698, oriktigt tillskrifven Jakob Boëthius.

Kyrkohist. årsskr., 1900, s. 271—283.

Borneman, Georg Henrik von.

Fången i Simbirsk.

I *Sv. skaldar i urval* af A. STERNER, 7. S. 1—18.

Brelín, Salomon.

Öfverste Brelíns anteckningar 1809—1818. Utg. af H. SCHÜCK.

I *Sv. memoarer o. bref*, 1. S. 1—62.

Bremer, Fredrika.

Far och dotter. Ur några otryckta bref af Fredrika Bremer. Af S—D.

Dagny, 1901, s. 287—292.

Fredrika Bremer om kvinnlig konstslöjd.

Dagny, 1901, s. 293—296.

Tankar ur Fredrika Bremers skrifter.

Dagny, 1901, 296—300.

Ur en brevväxling mellan S. A. Hedlund och Fredrika Bremer.

Dagny, 1900, s. 343—355.

DAHLGREN, LOTTEN. Fredrika Bremer. Några erinringar vid hennes hundraårsfest.

Dagny, 1901, s. 271—286.

Fredrika Bremer 1801—1901. Utg. af kvinnoaksförbundet Unionen. Borgå 1901. 8:o. 79 s., 1 portr. Pr. 1.75 fmk.

Fredrika Bremer. Ett hundraårsminne.

I *Stockh. dagbl.*, 1901: N. 379.

Fredrika Bremer och tyskarne.

I *Göteb. handels- o. sjöf.-tidn.*, 1901: N. 196 (A).

Fredrika Bremers hundraårsfest.

Dagny, 1901, s. 301—311.

LINDGREN, HELLEN. Fredrika Bremer.

I förf:ns *Skaldar och tänkare*. S. 13—50.

—— Fredrika Bremer.

I *Sv. dagbl.*, 1901: N. 219.

WARBURG, K. Fredrika Bremer. 100-årsminne. [Undert.:] K. W—G.

I *Göteb. handels- o. sjöf.-tidn.*, 1901: N. 190 (B).

Brenner, Sofia Elisabeth.

I *Sv. skaldar i urval* af A. STERNER, 6. S. 1—19.

Brinkman, C. G. von.

Ur Hans Järtas liter. brevväxl. 1. Bref t. o. fr. C. G. v. Brinkman.

Se JÄRTA, HANS. (Afd. 6: B.)

TEGNÉR, ELOF. Diplomat, poet och filosof.

I förf:ns *Från farfarsfars och farfars tid*. S. 1—44.

Bäckström, Edv.

WIESELGREN, H. Edvard Bäckström.

I förf:ns *I gamla dagar och i våra*. S. 373—377.

Böttiger.

C. V. Böttigers minnesteckningar öfver E. Tegnér, S. Ödman och J. H. Kellgren såsom feriekurser i modersmålet för de högre allmänna läroverken i sammandrag utg. af P. BAGGE. Uppl. 2. Stockh. 1900. 8:o. 118 s. Pr. 90 öre.

Cederhjelm, Germund Germundsson.

I *Sv. skalders i urval* af A. STERNER, 9. S. 24—27.

Cederhjelm, Josias Carl.

LEVERTIN, O. En aristokratisk tidningsskrifvare och hans familj. Bild från Gustaf III:s tid.

Ord och bild, 1900, s. 369—390.

Celsius, Anders.

HILDEBRANDSSON, H. H. Anders Celsius. 1701—1901. Föredrag hållet i Uppsala å Kongl. vet.-societetens vägnar den 27 nov. 1901.

Nord. tidskr., 1901, s. 601—617.

Celsius, Johan.

Tragedien om Orpheus och Eurydice, uppförd å teatern Lejonkulan i Stockholm 1687, efter handskrifterna utgifven med inledning och textkritiska anmärkningar af PREBEN NODERMANN. Lund 1901. 8:o. 144 s. Pr. 2,50.

Choræus, Mikael.

Valda dikter. Med en lefnadsteckning af E. LAGUS. Hfors 1901. 8:o. exc, 225 s. (Finlands svenska vitterhet, 2.) Pr. 4,50 fmk.

Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 48.

Columbus, Samuel.

Astrils och dödens pillebyte. En dikt af Samuel Columbus. [Medd. af] A. L. WENNSTRÖM.

Samlaren, 1900, s. 40—49.

En supplikation af Sam. Columbus. Medd. af H. HERNLUND.

Samlaren, 1901, s. 104 f.

Creutz, Gustaf Philip.

Atis och Kamilla, skaldedikt i fem sånger utg. af B. RISBERG. Stockh. 1901. 8:o. 36 s. Pr. 25 öre.

För skola och hem, 20.

WILLEBRAND, R. F. v. Gustaf Philip Creutz. Föredrag hållet vid Svenska litteratursällskapets årsmöte den 5 februari 1900.

Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 47 (*Förh. o. upps.*, 14), s. 1—60.

Crusenstolpe, Magnus Jakob.

MORTENSEN, J. Magnus Jakob Crusenstolpe.

I *Sydsv. dagbl. Snällposten*, 1901: N. 161, 168.

Cygnæus, Fredr.

NERVANDER, E. Fredrik Cygnæus i utlandet 1843—1847. — Finska censur-ediktet af år 1850 samt Fredr. Cygnæus [m. fl. uppsatser om Cygnæus].

I förf:ns *Blad ur Finlands kulturhistoria*. S. 69—120, m. fl. st.

WIESELGREN, H. Fredrik Cygnæus.

I förf:ns *I gamla dagar och i våra*. S. 275—280.

Dahlgren, F. A.

WIESELGREN, H. Fredrik August Dahlgren.

I förf:ns *I gamla dagar och i våra*. S. 553—557.

Dalin.

Lyckönskan till grefve Carl Gyllenborg. [Meddelad efter GUDMUND FRUNCKS afskrift.]

Samlaren, 1901, s. 99—103.

Marionettspel. Meddel. efter GUDMUND FRUNCKS afskrift.

Samlaren, 1901, s. 95—98.

Se ÅKERBLOM, A., *Bidrag till den blandade värsens hist. i Sverige*. (Afd. 6: A.)

Dalstjerna, Gunno.

I *Sv. skaldar i urval* af A. STERNER, 9. S. 18—24.

Drake, Carl Magnus.

Utdrag ur Carl Magnus Drakes dagbok. Meddel. af A. LEWENHAUPT.

Hist. tidskr., 1901, s. 119—135.

Düben, Joachim von.

WRANGEL, E. En föregångare till den fransk-klassiska riktningen i Sveriges litteratur.

Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 45 (*Förh. o. upps.*, 13), s. 247—251.

Ehrenström, Johan Albrekt.

SCHYBERGSON, M. G. En finsk statsman från Gustaf III:s skola: Johan Albrekt Ehrenström.

Finsk tidskr., T. 48, s. 177—191.

Ekman, Carl Christopher.

Dagbok förd under kriget i Finland 1788—1790 af auditören Carl Christopher Ekman. Utg. af R. HAUSEN. Hfors 1900, 8:o. vii, 266 s. Pr. 3 fmk.

Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 44. — Med »Tillägg» ibid., 47, s. 201—208.

Essen, H. H. von.

Några bref från frih. H. H. von Essen till G. A. Reuterholm. Meddel. af E. LEWENHAUPT.

Hist. tidskr., 1900, s. 155—164.

Franzén.

Frans Michaël Franzén. Hfors 1901. 8:o. 109 s., 1 portr. Pr. 3 fmk.

Finlands lyrik, 1. Urval utg. af Skriftställarlogen.

Fredenheim, C. F.

Fredenheims och Mennanders brefväxling i urval utg. af H. SCHÜCK. Stockh. 1901. 8:o. xxix, 250 s. Pr. 3,75.

Sv. memoarer o. bref, 3.

SCHÜCK, H. Ur Fredenheims papper. 1—4.

I *Stockh. dagbl.*, 1901: N. 524, 530, 536, 548.

Frese, Jakob.

I *Sr. skalde i urval* af A. STERNER, 8. S. 12—48.

Geijer, Erik Gustaf.

En Geijerafton.

I *Stockh. dagbl.*, 1900: N. 519. — Referat af nedanstående föredrag.

Geijer om äktenskapet och kvinnans ställning. Ur S. J. BOËTHIUS' föredrag om Erik Gustaf Geijer i Vetenskapsakademiens hörsal d. 5 nov.

Dagny, 1900, s. 369—371.

Geijers barndomshem.

I *Idun*, 1901: N. 10.

WIRSEN, C. D. AF. Järta och Geijer.

Se JÄRTA, HANS. (Afd. 6: B.)

Gestrinius, Ernest.

HULTIN, A. Ernest Gestrinius. En finsk vitterlekare från stora ofredens tid.

Skrifter utg. af Sr. litt.-sällsk. i Finland, 45 (*Förh. o. upps.*, 13), s. 22—29.

Gjörwell.

Bibliotekarien C. C. Gjörwells, familjebref, utg. af O. LEVERTIN. Stockh. 1900.

8:o xv, 278 s. Pr. 3,75.

Se *memoarer o. bref*, 2.

ERDMANN, N. En lyckans Pamphilus. Interiör från 1700-talet.

Dagny, 1901, s. 89—95.

SCHAUMAN, G. Gjörwells »Mercure de Svede».

Skrifter utg. af Sr. litt.-sällsk. i Finland, 47 (*Förh. o. upps.*, 14), s. 196—200.

SCHÖLDSTRÖM, B. Assessorskan Gjörvell.

I *Idun*, 1901: N. 32.

Grafström, Frithjof.

WIESELGREN, H. T. F. Grafström.

I förf:s *I gamla dagar och i våra*. S. 328—335.

Gustaf II Adolf.

Konung Gustaf II Adolfs tal och skrifter. I urval utg. af C. HALLENDORFF.

Stockh. 1901. 8:o. 93, 2 s. Pr. 70 öre.

För skola och hem, 13.

Gustaf III.

STAVENOW, L. Konung Gustaf III. Göteb. 1901. 8:o. 186 s. Pr. 2 kr.

Popul. vetensk. föreläsn. vid Göteb. höysk., 16. — Kap. 4: Konung Gustaf och den andliga odlingen.

Hamilton, Adolf Ludvig.

Anekdoter till svenska historien under Gustaf III:s regering af Adolf Ludvig Hamilton, utg. af O. LEVERTIN. Stockh. 1901. 8:o. xxxvi, 228 s. Pr. 3,75.

Se *memoarer o. bref*, 4.

Hamilton, Carl Axel Hugo.

Utdrag ur Carl Axel Hugo Hamiltons dagbok år 1774. [Meddel. af F. U.

WRANGEL.]

Personhist. tidskr., 1900, s. 57—77.

Hedlund, S. A.

WARBURG, K. S. A. Hedlund. En minnesruna. Med 3 porträtt.
Svea, 1901, s. 172—192.

Hierta, L. J.

Sjelfbiografiska anteckningar. Till hundraårsdagen af hans födelse enligt uppdrag af stiftelsen för Lars Hiertas minne ånyo utg. af H. WIESELGREN. Stockh. 1901. 8:o. vi, 88 s. Pr. 1,50.

Hjärne, Urban.

FRIES, ELLEN. Urban Hjärne.

I förf:ns *Den sv. odlingens stormän*. 1. Uppl. 2. S. 33—64.

Holmström, Israel.

I *Sv. skalder i urval* af A. STERNER, 6. S. 19—27.

Hwasser, Daniel.

HEDIN, L. A. Daniel Hwasser. Skämtaren, sångaren, diktaren från en gången tid. Urval ur hans efterlämnade papper jämte biografiska anteckningar. Stockh. 1901. 8:o. 151 s., 1 pl. Pr. 2,75.

Höppener, Per Johan.

SYLWAN, O. Per Johan Höppener, en publicist på 1700-talet.

I förf:ns *Från stängpiskans dagar*. S. 1—56. — Förut tryckt i *Hist. tidskr.*, 1893.

Järta, Hans.

Ur Hans Järtas literära brefväxling, utg. af E. LEWENHAUPT. 1. Bref till och från C. G. v. Brinckman. 2. 1900. S. 65—128, ix—xv.

Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk., 18: 2.

WIRSEN, C. D. AF. Järta och Geijer före och efter utgifvandet af den senares Litteraturblad. Ett bidrag till kännedomen om bädas åsikter och personligheter.

Sv. ak. handl. ifr. 1886, D. 14, s. 129—279.

Kalm, Pehr.

Ur några bref af Pehr Kalm. Meddel. af J. F.

Finsk. tidskr., T. 49, s. 82—85.

Karl XI.

Karl XI:s bref till Nils Bielke [1676—97]. Utg. af K. samf. f. utg. af handskrifter rör. Skandinaviens hist. genom O. MALMSTRÖM. Stockh. 1901. 8:o. iv, 100 s.

Hist. handl., 18: 2.

Kellgren.

Ett bref af Johan Henrik Kellgren. Meddeladt af Sbg [o: E. N. SÖDERBERG].

I *Minnen fr. Vestergötl.*, Upps. 1900. S. 115 f.

Valda smärre dikter, utg. af H. SCHÜCK. Stockh. 1900. 8:o. 83 s. Pr. 60 öre.

För skola o. hem, 5.

En bortglömd skrifvelse af Joh. Henr. Kellgren. [Meddelad af] Alm [o: Å. PALM].

Samlaren, 1901, s. 93 f.

Se BÜTTIGER, C. V., *Minnesteckningar*. (Afd. 6: B.)

SYLWAN, O. J. H. Kellgrens lärospån som kritiker.

I förf:s *Från stångpiskans dagar*. S. 173—188. — Förut tryckt i *Samlaren*, 1896.

WAHLSTRÖM, LYDIA. Johan Henrik Kellgren.

I förf:s *Den svenska odlingens stormän*, H. 4. S. 22—56.

Kolmodin, Olof.

I *Sr. skalders i urval* af A. STERNER, 9. S. 28—43.

RUDIN, W. Minne af prosten och kyrkoherden Olof Kolmodin.

Sr. ak. handl. ifr. år 1886, D. 15, s. 105—383.

SCHÜCK, H. »Biblisk Qvinno-Spegel».

I *Stockh. dagbl.*, 1901: N. 218.

Lagerlöf, Petrus.

WAHLSTRÖM, LYDIA. Petrus Lagerlöfs kollegium i svensk metrik.

Samlaren, 1900, s. 1—29.

Leffler, Anne-Charlotte.

Tvifvel. Utg af J. A. LUNDELL. Stockh. 1901. 8:o. 71 s. Pr. 50 öre.

För skola o. hem, 18.

Lenngren, Anna Maria.

Skaldeförsök i urval utgifna af K. WARBURG. Stockh. 1900. 8:o. 64 s.

Pr. 40 öre.

För skola o. hem, 8.

Lénström, C. J.

WIESELGREN, H. Carl Julius Lénström.

I förf:s *I gamla dagar och i våra*. S. 531—536.

Leopold.

Se *Bidrag t. känned. om de under Gustaf III herskande estet. åsikterna*,

2. (Afd. 6: A.)

Leyoncrona, Christoffer.

I *Sr. skalders i urval* af A. STERNER, 8. S. 1—7.

Lindsteen, Olof.

I *Sr. skalders i urval* af A. STERNER, 8. S. 8 f.

Ling, Per Henrik.

Ling. Créateur de la gymnastique suédoise et ses principes par Une moscovite. Paris 1900. 8:o. 62 s.

Loccenius.

CLASON, S. Studier i 1600-talets svenska statsrätt. Johannes Loccenius och hans lära om rikets »fundamentallagar».

Statsret. tidskr., 1901, s. 109—128, 176—197.

Lucidor.

Se ÅKERBLOM, A., *Bidrag till den blandade värsens hist. i Sverige*. (Afd. 6: A.)

Malmström, Bernhard Elis.

Valda dikter, utg. af E. HEDÉN. Stockh. 1901. 8:o. 58 s. Pr. 40 öre.

För skola o. hem, 16.

VETTERLUND, FR. Bernhard Elis Malmström, Georg Brandes och en tysk litteraturhistoriker [Julian Schmidt].

I *Aftonbl.*, 1900: N. 162 (B).

Messenius, Arnold Johan.

SÜDERBERG, V. Högförräderimålet mot Arnold Johan Messenius 1624.

Hist. tidskr., 1901, s. 1—24.

Molander, Harald.

HÜGMAN, E. En svensk dramaturg.

I *Idun*, 1900: N. 43.

Mörk, Jakob Henrik.

Mörks »Prins Theodorik» under Kanslikollegii granskning. Ett bidrag till censurens historia under Frihetstiden. Meddeladt af H. HERNLUND.

Samlaren, 1901, s. 108—110.

Nicander.

WIRSÉN, C. D. AF. Minne af skalden K. A. Nicander.

I förf.ens *Lefnadsteckningar*. S. 173—290. — Förut tryckt i *Sv. ak. handl.*, 1892.

Oelreich, Nils von.

Se SYLWAN, O., *Sveriges siste censor*. (Afd. 3.)

Olavus Petri.

NORBERG, O. Mäster Olof. (Bilder ur sv. kyrkans hist., 11.)

Läsning för sv. folket, 1901, s. 248—255.

Oxenstierna, Axel.

Rikskansleren Axel Oxenstiernas skrifter och brevvetling. Utg. af K. vitterhets historie och antiquitets akademien. 1: 3; 2: 10: 1—3. Stockh. 1900. 8:o. xxi, 818; ix, 879 s. Pr. 11 + 12 kr.

Bref 1625—1627, utg. af S. CLASON. — Carl Carlsson Gyldenhielms bref. Johan Skyttes bref. Pfalzgreffen Johan Casimirs bref. Utg. af P. SONDÉN. — Anm. af 1: 1—3 o. 2: 1—9 i *Götting. gel. Anz.*, 1901, s. 52—76, af M. RITTER.

Oxenstierna, Johan Gabriel.

Mitt minne. Utg. af H. SCHÜCK.

I *Sv. memoarer o. bref*, 1. S. 65—158.

WIRSÉN, C. D. AF. Minne af riksmarskalken greve Johan Gabriel Oxenstierna.

I förf.ens *Lefnadsteckningar*. S. 1—171. — Förut tryckt i *Sv. ak. handl.*, 1884.

Palmær, Henrik Bernhard.

Skrifter i urval, utg. af R. G:SON BERG. Stockh. 1900. 8:o. 99 s. Pr. 65 öre.

För skola o. hem, 11.

En satiriker.

I *Idun*, 1901: N. 31.

Palmberg, Johannes.

DJURBERG, V. En svensk medicinsk folkskriftsförfattare på 1600-talet. Medicinsk historisk studie.

Hygiea, 1900, s. 357—405.

Paulinus Gothus, Laurentius.

Ett bref från Paulinus till Gustaf Adolfs enka. Meddeladt af Ldm [o: HERM. LUNDSTRÖM].

Kyrkohist. årsskr., 1901, s. 217—221.

Petre, R.

R. Petres och C. M. Posses dagböcker. Utg. af A. QUENNERSTEDT. Lund 1901. 8:o. xliii, 380 s. Pr. 8 kr. (Karolinska krigares dagböcker, 1.)

Petrus Jonæ Angermannus.

LUNDSTRÖM, HERM. Om Petrus Jonæ Angermannus' förmenta deltagande i 1600 års bibelkomité m. m.

Samlaren, 1900, s. 102—104.

Porthan, Henrik Gabriel.

PALANDER, G. Henrik Gabriel Porthan historiantutkijana. 1. Helsingissä 1901. 8:o. iv, 228 s. Ak. afh.

SCHYBERGSON, M. G. Porthan-Tengströmska manuskriptsamlingen. Af M. G. S.

Finsk tidskr., T. 48, s. 87 f.

Posse, C. M.

Dagbok. Se PETRE, R. (Afd. 6: B.)

Preutz, Fredrik von.

»Adieu från sin wänn.» En dikt från år 1700 meddelad af SIGRID LEJONHUFVUD.

Ord och bild, 1900, s. 566—572.

Rhyzelius, Anders.

Biskop A. O. Rhyzelii anteckningar om sitt lefverne. I urval utg. af J.

HELANDER. Upps. 1901. 8:o. lxxxvii, 217 s.

Skrifter utg. af Kyrkohist. fören., 3: 2.

WENNERSTEN, O. Biskop Rhyzelius och Bautil.

Kyrkohist. årsskr., 1901, s. 268—274.

Ridderstad, C. Fr.

WIESELGREN, H. Carl Fredrik Ridderstad.

I förfäns *I gamla dagar och i våra*. S. 384—395.

Risell, Johan.

I *Sc. skulder i urval* af A. STERNER, 9. S. 13—18.

Rudbeck, Olof d. ä.

FRIES, ELLEN. Olof Rudbeck d. ä.

I förfäns *Den svenska odlingens stormän*, 1. Uppl. 2. S. 1—32.

Rudbeckius, Johannes.

Biskop J. Rudbeckius' kyrkio-stadgar för Westerås stift, utg. af HERM. LUNDSTRÖM. Upps. 1900. 8:o. vi, 62 s.

Skrifter utg. af Kyrkohist. fören., 2: 1.

Rudeen, Thorsten.

I *Sc. skulder i urval* af A. STERNER, 7. S. 19—30.

Runeberg.

BERG, R. G:SON. Runebergs språkbruk.

Pedagog. tidskr., 1900, s. 69—83.

DIETRICHSON, L. Ett besök hos Johan Ludvig Runeberg (1861).

I förfäns *En norrmanns minnen från Sverige*, 1. S. 214—245. — Förut i *Nord. Tidskr. för Lit. og Kunst*, udg. af L. Dietrichson, 1863, s. 125—132.

ESTLANDER, C. G. En afton hos Runeberg.

Brokiga blad, utg. af Konstnärsgillet's skriftställarloge, 1901, s. 1—6.

---- Runeberg och Stagnelius.

Finsk tidskr., T. 51, s. 271—282.

- Fänrik Ståls män. Porträtt tecknade af finska konstnärer. Med biografier af finska skriftställare. Hfors 1901. Fol. 264 s. Pr. 33 fmk.
Anm. i *Finsk tidskr.*, T. 51, s. 525—528, af K. K. MEINANDER.
- Ett Runebergsporträtt.
Ord och bild, 1900, s. 41—43.
- STRÖMBORG, J. E. Biografiska anteckningar om Johan Ludvig Runeberg. 1. Runebergs barna- och skolår. Föredrag hållet i Borgå d. 5 febr. 1878. Uppl. 2. Hfors 1901. 8:o. 98 s. Pr. 1,50 fmk. — 4. Runebergs lif och verksamhet i Borgå. Senare delen: 2. Hfors 1901. 8:o. 295 s. Pr. 6 fmk.
- SÖDERHJELM, W. Anteckningar om och ur handskrifterna till Runebergs lyriska dikter. [Med] Tillägg.
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 45 (*Förh. o. upps.*, 13), s. 30—96, 252—254.
- TALVIO, M. Johan Ludvig Runeberg. Öfversättning af L. SAXÉN. Kuopio 1901. 8:o. 127 s., 1 portr. Pr. 1,50 fmk.
Folkupplysningssällskits lefnadsteckningar, 1.
- WARBURG, K. Runeberg och Sverige. (Sammandrag af ett föredrag vid Finska föreningens i Stockholm Runebergsfest.)
I *Göteb. handels- o. sjöf.-tidn.*, 1900: N. 40 (B).
- Runius.**
- FRÖDING, G. H. Göteborgspoeterna betraktade som lokalskalder, 1. Runius. [Undert.:] H. F.
I *Göteb. handels- o. sjöf.-tidn.*, 1901: N. 302 (B).
- SCHÜCK, H. Runius.
I *Stockh. dagbl.*, 1901: N. 262.
- Se ÅKERBLOM, A., *Bidrag till den blandade värsens hist. i Sverige.* (Afd. 6: A.)
- Rydberg, Viktor.**
- Viktor Rydberg. Tvenne bref till August Fredrik Soldan. Meddel. af JUHANI AHO [?: J. Brofeldt].
Finsk tidskr., T. 48, s. 152—156.
- EDMARK, G. H. Kritik öfver Viktor Rydbergs återställelsesymbol af G. H. Linköping 1900. 8:o. 103 s. Pr. 1 kr.
- EKLUND, J. A. Viktor Rydberg såsom religionsfilosof.
For kirke og kultur, 1900, s. 396—419.
- HANSSON, O. Ur en korrespondens med Viktor Rydberg.
Göteb. handels- o. sjöf.-tidn., 1900: N. 237 (B).
- LINDGREN, HELLEN. Viktor Rydbergs Varia.
Ord och bild, 1900, s. 357—361.
- Mina umgängesvänner i modern litteratur. En revy. 1. Viktor Rydberg.
Nordan, Profhäfte 2, 1900, s. 46—48.
- SCHÖLDSTRÖM, B. En Viktor Rydbergsk diktgestalt i historisk belysning [Knut Ligelius och Gustaf Adolf Skytte].
Förgät mig ej, 1901: julnr, s. 2—6.
- WARBURG, K. Viktor Rydberg. En lefnadsteckning. 1—2. Stockh. 1900. 8:o. 621, 777 s. Illustr. Pr. 9 kr.
Anm. i *Nord. tidskr.*, 1901, s. 77—84, af E. BECKMAN; i *Sv. dagbl.*, 1900: N. 262, af O. LEVERTIN.

VETTERLUND, FR. Om Viktor Rydbergs »Singoalla». Några uppslag.
I förf.ens *Studier o. dikter*. S. 84—107.

—— Viktor Rydberg och 80-talets ungdom.
Ibid. S. 125—138.

Rydellius, Andreas.

Biskop Rydellius' omtvistade memorial till 1738 års riksdag, [utg. af] HERM.
LUNDSTRÖM.

Kyrkoh. årsskr., 1900, s. 225—252.

Bref från Andreas Rydellius, [meddel. af] Ldm [o: HERM. LUNDSTRÖM].
Ibid., s. 290—301.

QUENSEL, O. Är det s. k. »Rydellii Andeliga Memorial» ett falsarium?
Kyrkl. tidskr., 1901, s. 78—89.

Rydqvist, Joh. Erik.

Johan Erik Rydqvist om Atterbom.
I *Se. dagbl.*, 1901: N. 174.

J. E. Rydqvist och »Svenska språkets lagar».
I *Stockh. dagbl.*, 1900: N. 493.

Vår språkforsknings fader.
I *Idun*, 1900: N. 42.

WARBURG, K. Johan Erik Rydqvist. Ett hundraårsminne 1800 ²⁰/₁₀ 1900.
I *Göteborg. handels- o. sjöf.-tidn.*, 1900: N. 246 (A).

Schefferus, Johannes.

Johannis Frederici Gronovii ad Johannem Schefferum epistolæ. Ex autographis Upsaliensibus edidit E. STRÖMBERG.
Eranos, Vol. 4, s. 118—176.

Schröderheim, Anna Charlotta.

LOOSTRÖM, L. Fruarne Schröderheim och Schröder. Med 5 porträtt. Af
L. L.
Personhist. tidskr., 1900, s. 23—25.

Schwerin, Fredrik Bogislaus von.

BAATH-HOLMBERG, CECILIA. En svensk storman. En bild från Karl Johans
dagar. Stockh. 1901. 8:o. 184 s., 1 portr. Pr. 2,75.
Kulturbiblioteket.

Sjöberg, Erik Julius.

Vitalis. Valda skrifter, utgifna af R. G:SON BERG. Stockh 1900. 8:o.
56 s. Pr. 35 öre.
För skola o. hem, 9.

NERVANDER, E. Något om svenska skalden Vitalis och hans ifrågasatta öf-
verflyttande till Finland.
I förf.ens *Blad ur Finlands kulturhist.* S. 471—478.

Skytte, Nils.

Öfverste Nils Skyttes dagbok 1675—1720. Utg. af O. BERGSTRÖM. Tryckt
som manuskript. Stockh. 1901. 8:o. 101 s. Pr. 3 kr.

Snellman, Johan Vilhelm.

MEURMAN, A. Johan Vilhelm Snellman. För folkupplysningssällskapet, en-
ligt TH. REIN. Hfors 1901. 8:o. 144 s., 1 portr. Pr. 1,50 fmk.
Folkupplysningssällsk:ts lefnadsteckningar, 3.

REIN, TH. Johan Vilhelm Snellman. Senare delen: 2 (1763—1881). Hförs 1901. 8:o. S. 401—718, 21, vi s., 7 pl. (Suppl.-bd till Snellmans Samlade arbeten.) Pr. 8 fmk.

Anm. i *Finsk tidskr.*, T. 51, s. 184—201, af M. G. SCHYBERGSON; i *Hist. tidskr.*, 1901, Öfversikter, s. 71—78, af C. v. BONDORFF.

WIESELGREN, H. Johan Vilhelm Snellman.

I förf:ns *I gamla dagar och i våra*. S. 298—307.

Spegel.

I *Sv. skulder i urval* af A. STERNER, 10. S. 1—25.

En brefväxling mellan Swedberg och Spegel. [Meddel. af] HERM. LUNDSTRÖM. (Bidrag till de kyrkliga böckernas historia under Karl XI:s regering, 1.) *Kyrkohist. årsskr.*, 1900, s. 140—154.

Rudera Gothlandica 3: Guthi lands karmr. De priscis insulæ istius colonis, opibus, munimentis, legibus, bellis, cladibus etc.: reliquæ historicæ ex dispersis hinc inde membranis collectæ. Gothlandz godheet, eller kort beskrifning om then öön samt desz inbyggjare och lägenheet samman dragen utaf then ringa men ljkwål sanferdiga underrättelsen, som ännu ther om lemnad är Anno 1683 af Haqv. Spegel. Utg. af O. V. WENNERSTEN. Visby 1901. 8:o. iv. 244 s. Pr. 3,25.

Äfven som Bilaga till *Gotlands Alleh.*, 1901: N. 26 B.

Två skrivelser från Haqv. Spegel till Skara stifts prästerskap. [Meddel. af] E. HALLER.

Kyrkohist. årsskr., 1901, s. 230—236.

Stagnelius.

ESTLANDER, C. G. Runeberg och Stagnelius. Se RUNEBERG. (Afd. 6: B.)

Stenbäck, Lars.

ASPELIN, E. Lars Stenbäck. Hförs 1900. 8:o. 584 s. Illustr. Pr. 9 fmk.

Stiernhielm.

Stiernhielmiana. Meddelade af H. HERNLUND.

Samtaren, 1901, s. 106—107.

HJELMQVIST, TH. Anmärkningar till några ställen i Stiernhielms dikter.

Arkiv f. nord. filol., Bd 17, s. 317—338.

LINDGREN, HELLEN. Georg Stiernhielm. 1—2. (Bilder ur Sveriges litterära lif.)

I *Ljus*, 1900: N. 37, 38.

Strandberg, C. V. A.

TEGNÉR, ELOF. En folktribun och en frihetsskald från 1840.

I förf:ns *Från farfarsfars och farfars tid*. S. 199—221.

Swebilius, Olof.

AHNFELT, O. En af forskningen hittills okänd källa till Swebilli katekes.

Kyrkohist. årsskr., 1901, s. 108—121.

Swedberg, Jesper.

I *Sv. skulder i urval* af A. STERNER, 10. S. 26—36.

Bref från Jesper Swedberg. [Meddel. af] HERM. LUNDSTRÖM.

Kyrkohist. årsskr., 1901, s. 236—243.

Ett bref från Jesper Swedberg till prosten Mag. M. Seth i Habo.

I *Minnen fr. Västergötl.* Upps. 1900. S. 39—42.

FRIES, ELLEN. Jesper Swedberg.

I förf:ns *Den sv. odlings stormän*. 1. Uppl. 2. S. 65—90.

LUNDSTRÖM, HERM. Bidrag till de kyrkliga böckernas historia under Karl XI:s regering. 1. En brevväxling mellan Swedberg och Spegel. — 2. Om den år 1691 tillsatta bibelkommissionens utlåtande. — 3. Swedbergs år 1695 afgifna försvar för sin psalmbok.

Kyrkohist. årskr., 1900, s. 140—174.

TOTTIE, H. W. En lifsbild från de sista decennierna af vår storhetstid. Ur biskop Svedbergs själfbiografi.

Kyrkohist. årskr., 1900, s. 87—106.

Swedenborg.

LINDGREN, HELLEN Emanuel Swedenborg. 1—2. (Bilder ur Sveriges litterära lif.)

I *Ljus*, 1900: N. 21, 22.

Tavaststjerna, Karl August.

SÜDERHJELM, W. Karl August Tavaststjerna. En lefnadsteckning. Hfors 1900. 8:o. 324 s. Pr. 4 fmk.

Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 46. — Anm. i *Finsk tidskr.*, T. 50, s. 127—133, af A. LÖNNBECK; i [Finskt] *Ateneum*, 1901, s. 95—103, af A. TÖRNÜDD; i *Sv. dagbl.*, 1900: N. 344, af O. LEVERTIN

— Ett kapitel ur Karl A. Tavaststjernas biografi.

[Finskt] *Ateneum*, 1900, s. 1—23.

Tegnér, Elof.

BÄATH-HOLMBERG, CECILIA. Elof Tegnér och Källstorps prästgård.

I *Idun*, 1900: N. 11.

LIDFORSS, E. Elof Tegnér. * 30 Juni 1844 † 26 Februari 1900.

Ord och bild, 1901, s. 147—153.

WIESELGREN, H. Elof Kristoffer Tegnér. Af H. W.

Svea, 1901, s. 243—246.

Tegnér, Esaias.

SE BÖTTIGER, C. V., *Minnesteckningar*. (Afd 6: B.)

LEVERTIN, O. Östrabo. — Ännu en gång Östrabo.

I *Sv. dagbl.*, 1901: N. 8. 24.

SCHÜCK, H. Mjeltsjukan. 1—3.

I *Stockh. dagbl.*, 1901: N. 44, 50, 51.

TEGNÉR, ELOF. Östrabo. [Fragment, utg. posthumt.]

I förfns *Från farfarsfars och farfars tid*. S. 245—337.

WEIBULL, L. Tegnér's och Oehlsenschlägers möte i Lund 1829. Med skaldernas silhuetter af O. RYDBECK och två bilder.

Finn, utg. af Lukasgillet i Lund, 1900, s. 31—36.

WRANGEL, E. »Östrabo».

I *Smålandsposten*, 15/1 1901.

Tengström, Jakob.

SCHYBERGSON, M. G. Jakob Tengström såsom historiker. Föredrag hållet d. 9 nov. 1898.

Historiallinen arkisto, 1900, s. 1—21.

— Porthan-Tengströmska manuskriptsamlingen. Af M. G. S.

Finsk tidskr., T. 48, s. 87 f.

Thomas, Biskop.

NORBERG, O. Biskop Tomas af Strengnäs. (Bilder ur sv. kyrkans hist., 7.)

Läsning f. sv. folket, 1901, s. 92—98.

Thorild.

Thomas Thorilds bref utg. af L. WEIBULL. 2. 1900. S. 65—128.
Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk., 19: 2.

SCHÖLDSTRÖM, B. Thorilds »Lisette».

I *Idun*, 1900: N. 52.

WARBURG, K. Från Thorilds senare dagar.

Vintergatan, 1901, s. 6—22.

WEIBULL, L. Thorildiana.

Samlaren, 1900: s. 50—67.

Topelius.

NERVANDER, E. Z. Topelius som brefskrifvare.

I förf:s *Blad ur Finlands kulturhist.* S. 409—418.

RINGERTZ, GABRIELLE. De kulturhistoriska spelen i Visby. Sancta Maria af Zacharias Topelius.

I *Idun*, 1901: N. 31.

ROSENQVIST, V. T. Om de sedliga och religiösa idéerna i Topelius' diktning för barn. Föredrag vid Sv. litteratursällskapets årsmöte den 5 febr. 1899.

Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk. i Finland, 45 (*Förh. o. upps.*, 13), s. 1—21.

Tornæus, Johannes.

Johannis Tornæi Berättelse om Lapmarckerna och deras tillstånd. Utg. af K. B. WIKLUND. Upps. 1900. 8:o. 7, 64 s.

Sv. landsm., H. 72.

Troil, Uno v.

Själfbioграфи och reseanteckningar. Utg. af H. SCHÜCK.

I *Sv. memoarer o. bref*, 1. S. 161—228.

Tuderus, Gabriel Johannes.

I *Sv. skalder i urval* af A. STERNER, 9. S. 1—9.

Wallenberg, Jakob.

Jakob Wallenberg. Min son på galejan. I utdrag utg. af E. MEYER. Stockh. 1901. 8:o. 76 s. Pr. 50 öre.

För skola och hem, 14.

Wallengren, Axel.

VETTERLUND, FR. Axel Wallengren. Ett litterärt porträtt.

Vintergatan, 1901, s. 310—344.

Wallquist, Olof.

Olof Wallquists själfbiografiska anteckningar, utg. af J. HELANDER. Upps. 1900. 8:o. iv, 27 s.

Skrifter utg. af Kyrkohist. fören., 3: 1.

ROSENGREN, J. Om Olof Wallqvist såsom biskop och eforus. Vexjö 1901. 4:o. 106 s. Lärov.-progr. 1900/01. Ak. afh. Lund.

TIDANDER, L. G. Olof Wallqvist. Ett hundraårsminne tecknad för Smålandsposten. Vexjö 1901. 8:o. 69 s.

Wennerberg, Gunnar.

DUMRATH, O. H. Gunnar Wennerberg. Af O. H. D.

Varia, 1901, s. 559—563.

- HEDIN, L. A. Gunnar Wennerberg. Otto Beronius och Eugène v. Stedingk. Ett par minnesblad med anledning af Gluntarnes femtioårsjubileum och Wennerbergshyllningen i Uppsala den 15 maj 1901.
Ord och bild, 1901, s. 641—653.
- NYBLUM, C. R. Gunnar Wennerberg. Ungdomens tonsättare och skald.
Ord och bild, 1900, s. 1—14.
- WARBURG, K. Gunnar Wennerberg.
I *Göteb. handels- o. sjöf.-tidn.*, 1901: N. 196 (A).
- Wennerberg om gluntarne.
Ibid., 1901: N. 77.
- WILLEBRAND, R. F. v. Gunnar Wennerberg.
Finsk tidskr., T. 51, s. 208—211.
- ÖDMAN, N. P. Gunnar Wennerberg. Ett blad ur min minnesbok.
I *Idun*, 1901: N. 20.
- Werwing, Johan Gabriel.**
I *Se. skaldet i urval* af A. STERNER, 6. S. 28—32.
- Wieselgren, Peter.**
LEFFLER, AMANDA. Peter Wieselgren. Ett hundraårsminne.
I *Idun*, 1900: N. 39.
- WIESELGREN, S. Peter Wieselgren. En lefnadsteckning. Stockh. 1900. 8:o. 362 s., 8 pl. Pr. 5 kr.
Anm. i *Finsk tidskr.*, T. 51, s. 171 f., af R. F. v. WILLEBRAND.
- Ödman, Samuel.**
Se BÖTTIGER, C. V., *Minnesteckningar*. (Afd. 6: B.)

C. Våra dagars författare.

A. Allmänt.

- Böök, Fr.** Unga skåningar inom litteratur och konst.
Illustr. sv. tidskr., 1901, s. 188—194.
- Cleve, Alma.** Populärfilosofiska synpunkter ur modern svensk diktning.
Stockh. 1901. 8:o. 38 s. Pr. 60 öre.
- Legrand, M.** Poètes suédois contemporains.
Revue d'Europe, 1900, s. 134—139. — Innehåller dikter i öfversätn. af OSCAR II, C. D. af WIRSÉN, C. SNOILSKY, O. LEVERTIN, BIRGER MÖRNER.
- Lindgren, Hellen.** Mina umgängesvänner i modern svensk litteratur. En revy. 2. »Det unga Sverige».
Nordan, 1901, s. 49—52.
- Wallinder, J.** Ur Sveriges moderna skönlitteratur. 4—6.
För kirke og kultur, 1900, s. 79—95; 1901, s. 466—474, 518—525.
- Vetterlund, Fr.** Svensk lyrik.
Nord. tidskr., 1900, s. 152—158. — KARLFELDT, C. D. af WIRSÉN, E. N. SÖDERBERG.
- Wirsén, C. D. af.** Kritiker. Stockh. 1901. 8:o. ix, 424 s. Pr. 5 kr.
- Vitterhet, Svensk, 1850—1900.** I urval för skola och hem utg. af J. A. LUNDELL och AD. NOREEN. 2 (1875—1890), 3 (1890—1900). Stockh. 1900. 8:o. 420 s. Pr. 2,75.

B. Särskilda författare.

Bååth, A. U.

HERTZ, J. A. U. Bååth.

I *Sv. dagbl.*, 1901: N. 234.

LARSSON, H. E. A. U. Bååth.

Ord och bild, 1901, s. 569—573.

LEFFLER, AMANDA. A. U. Bååth. [Undert.:] A. L.—r.

I *Idun*, 1900: N. 25.**Fröding, Gustaf**

BERG, R. G:SON. Bidrag till en Frödingskaraktäristik. Af LENNART HENNINGS.

I *Ny illustr. tidn.*, 1900: N. 19, 20.

——— Bidrag till en Frödingskaraktäristik. Af LENNART HENNINGS. Med ett antal okända dikter af Gustaf Fröding.

Svea, 1901, s. 90—102.

STRENGELL, G. En Fröding-studie.

Finskt Museum, 1901, s. 479—503.**Geijerstam, G. af.**

SPRENGEL, D. Gustaf af Geijerstam. En återblick.

Ord och bild, 1901, s. 442—450.**Hallström, Per.**

BÖÖK, FR. Per Hallström.

Illustr. sv. tidskr., 1901, s. 93—104.

Per Hallström af Georg Brandes.

I *Sv. dagbl.*, 1901: N. 179.

NORDENSVAN, G. Till Per Hallströms porträtt.

I *Idun*, 1901: N. 46.

WIRSÉN, C. D. AF. Per Hallström.

I förf:ns *Kritiker*. S. 393—424.**Heidenstam, V. von.**

BÖÖK, FR. Verner von Heidenstam. En diktarprofil.

Illustr. sv. tidskr., 1900, s. 232—245.

LINDGREN, HELLEN. Verner von Heidenstam.

I *Idun*, 1901: N. 19.

WILLEBRAND, R. F. v. Heidenstams senaste arbeten. [Tankar och teckningar; St. Göran och draken.]

Finsk tidskr., T. 49, s. 247—260.

WIRSÉN, C. D. AF. Verner von Heidenstam.

I förf:ns *Kritiker*. S. 229—286.

Verner von Heidenstams nyaste arbeten. 1. J. MORTENSEN. Klassicitet och germanism. Tankar och teckningar. — 2. HELLEN LINDGREN. Sankt Göran och draken.

Ord och bild, 1900, s. 480—489.**Lagerlöf, Selma.**

LEOPOLD, I. Selma Lagerlöfs senaste arbeten. Drottningar i Kungahälla.

En herrgårdssägen.

Finsk tidskr., T. 48, s. 222—227.

SCHÖLDSTRÖM, B. När Gösta Berling blef priskrönt. Ett tioarsminne.

I *Idun*, 1900: N. 45.**Levertin, Oscar.**

MÖLLER, A. Oscar Levertin. En litterär essay.

Illustr. sv. tidskr., 1901, s. 366—385.

SÖDERBERG, HJ. Oscar Levertin.

I *Idun*, 1900: N. 48.

WILLEBRAND, R. F. v. Levertins rococonoveller.

Finsk tidskr., T. 48, s. 215—221.

Snoilsky.

BERGMAN, BO. Carl Snoilsky.

I *Idun*, 1901: N. 36.

LEVERTIN, O. Carl Snoilskys 60-årsdag.

I *Sv. dagbl.*, 1901: N. 241.

LINDGREN, HELLEN. Carl Snoilsky.

I förf:ns *Skalder o. tänkare*. S. 51—89.

— Carl Snoilsky. 1—2. (Sveriges litterära lif.)

I *Ljus*, 1901: N. 22, 23.

Strindberg, August.

CASTRÉN, G. Strindberg 1897—1899.

Finsk tidskr., T. 48, s. 71—77.

HEDÉN, E. Strindbergs Gustaf Adolf.

Nord. tidskr., 1900, s. 559—569.

LINDGREN, HELLEN. August Strindberg.

I förf:ns *Skalder o. tänkare*. S. 90—108.

MORTENSEN, J. Ett och annat om Strindbergs senaste historiska dramer.

Ord och bild, 1901, s. 61—64.

Strindberg-Blätter. Herausgeber: EMIL SCHERING. 1—3. Dresden 1901. 8:o.

WARBURG, K. Strindbergs nya historiedramer (Folkungasagan, Gustaf Wasa, Erik XIV).

Nord. tidskr., 1900, s. 85—100.

WIRSEÉN, C. D. af. August Strindberg.

I förf:ns *Kritiker*. S. 287—392.

7. Folklore.

Bidrag, Nyare, till kännedom om de svenska landsmälen och svenskt folk-lif. Tidskrift utg. på uppdrag af landsmålsföreningarna i Uppsala, Helsingfors och Lund genom J. A. LUNDELL. H. 68—74. Stockh. 1900, 1901. 8:o. Pr. för årg. 4,50.

H. 68. J. THURMAN. Pargasmålet. — H. 69. H. & E. [O: HILDA LUNDELL o. ELISE ZETTERQVIST]. Folkminnen. S. 309—372. — H. 70. E. GRIP. Skuttunge- och Björklingemål. — R. BERG. Skolpojks- och studentslang. — H. 71. 1500- och 1600-talens visböcker, utg. af AD. NOREEN o. J. A. LUNDELL. 5. K. bibl:ts visbok i 16:o. — H. 72. J. TORNÆI Berättelse om Lapmarckerna och deras tillstånd, [utg. af] K. B. WIKLUND. — H. 73. E. GRIP. Skuttungemålets ljudlära. — G. ANDERSSON. Levnadsbeskrivning. — H. 74. E. MODIN. Härjedalens ortnamn och bygdesågner. [1.] — S. ÖBERG. Från Härjedalen, anteckningar om folkliv och folktro. — R. NORRBY. När blev Sverges befolkning i egentlig mening bosatt? — S. M. LAMPA. Fåleberg. Anteckningar om en gammal västgötaby.

Bensow, O. Den religionshistoriska betydelsen af myterna om striderna mellan asarna och vanerna. Profföreläsning. Upps. 1900. 8:o. 23 s. Pr. 50 öre.

Bondeson, A. Visbok. Folkets visor, sådana de lefva och sjungas ännu i vår tid. H. 1—4. Stockh. 1901. 8:o. 192 s. Pr. 2 kr.

- Djurklou, G.** Hvem var »Staffan stalledräng»? Ett bidrag till lösningen af denna fråga.
Sv. fornm.-fören. tidskr., Bd 11, s. 335 f.
- Folksägner**, Tvänne, anknytande sig till svenskarnes immigration till Pargas och Houtskär. [Meddel. af] NINNI JAHNSSON.
Finskt Museum, 1900, s. 47 f.
- Folkvisor**, Svenska, i urval utg. af R. STEFFEN. Stockh. 1901. 8:o. 59 s. Pr. 35 öre.
För skola och hem, 21.
- Göransson, J.** Ur Skånes saga och historia. Lund 1900. 8:o. vi, 105 s. Pr. 1 kr.
- Karsten, T. E.** Fornnordisk folkpoesi. Hfors 1900. 8:o. 20 s. Lärov.-progr., Sv. reallyceet, 1899/1900
- Lampa, S. M.** Fåleberg. Anteckningar om en gammal västgötaby. 32 s., 4 kartor. Illustr.
 I *Sv. landsm.*, H. 74.
- Lindgren, Hellen.** Folkvisorerna.
 I *Ljus*. 1900: N. 2, 3.
- Lindholm, K. A. V.** Om lapparnes mytiska poesi. Några anteckningar om ett döende folk.
Nordan, Profhäfte 2, 1900, s. 27—30.
- Lundell, Hilda**, och **Elise Zetterqvist**. Folkminnen. [Af] H. & E. S. 309—372.
Sv. landsm., H. 69.
- Molin, E.** Härjedalens ortnamn ock bygdesägner. [1.] Sid. 1—128.
 I *Sv. landsm.*, H. 74.
- Nervander, E.** Medeltidssagan om käringen, som hjälpte djäfvulen. [Undert.] E. N.
Finskt Museum, 1900, s. 45 f.
- Pineau, L.** Les vieux chants populaires scandinaves (Gamle nordiske folkeviser). Époque barbare. La légende divine et héroïque. Paris 1901. 8:o. 584 s. Ak. afh. Paris.
- Hagbard et Signe. Une forme nordique du mythe de Jupiter et Danaé.
Revue de l'hist. des religions, 1900, s. 370—394.
- Rudberg, A.** Linden i våra folkvisor.
Vestergötl. fornm.-fören. tidskr., N. 11, s. 1—7.
- Schück, H.** Några blad ur sagans historia. Stockh. 1901. 8:o. 46 s. Pr. 30 öre.
Fören. Heimdals folkskrifter, N. 70.
- Svensson, A.** Sammansmältning af äldre och nyare gudsbegrepp i vår folkföreställning. En kulturhistorisk studie.
Sv. fornm.-fören. tidskr., Bd 11, s. 227—231.
- Wadenstjerna, S. v.** Vogelaberglaube aus Schonen.
Globus, Bd 79, s. 386.
- Wieselgren, H.** »Stenen i Grün dal».
 I förfens *I gamla dagar och i våra*. S. 113—123.

Visböcker, 1500- och 1600-talens, utg. af AD. NOREEN och J. A. LUNDELL.

5. K. bibliotekets visbok i 16:o. Upps. 1901. 8:o 106 s.

Skrifter utg. af Sv. litt.-sällsk., 7:5. Äfven *Sv. landsm.*, H. 71.

Öberg, S. Från Härjedalen. Anteckningar om folkliv och folktro. 26 s.
I *Sv. landsm.*, H. 74.

8. Tillägg till föregående års bibliografier samt anmälningar af tidigare utkomna arbeten.

Wrangel, E. Sveriges litterära förbindelser med Holland särdeles under 1600-talet. Lund 1897.

Anm. i *Nederl. Spectator* 4/6 1898, af A. TELTING; i *Het Nieuws van den dag, Zondagsblad*, 13/2 1898, af Y. H. ROGGE; i *Nederl. Archierenblad*, 1897—98: N. 3, af H. BRUGMANS; i *Euphorion*, 1898, af A. L.

— Ett blad ur historien om Sveriges litterära förbindelser med Frankrike. (I *Sammlaren*, 1898.)

Anm. i *Bibl. de l'École des chartes*, 1900, s. 354 f.

— Till belysning af de litterära förbindelserna mellan Sverige och Tyskland under 1600-talet. Lund 1899.

Anm. i *Zeitschr. f. vergl. Litteraturgesch.*, 1900, s. 385 f., af H. JANTZEN.

Bellman.

Fredmans epistlar. Med en inledande essay af O. LEVERTIN. Musiken arrangerad af K. VALENTIN. Texten . . . genomredd och reviderad af C. J. ENGSTRÖM. Illustrationer af ALF WALLANDER. Stockh. 1899. Tvär 8:o xvi, 280 s. Pr. 3 kr.

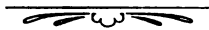
ERDMANN, N. Carl Mikael Bellman . . . Stockh. 1899.

Anm. i *Sv. Dagbl.*, 1900: N. 26(A), af O. LEVERTIN; i *Finsk tidskr.*, T. 51, s. 241 f., af R. v. W[ILLEBRAND].

Birgitta.

BRINKMANN, A. Den hellige Birgitta. Et kulturhistorisk Billede fra det 14. Aarhundrede. Kbhvn 1893. — G. BERGSTRÖM. Sancta Birgitta. Örebro 1898. — GIUS. MARCONI. Svenska helgonet Sancta Birgittas lefverne. Bearbetn. från ital. Stockh. o. Norrk. 1899.

Anmällda i *Finsk tidskr.*, T. 49 s. 142—145, af H. VENDELL.

1889.

- 1:10. Samlaren. 10. Pris i bokh. 3 kr. 25 öre.
 10:1. Sveriges bibliografi 1481—1600. H. 1 (1481—1501). Ej i bokhandeln.
 7:3. 1500- och 1600-talens Visböcker. III. Barbro Banérs Visbok. Pris i bokh.
 1 kr. 50 öre.
 11:1-2. Skrifter från Reformationstiden. 1—2. Pris i bokh. 2 kr.

1890.

- 1:11. Samlaren. 11. Pris i bokh. 2 kr. 50 öre.
 10:2. Sveriges bibliografi 1481—1600. H. 2 (1501—1518). Ej i bokhandeln.
 9:4. Bref rörande Nya Skolans historia. H. 4.
 12:1. Bref rörande teatern under Gustaf III. H. 1. Pris i bokh. 3 kr. 25 öre.

1891.

- 1:12. Samlaren. 12. Pris i bokh. 4 kr.
 10:3. Sveriges bibliografi 1481—1600. H. 3 (1518—1527). Ej i bokhandeln.
 9:5. Bref rörande Nya Skolans historia. H. 5.

1892.

- 1:13. Samlaren. 13. Pris i bokh. 3 kr. 50 öre.
 10:4. Sveriges bibliografi 1481—1600. H. 4 (1527—1530). Ej i bokhandeln.
 12:2. Bref rörande teatern under Gustaf III. H. 2. Pris i bokh. 3 kr. 25 öre.
 9:6. Personregister till Bref rörande Nya Skolans historia. Pris i bokh. komplett 5 kr. 75 öre.

1893.

- 1:14. Samlaren. 14. Pris i bokh. 3 kr.
 13:1. Wivallius. 1. » » » 6 »
 1: Extrah. Samlaren. Extrahäfte. Pris i bokh. 3 kr.
 11:3. Skrifter från Reformationstiden. 3. Pris i bokh. 3 kr.
 11:4. » » » 4. » » » 1 »

1894.

- 1:15. Samlaren. 15. Pris i bokh. 4 kr.
 14. Bref från Esaias Tegnér till C. F. af Wingård. Pris i bokh. 2 kr.
 12:3. Bref rörande teatern under Gustaf III. H. 3. Pris i bokh. 50 öre.

1895.

- 1:16. Samlaren. 16. Pris i bokh. 4 kr.
 13:2. Wivallius. 2. » » » 2 »

1896.

- 1:17. Samlaren. 17. Pris i bokh. 5 kr.
 15:1. Johan Wellander. Litteraturhistorisk studie öfver skiftet mellan frihetstiden och den Gustavianska åldern. 1. Pris i bokh. 2 kr. 50 öre.

1897.

- 1:18. Samlaren. 18. Pris i bokh. 5 kr.
 7:4. 1500- och 1600-talens Visböcker. IV. Pär Brahes Visbok. Pris i bokh.
 2 kr. 50 öre.
 16. Holofernes och Judit. Ett drama från reformationstiden. Pris i bokh.
 1 kr. 50 öre.

1898.

- 1: 19. Samlaren. 19. Pris i bokh. 3 kr. 50 öre.
 15: 2. Johan Wellander. Litteraturhistorisk studie öfver skiftet mellan frihetstiden och den Gustavianska åldern. 2. Pris i bokh. 1 kr. 25 öre.
 17: 1. Svenskt anonym- och pseudonym-lexikon. Bibliografisk förteckning öfver uppdagade anonym- och pseudonymer i den svenska litteraturen. H. 1. Ej i bokhandeln.
 11: 5. Skrifter från Reformationstiden. 5. Pris i bokh. 1 kr. 50 öre.
 11: 6. » » » 6. » » » 1 kr.
 11: 7. » » » 7. » » » 2 kr. 50 öre.

1899.

- 1: 20. Samlaren. 20. Pris i bokh. 3 kr. 50 öre.
 17: 2. Svenskt anonym- och pseudonym-lexikon. H. 2. Ej i bokhandeln.
 18: 1. Ur Hans Järtas litterära brefväxling. I. Bref till och från C. G. Brinkman. H. 1. Pris i bokh. 1 kr. 75 öre.
 19: 1. Thomas Thorilds bref. H. 1. Pris i bokh. 1 kr. 50 öre.

1900.

- 1: 21. Samlaren. 21. Pris i bokh. 3 kr. 50 öre.
 17: 3. Svenskt anonym- och pseudonym-lexikon. H. 3. Ej i bokhandeln.
 18: 2. Ur Hans Järtas litterära brefväxling. I. Bref till och från C. G. Brinkman. H. 2. Pris i bokh. 1 kr. 75 öre.
 19: 2. Thomas Thorilds bref. H. 2. Pris i bokh. 1 kr. 50 öre.

1901.

- 1: 22. Samlaren. 22. Pris i bokh. 3 kr. 50 öre.
 7: 5. 1500- och 1600-talens Visböcker. V. K. Bibliotekets Visbok i 16:o. Pris i bokh. 2 kr. 50 öre.
 17: 4. Svenskt anonym- och pseudonym-lexikon. H. 4—5. Ej i bokhandeln.

1902.

- 1: 23. Samlaren. 23. Pris i bokh. 3 kr. 50 öre.
 17: 5. Svenskt anonym- och pseudonym-lexikon. H. 6. Ej i bokhandeln.
 19: 3. Thomas Thorilds bref. H. 3. Pris i bokh. 1 kr. 50 öre.

Samlaren 3, 5 och 7 ff. äro utgifna hvardera i ett häfte. — Af sällskapets öfriga Skrifter äro 2, 3—6, 9 och 12—16 afslutade.

För angelägenheter rörande tidskriften samt sällskapets öfriga publikationer hänvände man sig till vicebibliotekarien AKSEL ANDERSSON, Uppsala.

Uppsala i Mars 1903.

Svenska Litteratursällskapets Arbetsutskott.

This book should be returned to
the Library on or before the last date
stamped below.

A fine of five cents a day is incurred
by retaining it beyond the specified
time.

Please return promptly.

APR 30 1934

APR 26 1934

A

Widener Library

2044 105 200 471